

Nemško pisano revolucionarno časopisje, ki je nastalo na naših tleh v revolucionarnem letu 1848/49, je dokaz takratnega enotnega kulturnega in političnega prostora, v katerem so živeli naši predniki. Zaradi šolskega sistema, ki slovenskemu ni dopuščal ustreznega prostora, so morali izbrati nemškega. Ne zato, ker bi bili Nemci ali nemškutarji, ampak zato, ker je bilo izražanje v domačem jeziku preokorno, pomanjkljiva pa je bila tudi slovenska terminologija. Prav zato je nemško tiskano časopisje pravzaprav bolj slovensko, kot bi smeli to soditi po njegovem jeziku. Cillier Zeitung ni bil edini te vrste, zato pa med najodličnejšimi in najodmevnejšimi.

dr. Stane Granda

Marija Mojca Peternel CILLIER
WOCHENBLATT (ZEITUNG)

Marija Mojca Peternel

zgodovini.ce

Cena 4.000,00 SIT

zgodovini.ce

CILLIER WOCHENBLATT (ZEITUNG)

Celjski nemški časopis iz leta 1848

ISSN 1854-7591

Dr. Mojca Marija Peternel, doktorica zgodovinskih znanosti, profesorica nemškega jezika na Gimnaziji Šentvid pri Ljubljani in honorarna asistentka za didaktiko nemškega jezika na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, sodi v mlajšo generacijo raziskovalcev slovenske preteklosti. Svoje zgodovinarsko znanje združuje z dobrim poznavanjem nemškega jezika, tudi njegovih starejših oblik ter tiskane in pisane gotice. Njeno raziskovalno delo, ki poleg te knjige obsega že nekaj znanstvenih in strokovnih razprav, je nastalo ob redni

zaposlitvi in ob lastnih stroških, kar je velika posebnost v slovenskem znanstvenem svetu. Predstavlja dober primer, ki pomeni vračanje vrhunskega znanstvenega dela med pedagoške delavce na naših srednjih šolah. Upajmo, da bodo oblasti slejkoprej uvidele ta globalni premik in ga ustrezno organizacijsko in finančno podprle, vsaj tako, kot je to urejeno v razvitih državah. Delo je nastalo na podlagi pregledovanja originalov iz tistega časa ter dodatnih raziskav v tržaških, dunajskih, graških in ljubljanskih arhivih in knjižnicah.

Marija Mojca Peternel

**CILLIER WOCHENBLATT
(ZEITUNG)**

Celjski nemški časopis iz leta 1848

Celje, 2006

Marija Mojca Peternel

CILLIER WOCHENBLATT (ZEITUNG)

Celjski nemški časopis iz leta 1848

Izdalo in založilo

Zgodovinsko društvo Celje

Odgovorna urednica

Marija Počivavšek

Glavni urednik

Janez Cvirn

Uredniški odbor

Bojan Cvelfar, Janez Cvirn, Branko Goropevšek, Tone Kregar,

Marija Počivavšek, Andrej Studen, Aleksander Žižek

Fotografije

Osrednja knjižnica Celje, Pokrajinski muzej Celje, Zgodovinski arhiv

Celje ter iz knjige: Erich Witzmann, Herr Bidermeier auf der Barrikade,

Wiener Karikaturen aus dem Revolutionsjahr 1848, Wien 1987

Lektor

Anton Šepetavc

Oblikovanje naslovnice

Triartes, Domjan

Računalniški prelom

Andrej Mohorič

Prevod v angleščino

Katarina Kobilica

Prevod v nemščino

Marija Mojca Peternel

Tisk

Grafika Gracer

Naklada

400 izvodov

Celje, 2006

Izdajo knjige je omogočila

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

070(497.4=112.2)''1848''

PETERNEL, Marija Mojca

Cillier Wochenblatt (Zeitung) : celjski nemški časopis iz leta

1848 / Marija Mojca Peternel ; [fotografije Zgodovinski arhiv Celje

... [et al.] ; prevod v angleščino Katarina Kobilica, prevod v

nemščino Marija Mojca Peternel]. - Celje : Zgodovinsko društvo,

2006. - (Zgodovini.ce, ISSN 1854-7591 ; 5)

ISBN-10 961-91222-4-0

ISBN-13 978-961-91222-4-2

229858560

VSEBINA

POPLAVA ČASOPISOV.....	5
CILLIER WOCHENBLATT (ZEITUNG).....	13
Preimenovanje časopisa.....	16
Zunanja podoba lista.....	21
Cena časopisa.....	22
Primerjava cen časopisov.....	25
Viri informacij.....	25
Sodelavci in dopisniki.....	28
Julius Galba.....	31
Razširjenost in odmevnost celjskega nemškega časopisa.....	40
VSEBINA CILLIER WOCHENBLATTA (ZEITUNGA).....	49
Odnos lista do prihodnje državne ureditve.....	49
Odnos do Frankfurta.....	54
Odmevi volitev v državni zbor.....	64
Odnos do ustave.....	65
Vprašanje samostojnosti Italije.....	67
Ekonomska vprašanja.....	70
Odnos do sodstva.....	72
Odnos do nadvojvode Janeza.....	75
Odnos do socialnih vprašanj.....	78
NACIONALNO VPRAŠANJE.....	83
CERKVENO IN VERSKO VPRAŠANJE.....	99
ODNOS DO ŠOLSTVA.....	107
ODNOS DO NARODNE GARDE.....	115
DOMOZNANSKI PRISPEVKI.....	120
LOKALNO POROČANJE.....	121
Novice z Dunaja.....	123
Poročanje o smrtnih kaznih.....	127
Novice iz deželnega glavnega mesta.....	129
Novice z bojišč.....	135
INTELLIGENZBLATT ZUR CILLIER ZEITUNG.....	138
Odmevi celjskih kulturnih prireditev.....	139
Gledališki dogodki v Celju leta 1848.....	142
Oglasi tiskarja Jeretina.....	149
Knjigotrški oglasi.....	150
Poskus orisa bralne kulture v Celju.....	152
Knjige s politično in družbeno vsebino.....	153
Priročniki.....	154
Nabožna dela.....	156
Učbeniki.....	156
Knjige z zgodovinsko tematiko.....	157
Leposlovna dela.....	159
Poezija.....	160

Ciljna publika	160
Primerjava knjigotrških oglasov v Cillier Zeitungu in nekaterih drugih časopisih.....	161
Časopisna zaloga tiskarja	163
Ostali oglasi.....	165
Obvestila in naznanila	165
Obvestila o cenah	166
Šolska obvestila.....	167
Obvestila o dobrodelnih akcijah	167
Svarila.....	168
Mali oglasi.....	168
Prodajni oglasi	169
Najemni oglasi	170
Delo dobi.....	170
Delo išče.....	171
Licitacije.....	171
Imeniki oseb	171
Pisma bralcev in uredništva	172
ZATON.....	173
PRILOGA.....	176
Abecedni seznam uvodnih člankov	176
JERETINOVI OGLASI.....	178
1. Seznam oglaševanih knjig	178
2. Oglasi za časopise.....	182
3. Oglasi za slike.....	183
4. Oglasi za zemljevide	183
5. Ostali oglasi	183
VIRI IN LITERATURA.....	184
Viri:	184
Literatura:	184
Spletne strani:	192
KRATICE	192
ZUSAMMENFASSUNG.....	193
SUMMARY	196
IMENSKO KAZALO	199

POPLAVA ČASOPISOV

Ko je dan po izbruhu marčne revolucije 1848 na Dunaju cesar Ferdinand I.¹ Dobrotljivi razglasil konec cenzure in svobodo tiska, je bilo navdušenje neizmerno. V prestolnici je že v marčevskih dneh začela izhajati vrsta novih časopisov najrazličnejše vsebine in kvalitete, ki so jih glasni kolporterji ponujali na ulicah: »An allen Ecken häufen sich Plakate an allen öffentlichen Plätzen, in allen Gassen erscholl der Ruf von Colporteurs und frechen Weibern, welche diese Producte der zügelassesten Preßfreiheit ausriesen und unter allen Klassen der Bevölkerung verbreiteten, der beste Weg die Gesinnung der charakterlosen menge allmählig zu vergiften.«² Časopisnega booma ni zaustavil niti dokaj restriktivni začasni ukaz zoper zlorabo tiska (31. marca 1848), ki je urednikom, izdajateljem, založnikom in tiskarjem zagrozil s strogimi kaznimi – v primeru žaljenja in zmanjševanje ugleda države in ustave, Cerkev in oseb javnega življenja ter pozivanja k nemirom.³ Če je pred marcem 1848 na Dunaju izhajalo »le« 41 časopisov, so jih do konca revolucije našteli kar 213.⁴

Na Dunaju je največ časopisov natisnil Leopold Sommer, ki je imel pri svojem delu v mislih izključno dobiček in se pri tem ni oziral na politično naravnost tiskanega. Pri njem se je tiskalo kar 24 časopisov, med njimi *Oestereichischer Beobachter*, *Der Wanderer*, *Das Oesterreichische Morgenblatt*, *Der Jurist*, *Der Volksfreund*, *Die neue Zeit*, *Der Satan*, *Der Dienstfreund*, *Der Landbote*, *Der Oesterreichische Blätter für Literatur*. Poleg tiskarske je opravljal še založniško dejavnost za časopise, kot je bil *Der Wanderer in Der Satan*.⁵

Tudi druga mesta v monarhiji so z uvedbo svobode tiska spremenila svojo podobo. V Gradcu so se že spomladi 1848 soočili s pravo poplavo najrazličnejših letakov in časopisov, o čemer je Ferdinand Gatti zapisal: »An den Häusern der Gassen, an den Ecken der Straßen kleben Plakate und Ankündigungen, eine über der andern, Aufrufe und Anordnungen, Warnungen und Ankündigungen kommen an ihnen zum Vorschein und verschwinden wieder und lösen sich oft mehrmals im Tage, in den Buchläden und Zeitungscomptoirs, vor der Post und Sparkasse drängt sich eine Menge von Menschen wartend,

---

1 Ferdinand I. (19. 4. 1793, Dunaj – 29. 6. 1875, Praga). Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, Wien 1860, zvezek 6, str. 197–200.

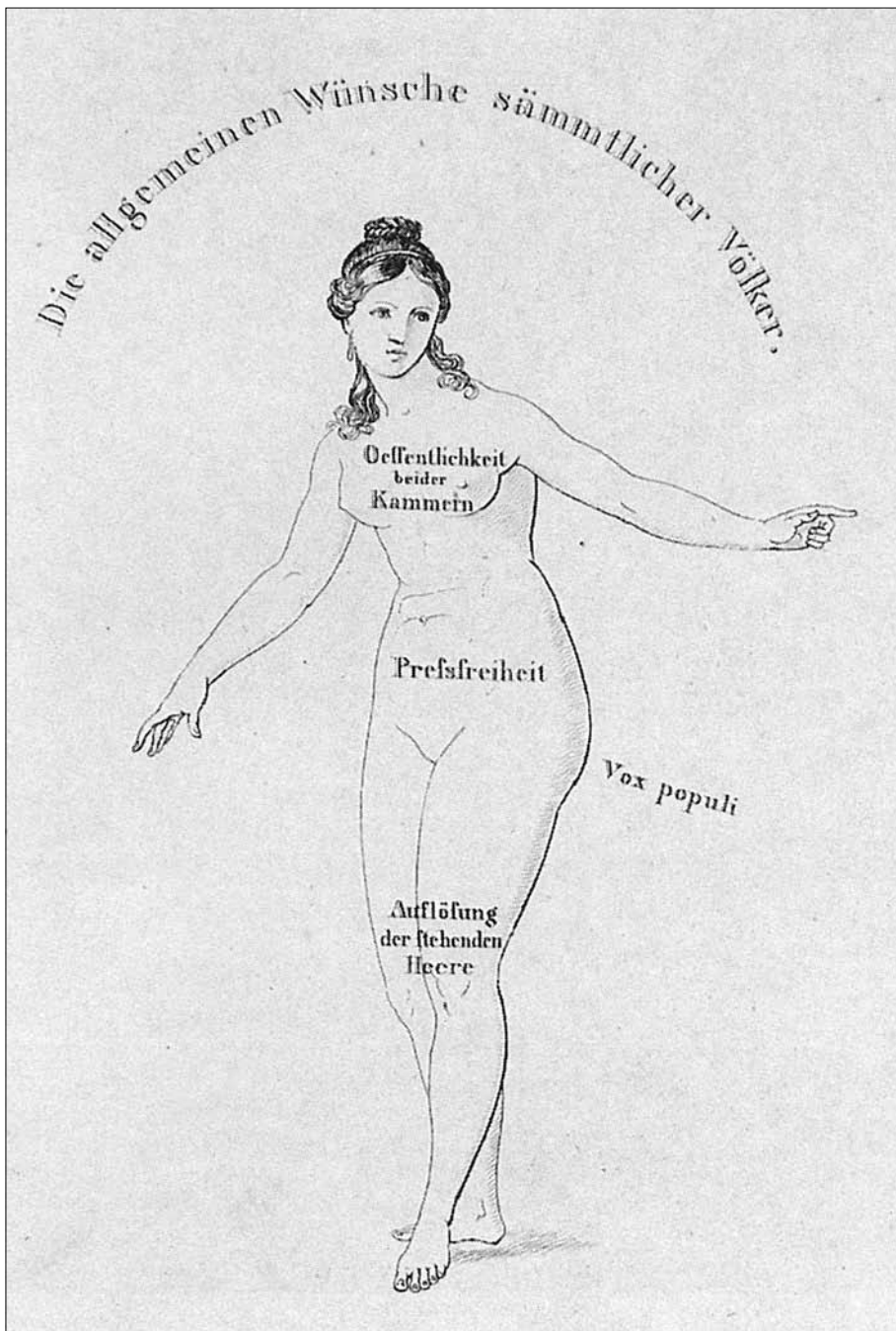
2 Hermann Meynert, Geschichte der Ereignisse in der österreichischen Monarchie während der Jahre 1848, Wien 1853, str. 284.

3 Prim.: Provisorische Verordnung gegen den Mißbrauch der Presse, Anhang zur Laibacher Zeitung, Laibacher Zeitung, 23. 5. 1848, št. 62; Provisorische Verordnung gegen den Mißbrauch der Presse, Besondere Beilage zu Laibacher Zeitung, 18. 7. 1848, št. 86 (tudi v slovenskem jeziku); Meynert, Geschichte der Ereignisse, str. 281.

4 Ernest Victor Zenker, Geschichte der Wiener Journalistik von den Anfängen bis zum Jahre 1848, Wien und Leipzig, 1892–1893, zvezek 2, str. 143–158.

5 Wurzbach, Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, Wien 1877, zvezek 35, str. 290.

Politična satira in karikatura sta postali pomembno orožje revolucije

kaufend, lesend alle zahlreichen Flugschriften, Extrablätter, Zeitungen, welche begierig gekauft und noch begierig verschlingen werden.«⁶

V Gradcu je poleg uradnega, liberalno-nemško usmerjenega *Gratzer Zeitung*⁷ s prilogo *Stiria* (prvotno *Der Aufmerksame*) izhajal še *Industrie Zeitung*, ki se je prelevil v politični časopis in je 31. julija nehal izhajati. 19. aprila je začel izhajati *Blätter der Freiheit und des Fortschrittes*, ki mu je spodletel poskus, da bi pri poročanju o dogodkih z različnih področij imel glavno in odločujočo besedo.⁸ Od 30. septembra je začel izhajati kot *Volks-Zeitung als Fortsetzung der Blätter der Freiheit*, ki se je nagibal na demokratsko stran in zamrl konec leta 1848.⁹

Kratkega diha je bil tudi obskurni, liberalni *Katzenmuzik*, ki se je sam imenoval »das politische Grätzer-Abendblatt.« 22. maja je izšla njegova prva številka, do poletja se je že otepal z zelo velikimi finančnimi težavami, dokler se 10. junija ni preimenoval v *Gratzer Schnellpost*. Od 29. junija do 1. decembra 1848 je izhajal pod imenom *Gratzer illustrierte Schnellpost*.¹⁰

Leta 1848 je od 1. maja dvakrat tedensko začel izhajati humoristični časopis »für das lachende Deutschland« *Es mengt sich in Alles*. Po preimenovanju je od 1. junija do 30. septembra časopis trikrat tedensko izhajal kot *Der Freisinnige*, s podnaslovom *Zeitschrift für Politik, Kunst, Literatur, Satiere und Humor*.¹¹

V deželnem glavnem mestu je od 1. junija šestkrat tedensko izhajal še *Charivari*, *Gratzer Politisches-satirisches Morgenblatt*,¹² med novonastalimi časopisi kratkega diha naj omenimo še *Landbote*¹³ ter *Der Volksfreund*, *Ein Blatt aus Steiermark*. Poraz oktobrske revolucije je povzročil tudi zaton časopisa *Der Herold*, katerega prva številka je izšla 1. julija.¹⁴

Počasneje so svobodo tiska udejanili v manjših provincialnih mestih. V deželah s slovenskim prebivalstvom so državljani na pridobitve revolucije najprej reagirali s tiskanjem različnih lepakov, obstoječe časopise pa zasipavali s svojimi članki.¹⁵

Najprej so svobodo na področju periodičnega tiska izrabili v Celju s časopisom *Cillier Wochenblatt*, kasnejšim *Cillier Zeitung*,¹⁶ nato v Novem mestu

6 Ferdinand Gatti, *Die Ereignisse des Jahres 1848 in der Steiermark*, Graz 1850, str. 44.

7 Med leti 1788-1866 je bilo uradno ime tega graškega časopisa sicer *Grätzer Zeitung*, vendar v naslovu časopisa preglasa nismo opazili. Od leta 1867 dalje časopis izhaja pod imenom *Grazer Zeitung*.

8 Gatti, *Die Ereignisse des Jahres 1848*, str. 190-205.

9 Friedrich Ahn, *Die periodische Presse der Steiermark in den Jahren 1848-1898*, Graz 1900, str. 16; o tisku na Štajerskem glej tudi Friedrich Pock, *Von der deutschen Presse in Untersteier*, v: Franz Hausmann, *Südsteiermark (ein Gedenkbuch)*, Graz 1925, str. 182-189.

10 Prav tam, str. 17.

11 Prav tam, str. 16.

12 Prav tam.

13 Prav tam, str. 18.

14 Gatti, *Die Ereignisse des Jahres 1848*, str. 205.

15 Stane Granda, *Sloveniens Blatt - časopis iz leta 1848*, v: *Zgodovinski časopis*, 1994, št. 2, str. 231.

16 O celjskem nemškem časopisu glej tudi Mojca M. Peternel, *Cillier Zeitung 1848*, v: *Germanistik im Kontaktraum Europa II. Beiträge zur Literatur (Symposion Ljubljana 17.-20. 4. 2002)*, ur. Mira Miladinović Zalaznik, Ljubljana 2002, str. 339-357.

časopisi bralcem na kar najbolj razumljiv način predstaviti aktualna družbeno-politična vprašanja.²⁰ Kulturne novice so zamenjali politični uvodniki in razprave. Dotedanji izrazito gospodarski časopisi so poslej tiskali članke skoraj izključno politične vsebine. Preobrazbo lahko opazujemo pri *Journal des oesterreichischen Lloyd*,²¹ kjer so po marčnih dogodkih na Dunaju gospodarske uvodnike vedno pogosteje izpodrivali politični. Tako je že 21. marca bil viden začetek novega koncepta, ko je takrat še tržaški časopis na naslovni strani objavil patriotsko pesem *Triest*, polno simpatij do dvorske politike in globoke hvaležnosti do cesarja:

*Frei, wie die adriatisch'e Flut,
So sollen die Gedanken fließen,
Und mächtig, wie des Feuers Glut
Das freie Wort zum Himmel schießen.
Wir künden es mit lautem Schrei,
Lasst es zu fernem Völkern dringen,
Das Volk ist frei, der Fürst ist frei,
Des Druckes Fessel brach entzwei,
Zerrissen sind der Zwietracht Schlingen.*

*O! Enkel Habsburgs, wie Dein Ahn
Hast Du ein grosses Wort gesprochen,
Wie Rudolph's leuchtet deine Bahn,
Die Räuberungen sind gebrochen,
Befreiet ist Dein herrlich Land,
Auf freie Männer scheint die Sonne,
Gelobt sei Gottes milde Hand,
Gelobt Du, KAISER FERDINAND,
Für solches Glück, für solche Wonne.*²²

Tudi naslovnica prve številke osrednjega graškega časopisa je bila po revolucionarnih dogodkih na Dunaju bolj svečana, saj je bila obrobljena z zelenimi in belimi arabeskami.²³

Podobno se je dogajalo z *Innerösterreichischen Industrie Zeitung*, ki je po uvedbi svobode tiska postal izključno politični časopis.²⁴

20 Del Cott, *Die Journalistik*, LZ, 26. 6. 1848, št. 76, str. 450.

21 O tem časopisu glej tudi Peter Vodopivec, *Socialni in gospodarski nazori v slovenskih in sosednjih pokrajinah v predmarčni dobi*, Ljubljana 1978, doktorska disertacija. Odnos tega, takrat še tržaškega časopisa do vlade, je v svoji disertaciji analiziral Martin Riedlinger.

22 3. in 5. kitica pesmi *Triest*, JI, 21. 3. 1848, št. 58, str. 228.

23 Gatti, *Die Ereignisse des Jahres 1848*, str. 22.

24 Prav tam, str. 23.

Celo izrazito poljedeljsko-gospodarske *Novice* niso mogle ostati v starih okvirih: »Hitro se je moral skrčiti prostor za poljedelske in rokodelske stvari in poučevati je moral list svobodne državljanke slovenske ob evangeliji nove 'pomladi narodov': o ustavi, o volitvah, o kmetski odvezi, o svobodi, o narodnosti in ravnopravnosti; na eni strani je moral buditi speči narod, na drugi brzdati pretirano hrepenenje in opominjati k treznosti, mirnosti, zaupanju in zalotnemu vedenju.«²⁵

Med časopisi so bile različne vrste, ki so se med seboj razlikovale po vsebini in po pogostnosti izhajanja. Spekter bralcev je bil različen, časopisi so bili namenjeni tudi specifičnim slojem, na primer Judom, damam, kmetom in delavcem. Bili so razvedrilni ali poučni, pa tudi vseobsegajoči. Različna sta bila čas in pogostnost izhajanja. Od časopisov, ki so začeli izhajati ob izbruhu revolucije, so nekateri izhajali vsak dan ali celo dvakrat dnevno, mnogi so izšli samo enkrat. Največ časopisov, zlasti dnevnik, je začelo izhajati poleti (junij, julij), najmanj pa avgusta in septembra. Praktično čez noč so se ulice napolnile s prodajalci časopisov, zato ni čudno, da so bili poletni sprehodi po mestnih središčih vse prej kot mirni.²⁶

Številni listi so izhajali le kratek čas, za kar je bilo več razlogov. Poleg pojemanja revolucionarnega duha, ki je bil razlog za njihov začetek in konec, je gotovo treba omeniti finančne razloge. Takratno časopisno življenje je potekalo v duhu »svetniškega diletantizma«. Svoboda tiska je za večino pogosto pomenila svobodno pisano in govorjeno besedo samo zato, da ni bilo tako kot v starem sistemu. Časopisi stalnim sodelavcem večinoma niso bili sposobni izplačevati honorarjev. Njihova eksistenca je bila torej že vnaprej odvisna od publicističnega diletantizma posameznikov, ki je našel izraz v njihovem ustvarjanju. V prvem obdobju svobode tiska je namreč mnogo urednikov čutilo, da morajo objaviti vse prispevke, ki so jim bili poslani. Mnogi časopisi, še zlasti lokalni, so bili premalo kritični in strokovni. Posredovali so le rezultate posameznih dogajanj, niso pa se ukvarjali z razlago vzrokov, ki so privedli do njih. Mnogi so s tiskano besedo želeli neposredno poseči v dogajanje, namesto da bi se omejili na objektivno opazovanje in znanstveno osvetlili neki problem. Tako je na primer *Gratzer Zeitung* šele dosti pozneje začel redno objavljati poročila iz deželnega parlamenta, volitve v deželni zbor in njegovo odprtje pa ga, tako kot mnoge druge takratne časopise, niso zanimale.²⁷

Množičnost časopisov gotovo ni bila sorazmerna z njihovo kvaliteto. Številni so na prav bizaren, nizkoten način kritizirali člane cesarjeve družine in druge osebe javnega življenja.²⁸ Meynert, ki je tik pred revolucijo leta 1847 dobil

25 Josip Apih, *Slovinci in 1848. leto*, Ljubljana 1888, str. 144.

26 Heinrich Wuttke, *Die deutschen Zeitschriften und die Entstehung der öffentlichen Meinung*, Leipzig 1875, str. 376.

27 Gatti, *Die Ereignisse des Jahres 1848*, str. 206–208.

28 Prav tam.

koncesijo za *Wiener Allgemeine Zeitung*,²⁹ je menil, da so številni »Gassenblätter« polni nesramnosti, ničevosti, temelj njihovega preživetja pa zanimanje za javne škandale.³⁰

Nad »rumeno usmerjenostjo« nekaterih časnikov se je že na začetku aprila 1848 zgražal tudi urednik *Laibacher Zeitung* Leopold Kordeš,³¹ ki ni želel, da časopis postane prostor za osebna obračunavanja.³²

S tem v zvezi naj omenimo poziv znanega dunajskega tiskarja Carla Gerolda in njegovega sina stanovskim kolegom v monarhiji, v katerem je pozival h kritičnosti pri objavljanju besedil in opozarjal na preprečevanje zlorabe pravkar pridobljene svobode.³³

Obdobje divjega nastajanja časopisov je trajalo nekaj več kot pol leta, dokler ni bila 23. oktobra 1848 sprejeta proklamacija, ki je zlasti s četrtrim členom zadala smrtni udarec časopisnemu ustvarjanju: »Auf die Dauer des Belagerungszustandes sind alle Zeitungsblätter zu suspendiren, mit Ausnahme der Wiener Zeitung, welche sich bloß auf officiële Mittheilungen zu beschränken hat.«³⁴

---

29 Wurzbah, *Biographisches Lexikon*, Wien 1858, zvezek 4, str. 187.

30 Meynert, *Geschichte der Ereignisse*, str. 284.

31 Leopold Kordeš (6. 11. 1808, Kamna Gorica – 3. 12. 1879, Dunaj). SBL 1, str. 515–516. O njem glej tudi: Mira Miladinović Zalaznik, Leopold Kordeš, ein Krainer Literat deutscher Zunge, v: Mira Miladinović Zalaznik, *Deutsch-slowenische literarische Wechselbeziehungen* (Ljubljana: Oddelek za germanistiko z nederlandistiko in skandinavistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2002), str. 82–111; Mira Miladinović Zalaznik, Leopold Kordeš, ein Krainer Literat des Vormärz (Interantionales Symposium Laibach/Ljubljana 3.– 6. November 1994), v: Anastasius Grün und die politische Dichtung im Vormärz, ur. Anton Janko in Anton Schwob, München 1995, str. 157–168.

32 Erklärung der Redaction, LZ, 8. 4. 1848, št. 43, str. 288.

33 Alois Josef Ditscheiner, *Der Wienerfreiheitskampf, oder ausführliche Geschichte der ereignißvollen acht Tage in Wien vom 12. bis 19. März 1848*, Wien, 1848, str. 128.

34 Prav tam, str. 10.

Cillier Wochenblatt.

Zeitschrift zur Belehrung und Vertretung des
Bürger- und Bauernstandes.

Nro. 1.

Motto: Recht, Recht, Wahrheit.

Samstag am 1. April 1848.

Verantwortliche Redaction: Vincenz Prash, k. k. Professor. — J. E. Ganzer.

Programm.

Bei dem unendlichen Jubel, der in allen Provinzen unserer Monarchie erschallt, hervorgerufen durch die zur Zeit noch unermeßlichen Geschenke, mit welchen uns die Huld unseres gütigen Monarchen beglückte, bei der neuen Gestaltung aller Verhältnisse unseres Staatslebens, geiztet es sich nicht, die Hände müßig in den Schooß zu legen, sondern nach Kräften mitzuwirken zu dem großen Baue, den wir in nächster Zukunft aufführen wollen. Diese Ansicht hat uns geleitet, da wir, den vielseitigen Wünschen entgegen kommend, die Herausgabe einer Zeitschrift unternahmen, welche sich zur Hauptaufgabe macht, unter Wahrung der deutschen Nationalität, in einer gemeinschaftlichen Sprache die großen und wichtigen Fragen der Gegenwart mit Freimuth und Wahrhaftigkeit zu erörtern, Belehrung und wahre Aufklärung unter die sogenannten mittleren und niederen Stände zu verbreiten, insbesondere die Zustände des **Bürger-** und **Bauernstandes** zu beleuchten, und diese in den Stand zu setzen, durch richtigen Gebrauch der ihnen gewordenen Zugeständnisse ihre Angelegenheiten nach Recht und Gesetz zu vertreten. Es scheint uns für diese große Aufgabe nicht hinlänglich zu sein, daß diese neuesten Ereignisse bloß in den Blättern der Hauptstadt besprochen werden, sondern es thut auch noth, daß man wisse, was in den Kreisen des Landes vorgehe, und daß die bezüglichen Wünsche und Bedürfnisse zum Ausdruck kommen. Leihbare Mitarbeiter haben uns bereits ihre Beihilfe zugesichert, und wir stellen an jeden Freund der Wahrheit die offene Bitte, uns durch Beiträge in der Ausführung unseres Zweckes zu unterstützen.

Das **Hauptblatt** unserer Zeitschrift wird eine kurz gefaßte Uebersicht der wichtigsten Begebenheiten des Auslandes und eine getreue Darstellung der Ereignisse des Inlandes enthalten, wobei wir naturgemäß die Verhältnisse unseres und der benachbarten Kreise insbesondere berücksichtigen wollen. Diefem werden wir in Original-Aufsätzen leitende Artikel über die Interessen jener Stände folgen lassen, deren Vertretung wir uns zur Pflicht machen.

Der **Anhang**, welcher eigentlich als Ergänzung des Hauptblattes dienen soll, wird interessante Notizen aus dem Bereiche des Kreises, die bestehenden Marktpreise, Erscheinungen im Gebiete der Landwirtschaft, das Verzeichniß der im Pomerio der Stadt Cilli Verstorbenen und der angekommenen Fremden enthalten; das **Beiblatt** aber wird verschiedene Inserate, Verlautbarungen von Dominien und Parteien gegen Entrichtung der üblichen Gebühr aufnehmen.

Das **Cillier Wochenblatt** erscheint im Verlage der Kreisbuchdruckerei des J. B. Feretti in Cilli, und zwar verläufig wöchentlich einmal in der Ausdehnung von $\frac{1}{2}$ bis $\frac{3}{4}$ Druckbogen. Der voraus zu erlegende und portofrei an die Redaction einzusendende Betrag ist für Cilli und nächste Umgebung bei Stillschließung vierteljährig **15 fr. C.M.** Auswärtige wollen sich an die zunächst gelegenen k. k. Postämter wenden.

Das Redactions-Bureau befindet sich in der Grazergasse Nr. 77.

Prva številka Cillier Wochenblatt

CILLIER WOCHENBLATT (ZEITUNG)

Prvi politični časnik, ki je zagledal luč sveta v slovenskih deželah, je bil nemški list *Cillier Wochenblatt* s podnaslovom *Zeitschrift zur Belehrung und Vertretung des Bürger - und Bauerstandes*. Prva številka je izšla 1. aprila 1848, natisnili pa so jo v tiskarni Janeza Krstnika Jeretina. Novi celjski časopis sta pod geslom *Licht, Recht, Wahrheit*, urejala profesor Vincenc Prasch in bivši graščinski uradnik Josef Ganser. Urednika sta z njim želela sodelovati v razpravi o nadaljnjem razvoju in napredku države.³⁵

Pri urejanju tega aktualnega, resnicoljubnega in tolerantnega časopisa sta oba urednika sodelovala le prvih enajst števil. Junijski oglas na naročilo celjskega nemškega časopisa³⁶ je napovedoval tako spremembo imena časopisa kot tudi uredništva. Od dvanajste številke je list urejal le še profesor Vincenc Prasch, ki je kmalu spremenil naziv in vsebino lista. Zadnja številka *Cillier Wochenblatt* je kot *Gratis Blatt* izšla zadnje junijsko sredo leta 1848.³⁷ Od julija dalje je časopis izhajal dvakrat tedensko, ob torkih in petkih ob peti uri zvečer kot *Cillier Zeitung – Zeitschrift für Stadt und Land mit besonderer Rücksicht auf deutsche und slavische Interessen* (Časopis za mesto in deželo s posebnim ozirom na nemške in slovanske interese).³⁸

O razlogih za Ganserjev odhod lahko samo ugibamo, saj časopis o tem ni poročal. Domnevamo pa lahko, da sta se urednika vedno bolj razhajala v svojih pogledih na tedanji dve glavni vprašanji.

Cillier Wochenblatt je od samega začetka kazal velik interes za kmeta in kmečko vprašanje. Izhajajoč iz dejstva, da časopis po preimenovanju v svojem novem programu kmeta niti omenil ni in da je Ganser morda vendarle imel več občutka za kmečko vprašanje in njegovo rešitev, sklepamo, da se slednji z novo politiko časopisa ni strinjal. Interes *Cillier Zeitung* je bil usmerjen bolj v reševanje nacionalnega vprašanja. Pri Ganserju pa se zdi, da je bil v ospredju bolj kmečki problem oziroma nasprotja med mestom in podeželjem, kot pa vse bolj očitni nacionalni problemi.³⁹

Drugi razlog, ki se morda zdi še nekoliko bližji, je treba iskati v takratnih političnih akcijah. Marčni dogodki leta 1848 namreč pomenijo izbruh peticijskega gibanja, ki je bilo na Slovenskem precej burno. Peticije so bile lahko kolektivne, v redkih primerih tudi individualne. Lahko so bile lokalne, regionalne

35 Das Programm, CW, 1. 4. 1848, št. 1, str. 1.

36 Pränumeration – Ankündigung, CW, 15. 6. 1848, št. 12, str. 65 in Pränumeration-Ankündigung, CW, 29. 6. 1848, št. 14, str. 75.

37 CW, Gratis Blatt, 28. 6. 1848, št. 14.

38 Pränumeration-Ankündigung, Cillier Zeitung, 4. 7. 1848, št. 15, str. 81.

39 V zvezi z zapletenimi nacionalnimi odnosi na Štajerskem glej tudi Janez Cvirn, Trdnjanski trikotnik, Maribor 1997.

pa tudi vsenarodne.⁴⁰ Poleg peticij za združeno Slovenijo je pri nas potekalo tudi peticijsko gibanje za združitev s Hrvaško.⁴¹ To so vse tiste peticije, ki so leta 1848 v svojih zahtevah poudarjale željo po povezavi ali pa kar zvezi s Hrvaško.

Razkol obeh urednikov je verjetno povezan s peticijami za združeno Slovenijo. V letu 1848, ki se imenuje tudi pomlad narodov, so mnogi narodi, tudi Slovenci, sestavili svoj nacionalni program. Za nas so bolj pomembne peticije za sprejetje programa Zedinjene Slovenije, kjer so imeli glavno vlogo zavedni duhovniki z Matijo Majarjem na čelu, čeprav jim je škof Slomšek⁴² odsvetoval sodelovanje v politiki.⁴³

Delegacija slovenskega društva z Dunaja, ki je pripravilo program Zedinjena Slovenija, se je v začetku maja odpravila v Ljubljano, na svoji poti se je ustavila tudi v Gradcu in Celju (10. maja), česar pa *Cillier Wochenblatt* ne omenja. Časopis se je opredelil za frankfurtski parlament, omenil pa tudi ni ustanovitev Graške Slovenije.⁴⁴

Sprememba v uredniškem odboru celjskega nemškega časopisa je bila verjetno tudi v tesni povezanosti z omenjenimi dejstvi, prav tako pa tudi z novoustanovljenim Društvom za posredovanje slovanskih in nemških interesov, saj je časopis postal njegovo glasilo.

Ustanovitev celjskega društva je bila vidna posledica prihoda dunajske Slovenije v Celje, razgovorov z njo ter porasta slovenske nacionalne zavesti, saj je nastalo neposredno po njenem odhodu.⁴⁵

V ospredje so prihajali izključno politični, predvsem pa vedno izrazitejši nacionalni problemi, ki so se povezovali z volitvami v Frankfurt. Društvo za posredovanje je pozdravilo indirektne volitve, izražalo vso podporo cesarju in videlo prihodnjo ureditev Avstrije v ustavodajni državi, predvsem pa poudarjalo povezavo z Nemčijo. Časopis je še posebno aktivno nastopil proti vse večjim nacionalnim preprirom. »Ker slovenskega narodnega gibanja ni bilo pripravljeno podpreti, ga je želelo s 'posredovanjem' pomirjati.«⁴⁶ Predvsem pomirjanje je bilo osrednje vodilo časopisa do njegovega zatona konec leta 1848. Nič čudno torej, da se je časopis vedno z obžalovanjem odzval na vsak izgred.

---

40 Stane Granda, *Dolenjska v revolucionarnem letu 1848*, Novo mesto 1995, str. 275-276.

41 O hrvaških peticijah glej Petar Korunić, *Prilog, Historijski zbornik 1978-79*, str. 165-194. O podpisovanju hrvaških peticij na Slovenskem glej Granda, *Dolenjska v revolucionarnem letu*, str. 277-300, ter prispevek istega avtorja *Die slowenisch-kroatische Beziehungen im Revolutionsjahr 1848/49*, v: *Der Prager Slavenkongress 1848*, ur. Andreas Moritsch, Wien-Köln-Weimar 2000, str. 137-170.

42 Anton Slomšek (26. 11. 1800, Slom v Unišah pri Ponikvi - 4. 9. 1862, Maribor). *SBL 3*, str. 367-379.

43 Stane Granda, *Slovenci in propaganda proti frankfurtskim volitvam*, v: *Melikov zbornik. Slovenci v zgodovini in njihovi srednjeevropski sosedje*, Ljubljana 2001, str. 488-489.

44 Stane Granda, *Prva odločitev Slovencev za Slovenijo Ljubljana*, 1999, str. 65.

45 Prav tam.

46 Prav tam.

Program omenjenega celjskega društva in s tem tudi nemškega časopisa ni bil naklonjen idejam programa Zedinjene Slovenije, saj se je slednji zavzemal za enotno Slovenijo, slovenski jezik in nepovezanost z Nemčijo.⁴⁷ Celjsko Društvo in časopis sta želela ravno nasprotno: povezavo z Nemčijo in ob tem branila okvire enotne Štajerske pod streho sožitja obeh narodnosti. Prascheva zavest okvira deželne enotnosti ni nikoli prestopila, kar se večkrat izrazi s stavkom »Einheit gibt Kraft!!«

Kot vemo, je do podpisovanja peticije prišlo v različnih krajih, v Celju na primer 21. junija, torej tik pred izidom obeh že imenovanih oglasov za celjski nemški časopis, v katerih se kot glavni urednik navaja samo Vincenc Prsch. Skupaj z 80 podpisi obsega peticija tri strani. Med podpisi najdemo le izbrana imena, med njimi zdravnike, tiskarje (tudi našega tiskarja Jeretina), gostilničarje, uradnike, duhovščino na čelu z Matijo Voduškom in Josefa Ganserja.⁴⁸ Prscha ne najdemo niti v poznejših seznamih podpisnikov.⁴⁹ Glede na to se zdi resnični razlog za Ganserjev odstop različen pogled na vse bolj pereče nacionalno vprašanje in s tem povezan program Zedinjene Slovenije.

Prsch tudi sicer pri takratnih znanih cerkvenih možeh ni bil preveč priljubljen. Škof Slomšek je na primer v pismu Vodušku med drugim kritiziral Praschevo nenačelnost: »Čudo se mi, de je profesor Praš kožo preoblekel, ino nas z svojim Celskim tednikom pikati jel; moje dni sim se na njega zanašal.[...] Ali se bomo Slovincov ali Nemcov deržali? Le Slovincov, kar je prav. Nemci nam žugajo materno kerv popiti, nas pa tudi ob sveto vero pripraviti.«⁵⁰

Škofova nenaklonjenost je bila očitna tudi po zatonu celjskega nemškega časopisa. Prsch je kot profesor na tamkajšnji gimnaziji očitno večkrat odvrčal dijake od obiska verouka. Na to ga je škof Slomšek preko celjskega opata tudi prijazno opozoril: »Wenn Studenten Christenlehren besuchen, die einst Christenlehrer werden wollen, gereicht mir zum großen Troste. Sollte Herr. Pfr. Prsch, dem ich meinem Gruß entbiete, dieselben am Christenlehrbesuche beirren, so ersuche diesen Herrn in meinem Namen, dieses mir zu Gefallen ja nicht mehr thun; vielleicht kann ich ihm auch jemahls noch ein Gefallen erweisen.«⁵¹

V zvezi s Prschem obstaja celo sum, da je bil avtor protislovenskih članokov v graški *Stirii*.⁵² Ta domneva je bila razlog, da je Ignacij Orožen⁵³ v pismu Muršču⁵⁴ zapisal: »Könnten Herr Doctor den Verfasser des Artikels in der Sti-

47 Prav tam, str. 49.

48 Prav tam, str. 135.

49 Prav tam, str. 135, 348 in 548.

50 Slomškovo pismo Matiji Vodušku, 2. 6. 1848, v: Fran Kovačič, Slomškova pisma Vodušku, Arhiv za zgodovino in narodopisje, prva knjiga, Maribor 1930, str. 108.

51 Slomškovo pismo Matiji Vodušku, 12. 3. 1850. Prav tam, str. 136.

52 Opomba k Slomškovega pismu Matiji Vodušku, 2. 6. 1848. Prav tam, str. 109.

53 Ignacij Orožen (30. 1. 1819, Laško - 13. 4. 1900, Maribor), SBL 2, str. 231-233.

54 Jožef Muršec (1. 3. 1807, Biš v Slovenskih goricah - 25. 10. 1895, Gradec). SBL 2, str. 182-184.

ria: 'Was wollen den die Windischen eigentlich' – erfahren und ihn uns nennen? Es ist uns viel daran gelegen den Autor zu erfahren, weil wir diesbezüglich Herrn Prof. Prasch in Verdacht haben; der sich hier als ein biederer Deutsche zur Aufgabe gemacht zu haben scheint, den Samen der Zwietracht zu streuen und die Geistlichkeit durch die unverschämtesten Lügen und Verleumdungen zu entwürdigen.«⁵⁵

Politično prepričanje urednika nemškega celjskega časopisa je eno, njegovo navdušenje nad pridobitvami revolucije in odprtost za nove tokove z različnih koncev monarhije pa drugo. To je analiza celjskega nemškega časopisa tudi potrdila. Urednik je namreč kljub drugačnim načelom in prepričanju v duhu svobode tiska bil pripravljen objaviti dopise različnih nazorov in stališč. Ob tem se je po pravilu od njih distanciral. Časopis je ves čas prežemal spravljeni duh mirnega sožitja slovenskega in nemškega naroda. Vedno bolj očitna nacionalna nasprotja Prasch v skladu z interesi novoustanovljenega Društva za pomirjanje obeh narodnosti ni želel še bolj razvnamati.

Preimenovanje časopisa

Resničnih razlogov za preimenovanje časopisa pravzaprav ne poznamo, saj o tem ni bilo nikoli nič objavljene. Za spremembo smo izvedeli iz oglasa, ki je bil objavljen na naslovni strani dvanajste⁵⁶ in štirinajste številke *Cillier Wochenblatta*.⁵⁷

Kljub temu lahko z gotovostjo trdimo, da je preimenovanje časopisa povezano z nastankom že omenjenega društva. Verein zur Vermittlung der deutschen und slavischen Interessen naj bi nacionalni ogenj v mestu umiril, če že ne pogasil. Celjski nemški časopis, kot njegov glasnik, pa naj bi mu pri tem pomagal: »Als Organ des Vereines zur Vermittlung der deutschen und slavischen Interessen wird unsere Zeitschrift die beiderseitige Nationalitäten zu wahren und Versöhnung anzubahnen trachten, jedem Separatismus aber mit aller Kraft entgegen arbeiten.«⁵⁸

Glede na to, da je bil *Cillier Zeitung* glasilo društva, se zdi prav, da si njegovo dejavnost pobliže pogledamo – tudi zato, ker je časopis pravzaprav edini vir za omenjeno društvo, ki je bilo kratkega diha. Že po 13. juniju novic o društvu časopis ni več objavljajal. Razlogov za njegov konec ne poznamo, dejstvo pa je, da to sovпада z Orožnovo trditvijo, ki pravi, da štiri tedne pozneje »že ni bilo ne sluha, ne duha od te družbe«. ⁵⁹

55 Pismo Ignacija Orožna Muršcu 24. 5. 1848, v: Fran Ilešič, Korespondenca dr. Josipa Muršca, Zbornik znanstvenih in poučnih spisov, Ljubljana 1904–1905, str. 68.

56 Pränumeration – Ankündigung, CW, 15. 6. 1848, št. 12, str. 65.

57 Pränumeration – Ankündigung, CW, 29. 6. 1848, št. 14, str. 75.

58 Prav tam.

59 Ignacij Orožen, Celska kronika, V Celi 1854, str. 207.

Gratis Blatt.

Cillier Wochenblatt.

**Zeitschrift zur Belehrung und Vertretung des
Bürger- und Bauernstandes.**

Nro. 14.

Motto: Licht, Recht, Wahrheit.

Mittwoch am 28. Juni 1848.

Verantwortliche Redaction: Vincenz Prasch, k. k. Professor. — J. E. Ganser.

Pränumerations = Ankündigung.

Die unverhoffte Theilnahme, welche unser Blatt schon im ersten Quartal selbst in den fernsten Provinzen gefunden hat, und die ermunternde Aufforderung des intelligenteren Theiles der Bevölkerung, bestimmen uns, in Zukunft eine Verdopplung des bisher Geleisteten eintreten zu lassen, wodurch wir auch in die Lage gesetzt werden, die Zeitereignisse umfassender zu besprechen. Unsere Leser haben sich bisher überzeugt, daß wir mehr gegeben, als versprochen; Redaction und Verlag werden auch fortan alles aufbieten, unterstützt von tüchtigen Mitarbeitern, das in sie gesetzte Vertrauen zu rechtfertigen. Insbesondere sind wir in die Lage gesetzt, die Nachrichten aus Italien theilweise selbst früher, als Wiener Blätter zu liefern. Unsere Zeitschrift ist kein Tummelplatz für Wählereien und Geseßlosigkeit; mit Freimuth aber werden wir jederzeit die Krebschäden des Volkes und jedes einzelnen Standes aufzudecken wissen.

Als Organ des Vereines zur Vermittlung der deutschen und slavischen Interessen wird unsere Zeitschrift die beiderseitigen Nationalitäten zu wahren und Versöhnung anzubahnen trachten, jedem Separatismus aber mit aller Kraft entgegen arbeiten.

Vom Monate Juli angefangen, erscheint dieses Blatt wöchentlich zweimal und zwar: Dienstag und Freitag unter dem Titel:

„Cillier Zeitung.“

Zeitschrift für Stadt und Land, mit besonderer Rücksicht auf deutsche und slavische Interessen.

Pränumeration wird in Cillier bei der Redaction (Grager-Gasse Nro. 77) und in der Kreisbuchdruckerei des **J. B. Jeretin** angenommen, und zwar: vierteljährig zu 1 fl. 15 kr., halbjährig 2 fl. 30 kr. Conv. Münze.

Für Auswärtige übernehmen alle k. k. Postämter und Briefpostsammlungen die Pränumeration gegen Ertrag von 1 fl. 30 kr. vierteljährig oder 3 fl. für das halbe Jahr. Wir ersuchen die Bestellung zu keilen, indem wir später eintretenden Abonnenten keine vollständigen Exemplare zusichern können.

Verantwortliche Redaction:

Vincenz Prasch, k. k. Professor.

Verleger:

J. B. Jeretin, Kreisbuchdrucker und Buchhändler.

Do leta 1848 o trenjih med obema narodnostma v Celju ne moremo govoriti, začela so se pojavljati šele z izbruhom revolucije.⁶⁰ Vedno večja nacionalna nasprotja so pravzaprav zahtevala nastanek organa, ki bi tovrstne strasti umiril, o čemer obširneje poroča že 8. številka časopisa *Cillier Wochenblatt*.⁶¹ Že naslednja številka je bralce obvestila o nalogah društva: »Der unselige Kampf der Sprachen und der dadurch sie vertretenen Nationalitäten beginnt unser großes Vaterland Österreich in seinen innigsten Verbande zu zersetzen, und leider wird das natürliche Gefühl der Nationalität durch innere und äußere Aufreizung auf eine Art künstlich entzündet, daß die Explosion ganze Reiche zu zertrümmern droht.«⁶²

V celjskem nemškem časopisu tako praktično že od vsega začetka čutimo zahtevo po pomirjanju, izogibanju konfliktov med Slovenci in Nemci in po prizadevanju za sožitje. Kljub temu pa je Prasch deloval v duhu svobode tiska in objavljal tudi prispevke, ki so bili bolj radikalni. Seveda se je od vsakega dopisa zunaj tega koncepta distanciral in pozival k enotnosti. Tako na primer pri že omenjenem M. R. iz Celovca: »Zur Aufnahme nicht geeignet. Wir sind durchaus nicht gesonnen, Oehl in die Flamme zu gießen, und den Nationalitätsstreit fort zu nähren zu einer Zeit, wo wir in nächster Umgebung so wie in der Ferne die traurigsten Folgen desselben bemerken. Einheit! Einheit! Diese thut Noth, nicht der Same der Zwietracht, während der Krieg an unsere Pforten pocht. Ultrasklaven und Ultragermanen sind beide unsere Feinde. Dies ist unser Glaubensbekenntnis.«⁶³

Društvo je bilo ustanovljeno 16. maja 1848, za predsednika začasnega predsedstva je bil imenovan dr. Mathias Forreger. Izvoljen je bil svet s petimi člani, ki jih časopis ne imenuje, njihova naloga pa je bila priprava statuta.⁶⁴ Prvo poročilo se konča z vabilom na skupščino, ki naj bi bila 22. maja.⁶⁵

Ustanovitev celjskega društva je bilo verjetno zgled kmalu nato ustanovljenemu mariborskemu društvu. Tudi njegova naloga je bila v prvi vrsti pomirjevalne narave, je pa tako kot celjsko kmalu zatonilo.⁶⁶

Dve strani obsegajoč program,⁶⁷ ki je bil kot dodatek izdan ob deveti številki časopisa, je podrobno določal naloge društva, pri čemer je bilo v ospredju

---

60 Janez Cvirn, *Deutsche und Slowenen in der Untersteiermark: zwischen Kooperation und Konfrontation*, v: Harald Heppner, *Slowenen und Deutsch im gemeinsamen Raum*, München 2002, str. 113.

61 Cilli, CW, 18. 5. 1848, št. 8, str. 41.

62 Programm, CW, 25. 5. 1848, št. 9, nepaginirano.

63 Correspondenz der Redaction, CW, 11. 5. 1848, št. 7, str. 39–40.

64 Cilli, CW, 18. 5. 1848, št. 8, str. 41–42.

65 Prav tam, str. 42.

66 Josip Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*, Celje 1993, str. 692.

67 O programu glej tudi Janez Cvirn, *Celje in leto 1848*, v: *Odsevi preteklosti 2. Iz zgodovine Celja 1848–1918*, Celje 1998, str. 64–65.

pomirjanje Slovencev in Nemcev ter prizadevanje za enakopravnost obeh narodov v močni Avstriji.⁶⁸

Program je z veliko optimizma in prepričljivih besed vabil k članstvu.⁶⁹ Naloge članov, ki jih je bilo moč najti tudi zunaj mestnih okvirov, so bile omejene predvsem na preprečevanje in pomirjanje sporov med obema narodoma. Za doseg tega cilja je bila dovoljena uporaba ustne in pisane besede. Društvo se je zavzemalo za enotno, močno Avstrijo, pri čemer niso izključili možnost povezave z Nemčijo. Hkrati s tem so dopuščali tudi sodelovanje s sosednjimi narodi, zlasti Hrvati.

Prizadevanje za enotno, močno Avstrijo je bilo tudi bistvo politike celjskega nemškega časopisa, ki ji je ostal zvest do svojega zatona: »Dieser höhere Einheitspunct ist der Begriff eines mächtigen einigen Österreich, der Deutsche und der Slave gehen in dem Begriffe eines Österreichs, dem die Idee eines Vaterlandes Österreich ist ganz neugeboren, wenigstens erst kaum seit Wochen lebendig geworden. Vor Allem aber ist es Einigung alles Widerstrebenden in Österreich, was zur Befestigung Noth thut, ja wir können sagen, zur Erschaffung Österreichs, denn die Idee eines Vaterlandes Österreich ist ganz neugeboren, wenigstens erst kaum seit Wochen lebendig geworden. Die Einigung Österreichs sei daher das Ziel unseres energischen Bestrebens, sie sei die Waage unserer Worte, sie sei die Lenkerin unserer Thaten, und die gleiche Berechtigung der Nationalitäten ist die große geistige Macht, die allein zur Einheit führen, und dem Staate Österreich einen unvergänglichen Altar in den Herzen aller deutschen und slavischen Bewohner aufbauen wird.«⁷⁰

Društvo je stremelo k močni Avstriji, v kateri bosta obe narodnosti (slovenska in nemška) bratsko združeni. Še posebej južna Štajerska naj bi jima pri tem nudila varno in trdno okrilje. Odločno je nastopalo proti vsem (pre)radikalnim zahtevam na slovenski in nemški strani.⁷¹

Celjski nemški časopis je poročal o delu društva, ob tem pa vabil bralce, naj se priključijo in sodelujejo na njegovih sejah.⁷² Iz poročil lahko razberemo probleme, o katerih je društvo razpravljalo; med drugim tudi o vprašanju odnosa s Hrvaško, oziroma o govoricah, da se v mestu pričakuje hrvaška deputacija.⁷³ Besedilo izkazuje naklonjen odnos do tega vprašanja, kar pa smo lahko prebrali tudi v programu.

---

68 Programm, CW, 25. 5. 1848, št. 9, nepaginirano.

69 Prav tam.

70 Prav tam.

71 Janez Cvirn, Celjsko Društvo za posredovanje med slovansko in nemško narodnostjo, v: Slovenska kronika 19. stoletja (1800–1860), Ljubljana 2001, str. 329–330.

72 Cilli, CW, 18. 5. 1848, št. 8, str. 41–42.

73 Wochenschau, CW, 25. 5. 1848, št. 9, str. 47.

Isto poročilo na kratko omenja razprave o aktualnih direktnih in indirektnih volitvah ter o nameri za preoblikovanje obstoječega bralnega društva.⁷⁴

Poročilo s seje 23. maja je na prvi strani objavila enajsta številka časopisa.⁷⁵ Društvo je obžalovalo dogodke, ki so se zgodili 15. maja na Dunaju, hkrati pa je v imenu celotne Štajerske izrazilo pripadnost in zvestobo cesarju.

Dvanajsta številka posebne novice o društvu ni prinesla, je pa bilo v rubriki *Anhang* objavljeno obvestilo o sestankih društva, ki da bodo redno ob torkih ob šesti uri zvečer.⁷⁶

Celjski nemški časopis je ob preimenovanju postal glasilo društva, ki je že v svojem imenu jasno izražalo svoj namen. Društvo je sicer delovalo kratek čas, časopisu pa vtisnilo trajen pečat, ne samo z imenom, ampak tudi s spremenjeno vsebino. Do konca izhajanja je v odnosu do obeh narodov *Cillier Zeitung* zagovarjal sožitje in nasprotoval vsem separatističnim idejam, ki bi privedle do razpada deželne enotnosti. Dosledno je nasprotoval vsem nasilnim dejanjem, še toliko bolj, če so temeljila na nacionalnih čustvih.

Čeprav je društvo po podatkih iz literature kmalu ugasnilo, lahko njegov neformalni obstoj povezujemo šele z zatomom *Cillier Zeitung*.

Da je Društvo iz Celja odmevalo tudi zunaj mesta poroča *Cillier Zeitung* v začetku junija, in sicer z velikim navdušenjem deželnega glavarja Wickenburga:⁷⁷ »Nachdem dieser Grundsatz in dem bereits erlassenen provisorischen Wahlgesetz wirklich beibehalten wurde, erübrigt mir nur Euer Excellenz zu ersuchen, dem genannten Vereine meine volle Anerkennung seiner bei dieser Gelegenheit in obenerwähnter Schrift ausgesprochenen lobenswerthen Ansichten und Gesinnungen eröffnen zu wollen.«⁷⁸

Ustanovitev društva v *Celjski kroniki* omenja tudi Ignacij Orožen, ki društvo imenuje družbo z naslovom: »Verein zur Vermittlung der slavischen und deutschen Nationalität.«⁷⁹ V nadaljevanju govori le še o izvolitvi začasnega načelnika te družbe doktorja Foreggerja in doda, da štiri tedne po ustanovitvi ni bilo ne duha ne sluha o tej družbi.⁸⁰ Tudi sicer avtor prav posebne naklonjenosti društvu ni izkazal: »Od našiga zbora sim kmalu od začetka mislil, da ni kaj drugega kakor nemška sleparija; ino tako se tudi res kaže. Neki Nemci hočejo s' tem zboram samo le Slovincam usta in oči vezati ino jih pri nosu tako dolgo voditi, de bodo v' Frankforti nas v' jarm perpregli.«⁸¹

---

74 Prav tam.

75 Cilli, CW, 8. 6. 1848, št. 11, str. 59.

76 Nachricht, Anhang, CW, 15. 6. 1848, št. 12, str. 70.

77 Matthias Constantin Capelli Wickenburg (16. 7. 1797, Pesch bei Düsseldorf - 26. 10. 1880, Gleichenberg). Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1887, zvezek 55, str. 228-223.

78 Wochenschau, CW, 8. 6. 1848, št. 11, str. 59.

79 Orožen, Celska kronika, str. 207.

80 Prav tam.

81 Citirano po Janez Cvirn, Celje in leto 1848, str. 65.

Orožnovo mlačno navdušenje za društvo dokazuje njegovo pismo Muršču. Dober teden po ustanovitvi, 25. maja, je namreč suhoparno zapisal: »Hier hat sich ein Verein zur Versöhnung zwischen Deutschen und Slaven gebildet. Das politische Glaubensbekenntnis dieses Vereins hat Herr Gurnigg im Grazer Extrablatt vom 21. d. M. ausgesprochen.«⁸²

Celjskemu društvu tudi Josip Apih⁸³ ni pripisoval prav velikega pomena: »Menj važna je bila 'Celjska družba za gojitev sporazumljenja med Nemci in Slovenci.' Program njen svari pred poostrenjem narodnega nasprotja in hoče posredovati med Nemci in Slovenci; oba naroda se naj zjedinita v višji jednoti: v Avstriji na podlagi ravnopravnosti. 'Skrajnim' težnjam hoče družba priti v okom z 'opazovanjem' osobito gibanja na Hrvatskem, a protiviti se hoče združeni Nemčiji uprav tako, kakor zjedinjeni Sloveniji.«⁸⁴

Ustanovitev društva pa je vendarle odmevala v takratnih časopisih. Po pričakovanjih smo odmeve našli v *Journal des oesterreichischen Lloyd*, in sicer v novici Vincenca Prascha z naslovom Verein zur Vemittlung der deutschen und slavischen Interessen.⁸⁵ Avtor je zaradi naraščajočih nacionalnih konfliktov povsod po monarhiji, še zlasti pa v Celju, videl v društvu resničnega varuha enotne Štajerske. Ob predstavitvi programa društva ni pozabil poudariti vere v močno Avstrijo in zvestobe cesarju in dvorski politiki.

Verjetno je prav zaradi pomirjevalne politike društva novica o njegovi ustanovitvi našla prostor v sicer celjskemu nemškemu časopisu nenaklonjenih *Novicah*. Avtor članka Slovenske reči o društvu ne piše slabo: »(V Celji se je slovensko – nemški zbor) začel, kteriga namen je bratovsko edinost slovenske in nemške narodnosti z besedo, pisanjem in dejanjem vstanoviti tako, de se nobenimu narodu ne bojo njegove pravice krajšale. Zbor povabi, de bi obilo rodoljubov stopilo v to družbo.«⁸⁶

Glede na zapisano lahko rečemo, da je Društvo iz Celja našlo dokaj majhen odmev v takratnem slovenskem prostoru.

Zunanja podoba lista

Časopis je ves čas izhajal na $\frac{1}{2}$ do $\frac{3}{4}$ tiskarske pole,⁸⁷ format časopisa je bil 30×21 cm, prelom glavnega dela pa je bil po pravilu v dva stolpca. Širina vsakega je bila 8 cm.

82 Pismo Ignacija Orožna Muršču, 24. 5. 1848, v: Fran Ilešič, Korespondenca J. Muršca, 1905, str. 67.

83 Josip Apih (16. 3. 1853, Žapuže na Gorenjskem - 19. 1. 1911, Celovec). SBL 1 str. 13–14.

84 Apih, Slovenci in 1848. leto, str. 131.

85 V. Pr., Verein zur Vemittlung der deutschen und slavischen Interessen, Cilli, 21. 5. JL, 25. 5. 1848, str. 357.

86 Slovenske reči, Novice, 31. 8. 1848, št. 22, str. 92.

87 Tiskarska pola – ima 16 strani in je enota pri vezavi, označena s signaturo in normo. Prim.: Leksikon Cankarjeve založbe, Ljubljana 1982, str. 745.

Pravilo ni veljalo pri objavah cesarjevih ali drugih razglasov in pri objavah različnih programov. Tudi oglasi so bili praviloma objavljeni v dveh stolpcih, izjema so bili slovesni razglasi in cesarske proklamacije.⁸⁸

Celjski nemški časopis je bil po zunanjem videzu podoben drugim večjim časopisom, kot so bili *Gratzer Zeitung*, *Journal des oesterreichischen Lloyd*, *Gratzer Zeitung*, *Klagenfurter Zeitung* ali *Laibacher Zeitung*. Poleg skorajda enake glave časopisa je v njih moč najti praktično enake rubrike, ob nekaterih je izhajala tudi priloga. Vse omenjene časopise je povezoval isti, torej nemški jezik, pisava pa je bila gotica.

Preimenovanje celjskega nemškega časopisa je prineslo predvsem vsebinske spremembe. Na naslovnici je rubriko *Wochenschau* zamenjal eno ali dve strani dolg uvodnik, preostali prostor pa so zasedle novice iz posameznih krajev, pri katerih sta bila po pravilu navedena kraj in vir, po katerem je bila novica prevzeta. Do spremembe je ponovno prišlo v oktobrskih, še zlasti pa v novembrskih številkah. Avtorskih člankov praktično ni bilo več, časopisni prostor so mašili v glavnem predpisi, zakoni, bilo pa je tudi nekaj stenografskih zapisnikov sej deželnega ali državnega zbora. Že bežen pogled na časopis pove, da je v uredniški politiki moralo priti do preobrata. Razloge za to bomo poskušali ugotoviti v posebnem poglavju, je pa to bilo gotovo povezano z dogodki, ki so sledili po dunajski oktobrski revoluciji.

Cena časopisa

Prva številka *Cillier Wochenblatta* je v programu objavila ceno časopisa, ki se je spreminjala in je bila odvisna od načina dostave. Tako je za četrtno leta znašala za poštne naročnike 1 gld 1 kr, za tiste, ki so po časopis prišli sami, pa precej manj, 45 kr.⁸⁹

Julijsko pogostejše izhajanje časopisa je povzročilo povišanje cene časopisa. Tako so morali naročniki iz Celja in okolice za četrtno leta plačati 1 gld 15 kr, za pol leta pa 2 gld in 30 kr. Za poštne naročnike je bil časopis še nekoliko dražji, za četrt leta 1 gld 30 kr, za polletno naročnino pa so morali odšteti kar 3 gld.⁹⁰

Podatki o cenah časopisa nam pravzaprav ne povedo veliko, če jih ne primerjamo s cenami nekaterih drugih izdelkov. Le tako namreč lahko dobimo občutek za vrednost časopisa v tistem času.

Med prehrabnimi izdelki je kruh najbolj ohranil svojo ceno. V predmarčnem obdobju so ga po večini pekli doma, kupovali pa so ga poredko, in še to predvsem prebivalci v neagrarnih krajih in mestih. V Ljubljani so maso kruha in žemelj določali za vsak mesec vnaprej, na podlagi žitnih cen. Male navadne

88 Proklamacija - razglas, oklic. Stanko Bunc, Slovar tujk, Maribor 1987, str. 349.

89 Programm, CW, I. 4. 1848, št. 1, str. 1.

90 Pränumerations-Ankündigung, CZ, 4. 7. 1848, št. 15, str. 81.

zemlje so v predmarčnem obdobju stale pol krajcarja, znanstvene knjige 2 gld. Mesečne članarine meščanstva, uradništva in plemstva za Kazino so stale 1 gld 20 kr. Plača gimnazijskega profesorja v Kopru je znašala na leto 600 gld, starejši profesor liceja je zaslužil 1000 gld, najvišja plača univerzitetnega profesorja na Dunaju pa je bila 1500 gld. Za takratne razmere to ni bilo prav veliko, saj je na primer Matija Čop⁹¹ svojo plačo 800 gld imenoval slabo.⁹²

Preračunano na tedanjo ceno žemelj so torej odjemalci za četrletno naročnino celjskega nemškega časopisa plačali 150, poštni naročniki pa 180 žemelj. Za polletno naročnino časopisa se je lahko kupilo 300 žemelj, za ceno naročnine po pošti pa 360. To pomeni približno sedem žemelj na vsako izdajo časopisa.

Časopis se je do konca julija prodajal kar dobro. Kakšna je bila naklada časopisa, ni bilo mogoče ugotoviti, je pa dejstvo, da se je konec julija zmanjšala. V časopisu je namreč izšlo obvestilo, ki je med drugim navajalo nižjo ceno za posamezen časopis, to je 35 kr, za poštno naročnike pa 40 kr.⁹³

Nemški celjski časopis je bil v primerjavi s celjskim slovenskim časopisom dražji, kar gre verjetno tudi na račun pogostejšega izhajanja. Četrletna naročnina *Celjskih Slovenskih Novin* je oktobra znašala 40 krajcarjev, skupaj s poštnimi stroški pa 50.⁹⁴ Ob koncu leta se je podražil tudi slovenski časopis, tako da je bilo za četrletno naročnino brez poštno dostave potrebno odšteti 1gld, za polletno pa 2 gld. Pri poštni dostavi je bila naročnina za četr leta 1 gld 10 kr, za polovico leta pa 2 gld 20 kr.⁹⁵

Za primerjavo pogledimo ceno ljubljanskih *Novic*. Ljubljančani so za celoletno naročnino morali odšteti 2 gld, naročniki po pošti pa so k tej ceni morali plačati še dodatnih 30 kr.⁹⁶ Bralci so časopise torej lahko dobivali po pošti, lahko so jih dvignili sami, obstajalo pa je tudi že kolporterstvo, raznašanje časopisov. Kot izvemo iz nemškega časopisa, je v Celju tovrstno obliko organiziral kar tiskar Jeretin.⁹⁷

Kot lahko beremo v objavi špedicije *Cillier Zeitung*,⁹⁸ pošiljanje časopisa po pošti ni vedno potekalo gladko. Večkratna ponovitev oglasa dokazuje, da je

91 Matija Čop (26. 1. 1797, Žirovnica – 6. 7. 1835, Ljubljana). SBL 1, str. 97–109.

92 Vasilij Melik, Nekaj o cenah, plačah in kulturi v predmarčni dobi, v: Zgodovinski časopis, 39, 1985, št. 1–2, str. 68–70.

93 »Durch mehrere Anfragen veranlaßt erklären wir, daß vom vorigen Quartale unsere Zeitung (Cillier Wochenblatt) noch eine geringe Anzahl vollständiger Exemplare vorhanden sind, welche einzelnen zu dem herabgesetzten Preise von 35 kr. bei Selbstabhöhlung und von 40 kr. bei postämtlicher Versendung verabfolgt werden.« Anzeige, Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 21. 7. 1848, št. 6, CZ, 21. 7. 1848, št. 20, nepaginirano. Obvestilo se je pojavilo še trikrat: Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 25. 7. 1848, št. 7, CZ, 25. 7. 1848, št. 21, nepaginirano, Anzeige, Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 28. 7. 1848, št. 8, CZ, 28. 7. 1848, št. 22, nepaginirano.

94 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 3. 10. 1848, št. 27, CZ, 3. 10. 1848, št. 41, nepaginirano.

95 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 22. 12. 1848, št. 51, CZ, 15. 12. 1848, št. 64, nepaginirano.

96 Melik, Nekaj o cenah, str. 72.

97 Nachricht, Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 4. 7. 1848, št. 1, CZ, 4. 7. 1848, št. 15, nepaginirano in Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 7. 7. 1848, št. 2, CZ, 7. 7. 1848, št. 16, nepaginirano.

98 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 28. 7. 1848, št. 8, CZ, 28. 7. 1848, št. 22, nepaginirano.

uredništvo dobilo kar številne reklamacije na račun neredne dostave.⁹⁹ Uredništvo se je prizadetim bralcem opravičilo in zapisalo, da razpošiljanje časopisa stalno nadzorujejo. Abonentom so obljubili naknadno pošiljko manjkajočih številčk časopisa. Prizadeti so morali na sedež časopisa sporočiti ustrezne podatke, to je manjkajočo številko časopisa in naslov.¹⁰⁰

Očitno je torej, da lokalni poštni uradi niso vedno upoštevali navodila poštne uprave.¹⁰¹ Tako je redakcija nekemu gospodu P. iz kraja G. (morda Konjice) sporočila, da z obžalovanjem sprejema dogodke v zvezi z ravnanjem tamkajšnje pošte. Obljubila je posredovanje pri tamkajšnjem uradu, na katerega pa da sicer ne more vplivati, čeprav se zaveda, da ne deluje v skladu z uradnimi določili.¹⁰²

Časopis:	Cillier Zeitung	Klagenfurter Zeitung ¹⁰³	Sloweniens Baltt ¹⁰⁴	Gratzer Zeitung ¹⁰⁵	Laibacher Kirchen-Zeitung ¹⁰⁶	Journal des oesterreichischen Lloyd ¹⁰⁷
Priloga:	Intelligenz-Blatt zur Cillier Zeitung	Intelligenz-Blatt zur Klagenfurter Zeitung	Beilage zum Sloweniens Blatt	Volksfreund		
Kraj:	Celje	Celovec	Novo mesto	Gradec	Ljubljana	Trst, Dunaj
Pogostost izhajanja:	Dvakrat tedensko	Dvakrat, od aprila 1848 pa trikrat tedensko ¹⁰⁸	Enkrat tedensko	Štirikrat tedensko, od junija dalje dnevno	Enkrat tedensko	Petkrat tedensko, od 1. maja 1848 šestkrat tedensko
Naročnina	Osebnost (za ½ leta)	2 gld 30 kr	5 gld	1 gld	1 gld	6 gld ¹⁰⁹
	Po pošti (za ½ leta)	3 gld	6 gld 30 kr	1 gld 15 kr	10 gld	1 gld 20 kr

99 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 1. 8. 1848, št. 9, CZ, 1. 8. 1848, št. 23, nepaginirano in Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 4. 8. 1848, št. 10, CZ, 4. 8. 1848, št. 24, nepaginirano.

100 Prav tam.

101 Die k. k. Oberste Hofpostverwaltung – Slednja je šele s cesarskim patentom 22. 12. 1848 prešla pod trgovsko ministrstvo. Dr. Ernst Mischler, dr. Josef Ulbrich, Oesterreichisches Staatswörterbuch, Wien 1897, zvezek 2, str. 825.

102 Correspondenz der Redaction, Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 4. 7. 1848, št. 1, CZ, 4. 7. 1848, št. 15, nepaginirano.

103 Klagenfurter Zeitung, 30. 12. 1848, št. 77, str. 305.

104 Sloveniens Blatt, 10. 5. 1848, Probe Blatt, nepaginirano.

105 Oglas v Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, 22. 6. 1848, št. 75, LZ, 21. 6. 1848, št. 75, str. 415–416 in glas v Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, 19. 12. 1848, št. 152, LZ, 19. 12. 1848, št. 152, str. 458.

106 Erklärung der Redaction, Laibacher Kirchenzeitung, 17. 8. 1848, št. 7, str. 56.

107 JL, 1. 1. 1848, št. 1, str. 1.

108 Celovski časopis je od januarja do aprila leta 1848 izhajal ob sredah in nedeljah, od aprila do avgusta ob ponedeljkih, sredah in petkih, od septembra do decembra pa ob torkih, četrkih in sobotah.

109 Cene za Journal des oesterreichischen Lloyd so bile odvisne od kraja, ne pa od tega, ali je bil časopis poslan po pošti ali ne. Tako cene v prvem razdelku veljajo za Trst in Dunaj.

110 Cene za ostale kraje v monarhiji.

Primerjava cen časopisov

V primerjavi z graškim časopisom *Gratzer Zeitung* je bila naročnina celjskega nemškega časopisa nižja. Pri tem je treba upoštevati, da je graški časopis, razen nedelj in praznikov, izhajal vse dni v tednu, celjski nemški časopis pa le dvakrat tedensko. Slednji je bil tudi dražji v primerjavi s časopisom *Journal des oesterreichischen Lloyd*. Ceni tednikov *Sloweniens Blatt* in ljubljanskega *Kirchenzeitung* sta enaki, obe pa po pričakovanjih nižji od cene celjskega nemškega časopisa. Cena celovškega *Klagenfurter Zeitung*a je bila nekoliko višja, kar je gotovo posledica pogostejšega izhajanja; časopis je namreč od aprila izhajal trikrat tedensko.

V zvezi z naročnino je potrebno omeniti pojav, ki tudi sodobnemu svetu ni neznan. Gre namreč za problem neplačevanja naročnine. Ne moremo sicer trditi, da je bilo to pravilo, pisma celjske redakcije pa neredno in površno plačevanje vendarle dokazujejo. Opomini in odzivi na malomarno plačevanje so bili po navadi objavljeni v prilogi. Neplačnik je bil običajno naveden z začetnicami priimka in imena, včasih je bil ob tem naveden tudi kraj. Tako je uredništvo vljudno prosilo nekega gospoda F. Br. iz kraja D., naj svoje nakazilo poveča še za 15 krajcarjev, sicer časopisa v naslednjem polletju ne bo prejemal.¹¹¹ Zapisati je potrebno, da je bilo treba poštnino za tovrstne pošiljke poravnati vnaprej.¹¹² Podoben očitek je veljal gospodu L. iz Maribora, ki so ga zaprosili, naj pojasni plačilo premajhnega zneska.¹¹³ Nekega gospoda Fr. H. iz Beljaka je uredništvo javno obvestilo, da je njegov denar prejelo s petnajstdnevno zamudo, ker je pošta naredila ovinek čez Ljubljano.¹¹⁴

Omenjene pritožbe v zvezi z neplačevanjem naročnine in nerednim dostavljanjem časopisa sodobnemu bralcu kažejo razširjenost celjskega nemškega časopisa.

Viri informacij

Rezultat podrobne analize časopisnih virov celjskega nemškega časopisa kaže širok spekter bolj ali manj znanih časopisov iz različnih delov monarhije. Pri tem je po zlomu oktobrske revolucije opaziti izrazit premik na Vzhod. Na začetku izhajanja časopisa je bila namreč večina povzetih informacij povzetih iz časopisov zahodnega dela monarhije, po omenjenem dogodku pa so se vse pogosteje navajali časopisi iz njenega vzhodnega dela.

111 Correspondenz der Redaction, Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 4. 7. 1848, št. 1, CZ, 4. 7. 1848, št. 15, nepaginirano.

112 Mischler-Ulbrich, Oesterreichisches Staatswörterbuch, str. 827.

113 Prav tam.

114 Correspondenz der Redaction, CW, 11. 5. 1848, str. 39.

Ponatisi novic so se začeli že v *Cillier Wochenblatt*, ki je kot vir uporabil *Zoro*, *Journal des oesterreichischen Lloyd*¹¹⁵ in *Wiener Zeitung*.¹¹⁶ Zelo pogosto je časopis črpal tudi iz *A. ö. Z. (Allgemeine Oesterreichische Zeitung)*,¹¹⁷ prvič v 13. številki.¹¹⁸

Nasploh je spekter časopisnih virov celjskega nemškega časopisa pester, saj je povzegal iz raznovrstnih časopisov, tako nemških, italijanskih, hrvaških, čeških in madžarskih. Pregled časopisnih virov tradicionalnih časopisov, kot so bili *Journal des oesterreichischen Lloyd*, *Laibacher Zeitung* in *Klagenfurter Zeitung*, kaže, da nemški celjski časopis za njimi ni prav nič zaostajal.

Cillier Zeitung je črpal iz: *Allgemeine Oesterreichische Zeitung*, *Gratzer Zeitung*, *Wiener Zeitung*, *Agramer Zeitung*, *Laibacher Zeitung*, *Journal des Débats*, *Der Serbe*,¹¹⁹ *Der Pesti Hirlap*,¹²⁰ *Gazzetta*, *Gazeta Krakowska*, *Zora*, *Journal Revüe*,¹²¹ *Journal des oesterreichischen Lloyd*, *Pokrok*,¹²² *Wćela*,¹²³ *Westphälische Merkur*,¹²⁴ *Wiener Postillon*¹²⁵ in *Die Donauzeitung*.¹²⁶

---

115 Dalmatien, CW, 8. 4. 1848, št. 2, str. 10.

116 Wochenschau, Wien, CW, 8. 4. 1848, št. 2, str. 8.

117 *Allgemeine Oesterreichische Zeitung* – 31. 3. 1848 je izšla prva številka *Oesterreichische Zeitung* kot nadaljevanje *Oesterreichischer Beobachter*. Od 2. 4. je izhajal dvakrat tedensko; od 13. 4. pa do 16. 10., ko izide zadnja številka, je izhajal kot *Allgemeine Oesterreichische Zeitung*. Odgovorni urednik je bil najprej Ernst v. Schwarzer, nato F. Otto Hubner in potem ponovno Schwarzer. Zenker, *Geschichte der Wiener Journalistik*, 1893, str. 147.

118 CW, 21. 6. 1848, št. 13, str. 67.

119 *Der Serbe* – Beograjski časopis. *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 20. 10. 1848, št. 32, CZ, 20. 10. 1848, št. 46, nepaginirano

120 *Der Pesti Hirlap* – Takratni osrednji madžarski časopis, po katerem je novice povzegal tudi *Laibacher Zeitung*. Izhajal je od 2. 1. 1841 do 8. 7. 1849 (med 24. 1. 1849 in 24. 4. 1849 je prenehal izhajati). Tiskali so ga v Budi v tiskarni Landerer, glavni urednik je bil Antal Csengery, ki ga je tik pred zatonom 1. 5. 1849 zamenjal Mór Jókai. Stalne kolumne so zaznamovale predvsem novice iz Bude in Pešte (urednik Adolf Frankenburg), mednarodne novice (urednika Adolf Gyurmán in Ferenc Stuller) ter novice iz monarhije (urednik Ignac Lång). Podatke je posredovala gospa Anita Györel iz Madžarske ambasade, za kar se ji iskreno zahvaljujem.

121 *Journal Revüe* – Naslov ali del naslova revij in časopisov, ki se je v 19. stoletju uporabljalo v Franciji, nato tudi v Nemčiji. Označeval je mesečnike pretežno političnega, kulturnega in gospodarskega značaja. Brockhaus, Wiesbaden 1972, zvezek 15, str. 727.

122 *Pokrok* – Češki dnevnik, ki je 7. 6. 1848 postal vladni list. Glavi urednik je bil V. V. Tomek, tiskal ga je tiskar B. Haase synové. Časopis je zatonil 12. 6. 1848. František Roubik, *Časopisectvo v Čechách 1848–1862*, Praha 1930, str. 161–162. Za posredovanje informacij o tem časopisu se spoštovani Richardi Svobodovi iz Prage iskreno zahvaljujem.

123 *Wćela* – Češki časopis, ki je izhajal dvakrat tedensko že pred letom 1848, zatonil konec leta 1848. Roubik, *Časopisectvo v Čechách 1848–1862*, str. 174–175.

124 *Westphälische Merkur* – *Merkur* je bil naslov ali del naslova periodičnih publikacij na nemških, angleških (*Mercurius/ Mercury*) in francoskih (*Mercure*) govornih območjih. V Nemčiji so izhajali med drugim *Der Schwäbische Merkur*, *Der Deutsche Merkur*, *der Rheinische Merkur*. *Der Westphälische Merkur* je izhajal v Münstru med leti 1822–1930. Brockhaus, Wiesbaden 1971, zvezek 12, str. 429.

125 *Wiener Postillon* – Časopis je 1. 7. 1848 začel izhajati petkrat tedensko pod imenom *Der Dienstoffreund*, katerega naloga je bila poučevati in zabavati. Od avgusta dalje pa je časopis izhajal šestkrat tedensko pod naslovom *Wiener Postillon* in je izhajal do 25. 10. 1848. Zenker, *Geschichte der Wiener Journalistik*, str. 152.

126 *Constitutionelle Donauzeitung* – Dnevnik, ki je začel izhajati 1. 4. 1848, odgovorni urednik je bil Dr. C. F. Hock, sourednik pa Dr. C. E. Schindler. Od 1. 7. do 6. 7. je izhajal pod imenom *Constitutionelle*

Najpogosteje so kot vir informacij v *Cillier Zeitungu* navajali *Allgemeine Oesterreichische Zeitung* in *Journal des oesterreichischen Lloyd*, redko pa *Gratzer Zeitung*. Slednjega verjetno zaradi lažje dostopnosti Celjanom. Zanimivo je, da med časopisnimi viri ni najti *Klagenfurter Zeitung*a, ki ga je Prasch gotovo poznal, saj je v njem oglaševal. Razlog je verjetno podoben kot pri osrednjem graškem časopisu.

Podobno se je tudi celjski slovenski časopis pri svojem poročanju naslanjal na takratne časopise. Po pričakovanjih je šlo za slovenske časopise, predvsem za časopis *Slovenija*, zasledimo pa lahko tudi: *Der Serbe*, *Wčela*, *Volksfreund*, *Gratzer Zeitung*, *Oesterreichischer Courir*.¹²⁷

Ob uporabi časopisnih virov omenimo pojav, ki je pravzaprav še danes precej aktualen. Gre namreč za zaščito avtorskih pravic. Glede na reakcijo celjskega nemškega časopisa lahko celo zapišemo, da ta problem že v tistem času ni bil zanemarljiv. Urednikovo reakcijo in javno kritiko je v *Cillier Zeitungu* doživel dunajski *Zwanglose Blätter*. Slednji je namreč ponatisnil informacije po celjskem nemškem časopisu, ne da bi ga pri tem navedel kot vir.¹²⁸ Glede na dopis celjskega urednika pa lahko sklepamo, da je bila to kar običajna praksa omenjenega časopisa.¹²⁹

Podoben problem se je pojavil pri novicah, združenih v rubriki *Kriegschauplatz*. Urednik je vljudno, a odločno opozoril, da nekateri časopisi pri poročilih o delu regimenta Kinsky¹³⁰ ne navajajo virov. Po njegovem mnenju si to pravico še posebej pogosto privoščijo uredništva dunajskih časopisov.¹³¹

Tovrstna opozorila potemtakem niso bila samo stvar celjskega nemškega časopisa. Urednik *Laibacher Zeitung*a je tako na primer konec maja v opombi javno opozoril dopisnika Preschla, naj v bodoče enakih prispevkov ne pošilja hkrati v različne časopise. To je namreč storil s prispevkom *Slovenische Brüder*,¹³² ki ga je natisnil tudi *Klagenfurter Zeitung*. Kordeš je to opazil prepozno in se tako tiskanju prispevka ni mogel več izogniti.

Wiener Zeitung. Zenker, Geschichte der Wiener Journalistik, str. 147. Oglas za časopis najdemo konec aprila tudi v prilogi *Laibacher Zeitung*. *Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung*, 27. 4. 1848, št. 51; LZ, 27. 4. 1848, št. 51, str. 220.

127 Verjetno gre za *Wiener Welt-Courier*.

128 *Zwanglose Blätter für Oberösterreich* – Časopis sta dvakrat tedensko tiskala tiskarja Haas in Steyr, odgovorni urednik je bil Alexander Julius Schindler, s pomočnikom Friedr. Wilh. Armingom. Ob časopisu je izhajal tudi list *Politische Wochenschau*. Po besedah celjskega nemškega časopisa je v lepem jeziku poročal o pomembnih aktualnih dogodkih in perečih dnevnih vprašanjih. V njem ni prostora za ulična kramljanja, ironijo in šale. Priloga časopisa se je imenovala *Politische Wochenschau*. *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 13. 10. 1848, št. 30, CZ, 13. 10. 1848, št. 44, nepaginirano.

129 CZ, 22. 8. 1848, št. 29, str. 139.

130 Christian Wschinitz von Kinsky (23. 4. 1776, Dunaj – 7. 2. 1835, Dunaj). Wurzbach, *Biographisches Lexikon*, Wien 1864, zvezek 11, str. 275–286.

131 *Vom Kriegschauplatze*, CZ, 25. 7. 1848, št. 21, str. 108.

132 Preschl, *Slovenische Brüder*, LZ, 31. 5. 1848, št. 66, str. 407–408.

Sodelavci in dopisniki

Da bi z različnih vidikov osvetlili aktualno problematiko, je že prva številka *Cillier Wochenblatta* vabila k sodelovanju različne dopisnike: »Achtbare Mitarbeiter haben uns bereits ihre Beihilfe zugesichert, und wir stellen an jedem Freund der Wahrheit die offene Bitte, uns durch Beiträge in der Ausführung unseres Zweckes zu unterstützen.«¹³³ K sodelovanju so bile vabljeni tudi predstavniki oblasti.¹³⁴ V želji po še bolj kvalitetnem poročanju je Prasch konec maja javno prosil za pomoč pri poročanju z bojišč.¹³⁵

Prvo lokalno novico, opremljeno s krajem in avtorjem poročanja,¹³⁶ je objavila deveta številka časopisa. Sicer je analiza novic pokazala širok spekter avtorjev, ki jih nismo mogli identificirati, saj so se podpisali samo z eno ali dvema črkama. Z gotovostjo niti ne moremo trditi, da gre za začetne črke njihovih imen. Dejstvo pa je, da so se po pravilu iz nekega kraja javljali isti poročevalci. Tako so iz Pešte poročali neki U. H.,¹³⁷ U. W.¹³⁸ in L. G.,¹³⁹ iz Gradca pa sta poročala C. H.¹⁴⁰ in neki M.¹⁴¹ Morda gre za istega dopisnika, ki je jeseni redno poročal tudi o dogajanjih v Frankfurtu. Njegova poročila so se nanašala predvsem na debate v parlamentu o odnosu države in cerkve in o vprašanju njune ločitve.¹⁴² Iz Frankfurta je v začetku junija pisal tudi dr. Mulley.¹⁴³

Iz Prage sta poročala neki P. A.,¹⁴⁴ in Sm,¹⁴⁵ z banatskega bojišča E,¹⁴⁶ iz Milana S.,¹⁴⁷ iz Křomeriža sta novice posredovala neki R. in S., iz Šentilja N.,¹⁴⁸ iz Slovenske Bistrice H.,¹⁴⁹ iz Judenburga A. G.,¹⁵⁰ z dravskega področja A....r,¹⁵¹ iz Konjic D. F.¹⁵² O lokalnem dogajanju iz Celja sta poleg že omenjenega J. E.

---

133 Programm, CW, 1. 4. 1848, št. 1, str. 1.

134 Prav tam.

135 CW, 31. 5. 1848, št. 10, str. 57.

136 Cilli, CW, 25. 5. 1848, št. 9, str. 50.

137 Cilli, CZ, 14. 7. 1848, št. 18, str. 96.

138 Pest, CZ, 18. 8. 1848, št. 28, str. 136.

139 Pest, CZ, 8. 8. 1848, št. 25, str. 120 (verjetno gre pri paginaciji strani za napako, op. a.).

140 Graz, CZ, 4. 7. 1848, št. 15, str. 82.

141 Gratz, CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 18.

142 Frankfurt, CZ, 29. 8. 1848, št. 31, str. 147.

143 Frankfurt, CW, 8. 6. 1848, št. 11, str. 62.

144 Wochenschau, CZ, 7. 7. 1848, št. 16, str. 87.

145 Cilli, CZ, 14. 7. 1848, št. 18, str. 96.

146 Vom Banater Kriegsschauplatze, CZ, 26. 9. 1848, št. 39, str. 180.

147 CZ, 26. 9. 1848, št. 39.

148 Spielfeld, CZ, 19. 9. 1848, št. 37, str. 167.

149 Windisch Feistritz, CZ, 19. 9. 1848, št. 37, str. 167.

150 Judenburg, CZ, 25. 8. 1848, št. 30, str. 143.

151 Von der Drau, CZ, 19. 9. 1848, št. 37, str. 167.

152 CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 17.

G.¹⁵³ poročala še neki J.,¹⁵⁴ in N. E.¹⁵⁵ Z Dunaja se je po oktobrski revoluciji javil neki Dr.....k.¹⁵⁶

Kot dopisnik se je v naš celjski časopis občasno javljal tudi Gurnik z različnimi prispevki¹⁵⁷ ali pozivi.¹⁵⁸

Pod novicami je bilo včasih lahko zapisano samo Correspondenz, Berichtung¹⁵⁹ ali Aus gutter Quelle,¹⁶⁰ večkrat pa tudi Privatschreiben, prvič v začetku junija ob javljanju iz Frankfurta.¹⁶¹ Zlasti pogosto se to dogaja pri novicah z bojišč Belluna¹⁶² ali iz Vicenze, v zvezi z vojaškim dogajanjem na bojišču in regimentom Piret.¹⁶³

Kljub temu da telegrafiranje še ni bilo staro pol leta, Celje je z Dunajem začelo telegrafirati šele 14. decembra 1847,¹⁶⁴ pa je časopis navadno na zadnji strani objavljaj telegrafske novice.

Poročevalce oziroma dopisnike celjskega nemškega časopisa iz posameznih krajev monarhije bi lahko razdelili na stalne in občasne. Med prve zagotovo sodi dunajski poročevalec F. S. Nigris,¹⁶⁵ ki se je javljal do avgusta leta 1848. V svojem prvem poročilu je pisal o 26 ujetnikih, med njimi je bil tudi italijanski pesnik Manzoni,¹⁶⁶ ki jih je grof Radetzky¹⁶⁷ na svoji poti iz Milana na Dunaj zajel kot talce.¹⁶⁸

Običajno je vsaka številka celjskega nemškega časopisa objavila po eno Nigrisovo poročilo, 11. številka pa kar tri. Prva novica je govorila o slavju dunajske narodne garde in o velikem večernem pobratenju med gardisti in študenti.¹⁶⁹ V drugi novici je pisal o obisku graških študentov na dunajski univerzi, katere statut so gostje želeli prenesti v Gradec.¹⁷⁰ Tretja, objavljena v rubriki Neueste Nachricht, s podnaslovom Kriegschauplatz, pa se je nanašala na bojišče in grofa Radetzkega.¹⁷¹ Nigris je med drugim poročal o podkupovanju pri volitvah dr.

---

153 Cilli, CW, 27. 4. 1848, št. 5, str. 26.

154 Cilli, CZ, 14. 7. 1848, št. 18, str. 95.

155 Cilli, CW, 15. 6. 1848, št. 12, str. 66.

156 Neuste Nachricht, CZ, 10. 10. 1848, št. 43, str. 194.

157 Zeitfragen, Cilli, CW, 1. 4. 1848, št. 1, str. 6.

158 Aufruf, CW, 15. 4. 1848, št. 3, str. 16.

159 Cilli, CZ, 22. 9. 1848, št. 38, str. 176.

160 CW, 31. 5. 1848, št. 10, str. 54.

161 Frankfurt, CW, 15. 6. 1848, št. 12, str. 68.

162 CW, 31. 5. 1848, št. 10, str. 57.

163 Vicenza, CZ, 18. 7. 1848, št. 19, str. 99.

164 Orožen, Celska kronika, str. 203.

165 Cilli, CW, 25. 5. 1848, št. 9, str. 50.

166 Alessandro Manzoni (7. 3. 1785, Milano – 22. 5. 1873, Milano). Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1867, zvezek 16, str. 406–410.

167 Johann Josef Wezl Graf Radetzky (2. 12. 1766, Trëbic/Tabor na Češkem – 5. 1. 1858, Milano). Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1872, zvezek 24, str. 177–196, in SBL 3, str. 3.

168 Cilli, CW, 25. 5. 1848, št. 9, str. 50.

169 Wien, CW, 8. 6. 1848, št. 11, str. 59–60.

170 Prav tam, str. 61–62.

171 F. S. N, Kriegschauplatz, CW, 8. 6. 1848, št. 11, str. 63.

Smrekarja v Sevnici,¹⁷² plačah ministrov¹⁷³ in o slovesnem odprtju Reichstaga 22. julija 1848.¹⁷⁴

Redne Nigrisove prispevke z Dunaja lahko beremo do začetka avgusta, ko je izšlo njegovo zadnje poročanje.¹⁷⁵ Razlogov za njegovo prenehanje ne vemo, jih je pa gotovo več. Še najbolj verjeten razlog gre iskati v njegovem imenovanju za direktorja novoustanovljene Handelsschule na Dunaju. Po poročanju *Cillier Zeitung* ga je na to mesto imenovalo takratno Šolsko ministrstvo.¹⁷⁶ Ob visokem imenovanju urednik ni pozabil na Nigrisovo sodelovanje s *Cillier Zeitungom*: »Der Genannte gehört zu unseren stabilen Correspondenten, dessen Jeder wir viele mit Beifall aufgenommene Artikel verdanken.«¹⁷⁷ Morda je Nigris v vlogi ravnatelja imel preveč dela, da bi lahko še naprej ostal stalni dopisnik celjskega nemškega časopisa.

Drugi razlog za njegovo prenehanje dopisniške dejavnosti pa morda lahko iščemo v takratnih razmerah. Dejstvo je namreč, da je v drugi polovici leta 1848 interes za sodelovanje s časopisi usihal, prav tako kot zanimanje za družbeno-politično vsebino nasploh. Še zlasti je to postalo očitno po zadušitvi oktobrske revolucije, ko je strah pred reakcijo postajal vse večji.

Drug redni dopisnik celjskega nemškega časopisa, ki se je iz rezidence redno javljal zlasti poleti, je bil dr. Lavrič. Po pravilu se je pod svoja poročanja podpisal z začetnicami dr. L.

Dr. Lavriča, ki je publicistično začel delovati prav leta 1848,¹⁷⁸ srečamo tudi v *Laibacher Zeitungu*, kjer je konec aprila 1848 objavil pronemški članek *Das Königreich illyrien und der deutsche Bund*.¹⁷⁹ Članek je nastal kot odgovor na številne pozive s Kranjske po neudeležbi na volitvah za Frankfurt. Priključitev je utemeljeval s tremi razlogi. Poleg geografskega in gospodarskega je navajal še druge prednosti. Pri tem mu je bilo pomembno dejstvo, da ima Nemčija le preko našega ozemlja dostop do morja. Še posebej je poudaril, da je v prihodnji zvezi Slovincem z zakonom zagotovljena nacionalna samostojnost.

Lavričevemu poročanju v *Cillier Zeitungu* sledimo vse do 29. septembra.¹⁸⁰ Vsebinsko so se članki v glavnem nanašali na poročila z razprav dunajskega parlamenta. Bila so precej natančna, saj so zajemala tudi govore posameznih članov. Prav zato sklepamo, da si je pri poročanju pomagal s telegrafskimi zapiski sej parlamenta.

172 Wien, CZ, 25. 7. 1848, št. 21, str. 106.

173 Wien, CZ, 8. 8. 1848, št. 25, str. 122.

174 Wien, CZ, 25. 7. 1848, št. 21, str. 107.

175 Wien, CZ, 8. 8. 1848, št. 25, str. 122.

176 CZ, 6. 10. 1848, št. 42, str. 190.

177 Prav tam.

178 SBL 1, str. 622.

179 Dr. Carl Lavrič, *Das Königreich Illyrien und der deutsche Bund*, LZ, 27. 4. 1848, št. 51, str. 323–324.

180 Wien, CZ, 29. 9. 1848, št. 40, str. 183.

Tako kot pri Nigrisu tudi pri Lavriču razlogov za prenehanje sodelovanja s celjskim nemškimi časopisom ne vemo. Morda gre za slutnjo in strah pred bližajočimi se oktobrskimi dogodki, ki jih je bilo konec septembra gotovo že čutiti v dunajskem zraku.

Julius Galba

Eden izmed glavnih zunanjih sodelavcev časopisa je bil Julius Galba, ki je med julijem in sredo oktobra prispeval kar 15 daljših člankov.

Pri njegovih biografskih podatkih smo imeli nemalo težav, saj ga ni bilo mogoče najti v nobenem v literaturi naštetih priročnikov. Za pomoč smo prosili tuje strokovnjake. Dr. Josef Seethaler iz dunajske Österreichische Akademie der Wissenschaft, Kommission für historische Pressedokumentation po pregledu številne literature o njem prav tako ni našel nobenega podatka.¹⁸¹ Tudi prof. dr. Josef Riegler iz Steiermarkisches Landesarchiv nam po pregledu tamkajšnjih fondov za to obdobje ni mogel posredovati nobenih podatkov.¹⁸² Prvi oprijemljivi podatek nam je posredoval Ferdinand Gatti. Zgodovinar in zemljepisec, ki je med leti 1851/1852 predaval na celjski gimnaziji,¹⁸³ je Juliusa Galbo navajal spomladi leta 1848 med volilnimi kandidati kot Secretär der Cummunität in Vordernberg.¹⁸⁴ Kljub prošnjam za pomoč nam iz tega kraja niso posredovali nobenih podrobnejših informacij, tako da smo brskali dalje po literaturi. Na zelo pomemben podatek smo naleteli v knjigi Georga Götha *Das Joanneum in Gratz*.¹⁸⁵ Georg Göth, direktor tehničnega oddelka in kustos, sicer pa tudi arhivar, bibliotekar ter drugi zasebni tajnik nadvojvode Janeza,¹⁸⁶ je na koncu svoje knjige¹⁸⁷ priložil seznam študentov Joanneuma.¹⁸⁸ Ob imenu gojenca je bilo poleg kraja bivanja navedeno študijsko leto in trenutni poklic. Med vsemi gojenci je edino Julius Galba imel naziv doktor, zavod je obiskoval med leti 1838–1839, doma pa je bil v Fürstenfeldu na Štajerskem.¹⁸⁹ Za rojstne podatke smo se sedaj lahko obrnili na škofijski arhiv v Gradcu. Po besedah mag. dr. Norberta Allmer-

---

181 Spoštovanemu dr. Josef Seethalerju se za pregled izbrane literature na tem mestu iskreno zahvaljujem.

182 Spoštovanemu prof. dr. Josefu Rieglerju bi se na tem mestu rada zahvalila za hitro in prijazno pomoč pri pregledu fondov graškega arhiva.

183 Janko Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, 2. zvezek, str. 200.

184 Gatti, *Die Ereignisse des Jahres 1848*, str. 143.

185 Georg Göth, *Das Joanneum in Gratz*, Gratz 1861.

186 Andrej Studen, *Göthova topografija*, v: *Slovenska kronika*, str. 257.

187 Göth, *Das Joanneum in Gratz*, str. 301–323.

188 Glej tudi Peter Vodopivec, *Odmev industrijske revolucije na Štajerskem v prvi polovici 19. stoletja*, v: *Časopis za zgodovino in narodopisje*, 50, 1979, št. 1–2, str. 266.

189 Göth, *Das Joanneum in Gratz*, str. 305. Johann Baptist Joseph Fabian Sebastian Habsburg (20. 1. 1782, Dunaj – 11. 5. 1859, Gradec). Wurzbach, *Biographisches Lexikon*, Wien 1860, zvezek 6, str. 280–287.

ja¹⁹⁰ je bil Julius Galba, s polnim imenom Julius Anton Galba, rojen 10. junija 1821 ob tretji uri v Grazervorstadtu. Oče Franz Galba je bil imenovan kot prov. Cammeral-Verwalter der hiesigen Staatsherrschaft. Materino deklinško ime je bilo Juliana Unger. Njegov krstni boter je bil Anton Galba, po katerem je Julius po vsej verjetnosti dobil drugo ime. Ker strica pri krstu ni bilo, ga je nadomeščal Anton Oberlugauer, kontrolor tamkajšnje gosposke. Krščeval je kaplan Franz Mandl.

Ob teh podatkih smo našli tudi odgovor na vprašanje, kako je Julius Galba sploh prišel v stik s celjskim nemškim časopisom. Njegov stric in krstni boter Anton Galba je bil tržni sodnik v Konjicah. Med podpisniki peticije Zedinjena Slovenija smo v Konjicah našli tudi Kajetana Galbo,¹⁹¹ kar gotovo kaže na večje sorodstvo v tem kraju. Da so v tem kraju celjski nemški časopis dobro poznali, pričajo številni oglasi in pisma bralcev iz Konjic.

Nadaljnjo sled pri sestavi biografije Juliusa Galbe nam je ponudil oktobrski članek v *Cillier Zeitungu*, pod katerega se je avtor podpisal kot »Supplent der politischen Lehrkanzel am Theresianum«.¹⁹² Sled nas je torej pripeljala v Teresianum, kjer je po besedah tamkajšnjega profesorja Franza Gschwandtnerja¹⁹³ Julius Galba študiral pravo in postal jurist. Revolucijo je preživel na Dunaju, saj je bil v letih 1846–1849 zaposlen kot prefekt v tako imenovani Juristenkammerate. To je bila v tistem času oblika študentskega doma na akademiji, v kateri je bila tudi pravna fakulteta. Po besedah omenjenega profesorja bi Julius Galba v današnjem času imel funkcijo tutorja, vzgojitelja tamkajšnjih gojencev.

Za nadaljnjo analizo celjskega nemškega časopisa ni zanemarljivo dejstvo, da je na Teresianumu religijo poučeval znani Radovljičan, profesor Füster.¹⁹⁴ Verjetno ga je Galba poznal in bil z njim morda celo v stiku. Kot bomo videli, so bili njuni pogledi na aktualna vprašanja precej podobni.

Po revoluciji, ko se je mnogo študentov znašlo na »napačni« strani, proti državni politiki, je Julius Galba zapustil Teresianum in se zaposlil v pravnem oddelku državne železnice.

Na podlagi uradnega lista iz leta 1850 izvemo, da je bil z dekretom šolskega ministra odstavljen.¹⁹⁵

Ob izidu Göthove knjige je že bil zaposlen kot »Bureauchef – Stellvertreter u. Rechtsconsulent der k. k. Staats-Eisenbahn Gesellschaft«.¹⁹⁶

---

190 Spoštovanemu mag. dr. Norbertu Allmerju se ob tej priložnosti iskreno zahvaljujem za posredovane podatke.

191 Granda, Prva odločitev Slovencev, str. 251.

192 Dr. J. Galba, Die strafbare Ehrenverletzungen, CZ, 6. 10. 1848, št. 42, str. 189.

193 Spoštovanemu Franzu Gschwandtnerju se na tem mestu iskreno zahvaljujem za dragocene podatke.

194 Eugen Guglia, Theresianum in Wien, Wien 1912, str. 125.

195 Wiener Zeitung, 3. 12. 1850, str. 3651.

196 Göth, Das Joanneum in Gratz, str. 305.

Nadaljnja raziskovanja Galbovega življenja in delovanja po spletnih brskalnikih so prinesla še nekatere ugotovitve. Ugotovili smo, da je leto po revoluciji izšlo njegovo delo *Allgemeine Lebensphilosophie*, v katerem se je imenoval »öffentlicher Dozent der Verfassungs-Politik an der Universtität zu Wien«. ¹⁹⁷ Trinajst let pozneje, leta 1862, ob izidu svoje druge knjige *Beleuchtung der österreichischen Verfassungsfrage vom Standpunkte einer gewissenhaft angestrebten Unbefangenheit* ¹⁹⁸ se je podpisal kot »gewesener Dozent der Verfassungs-Politik an der Universität in Wien«. Ni znano, na kakšni podlagi je dobil ta naziv, dejstvo pa je, da ga je konec leta 1850 izgubil. Njegov suspenz je namreč objavil *Wiener Zeitung* 3. decembra 1850. ¹⁹⁹ Galbi je bila očitana nestrokovnost, predvsem pa da je s predavanji o »rationelle Politik« vzbujal ogorčenje tako pri študentih kot pri kolegih. Zaradi tega in zaradi dejstva, da s svojim delom ni vzpodbujal znanstvenega razmišljanja pri študentih, ga je takratni minister za šolstvo javno odstavil. Kakšna je bila njegova pot kasneje, ne vem; dejstvo je, da je bil ob izidu Göthove knjige leta 1861 že zaposlen pri državni železnici. Podatkov o njegovem nadaljnjem delu in življenju nismo našli.

Opus njegovega pisnega ustvarjanja je poleg uvodnikov v celjskem nemškem časopisu in prispevkov v graškem časopisu, obsegal še dve književni deli, ki sta v lasti dunajske Stadtbibliothek.

Leta 1849 je pri znanem dunajskem tiskarju in založniku Leopoldu Sommerju izšlo v gotici tiskano, 228 strani dolgo filozofsko-psihološko delo *Allgemeine Lebensphilosophie*. Galbova knjiga je bila naprodaj v univerzitetni knjigarni Friedricha Becka, v kateri je bilo sicer mogoče kupiti dela visoke znanstvene kvalitete. ²⁰⁰

»Dem Herrn k.k. Ministerialrathe und Professor DR. Anton Hye als ein schwaches Zeichen der tiefst gefühlten Verehrung und innigsten Ergebenheit,« ²⁰¹ je posvetilo, ki ga je Julius Galba zapisal na uvodni strani.

V nadaljnjem besedilu, ki ga je naslovil s »Hochverehrter Herr Ministerialrath!«, piše: »Vorliegende Blätter sollen ein dürftiger Schattenriß des reichen Lebens, ein gedrängtes Pflichtenbuch für den Menschen als solchen sein. Nicht die Wunderblume des Tiefsinns oder der Gelehrsamkeit darf der Leser in dem kleinen Gedankengarten suchen, nur das Veilchen menschlichen Gefühls soll daraus entgegen blühen. Die Menge läßt das Veilchen zwar am Boden liegen, ohne es weiter zu beachten; Sie aber, mein tief verehrter Lehrer! verachten auch die bescheidene Gabe dankbarer Ergebenheit nicht, nehmen dieselbe huldre-

---

197 Julius Galba, *Allgemeine Lebensphilosophie*, Wien 1849, uvodna stran.

198 Julius Galba, *Beleuchtung der österreichischen Verfassungsfrage vom Standpunkte einer gewissenhaft angestrebten Unbefangenheit*, Wien 1862, naslovna stran.

199 WZ, 3. 12. 1850, št. 288, str. 3651.

200 Wurzbach, *Biographisches Lexikon*, Wien 1856, zvezek 1, str. 211.

201 Galba, *Allgemeine Lebensphilosophie*, uvodna stran.

ich auf und geben dadurch dem Büchlein seine größten Werth, dem Verfasser seinen süßesten Lohn.

Mit Ihrem Namen geziert geht mein erstes Buch in die Welt; mit Ihrem Namen wird stets die erhebendste, zum Guten befeuernde Erinnerung verknüpfen

Ihr innigst ergebener Julius Galba.«²⁰²

Profesor Antona Hye²⁰³ je igral vidno vlogo pri izdelavi že omenjenega provizoričnega zakona o tisku. Glede na njegov vpliv na študentsko mladino leta 1848 in na njegovo politično vlogo, je prav, da mu namenimo več besed.

Profesor Hye je na Teresianumu v letih 1835–1843 poučeval na katedri za pravo,²⁰⁴ v oddelku torej, kjer je študiral tudi Julius Galba. Potem ko je bil leta 1842 imenovan za rednega profesorja je v letih 1843–1848 na pravni fakulteti predaval naravno pravo.²⁰⁵ V letih 1871–1872 je bil rektor dunajske univerze.²⁰⁶ 1. maja 1848 je bil imenovan za generalnega sekretarja v pravosodnem ministru, leta 1852 pa je sodeloval pri pripravi avstrijskega kazenskega zakona.

Za nas je pomembno njegovo delovanje v letu 1848. Pred marčnimi dogodki je Hye veljal za enega najbolj priljubljenih in najbolj zelenih profesorjev na univerzi.²⁰⁷ Študentje so profesorju povsem zaupali in mu bili v celoti predani.²⁰⁸ 13. marca je na ukaz vlade priljubljeni profesor prevzel vodstvo študentov, vendar se mu je že čez šest dni, 19. marca, prostovoljno odpovedal. Še več, prestopil je na vladno stran in se zavzemal za pregon vseh tistih študentov, ki niso sodili na Dunaj, ter za razpust akademske legije. Tako je najbolj priljubljeni profesor čez noč postal ena izmed najbolj osovraženih oseb.²⁰⁹

Galba je torej svojo prvo delo Allgemeine Lebensphilosophie namenil omenjenemu profesorju. V knjigi ga je zanimal odnos do narave in življenja, bistvo življenjske sreče in morale, razmišljal je o znanosti in kulturi, o življenjskih idealih in o vrednotah nasploh. Kljub precejšnji filozofski naravnosti poglavij lahko ob posameznih vprašanjih najdemo podobne, če že ne enake ideje kot v uvodnikih celjskega nemškega časopisa.

Druga knjiga Beleuchtung der österreichischen Verfassungsfrage vom Standpunkte einer gewissenhaft angestrebten Unbefangenheit je izšla v času intenzivnih razprav o prihodnji ureditvi države 13 let kasneje. Knjiga obsega 60 strani, tiskana je v latinici, izšla pa je pri dunajski založbi Franz Rospini. Razdeljena je na pet delov; vsak se začne s političnim vprašanjem. Vprašanja segajo od

202 Prav tam, nepaginirano.

203 Anton Hye (26. 5. 1807, Gleink – 8. 12. 1894, Dunaj). Oswald Knauer, Österreichs Männer des öffentlichen Lebens von 1848 – bis heute, str. 46.

204 Guglia, Theresianum in Wien, str. 109.

205 Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1863, zvezek 9, str. 458–461.

206 Guglia, Theresianum in Wien, str. 166–167, 399.

207 Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1863, zvezek 9, str. 459.

208 Ditscheiner, Der Wienerfreiheitskampf, str. 8.

209 Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1863, zvezek 9, str. 459–460.

zgodovinske razlage nastanka avstrijske države do takratnih aktualnih vprašanj o rešitvi nastalih razmer. Zaradi politične narave dela si jo поблиže oglejmo.

V prvem delu avtor oriše zgodovinski nastanek avstrijske države, omeni za državo najpomembnejše dogodke, kot sta vladavina Marije Terezije in vojna s Francijo. Na kratko piše tudi o letu 1848, pri čemer ostro nasprotuje madžarskemu podjarmljanju slovanskih ljudstev. Zavzema se za obstoj Avstrije kljub nacionalno pisanim elementom monarhije. Razloge za njen obstoj poskuša najti tako v geografskih, zgodovinskih, ekonomskih kot tudi v nacionalnih dejstvih. Nacionalna raznolikost po njegovem mnenju ni razlog za razpad države. Ob tem izvzame Italijo, ki je po njegovem mnenju, pod posebnimi pogoji – ki pa jih ne imenuje –, edina sposobna razviti elemente samostojnosti. Posebnosti posameznega naroda se razvijajo in ohranjajo v njegovem ožjem delu. Galba je realist, saj se mu raba nemškega jezika v umetnosti, znanosti in uradih zdi praktična nuja, ne pa nemški privilegij.

Med razlogi, ki govorijo v prid skupni državi, omenja še mednarodni moment. Avstrija je že stoletja močan evropski člen, ki naj izhajajoč iz bogatih izkušenj tudi v prihodnje skrbi za stabilnost v tem delu sveta. Pogoj za to je močna in velika država, ki Srednjo Evropo ščiti na jugu. Njeno drugo nalogo vidi v razširjanju nemške kulture na vzhod, in sicer s trgovinsko in diplomatsko dejavnostjo, ne pa z vojaško okupacijo.

Drugi del odgovarja na vprašanje o temeljih državnopravnega političnega življenja Avstrije.

Tretji del se ukvarja s kakovostjo preteklih odnosov med nemško-slovanskimi dednimi deželami in Madžarsko. Razloge za priključitev Madžarske in njenih dežel k Avstriji išče v turški nevarnosti, v tem pa vidi tudi željo po razširitvi vpliva avstrijske države na vzhod. Z razvojem je postajalo nezadovoljstvo Ogrov vedno bolj očitno, zato so bili boji v letu 1848 povsem pričakovani. Marčne pridobitve in konec absolutistične oblasti, ki je edina mogla zadržati vedno hujši nacionalni pritisk, so omogočili uresničitev madžarskih naravnih zahtev do personalne unije, s katero se avtor ne strinja. Dualizem se mu ne zdi primerna oblika prihodnje države, saj z njim država izgublja na moči. Prihodnost vidi v povezovanju in skupnem bivanju.

V četrtem delu se sprašuje o možni obliki avstrijske ustave. Galba odklanja koncept centralistično urejene države. Posamezni deli avstrijske države so namreč politični nacionalni individumi, z istimi koreninami, vendar specifičnimi navadami, običaji in interesi. Centralizacija tovrstnega konglomerata se mu zdi absurdna, kar končno dokazuje tudi zgodovina. Edini ustrezeni koncept prihodnje ureditve države je po njegovem mnenju ustavna monarhija. Galba v tem poglavju tudi opredeljuje ustavo, ki bi po njegovem mnenju morala vključevati splošno državno raven ter deželne ustave: nemško-slovansko, madžarsko in italijansko. Deželne ustave bi preprečile razmah separatističnih želja. Uvedli

naj bi sistem dveh zbornic, s čimer bi dosegli popolno ločitev državne oblasti in ljudskega zastopništva. Na ta način bi se lahko izrazila ljudska volja oziroma želje posameznega naroda kot individuma.

Zavzema se tudi za pravice narodov, in sicer za uporabo nacionalnega jezika kot poučevalnega jezika v ljudskih in srednjih šolah, v uradih in na sodiščih, za svobodo tiska v poročanju o javnem življenju in političnih diskusijah, pravice peticijskega gibanja ter za versko svobodo oziroma enakopravnost različnih ver. V okviru ustavnega režima Galba poudarja kazensko odgovornost ministrov, ki mora temeljiti na sprejetih zakonih.

V okviru razprav o zastopstvih posameznih dežel med drugim omenja problem Hrvaške, ki si jo je Madžarska prisvojila na silo, namesto na podlagi pogodbe. Poudarja, da je Hrvaška imela izoblikovan višji sloj, svoj deželni parlament, zato pa da so bile njene zahteve po samostojnosti leta 1848 pričakovane.

V nadaljevanju pravi, da imajo Slovani na voljo madžarski ali nemški jarem, pri čemer se mu zdi nemški boljši. To utemeljuje med drugim tudi z višjim nivojem kozmopolitskega duha nemške kulture.

V petem, zadnjem delu želi osvetliti praktično vrednost nove ustavne ureditve za avstrijsko državo. Zaveda se težav ob njenem uresničevanju, razkoraka med željami in stvarnostjo. Ustavnost primerja z novimi oblačili, ki se mu zdijo nujna za sodobnega človeka. Poleg zunanjih oblačil pa je treba spremeniti tudi nazore in miselnost.

Galba je torej zvesto prihodnost Avstrije videl v ustavni monarhiji, v okviru katere bi različne nacionalne enote živele v okviru deželnih ustav. Na čelu države bi bil monarh, država bi imela dve zbornici, kar bi omogočalo izražanje ljudske volje.

Galba se je kot uvodničar celjskega nemškega časopisa prvič pojavil v začetku julija, s člankom Politische Stoßseufzer, ki je v nadaljevanjih izhajal skoraj ves mesec.²¹⁰ Njegove uvodnike so bralci celjskega nemškega časopisa lahko brali do oktobra, ko je bil natisnjen zadnji uvodnik Die strafbare Ehrenverletzungen.²¹¹

Razlogov za prenehanje Galbovega sodelovanja s *Cillier Zeitungom* ne poznamo, saj urednik časopisa Prasch o tem ni pisal. Ker pa se je to zgodilo po usodnih oktobrskih dogodkih, njegov umik povezujemo prav z njimi. Domnevamo, da Prasch kljub svobodi tiska po nastopu reakcije ni več upal objavljati člankov skrajne vsebine. Galba pa je v svojih člankih marsikdaj bil precej skrajšen. To bomo videli še zlasti pri vprašanju o prihodnji notranji ureditvi države,

210 Dr. J. Galba Politische Stoßseufzer, CZ, 7. 7. 1848, št. 16, str. 85–86, CZ, 11. 7. 1848, št. 17, str. 89, CZ, 14. 7. 1848, št. 18, str. 93–94, CZ, 18. 7. 1848, št. 19, str. 97–98 in CZ, 21. 7. 1848, št. 20, str. 101–102.

211 Dr. J. Galba, Die strafbare Ehrenverletzungen, CZ, 6. 10. 1848, št. 42, str. 189–190 in CZ, 17. 10. 1848, št. 45, str. 201–202.

ki bi po njegovem mnenju morala temeljiti na nacionalnem principu.²¹² Galbove uvodnike smo razvrstili tematsko, njihova analiza pa nam je pokazala odnos celjskega nemškega časopisa do bistvenih vprašanj, do ustavnosti, prihodnje državne ureditve, uradne cerkvene politike in pojava novega katoliškega gibanja, do kmetov in delavcev, šolskega vprašanja, uradništva in pravnega področja.

Galbovi uvodniki so bralcem *Cillier Zeitung*a predstavili vrsto aktualnih vprašanj. O političnih vprašanjih, predvsem o prihodnji ureditvi države, je pisal v člankih z naslovi: *Das alte und das neue Sistem*,²¹³ *Das nationale Princip*,²¹⁴ *Oesterreich und seine Verfassung*²¹⁵ in *Politische Stoßseufzer*,²¹⁶ *Die Bierkneipe*.²¹⁷

Velikonemške ideje in odnos do Frankfurta se odražajo v člankih *Constituierung Italiens*²¹⁸ in *Die deutsche Kriegsmarine*.²¹⁹ O aktualnih ekonomskih vprašanjih je razmišljal v članku *Die Einkommenssteuer*,²²⁰ o pomenu ustave pa v *Metternich und das alte Sistem*.²²¹ V člankih *Die strafbare Ehrenverletzungen*²²² in *Gefängnis sisteme*²²³ se je zavzemal za izboljšanje položaja v sodstvu. Celjski nemški časopis je objavil še dva njegova članka s področja kulture (*Volksfeste*)²²⁴ in aktualne šolske problematike, povezane z osnovnimi šolami (*Volksschulen*).²²⁵

Kar zadeva uradni cerkveni nauk, je bil odločen zagovornik celibata, kar je ob članku *Sollen die Priester heiraten?*²²⁶ že v naslovu izzvalo odpor urednika Prascha, podobno kot v članku *Die Deutschkatholiken*.²²⁷

---

212 Že od francoske revolucije živi v Evropi princip naroda kot enote, ki mora sama odločati o svoji usodi. V prvi polovici 19. stoletja so dogodki v Italiji in Nemčiji čedalje bolj prepričljivo dokazovali, da se cilji meščanske družbe, države in kulture v Srednji Evropi ne bodo uresničili v okviru obstoječih, ampak v okviru nacionalnih držav. Fran Zwitter, *Nacionalni problemi v Habsburški monarhiji*, Ljubljana 1962, str. 57.

213 Dr. J. Galba, *Das alte und das neue Sistem*, CZ, 12. 9. 1848, št. 35, str. 161–162.

214 Dr. J. Galba, *Das nationale Princip*, CZ, 1. 9. 1848, št. 32, str. 149–151.

215 Dr. J. Galba, *Oesterreich und seine Verfassung*, CZ, 28. 7. 1848, št. 22, str. 109–110.

216 Dr. J. Galba *Politische Stoßseufzer*, CZ, 7. 7. 1848, št. 16, str. 85–86, CZ, 11. 7. 1848, št. 17, str. 89, CZ, 14. 7. 1848, št. 18, str. 93–94, CZ, 18. 7. 1848, št. 19, str. 97–98 in CZ, 21. 7. 1848, št. 20, str. 101–102.

217 Dr. J. Galba *Die Bierkneipe*, CZ, 26. 9. 1848, št. 39, str. 177–178 in CZ, 29. 9. 1848, št. 40, str. 181–182.

218 J. Galba, *Constituierung Italiens*, CZ, 25. 8. 1848, št. 30, str. 141–142.

219 Dr. J. Galba, *Die deutsche Kriegsmarine*, CZ, 15. 9. 1848, št. 36, str. 165–166.

220 Dr. J. Galba, *Die Einkommenssteuer*, CZ, 1. 8. 1848, št. 23, str. 113–114 in CZ, 4. 8. 1848, št. 24, str. 117.

221 Dr. J. Galba, *Metternich und das alte Sistem*, CZ, 25. 7. 1848, št. 21, str. 105–106.

222 Dr. J. Galba, *Die strafbare Ehrenverletzungen*, CZ, 6. 10. 1848, št. 42, str. 189–190 in CZ, 17. 10. 1848, št. 45, str. 201–202.

223 Dr. J. Galba, *Gefängnis Systeme*, CZ, 22. 8. 1848, št. 29, str. 137–139 in CZ, 29. 8. 1848, št. 31, str. 145–147.

224 Dr. J. Galba, *Volksfeste*, CZ, 7. 9. 1848, št. 34, str. 157–158.

225 Dr. J. Galba, *Volksschulen*, CZ, št. 37, 19. 9. 1848, str. 169–171.

226 J. Galba, *Sollen die Priester heiraten*, CZ, 8. 8. 1848, št. 25, str. 121–122.

227 J. Galba, *Die Deutschkatholiken*, CZ, 5. 9. 1848, št. 33, str. 154–155.

Galbov jezik je, glede na njegovo izobrazbo, pričakovano izbran. Članki so večinoma pisani v sedanjem času. Izjemo predstavljajo refleksije o preteklih razmerah ali dogodkih.

Sintaksa Galbovih člankov je pogosto zapletena, stavki so dolgi, zloženi. Povedi so bogate, s številnimi pridevniki, s katerimi je avtor posamezni samostalnik še podrobneje določil. Občasno se pojavljajo za razumevanje besedila nepomembne, morda tudi tiskarske napake.

Avstrijsko okolje je uvodničarja zaznamovalo v izrazih kot Naderern²²⁸ – Denunziant²²⁹ ali Fassionen²³⁰ – Steuererklärung.²³¹

Njegov zadnji v *Cillier Zeitungu* objavljeni članek, Die strafbare Ehrenverletzungen,²³² izstopa zaradi številnih, zanj neobičajnih pravopisnih napak. Morda je številne napake povzročila naglica, v kateri je članek nastal. Besedilo je namreč nastajalo oktobra, ko so rezidenco že pretresali spopadi. Oktobrska revolucija na Dunaju je za Galbo tako kot za mnoge druge navdušene revolucionarje pomenila razočaranje. Morda se je Galba ob pisanju zavedal dejstva, da piše svoj zadnji uvodnik za *Cillier Zeitung* in mu ni namenil tolikšne pozornosti.

Galbovi članki so za današnjega bralca lahko berljivi in razumljivi. Za takratni čas pa so, zlasti politični, od bralca gotovo zahtevali zbranost, širšo razgledanost, predvsem pa politično znanje. Čeprav je zapleteno vsebino popestril s konkretnimi primeri, teh člankov ni mogel brati vsakdo. Še zlasti pa ne množice, ki nemško niso znale niti brati niti pisati.

Med vsemi članki zaradi oblike izstopata Das alte und das neue Sistem²³³ in Die Bierkneipe.²³⁴ Galba je oba članka napisal v obliki dvo- oziroma trogovora. Z modelom, ki je tipičen za praktično govorno sporazumevanje, je zapleteno vsebino aktualnih družbenopolitičnih vprašanj želel kar najbolj preprosto, nazorno in mikavno prikazati bralcem. Tak način je pri nas uporabljal Bleiweis,²³⁵ za katerim so se dvogovornega poučevanja kmalu oprijeli tudi drugi novičarji, ki so ga razširili tudi v trogovor.²³⁶

Galba je v članku Das alte und das neue Sistem²³⁷ s pomočjo dialoga želel pojasniti zapleteno politično vprašanje. Za bralce, nevajene tovrstnih izrazov in

---

228 Dr. J. Galba, Metternich und das alte Sistem, CZ, 25. 7. 1848, št. 21, str. 106.

229 Wahrig, Deutsches Wörterbuch, Gütersloh, 1994, str. 1123.

230 Dr. J. Galba, Die Einkommenssteuer, CZ, 4. 8. 1848, št. 24, str. 117.

231 Wahrig, Deutsches Wörterbuch, str. 556.

232 Dr. J. Galba, Die strafbare Ehrenverletzungen, CZ, 6. 10. 1848, št. 42, str. 189–190 in CZ, 17. 10. 1848, št. 45, str. 201–202.

233 Dr. J. Galba, Das alte und das neue Sistem, CZ, 12. 9. 1848, št. 35, str. 161–162.

234 Dr. J. Galba, Die Bierkneipe, CZ, 26. 9. 1848, št. 39, str. 177–178 in CZ, 29. 9. 1848, št. 40, str. 181–182.

235 Janez Bleiweis (19. 11. 1808, Kranj – 29. 11. 1881, Ljubljana). SBL 1, str. 42–47.

236 Velimir Gjurin, Bleiweisov poljudnostrokovni jezik, v: Bleiweisov zbornik, Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike 7, Ljubljana 1983, str. 241–259.

237 Dr. J. Galba, Das alte und das neue Sistem, CZ, 12. 9. 1848, št. 35, str. 161–162.

vsebin, bi to lahko bil primer modernega političnega dvogovora, ki se ga je bilo potrebno šele naučiti.

Potem ko je sredi oktobra prenehal sodelovati pri celjskem listu, je Galba začel dopisovati v *Gratzer Zeitung*. V začetku novembra je v njegovi 234. številki izšel Galbov prvi prispevek, in sicer v rubriki Politische Nachrichten.²³⁸ Avtor je v obsežnem dopisu razmišljal o dogodkih na Dunaju pred oktobrsko revolucijo in po njej.

Z 12. novembrom se je začelo Galbovo redno pojavljanje v omenjeni rubriki osrednjega graškega časopisa. Očitno je bil avtor v takratnem časopisnem svetu precej cenjen, saj je urednik graškega časopisa dr. Gustav Schreiner²³⁹ ob njegovem naslednjem prispevku z veseljem zapisal: »Es ist uns gelungen, auch der Schreiber dieser Zeilen, aus dessen Feder schon der Wiener Artikel in Nr. 234 unserer Zeitung stoß, einen ausgezeichneten Publizisten ehrenhaftesten Characters, als stehenden Wiener Correspondenten zu gewinnen.«²⁴⁰

V novembru je v *Gratzer Zeitungu* izšlo skupno izšlo 14²⁴¹ Galbovih člankov, v decembru pa le 7,²⁴² ki so bili vedno podpisani samo z začetnicami dr. J. G. V graškem časopisu se Galba nikoli ni pojavil z daljšim uvodnim člankom na naslovni strani kot na primer Jablanowski²⁴³ ali Dragoni-Krenosky.²⁴⁴ Njegova poročila iz rezidence govorijo o trenutnih razmerah na političnem področju, spremljal je delo parlamenta ter razpravljal o aktualnih razmerah. Med drugim o prihodnosti akademske legije,²⁴⁵ o morebitnih posledicah usmrtnitve Roberta Bluma,²⁴⁶ o delavskem razredu, do katerega ni čutil naklonjenosti.

Zaveda se zgrešene politike v preteklosti, ki je pripeljala do trenutnega delavskega razpoloženja. Galba je nasprotnik nasilja in nasilnega reševanja sporov, od tod tudi njegov poziv delavcem v *Gratzer Zeitungu*: »Brüder Arbeiter! Was hat wohl diese ganze Geschichte zu bedeuten, mir scheint, dahinter steck etwas.

---

238 Politische Nachrichten, GZ, 8. 11. 1848, št. 234, nepaginirano.

239 Gustav Schreiner (6. 8. 1793, Bratislava - 1. 4. 1872, Gradec). Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1876, zvezek 31, str. 287-291.

240 Politischen Nachrichten, GZ, 12. 11. 1848, št. 238, nepaginirano.

241 GZ, 8. 11. 1848, št. 234, nepaginirano, GZ, 12. 11. 1848, št. 238, nepaginirano, GZ, 13. 11. 1848, št. 239, nepaginirano, GZ, 14. 11. 1848, št. 240, nepaginirano, GZ, 15. 11. 1848, št. 241, nepaginirano, GZ, 16. 11. 1848, št. 242, nepaginirano, GZ, 17. 11. 1848, št. 243, nepaginirano, GZ, 18. 11. 1848, št. 244, nepaginirano, GZ, 19. 11. 1848, št. 245, nepaginirano, GZ, 21. 11. 1848, št. 247, nepaginirano, GZ, 22. 11. 1848, št. 248, nepaginirano, GZ, 23. 11. 1848, št. 249, nepaginirano, GZ, 25. 11. 1848, št. 251, nepaginirano, GZ, 29. 11. 1848, št. 255, nepaginirano.

242 GZ, 3. 12. 1848, št. 259, nepaginirano, GZ, 5. 12. 1848, št. 261, nepaginirano, GZ, 6. 12. 1848, št. 262, nepaginirano, GZ, 16. 12. 1848, št. 272, nepaginirano, GZ, 18. 12. 1848, št. 274, nepaginirano, GZ, 19. 12. 1848, št. 275, nepaginirano, GZ, 22. 12. 1848, št. 278, nepaginirano.

243 L. J. Jablonowski, Über Italiens Pacification?, GZ, 16. 8. 1848, št. 150, nepaginirano. Jablonowski Felix (18. 5. 1808 - 26. 10. 1857). Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1863, zvezek 10, str. 1-8.

244 J. Dragoni-Krenosky, Die Bewegung unserer Zeit und ihre Parteien, GZ, 16. 7. 1848, št. 119, nepaginirano.

245 Politische Nachrichten, GZ, 17. 11. 1848, št. 243, nepaginirano.

246 Politische Nachrichten, GZ, 18. 11. 1848, št. 244, nepaginirano.

Ich glaube es hat zu bedeuten, daß ihr schön fleißig bei Euerer Arbeit bleiben, nur gute Bücher und Zeitungen lesen, Eure Bitten und Beschwerden anständig und wenn es Noth thut, kräftig, wie ein ehrlicher Mann, aber ohne Lärm und Gewalthat vorbringen und die Barricaden den Parisern überlassen sollt.«²⁴⁷

Konec leta je ponovno pozival k mirnemu reševanju sporov,²⁴⁸ začel pa je tudi spremljati delo parlamenta v Křomerizu.²⁴⁹

Zadnji njegov članek v rubriki Politische Nachricht lahko preberemo 1. marca 1849. V istem letu je *Gratzer Zeitung* objavil še 4 uvodnike. Kar trije so izšli aprila: *Journalistik*,²⁵⁰ *Preßübertretung*²⁵¹ ter *Die Hypotheken-Bank*.²⁵² Njegov zadnji prispevek je bil objavljen v začetku maja z naslovom *Die Politik und die Presse*.²⁵³ Ker nadaljnjih člankov do konca leta 1849 ne najdemo, domnevamo, da se je Galbovo sodelovanje z osrednjegraškim časopisom končalo.

Razširjenost in odmevnost celjskega nemškega časopisa

Točnih podatkov o nakladi in o razširjenosti celjskega nemškega časopisa, kot že zapisano, nismo mogli odkriti, saj časopis ni nikoli objavil seznama naročnikov, kot so to sicer pogosto napravile *Novice*. Iz omenjenih pisem bralcev pa vendarle lahko prikažemo vsaj približno razširjenost časopisa. Tako lahko zapišemo, da so ga brali v Mariboru,²⁵⁴ Beljaku,²⁵⁵ Celovcu,²⁵⁶ Insbrücku²⁵⁷ in Konjicah.²⁵⁸ Urednikov očitek pri poročanju nekega C. H. iz Gradca kaže, da so ga brali tudi v deželnem središču.²⁵⁹ Da so časopis poznali tudi v Judenburgu, dokazuje urednikova kritika tamkajšnjemu gospodu G., ki ni deloval v skladu z interesi časopisa.²⁶⁰

Glede na to, da je celjski nemški časopis imel stalne dopisnike in celo glavnega uvodničarja na Dunaju, si upamo trditi, da je segal celo do rezidence. To končno dokazuje tudi reakcija urednika ob kratenju avtorskih pravic časo-

---

247 Politische Nachrichten, GZ, 29. 11. 1848, št. 255, nepaginirano.

248 Politische Nachrichten, GZ, 3. 12. 1848, št. 259, nepaginirano.

249 Politische Nachrichten, GZ, 6. 12. 1848, št. 262, nepaginirano.

250 Dr. J. G., *Journalistik*, GZ, 4. 4. 1849, št. 94, nepaginirano.

251 Dr. J. G., *Preßübertretung*, GZ, 13. 4. 1849, št. 102, nepaginirano in GZ, 14. 4. 1849, št. 103, nepaginirano.

252 Dr. J. G., *Die Hypotheken-Bank*, GZ, 24. 4. 1849, št. 113, nepaginirano.

253 Dr. J. G., *Die Politik und die Presse*, GZ, 4. 5. 1849, št. 123, nepaginirano.

254 Prav tam.

255 Correspondenz der Redaction, CW, 11. 5. 1848, št. 7, str. 39–40.

256 Prav tam.

257 Wien, CW, 25. 5. 1848, št. 9, str. 48.

258 Correspondenz der Redaction, *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 4. 7. 1848, št. 1, CZ, 4. 7. 1848, št. 15, nepaginirano.

259 CZ, 4. 7. 1848, št. 15, str. 82.

260 Correspondenz der Redaction, *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 4. 7. 1848, št. 1, CZ, 4. 7. 1848, št. 15, nepaginirano.

Cillier Zeitung

Zeitschrift für Stadt und Land, mit besonderer Rücksicht auf deutsche
und slavische Interessen.

Erst am jeden Dienstag und Freitag Abends 5 Uhr. — Preis vierteljährig 1 fl. 15 kr.; mit Postver-
sendung 1 fl. 30 kr. Conv. Münze.

Nro. 15. Verantwortl. Redaction: Vincenz Prasch, k. k. Professor. Dienstag am 4. Juli 1848.

Pränumerations = Ankündigung.

Die unverhoffte Theilnahme, welche unser Blatt schon im ersten Quartal selbst in den fernsten Provinzen gefunden hat, und die ermunternde Aufforderung des intelligenteren Theiles der Bevölkerung, bestimmen uns, in Zukunft eine Verdopplung des bisher Geleisteten eintreten zu lassen, wodurch wir auch in die Lage gesetzt werden, die Zeitereignisse umfassender zu besprechen. Unsere Leser haben sich bisher überzeugt, daß wir mehr gegeben, als versprochen; Redaction und Verlag werden auch fortan alles aufbieten, unterstützt von tüchtigen Mitarbeitern, das in sie gesetzte Vertrauen zu rechtfertigen. Insbesondere sind wir in die Lage gesetzt, die Nachrichten aus Italien theilweise selbst früher, als Wiener Blätter zu liefern. Unsere Zeitschrift ist kein Zummelpfand für Wählerereien und Geseflosigkeit; mit Freimuth aber werden wir jederzeit die Krebschäden des Volkes und jedes einzelnen Standes aufzudecken wissen.

Als Organ des Vereines zur Vermittlung der deutschen und slavischen Interessen wird unsere Zeitschrift die beiderseitigen Nationalitäten zu wahren und Versöhnung anzubahnen trachten, jedem Separatismus aber mit aller Kraft entgegen arbeiten.

Pränumeration wird in Cilli bei der Redaction (Grazer-Gasse Nro. 77) und in der Kreis-
buchdruckerei des **J. B. Jeretin** angenommen, und zwar: vierteljährig zu 1 fl. 15 kr., halbjährig 2 fl.
30 kr. Conv. Münze.

Für Auswärtige übernehmen alle k. k. Postämter und Briefpostsammlungen die Pränumeration gegen Erlag
von 1 fl. 30 kr. vierteljährig oder 3 fl. für das halbe Jahr. Wir ersuchen die Bestellung zu beeilen, indem
wir später eintretenden Abonnenten keine vollständigen Exemplare zusichern können.

Verantwortliche Redaction:

Vincenz Prasch, k. k. Professor.

Verleger:

J. B. Jeretin, Kreisbuchdrucker und Buchhändler.

pisa *Zwanglose Blätter*, ki je *Cillier Zeitung* večkrat uporabljal za vir, ga pa pri tem ni nikoli navedel.²⁶¹

Da je bil celjski nemški časopis precej razširjen po Štajerski, kaže široka paleta oglasov iz časopisne priloge. Oglaševanje ljudi iz Žič, Loč, Podčetrka, Zidanega Mostu, Ojstrice in pogosto tudi iz Konjic kaže na odmevnost nemškega časopisa iz Celja.

Priljubljenost celjskega nemškega časopisa pri Celjanih je bila očitno velika. Verjetno so se zavedali njegove krajevne narave in so ga zato še toliko raje brali in naročali. Ob selitvah po monarhiji so svojo patriotsko navezanosti na Celje dokazovali tudi z naročanjem na krajevni časopis. Tako na primer so celjski nemški časopis poznali na Tirolskem, kjer je leta 1848 živel znani slovenski geolog, po rodu iz Mozirja, Marko Vincenc Lipold.²⁶²

Drugi razlog za njegovo razširjenost pa je bila pametna oglaševalska politika njegovega urednika. Kot bomo videli, so oglasi o začetku izhajanja časopisa izšli v vseh večjih takratnih časopisih.

Odmevnost celjskega lista je bila relativno velika. Osrednji ljubljanski časopis *Laibacher Zeitung* je že sredi aprila v prilogi napovedal izhajanje *Cillier Wochenblatta*,²⁶³ kar se je kasneje ponovilo še v *Amtsblattu*²⁶⁴ in v *Anhangu*.²⁶⁵ Prav tako je z oglasom v *Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitungu*²⁶⁶ oznanil njegovo preimenovanje.

Nasploh branje *Laibacher Zeitungu* iz leta 1848 sodobnemu bralcu daje občutek izrazite naklonjenosti do celjskega nemškega časopisa. To se nenazadnje odraža tudi pri lokalnem poročanju iz tega dela današnje Slovenije. Novice s Štajerskega je ljubljanski časopis navadno povzemal po *Gratzer Zeitungu* in tudi po *Cillier Zeitungu*. V primeru, da sta bila na voljo oba vira, je *Laibacher Zeitung* vedno dal prednost celjskemu časopisu. Še posebej pogosto je bilo to jeseni, predvsem v zvezi z dogajanjem na ogrsko-hrvaški meji.²⁶⁷

V obeh časopisih najdemo objave enakih člankov, na primer Lavričevega *Über das öffentliche und mündliche Gerichtserfahren*.²⁶⁸ Podobnost časopisov se kaže tudi v natisnjenih oglasih. Tako so v prilogi ljubljanskega časopisa prav

---

261 CZ, 22. 8. 1848, št. 29, str. 139.

262 Cvirn, Marko Vincenc Lipold in leto 1848, v: *Zgodovinski časopis*, 43, 1989, št. 1, str. 109. O Marku Vincencu Lipoldu glej tudi Anton Ramovš in Vanda Kochansky-Devidé, Marko Vincenc Lipold (1816-1883) prvi slovenski geolog in šolani montanist, v: *Geologija 1983, Razprave in poročila, Geološki zavod in Slovensko geološko društvo Ljubljana 1984*, str. 5-18.

263 Anhang zur *Laibacher Zeitung*, LZ, 13. 4. 1848, št. 45, nepaginirano.

264 *Amtsblatt zur Laibacher Zeitung*, 15. 4. 1848, št. 46, LZ, 15. 4. 1848, št. 46, str. 210.

265 Anhang zur *Laibacher Zeitung*, 18. 4. 1848, št. 47, LZ, 18. 4. 1848, št. 47, str. 308.

266 *Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung*, 21. 6. 1848, št. 75, LZ, 21. 6. 1848, št. 75, str. 416.

267 Cilli, LZ, 19. 9. 1848, št. 113, str. 608.

268 Lavrič, *Über das öffentliche und mündliche Gerichtserfahren*, LZ, 25. 5. 1848, št. 63, str. 394 in LZ, 30. 5. 1848, št. 65, str. 404.

tako oglaševali toplice Dobrna²⁶⁹ in Ignaca Novaka.²⁷⁰ Ta znani štajerski podjevnik se je tudi sicer pojavljal v takratnem časopisju. Že leta 1841 je v *Journal des oesterreichischen Lloyd* sprva oglaševal kvalitetni črni premog in glino, ki je bila odlična za izdelovanje opeke,²⁷¹ kasneje pa kostrivniško mineralno vodo.²⁷²

Iz vabil na kulturne dogodke je razvidno, da so bile v Ljubljani in v Celju na sporedu enake gledališke predstave, denimo Wlach's Bilder,²⁷³ in koncert slavnega štajerskega violinista Ellerja,²⁷⁴ na katerega so bili Celjani še prav posebno ponosni.

Pregled *Laibacher Zeitung*a kaže njegovo naklonjenost nemškemu celjskemu časopisu, verjetno tudi zaradi skupnega jezika. Popolnoma drugačno podobo pa daje pregled drugega ljubljanskega časopisa, slovenskih *Novic*.

Novice so bile celjskemu nemškemu časopisu nenaklonjene, kar jasno pride do izraza predvsem v izjavah, kot je recimo tale: »V Celji novorojene nemške novice so Slovincam 'trn v peti.'«²⁷⁵ Podobno vzdušje je tudi v novembrskem članku Zmes: »(Nemške Celjske Novine) pravijo v naročivnim povabilu, de 'si bojo prizadevale most sozidati za svojo goreče ljubljeno nemško domovino, in tedaj zaupajo na živo podporo vsih nemškomislečih mož?' Kako je to razumeti? Ali bo to most za Nemce v Celji ali za Slovence iz Celja napravljen?«²⁷⁶

Pri poročanju s Celjskega *Novice* po celjskem nemškem časopisu običajno povzemajo novice, ki se dotikajo odnosov med nemško in slovensko narodnostjo.²⁷⁷

Ljubljanski slovenski časopis v *Dokladnem listu* nikoli ni objavil vabila k naročilu *Cillier Wochenblatta* ali *Cillier Zeitung*a. Natisnjeno je bilo le vabilo za celjski slovenski časopis.²⁷⁸

Zanimivo je tudi, da v številnih knjižnih oglasih ljubljanskega tiskarja J. Giontinija,²⁷⁹ v katerih so bili po pravilu vedno navedeni bukvarji iz drugih krajev, Jeretin ni bil nikoli omenjen. Iz Celja so *Novice* vedno navajale Geigerja.²⁸⁰ Morda je razloge iskati v dejstvu, da je Geiger že leta 1843 postal redni naročnik

269 Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, 18. 5. 1848, št. 60, LZ, 18. 5. 1848, št. 60, str. 248.

270 Anhang zur Laibacher Zeitung, LZ, 4. 5. 1848, št. 54, str. 345. Ignac Novak – Začetnik najpomembnejšega železarskega podjetja na Celjskem, ki je nastalo sredi 19. stoletja v Štorah. Bil je prvi, ki je začel kopati premog na območju Pečovja in je ustanovil rudarsko podjetje. Bil je tudi lastnik mlina v Vrbnem pri Sv. Juriju pri Celju. Milko Mikola, Inventarji Zgodovinskega arhiva Celje o industrijskih podjetjih do leta 1945, Inventarji 3, Celje 1993, str. 7, 11.

271 JL, 27. 1. 1841, št. 8, Beilage št. 4, JL, 3. 2. 1841, št. 10, Beilage, št. 5, 10. 2. 1841, št. 12, Beilage, št. 6.

272 JL, 17. 5. 1846, št. 79, str. 330 in JL, 31. 5. 1846, št. 87, str. 363.

273 Theater, LZ, 3. 10. 1848, št. 119, str. 633.

274 Theater, LZ, 9. 12. 1848, št. 148, str. 761.

275 Citiram po Stane Grandu, Prva odločitev Slovencev, str. 65.

276 Zmes, Novice, 8. 11. 1848, št. 45, str. 190.

277 Slovenske reči, Novice, 31. 8. 1848, št. 22, str. 92.

278 11. dokladni list k 26. listu *Novic*, str. 22.

279 Janez Giontini (16. 5. 1818, Reka – 14. 1. 1879, Ljubljana). SBL 1, str. 213–214.

280 Jožef Geiger, tudi Gajger (oktober 1794, neznano kje – 11. 3. 1872, Celje). SBL 1, str. 207.

omenjenega časopisa²⁸¹ in je tri leta kasneje imel naročenih kar 52 števil, ²⁸² medtem ko Jeretina v seznamu naročnikov *Novic* lahko najdemo šele od leta 1846 dalje.

Razlike med slovenskim ljubljanskim časopisom in celjskim nemškim časopisom so bile sicer vidne že tudi na zunaj. Med zunanji znaki je gotovo potrebno upoštevati jezik. Celjski nemški časopis je bil časopis liberalnega meščanstva in je bralce iskal v svojih vrstah. Nasprotno pa so bile *Novice* naroden, vsem razumljiv časopis, ki je s praktičnimi nasveti želel olajšati vsakdanje življenje malega človeka. Zato prostora za razpravljanje o aktualnih političnih in družbenih vprašanjih ni bilo veliko. *Novice* so bile konservativne v načelih in taktiki, vedno so previdno čakale, da so stvari dozorele.²⁸³

Spet drugače in bolj naklonjeno se je do celjskega nemškega časopisa vedel osrednji graški časopis *Gratzer Zeitung*. Z navdušenjem je pisal o začetku in nalogah celjskega nemškega časopisa.²⁸⁴ Nanj je opozarjal še tudi konec septembra, kar v primerjavi z drugimi takratnimi časopisi prav izstopa: »Im Verlage des J. B. Jeretin in Cilli erscheint Cillier Zeitung, Zeitschrift für Stadt und Land, mit besonderen Rücksicht auf deutsche und slavische Interesse.«²⁸⁵

Enako politično prepričanje obeh časopisov odraža objava programa parlamentarnega Centra.²⁸⁶ V graškem časopisu najdemo podobne oglase in razglase kot v celjskem. Tako na primer Entwurf der Grundrechte²⁸⁷ in enake cesarjeve manifeste.²⁸⁸

Poleg deželne povezanosti celjski in graški časopis povezujejo tudi isti avtorji člankov. Naj ob tem omenimo Foreggerjev članek Antwort,²⁸⁹ ki so ga objavili v rubriki Offenen Sprechhalle. Seveda pa ob tem ne smemo pozabiti Juliusa Galbo, glavnega uvodničarja *Cillier Zeitung*, ki je jeseni leta 1848 postal redni dopisnik graškega časopisa.

Kljub omenjeni naklonjenosti obeh časopisov je zanimivo, da graški časopis o dogodkih v Celju po pravilu ni navajal informacijskega vira. Namesto tega se je navadno pojavilo le Korrespondenz,²⁹⁰ tako na primer pri članku z zgovor-

---

281 Imenik naročnikov, *Novice*, 27. 12. 1843, št. 26, nepaginirano, *Novice*, 25. 12. 1844, št. 52, nepaginirano, *Novice*, 31. 12. 1845, št. 53, nepaginirano, *Novice*, 30. 12. 1846, št. 52, nepaginirano, *Novice*, 29. 12. 1847, št. 52, nepaginirano.

282 Imenik naročnikov, *Novice*, 30. 12. 1846, št. 52, nepaginirano.

283 Dragotin Lončar, Dr. Bleiweis in njegova doba, v: Bleiweisov zbornik, Ljubljana 1909, str. 165.

284 Intelligenzblatt zur Gratzer Zeitung, 3. 7. 1848, št. 106, *Gratzer Zeitung*, 3. 7. 1848, št. 106, str. 572.

285 Anhang, *GZ*, 27. 9. 1848, št. 192, nepaginirano, Intelligenzblatt zur Gratzer Zeitung, 29. 9. 1848, št. 186, *GZ*, 29. 9. 1848, št. 194, str. 732, in Intelligenzblatt zur Gratzer Zeitung, 3. 10. 1848, št. 190, *GZ*, 3. 10. 1848, št. 198, str. 738

286 Das Programm des linken Centrums, *GZ*, 22. 12. 1848, št. 278, nepaginirano. Programm des Centrums, *CZ*, 5. 12. 1848, št. 59, nepaginirano.

287 Entwurf der Grundrechte, *GZ*, 1. 10. 1848, nepaginirano.

288 *GZ*, 6. 10. 1848, št. 201, nepaginirano, An meine Völker, *GZ*, 23. 10. 1848, št. 218, nepaginirano.

289 Antwort, *GZ*, 20. 7. 1848, št. 123, nepaginirano.

290 Cilli, *GZ*, 14. 10. 1848, št. 209, nepaginirano.

Celje ob izteku predmarčnega obdobja

nim naslovom *Falsche Parteienstellung in Steiermark*.²⁹¹ Pri nekaterih poročanjih iz štajerskega mesta sta se kot avtorja navajala neki L**²⁹² in neki F.²⁹³

Prav tako tudi celjski nemški časopis ni pogosto povzemal novic po graškem časopisu. Razlog za to gre verjetno iskati v dostopnosti graškega časopisa v Celju. Da je bilo to res, dokazujejo sezname Jeretinove časopisne zaloge. Kot kaže, so bili za urednika Prascha pomembnejši informacijski viri časopisi, ki se jih v mestu ni dalo kupiti. Še posebno to velja za *Journal des oesterreichischen Lloyd*, do katerega je imel celjski urednik poseben odnos.

Celjski nemški list je bil znan tudi v Trstu, v *Journalu des oesterreichischen Lloyd*. Novica o izhajanju celjskega nemškega časopisa je tam izšla v začetku aprila.²⁹⁴ Pregled objavljenih novic iz Celja dokazuje naklonjenost osrednjega tržaškega časopisa uredniku celjskega nemškega časopisa in hkrati s tem tudi vpliv na njegovo uredniško politiko. To je posledica dejstva, da je bil Prash redni

291 *Falsche Parteienstellung*, GZ, 19. 10. 1848, št. 214, nepaginirano.

292 *Aus dem Cillier Kreises*, GZ, 24. 10. 1848, št. 219, nepaginirano.

293 Prav tam.

294 *Vaterländische Correspondenz*, Cilli, JL, 4. 4. 1848, št. 71, str. 264.

dopisnik *Journala* iz Celja. Pod prispevke se je navadno podpisal z začetnicama V. Pr. Časopis je novice iz Celja objavljajal celo leto 1848, prvič že 1. januarja 1848. Njegovo sodelovanje pa se je z osrednjim tržaškim časopisom začelo že dve leti prej. Že v začetku septembra 1846 se je namreč v rubriki Vaterländische Correspondenz z njegovima začetnicama prvič pojavil dopis iz Celja, povezan z izgradnjo Južne železnice. Zaradi hudega dežja je večina rek na Štajerskem prestopila bregove, kar je onemogočilo nadaljevanje gradnje.²⁹⁵ Prasch se je istega leta v osrednji tržaški časopis oglašil še dvakrat.²⁹⁶ Naslednje leto je bilo v *Journalu des oesterreichischen Lloyd* objavljenih kar 18 njegovih poročil.²⁹⁷ Pri tem smo šteli le podpisane dopise iz Celja. Nepodpisanih poročil iz mesta ob Savinji je bilo skupaj kar 21. Praschevi dopisi so bili izrazito gospodarske narave. Po večini je poročal o cenah na tamkajšnjem trgu in v Gradcu, nekaj o svilogojništvu ter o gradnji železnice v okolici Zidanega Mostu.

V Trstu so leta 1848 en njegov prispevek objavili januarja,²⁹⁸ maja,²⁹⁹ septembra³⁰⁰ in oktobra,³⁰¹ po dva prispevka marca³⁰² in novembra,³⁰³ trije pa so izšli februarja³⁰⁴ in decembra.³⁰⁵ Sodelovanje s tržaškim časopisom se je torej nadaljevalo tudi potem, ko je celjski nemški časopis že nehajal izhajati. Zadnja omenjena prispevka je *Journal des oesterreichischen Lloyd* objavil potem, ko je celjski nemški časopis že zatonil.

Vsebinsko so bili Praschevi prispevki pretežno gospodarske narave. V prvem poročilu iz Celja, leta 1848 na novega leta dan, je poročal o povprečnih cenah mesa, žita in voska v Celju, Gradcu in Zagrebu.³⁰⁶ Avtor ugotavlja, do so

---

295 V. Pr., Cilli, JL, 10. 9. 1846, št. 145, str. 596–597.

296 V. P, Cilli, JL, 29. 9. 1846, št. 156, str. 641, V. P, Cilli, JL, 12. 12. 1846, št. 198, str. 809.

297 P., Cilli, JL, 14. 2. 1847, št. 26, str. 102, V. P., Cilli, JL, 28. 2. 1847, št. 34, str. 135, V. Prasch, Cilli, JL, 21. 3. 1847, št. 46, str. 181, V.P., Cilli, JL, 8. 4. 1847, št. 56, str. 222–223, P. Cilli, JL, 12. 6. 1847, št. 93, str. 371, V. Pr. Cilli, JL, 17. 7. 1847, št. 113, str. 452, V. Pr. Cilli, JL, 24. 7. 1847, št. 117, str. 467, V. Pr. Cilli, JL, 31. 7. 1847, št. 117, str. 483, V. Pr. Cilli, JL, 2. 8. 1847, št. 123, str. 491, V. Pr. Cilli, JL, 2. 9. 1847, št. 140, str. 560, V. Pr. Cilli, JL, 7. 9. 1847, št. 143, str. 571, V. Pr. Cilli, JL, 9. 9. 1847, št. 144, str. 575–576, V. Pr. Cilli, JL, 23. 9. 1847, št. 152, str. 607, V. Pr. Cilli, JL, 25. 9. 1847, št. 153, str. 611, V. Pr. Cilli, JL, 30. 9. 1847, št. 156, str. 622, V. Pr. Cilli, JL, 12. 10. 1847, št. 163, str. 651, V. Pr. Cilli, JL, 4. 11. 1847, št. 176, str. 703, V. Pr. Cilli, JL, 10. 12. 1847, št. 202, str. 807.

298 Cilli, JL, 1. 1. 1848, št. 1, str. 3.

299 Pr. Verein zur Vermittlung des deutschen und slavischen Interessen, JL, 25. 5. 1848, št. 118, str. 357.

300 Cilli, JL, 13. 9. 1848, nepaginirano.

301 Cilli, JL, 22. 10. 1848, nepaginirano.

302 Vaterländische Correspondenz, V. Pr., Cilli, JL, 1. 3. 1848, št. 44, str. 176, Vaterländische Correspondenz, V. Pr., Cilli, JL, 10. 3. 1848, št. 50, str. 199.

303 Cilli, JL, 15. 11. 1848, nepaginirano, Cilli, JL, 24. 11. 1848, nepaginirano.

304 Vaterländische Correspondenz, V. Pr, Cilli, JL, 9. 2. 1848, št. 29, str. 116, Vaterländische Correspondenz, V. Pr., Cilli, JL, 18. 2. 1848, št. 35, str. 139 in Vaterländische Correspondenz, V. Pr., Cilli, JL, 29. 2. 1848, št. 43, str. 170–171.

305 Cilli, JL, 10. 12. 1848, nepaginirano, Cilli, JL, 26. 12. 1848, nepaginirano in Cilli, JL, 27. 12. 1848, nepaginirano.

306 Cilli, JL, 1. 1. 1848, št. 1, str. 3.

cene mesa v Gradcu enake kot v Zagrebu, cene žita na Štajerskem pa so vsaj za 30 % nižje kot na Hrvaškem.

Februarja je poleg cen omenjenih artiklov za tekoči mesec pisal tudi o dejavnosti tamkajšnjega Društva ubožcev.³⁰⁷ Isti mesec je objavil še novico o drugem celjskem dobrodelnem društvu.³⁰⁸ *Journal des oesterreichischen Lloyd* je februarja objavil še njegov tretji dopis, ki je popolnoma gospodarske narave, *Anwendung des Dampfes in der Bierbrauerei*.³⁰⁹ Pisal je o ekonomičnosti novega postopka pridobivanja piva, ki hkrati pomeni nižjo ceno. Ob koncu je poudaril, da je to je novost mogoče najti tudi v Mariboru.³¹⁰

Gospodarska narava pride do izraza v obeh marčevskih tekstih, kjer piše predvsem o cenah pšenice in drugih izdelkov v Celju,³¹¹ deset dni kasneje, tik pred revolucijo, pa o cenah žita v Gradcu.³¹²

Journal des oesterreichischen Lloyd je v začetku aprila naznanil izhajanje celjskega nemškega časopisa.³¹³ Kot smo že zapisali, avtor ni bil naveden, domnevamo pa, da gre za Vincenca Prascha.

Prasch se je v *Lloyd* javil šele v začetku junija s poročilom o gradnji Južne železnice *Ein Wort über den Ausbau der Südbahn*,³¹⁴ v katerem se zavzema za čimprejšnjo dograditev.

Novembrski prispevek govori o navdušenju Celjanov nad banom Jelačičem.³¹⁵ Ob tem se mu zdi pomembno omeniti, da v Celje dunajski časopisi niso prispeli.³¹⁶ Konec istega meseca je ponovno pisal o gospodarskih težavah na tem področju.³¹⁷

V začetku decembra je časopis objavil *Proclamation aus Temsvar*,³¹⁸ ki je v celoti povzet po *Cillier Zeitungu*. Drugi dopis, objavljen konec meseca v *Abendblattu*,³¹⁹ opisuje tamkajšnje premogovništvo. Tretji in hkrati zadnji Praschev dopis pa govori o šolskih razmerah na tem področju.³²⁰ Zavzema se za ustanovitev šolskih časopisov, ki naj bi jih podpirala tudi država. Poudaril je vlogo časopisov kot učnega sredstva za učitelje. Ob tem se dotakne tudi šolske reforme, ki se mu zdi nujna.³²¹

307 Vaterländische Correspondenz, V. Pr., Cilli, JL, 9. 2. 1848, št. 29, str. 116.

308 Vaterländische Correspondenz, V. Pr., Cilli, JL, 18. 2. 1848, št. 35, str. 139.

309 Vaterländische Correspondenz, V. Pr., Cilli, JL, 29. 2. 1848, št. 43, str. 170-171.

310 Prav tam.

311 Vaterländische Correspondenz, V. Pr., Cilli, JL, 1. 3. 1848, št. 44, str. 176.

312 Vaterländische Correspondenz, V. Pr., Cilli, JL, 10. 3. 1848, št. 50, str. 199.

313 Vaterländische Correspondenz, Cilli, JL, 4. 4. 1848, št. 71, str. 264.

314 V. Pr., *Ein Wort über den Ausbau der Südbahn*, JL, 8. 6. 1848, št. 129, str. 399.

315 Franz Jelačić (1746, Petrinja – 4. 2. 1810, Madžarska). Wurzbach, *Biographisches Lexikon*, Wien 1863, zvezek 10, str. 136-152.

316 V. Pr., Cilli, JL, 22. 11. 1848, št. 245, nepaginirano.

317 V. Pr., Cilli, JL, 24. 11. 1848, št. 264, nepaginirano.

318 V. Pr., Cilli, JL, 10. 12. 1848, št. 278, nepaginirano.

319 V. Pr., Cilli, JL, 26. 12. 1848, *Abendblatt*, št. 292, nepaginirano.

320 V. Pr., Cilli, JL, 27. 12. 1848, *Abendblatt*, št. 294, nepaginirano.

321 Prav tam.

Praschev odnos do *Journala des oesterreichischen Lloyd* je bil v letu 1848 že tradicionalen, saj je bil njegov stalni dopisnik že od leta 1846 dalje. Ni čudno torej, da je kot urednik povzemal številne novice prav iz osrednjega tržaškega časopisa. Vpliv slednjega pa se zrcali tudi v *Cillier Zeitungu*.

Oglase za celjski nemški časopis najdemo tudi v celovškem časopisu *Klagenfurter Zeitung*, ki je začel izhajati že pred letom 1784. Sodi torej v skupino tradicionalnih časopisov, kamor smo uvrstili osrednji tržaški časopis, *Gratzer Zeitung* in *Laibacher Zeitung*. Tako vsebinsko kot tudi po zunanjem videzu je bil celovški časopis celjskemu precej podoben. Sestavljala sta ga glavni list in priloga, ki tako kot pri celjskem tudi ni bila zanemarljiva.

Celjski nemški časopis je v celovškem časopisu odmeval večkrat. Prvi oglas ob izidu *Cillier Wochenblatta* je celovški časopis objavil 10. aprila³²² in ga je ponatisnil še dvakrat, 12. in 14. aprila.³²³ Osrednji celovški časopis je naznanil izdajo *Cillier Zeitunga*, prvič že 21. junija³²⁴ in nato istega meseca še dvakrat.³²⁵ Tudi sicer lahko vidimo povezanost *Gratzer Zeitunga* s časopisi s Slovenskega, saj so v njem oglaševali *Novice*,³²⁶ *Laibacher Zeitung*³²⁷ in tudi celjski slovenski časopis.³²⁸

Široka paleta časopisov, v katerih je celjski nemški časopis naznanil svoj obstoj, potrjuje domnevo o njegovi razširjenosti daleč zunaj mestnega obzidja. Poznali ga niso le v bližnji celjski okolici, ampak v precejšnjem delu Štajerske, Kranjske in Koroške. Nič čudno torej, da je bil urednik celjskega nemškega časopisa na odmevnost časopisa večkrat ponosen:³²⁹ »Die Verbreitung unserer Zeitschrift nach allen Richtungen der Monarchie, verbunden mit den anerkennenden Stimmen der Journale (*Laibacher Zeitung*, *Zwanglose Blätter*, *österr. Lloyd...*), so wie der sich immer erweiternde Leserkreis, machen es uns zur angenehmen Pflicht, den Dank für die unserem Unternehmen gezollte Teilnahme öffentlich auszusprechen.«

---

322 KFZ, 10. 4. 1848, št. 30, str. 706.

323 KFZ, 12. 4. 1848, št. 31, str. 720 in KFZ, 14. 4. 1848, št. 32, str. 736.

324 KFZ, 21. 6. 1848, št. 61, str. 1091.

325 KFZ, 23. 6. 1848, št. 62, str. 1102 in KZ, 26. 6. 1848, št. 63, str. 1114

326 Intelligenzblatt zur *Klagenfurter Zeitung*, 23. 12. 1848, št. 75, KFZ, 23. 12. 1848, št. 75, str. 138.

327 Intelligenzblatt zur *Klagenfurter Zeitung*, 26. 6. 1848, št. 62, KFZ, 23. 6. 1848, št. 62, str. 1103, in Intelligenzblatt zur *Klagenfurter Zeitung*, 26. 6. 1848, št. 63, KFZ, 26. 6. 1848, št. 63, str. 1115, in Intelligenzblatt zur *Klagenfurter Zeitung*, 28. 6. 1848, št. 64, KFZ, 28. 6. 1848, št. 64, str. 1129.

328 KFZ, 23. 6. 1848, št. 62, str. 1102 in KZ, 26. 6. 1848, št. 63, str. 1114.

329 Pränumeratios-Ankündigung, CZ, 19. 9. 1848, št. 37, str. 169, Pränumeratios - Ankündigung, CZ, 29. 9. 1848, št. 40, str. 181, Pränumeratios - Ankündigung, Intelligenzblatt zur *Cillier Zeitung*, 22. 9. 1848, št. 24, CZ, 22. 9. 1848, št. 38, nepaginirano, Intelligenzblatt zur *Cillier Zeitung*, 22. 9. 1848, št. 25 (verjetno gre za napako pri datumu, kajti številka priloge je prava), CZ, 26. 9. 1848, št. 39, nepaginirano in Intelligenzblatt zur *Cillier Zeitung*, 3. 10. 1848, št. 27, CZ, 3. 10. 1848, št. 41, nepaginirano.

VSEBINA CILLIER WOCHENBLATTA (ZEITUNGA)

Odnos lista do prihodnje državne ureditve

Analiza člankov, ki so govorili o prihodnji ureditvi države in odnosu do Frankfurta, je pogosto potekala v ugotavljanju razlik med urednikom celjskega nemškega časopisa Praschem in glavnim uvodničarjem Galbo. Dejstvo namreč je, da sta imela o tem vprašanju precej različno mnenje, kar dokazujejo tudi urednikove opombe. Prasch je predvsem Štajerec, ki zagovarja – tako kot Organ des Vereines zur Vermittlung der deutschen und slavischen Interessen – mirno sožitje obeh narodov v nedeljivi Štajerski. Galba pa je temelje prihodnje države videl v nacionalno zaokroženih enotah, kar bi v prvi vrsti pomenilo razpad Štajerske na slovenski in nemški del. Galbove članke je Prasch v skladu z idejami svobode tiska sicer objavil, se je pa od njih vedno distanciral. Ob tem je bralce pozival k strpnosti do drugače mislečih, ki so v modernem času vendarle imeli pravico do svobodno izražene misli.

Galba je svoj odnos do družbeno-političnih sprememb in ustave podal v članku Oesterreich und seine Verfassung.³³⁰ Osebna razmišljanja avtorja o prihodnji ureditvi države je urednik kategorično zavrnil, čeprav se je cenjenemu uvodničarju za prispevek zahvalil. V opombi se je tudi branil pred številnimi pozivi iz okolice, češ naj takih nevšečnih in zoprnih člankov ne objavlja.³³¹ Po Praschevem mnenju so tovrstni pozivi ostanki starega načina razmišljanja in cenzure. Leto 1848 pa je moderno leto in tudi sam želi delovati v duhu modernih političnih tokov, kar se kaže v njegovih prizadevanjih za objavo različnih mnenj in stališč. Pozival je na strpnost drugače mislečih in vabil k sodelovanju.

Galba je v članku apeliral na narode v monarhiji, to je Nemce, Čehe, Poljake in južne Slovane, naj se združijo, saj bo le tako vsak narod lahko živel kot posebna družina. Po njegovem mnenju je to tudi edino zagotovilo za mir. Zavedal se je namreč narodove enkratnosti, dejstva, da narod z lastnim jezikom in kulturo predstavlja zaključen organizem. Skupno življenje v eni državi se mu zdi mogoče le na podlagi ustave in federacije, ob upoštevanju narodnega principa. Pri tem mu je pomemben nacionalni jezik, ki naj bi doživel javno rabo. Vizija prihodnje države je izražena v naslednji izjavi: »Österreich wird daher nur dann die Wohlfahrt seiner Völker auf die Dauer begründen, wenn es den gemeinsamen Reichstag in Wien nur über die wahrhaft gemeinsamen Angelegenheiten wie Handel, Münze, Maß und Gewicht, Heerwesen und die Vertretung nach Außen entscheiden läßt, dagegen die Gesetzgebung über jene Angelegenheiten, welche durch nationale Eigenthümlichkeiten wie die Kirchen und Schulfor-

330 Dr. J. Galba, Oesterreich und seine Verfassung, CZ, 28. 7. 1848, št. 22, str. 109-110. Glej tudi Cvirni, Celje in leto 1848, str. 68-69.

331 Dr. J. Galba, Oesterreich und seine Verfassung, CZ, 28. 7. 1848, št. 22, str. 110.

men, die Gerichtsverfassung, die Besteuerung, die Ablösung der Urbarialien bedingt sind, besondern Nationalparlamenten in Prag, Lemberg, Wien, Laibach, Agram und Pest einräumt.«³³²

Galba je izrazito naklonjen nacionalnim idejam različnih narodov, ki bi se uresničile z ustanovitvijo lastnih parlamentov, kar pa smo pravzaprav že lahko prebrali v Galbovem delu *Lebensphilosophie*. Značilnosti, ki narode notranje povezujejo, so jezik, navade, zakoni in ustanove, njihov izvor in zgodovina. V večnacionalni državi bi morala vladati enakopravnost, zato močnejši in večji narod ne bi smel izkoriščati šibkejšega. Državo bi morala urejati ustava, v njenem okviru pa zagotavljati narodno avtonomijo. To stališče je enako Löhnerjevi³³³ ideji o večnacionalni Avstriji, v okviru katere naj bi vsak narod, tudi Slovenci, ohranil svojo identiteto.³³⁴ Hkrati pa so to tudi ideje programa Zedinjene Slovenije, ki jih je Galba v tem in tudi v nekaterih naslednjih člankih zagovarjal. Lahko rečemo, da je Galba, ne da bi to jasno povedal, podpiral ideje o vseslovenski združenosti v okviru ene države, Avstrije. Glede na Prascheve ideje torej ni čudno, da se je urednik distanciral od Galbe.

Galba ostro nasprotuje prepričanju, ki samostojnost naroda povezuje s trenutno modo. Po njegovem mnenju je to odraz nevednosti in slepilo pred stvarnostjo. Glede Ogrske se ne strinja z delitvijo države na samo dve polovici, ker bi to za državo lahko imelo usodne posledice. Prav pri tem vprašanju pa sta si bila Prash in Galba enakega mnenja. V zaključku članka je Galba ponovil željo po uresnitvi nacionalnega principa in ob tem ponudil rešitev za delitev Štajerske in Koroške: »Würde Österreich als Bundesstaat nach dem nationalen Prinzipie constituirt, so müßten Steiermark und Kärtner durchschnitten werden. Der nördliche von der Drau gelegene Theil Steiermarks und Kärntners müßte sich mit Ober und Niederösterreich und dem größeren Theile Tirols, der südlich von der Drau gelegene Theil Steiermarks und Kärntners dagegen müßte sich mit Krain und Küstenlande vereinigen, weil der Draufluß die durchschnittliche Gränze der deutschen und slovenischen Bevölkerung bildet.«³³⁵

Galbi se je skladno z nacionalnim principom delitev obeh nacionalno mešanih dežel zdela samoumevna. Prihodnost države je po njegovem mnenju mogoča le v skupnem sožitju posameznih, nacionalno zaokroženih enot. Te bi

---

332 Prav tam, str. 109.

333 Ludwig von Löhner (1812 - 12. 5. 1852). Wurzbach, *Biographisches Lexikon*, Wien 1866, zvezek 15, str. 390-396.

334 Löhner je predvideval popolno nacionalno samostojnost v okviru njihovih etničnih meja. Bodoča država bo na federativni osnovi združevala pet narodov: 1. nemški, v Avstriji (Niederösterreich, Oberösterreich, Salzburg, Nordtirol, Vorarlberg in nemške dele Štajerske, (Koroška Šlezija in Češka), 2. češki, v čeških delih Avstrije (Češka), 3. poljski v poljskih delih Avstrije (Galicija, Krakow in Bukovina), 4. slovenski (Kranjska ter slovenski del Štajerske, Koroške in Gorice), 5. italijanski (južni del Tirolske in Istre ter italijanski del Gorice in Trsta ter Dalmacije). Robert A. Kann, *Das Nationalitätenproblem der Habsburgermonarchie*, Graz-Köln 1964, str. 21-22.

335 Dr. J. Galba, *Oesterreich und seine Verfassung*, CZ, 28. 7. 1848, št. 22, str. 110.

imele pravico urejanja notranjih zadev, na državni ravni pa bi se urejale zunanja politika, vojska in notranja politika države. Galba vidi temelje prihodnje Avstrije v zadovoljitvi in ohranitvi narodnih značilnosti. Sobivanje in obstoj zveze sta drugače nemogoča. Na podlagi nacionalnega principa zagovarja ločitev Koroške in Štajerske na dve narodnostni polovici, slovensko in nemško. Nacionalna meja naj bi potekala po reki Dravi.

Galbovo vero v nacionalni princip kot temelj prihodnje ureditve še bolje izraža septembrski članek *Das nationale Princip*.³³⁶ Uspešnost tega sistema je poskušal dokazati z zgodovinskim dogajanjem. Družbenopolitične razmere so neuspešno reševali po principu ravnotežja sil (*Erhaltung des europäischen Gleichgewichtes*). Prav tako se ni obnesel princip naravnih meja (*Princip der natürlichen Grenzen*), saj je bil učinkovit le v deželah, ki so bile tudi geografsko zaključene enote.

Zgodovinski razvoj je pokazal, da je nacionalni princip edini pravi način za urejanje družbeno-političnih razmer v večnacionalni državi. Po njegovem mnenju ga je mogoče izpeljati povsod tam, kjer narod kaže svoje specifičnosti. Pri tem se je Galba navezal na vprašanje o samostojnosti Italije, o čemer bomo govorili v posebnem poglavju. Na podlagi nacionalnega principa je zagovarjal enote, ki bi delovale v okvirih deželnih ustav.

Če se je urednik pri prvem članku le distanciral, je ob tem Galbovem članku zapisal kar dva stolpca obsežno opombo. V njej je čutil strah pred morebitnimi negativnimi posledicami članka. Poudaril je pomemben vpliv časopisov, ki bi ravno zaradi tega morali preseči lokalne okvire in osebna prepričanja: »Mit Begierde nehmen wir den Fehdehandschuh unseres geehrten Mitarbeiters auf, wohl wissend, daß nicht jeder die gleiche politische Überzeugung im Busen trage, und möchten nur wünschen, daß unsere politisch unmündigen Gegner, die so gerne jede von einem freieren Hauche beseelte Zeile, jedes nicht hundertfach abgewogene Wort verdammen und manchen ungelesenen oder mißverstandenen Artikel als ultraliberal bezeichnen, uns mit gleicher Billigkeit entgegen kommen möchten, erwägend, daß der Journalistik einen höhere Aufgabe geworden, als sich im Gesichtskreise einer einzelnen Stadt zu bewegen.«³³⁷

Kategorično je zavrnil deželno ureditev in deželne ustave, v katerih vidi prvi korak k separatizmu. Nacionalni princip po njegovem mnenju ni zagotovilo za sožitje narodov, ampak za separatizem in spore. Ker je Prascheva deželna zavest premočna, je princip enakopravnosti zanj edini pravi način ureditve države.

Vsebinsko podoben je članek *Das alte und das neue Sistem*,³³⁸ posebna je njegova oblika, saj je napisan v obliki dialoga. Poleg dejstva, da so bile tovrstne oblike moderne, gre pri tem verjetno tudi za prikaz moderne politične diskusije.

336 Dr. J. Galba, *Das nationale Princip*, CZ, 1. 9. 1848, št. 32, str. 150-151.

337 Prav tam, str. 150.

338 Dr. J. Galbe, *Das alte und das neue Sistem*, CZ, 12. 9. 1848, št. 35, str. 161-162.

Vsebinsko gledano pa bi šlo lahko pri tem tudi za dialog med Praschem in Galbo. Richard (Galba) zagovarja notranje zdravo Avstrijo, ki bi morala biti nosilka kulture na jug. Kritično se je opredelil do ostankov Metternichove politike, ki so po njegovem mnenju še vedno prisotni, kakor so prisotne tudi zahteve po modernem političnem dialogu, pluralnosti mnenj in spoštovanju individualnosti posameznega naroda. Ponovno je zagovarjal nacionalni princip in enakopravno, ohlapno zvezo različnih narodov, ki bi v okviru lastnih parlamentov zadovoljevali svoje potrebe.

Sogovornik Paul (glede na ideje bi to lahko bil urednik Prasch) v nacionalnih parlamentih ni videl nič dobrega, ampak samo nevarnost za obstoj države. Ob tem je zanimiva (verjetno) urednikova opomba, ki kritizira netolerantnost in nestrpnost do drugače mislečih: »Diejenigen, welche die freimüthige Diskussion politischer und religiöser Ansichten in den Zeitungen fürchte, gleichen Kindern, die vor dem Wauwau ins Winkel kriechen. Große Kinder dieser Art mögen Heu und Stroh messen, aber keine Zeitung in die Hand nehmen, weil sie keine zu lesen verstehen.«³³⁹ Verjetno so očitki s strani bralcev bili precej pogosti.

Konec septembra je izšel vsebinsko in oblikovno podoben članek z naslovom Die Bierkneipe.³⁴⁰ Naslov bi sicer lahko nakazoval prijetno kramljanje ob kozarčku piva. Pivo se je sicer res pilo, za kramljanje kar tako pa le ni šlo.

Gre za pogovor treh mož, ki ob kozarčku razpravljajo o aktualnih razmerah v državi. Pogovor se začne s kritiko časopisov, ki po večini vsebujejo novice o izgredih in nemirih. Ali svoboda torej pomeni neprespane noči? Draginjo in visoko število brezposelnih? Negativnim stališčem se je v bran postavil mož z imenom Hiebel, ki bi zaradi svojih stališč lahko bil Galba. Kljub slabemu trenutnemu položaju države Hiebel v njej vendarle vidi priložnost za inteligenco. Poziva sogovornika, naj ohranita zaupanje v izobražence. Njegov poziv na zdravico v čast univerzi pa povzroči hud odpor pri obeh sogovornikih: »Eher trinke ich mit dem Teufel Bruderschaft.«³⁴¹ Hiebel (Galba) zavrne vse očitke glede študentov, ki naj bi maja povzročili nemire.³⁴² Sogovornikoma očita črnogledost. V poslancih vidi možnost izražanja ljudske volje, pričakuje ustanavljanje boljših šol in sodišč ter pravičnejšo obdavčitev. Dialog treh mož se konča z razpravo o poslancih, ki so po večini hohle Schwätzer,³⁴³ z izjemo dr. Löhnerja, ki je bil posebej imenovan. Prav njegov program pa je bil program demokratov, ki sta

---

339 Prav tam.

340 Dr. J. Galba, Die Bierkneipe, CZ, 26. 9. 1848, št. 39, str. 177-178 in CZ, 29. 9. 1848, št. 40, str. 181-182.

341 Dr. J. Galba, Die Bierkneipe, CZ, 26. 9. 1848, št. 39, str. 177.

342 Prav tam, str. 178.

343 Dr. J. Galba Die Bierkneipe, CZ, 29. 9. 1848, št. 40, str. 181.

jim pripadala dr. Galba in dr. Fuster: »Vse življenjske funkcije državnega zbora naj imajo v sebi in na sebi znamenje demokratskega principa!«³⁴⁴

V članku je zanimiv odnos do ruske vlade, ki se v časopisu nasploh pojavi prvič. Gre za negativno stališče, saj avtorju tamkajšnja vlada pač ne predstavlja napredka in svobode: »Mich fröstelt es, wenn ich an diese gute Regierung nur denke. Ich glaube, sie taugt eher für Eisbären als Menschen.«³⁴⁵

Če se je celjski nemški časopis v začetku izrazito nagibal na Zahod, se je kasneje, zlasti pa po oktobrskih dogodkih, usmeril na Vzhod. To dokazujejo ne le pogostejši časopisni viri iz vzhodnega dela monarhije, ampak tudi članek iz začetka decembra Gleichberechtigung,³⁴⁶ povzet po *Allgemeine Zeitungu*. Bistvo članka je v trditvi, da ima avtoriteta ljudstev velik pomen za obstoj države in da je bil razlog za padec absolutizma prav v nacionalnem pritisku posameznih narodov. Kritika je namenjena avstrijski politiki, ki se kljub zgodovinskim izkušnjam ne poda na novo pot. Članek poziva k obratu na Vzhod, zato tudi kritizira preteklo politiko do Slovanov: »Wäre Oesterreich den Slaven gegenüber gerechter gewesen, stände es jetzt auf einem festern Boden.«³⁴⁷

Razprave o prihodnji ureditvi države so bile temelj parlamentarnih razprav v Křomerižu, ki so se začele 22. novembra 1848. Skupno stališče večine novoustanovljenih parlamentarnih klubov je bila Avstrija brez povezave z Nemčijo. Sprejetje 2. in 3. člena nemške ustave je spremenilo koncept dunajskega parlamenta. V Křomerižu se je desnica, Slovanski klub, postavila na federalno stališče, ki je bilo močno podobno mnenju levece, ki jo je zastopal Löhner. Ta je za razliko od desnice razdelil Čehe in Slovence. Center se je prav tako zavzemal za močno, enotno Avstrijo, njene temelje pa naj bi predstavljali okraji in okrožni zbori, katerih meje naj bodo meje narodov (za Štajersko naj bi bila dva, za Koroško, Kranjsko in Primorje pa eden). Predvidevali so ustavno monarhijo z dvema zbornicama, ko bi se razmere v Nemčiji umirile, pa tudi trdna zveza z njo.³⁴⁸

Kot smo videli, je Galba zastopal Löhnerjevo stališče, torej nacionalno zaokrožene enote, ki bi s svojim upravnim jezikom v okviru nacionalnih parlamentov uresničevale svoje potrebe. Federalistični koncept zato predvideva deljivost Štajerske, kar je bilo v nasprotju s politiko časopisa in urednika celjskega nemškega časopisa. Slednji je zastopal politiko centra, kar dokazuje objava celotnega programa parlamentarnega centra v začetku decembra 1848.³⁴⁹

344 Anton Fister, Izbrani spisi, prva in druga knjiga, Ljubljana 1987, str. 155; glej tudi Marjan Britovšek, Anton Fuster in revolucije v Avstriji, Maribor 1970.

345 Dr. J. Galba Die Bierkneipe, CZ, 26. 9. 1848, št. 39, str. 177.

346 Gleichberechtigung, CZ, 1. 12. 1848, št. 58, str. 253–254.

347 Prav tam, str. 254.

348 Apih, Slovenci in 1848. leto, str. 235–241.

349 Programm des Centrums, CZ, 5. 12. 1848, št. 59, nepaginirano.

Tako Prasch kot Galba pa sta odkrito sledila politiki dvora in cesarja in bila privrženca revolucije in njenih posledic. Urednik je z objavo Galbovih člankov in v skladu z novim, modernim časom bralce želel naučiti političnega dialoga. Dialoga torej, pri katerem je potrebna velika mera strpnosti in širine za ideje drugače mislečih. Morda tistega, kar manjka tudi sodobnemu (političnemu) dialogu.

Odnos do Frankfurta

V okviru razprav o prihodnji ureditvi si posebno pozornost zaslužijo stališča do volitev v frankfurtski parlament in nemškega združevanja.

Štajerska je imela poslanske volitve za Frankfurt v sredo, 3. maja.³⁵⁰

V Celju sta razpis volitev v Frankfurt in na moč previdna agitacija za Zedinjeno Slovenijo razburkala duhove. Večina celjskih meščanov se je nedvomno opredelila za Frankfurt. Redki posamezniki, kot na primer celjski opat Matija Vodušek, ki so opozarjali na nevarnost razpada Avstrije in se celo zavzemali za program Zedinjene Slovenije, so bili razglašeni za prenapeteže.³⁵¹

Škof Slomšek je celjskega opata svaril pred vpletanjem v politične zadeve: »So viel ich aus dem Ganzen entnehme, bist Du ein Gegner der ganzen Frankfurter Verhandlung. Es ist weder zeit(!) noch Ort mein pol. Glaubensbekenntniß hier nieder zu legen; meinen Wunsch darf ich aber nicht unterdrücken, daß meine Seelsorger keine pol. Agitatoren machen - wünsche ich; - keine Inconsequenzen begehen.«³⁵²

V državni zbor so lahko volili vsi avstrijski državljani, stari 24 let, ki so svobodno izvrševali svoje državljanske pravice in ki so imeli vsaj šest mesecev svoje redno bivališče v volilnem okraju. Pravico do volilnega moža je imelo vsakih 500 prebivalcev, ostanek nad 250 so prav tako upoštevali.³⁵³ Celjski nemški časopis se je v volilno kampanjo vključil že v prvih številkah. Bralci so lahko vse o volitvah prebrali v četrti številki *Cillier Wochenblatta*, kjer je bilo ob cesarjevem dekretu³⁵⁴ objavljeno kratko obvestilo o ministrskem razglasu v zvezi z volilnimi okraji Celje, Sevnica in Konjice.³⁵⁵ V zaključku članka *Wahlversammlung zum deutschen Parlament*³⁵⁶ je bil, poleg že omenjenih podatkov v zvezi s številom volilnih mož na prebivalca in njihovih namestnikih, opisan tudi volilni postopek, sestava volilnih komisij ter navodila za ravnanje z dobljenimi rezultati. Vo-

350 Vasilij Melik, Volitve 1848 in slovenski poslanci v državnem zboru, v: Andreas Moritsch, Pomlad narodov, Unbegrenzte Geschichte, 6. zvezek, Klagenfurt/Celovec-Ljubljana-Wien 1999, str. 233.

351 Cvirn, Celje in leto 1848, str. 63.

352 Slomškovo pismo Matiji Vodušku, 2. 5. 1848, v: Kovačič, Slomškova pisma Vodušku, str. 102.

353 Melik, Frankfurtske volitve, str. 69-120; Melik, Volitve 1848 in slovenski poslanci v državnem zboru, str. 233-234.

354 Wahlversammlung zum deutschen Parlament, CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 17.

355 Nachricht, CW, 22. 4. 1848, št. 4, nepaginirano.

356 Wahlversammlung zum deutschen Parlament, CW, 27. 4. 1848, št. 5, str. 26.

litve niso bile direktne, ampak je šlo v prvem krogu za volitve volilnih mož, tako imenovane pravolitve,³⁵⁷ po katerih so kasneje volili poslance.

V časopisu sta bili objavljeni kandidaturi dr. Pongratza³⁵⁸ iz Slovenske Bistrice³⁵⁹ in Titusa Mareka,³⁶⁰ ki ga je pospremila pisanje nekega P. P. Kandidat se zdi primeren za zastopstvo v Frankfurtu, saj je poleg bratstva zagovarjal vse nacionalne interese, Slovencev pa ne imenuje. Uredništvu je bil njegov program blizu, saj je v njem videlo posredovalca med obema narodoma,³⁶¹ kar je bil tudi poznejši moto Društva za posredovanje med slovensko in nemško narodnostjo.

Marek pri kmečkih volivcih, kot izvemo iz Orožnovega pisma Muršču, ni bil prav posebno priljubljen.³⁶² Njegov predlog o prihodnji ureditvi države je časopis predstavil v začetku junija.³⁶³ Nasprotoval je vsakršnemu zatiranju narodov, zavzemal se je za enakopravnost v nemško zvezo vključenih nenemških narodov. V tretji, zadnji točki je zagovarjal nemški jezik kot uradni jezik, na območjih z večinskim nenemškim prebivalstvom pa naj se deželni jezik uporablja za komunalne zadeve, v šolah in na sodiščih.

Marek je bil kot frankfurtski poslanec žrtev julijskega ironičnega dopisa, ki ga je v celjski nemški časopis poslal neznani avtor: »Ich sende eine naive Rarität den Vorschlag eines steiermarkischen Abgeordneten, dr. Marek, auf Entsagung der einzelnen Dynastien auf ihre Kronen.«³⁶⁴

Celjski nemški časopis je po že izvedenih in razveljavljenih³⁶⁵ volitvah v celoti objavil izrazito pronemški dopis dr. Pongratza, Warum schicken wir Deputirte nach Frankfurt?³⁶⁶ Dopis je preveden tudi v slovenski jezik.³⁶⁷ Povod za nastanek so bili protinemški in protifrankfurtski izgredi v različnih krajih. Avtor je v uvodu pojasnil sestavo države,³⁶⁸ nato pa razlike med starim in novim sistemom,³⁶⁹ ki temelji na ustavi. Pisal je o odpravi kmečkih obveznosti in

---

357 Melik, Frankfurtske volitve, str. 71.

358 Dr. Friedrich Pongratz - »Dr. der Rechte, Mitglied der juridischen Facultät und des juridisch-politischen Leservereins in Wien, 29 Jahre alt, aus Plankenstein im Cillie Kreise gebürtig«. Einladung, CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 17.

359 Prav tam.

360 Meine Herren! CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 18. Titus Marek - solicitor iz Gradca, izvoljen v Sevnici. Melik, Frankfurtske volitve, str. 108.

361 Granda, Slovenci in propaganda, str. 494.

362 Orožnovo pismo Muršču, 24. 5. 1848, v: Ilešič, Korespondenca J. Muršca, 1905, str. 68.

363 Frankfurt, CW, 8. 6. 1848, št. 11, str. 62.

364 Frankfurt, CZ, 4. 7. 1848, št. 15, str. 83-84.

365 Melik, Frankfurtske volitve, str. 102.

366 Warum schicken wir Deputirte nach Frankfurt?, CW, 4. 5. 1848, št. 6, str. 32-33.

367 Granda, Slovenci in propaganda, str. 493.

368 »Unser Kaiserthum schließt solche Provinzen ein, welche zum deutschen Verbands gehören, diese sind: Böhmen, Mähren und Schlesien, Oesterreich, Tirol, Steiermark und Illirien oder Krain, Kärnten, Istrien mit dem Gebiete von Triest und Görz.« Warum schicken wir Deputirte nach Frankfurt? CW, 4. 5. 1848, št. 6, str. 32.

369 Prav tam.

o smislu ter nalogah prihodnjega parlamenta v Frankfurtu, katerega osnovni namen je obramba dežele: »In Frankfurt wird es sich einzig darum handeln, wie wir uns mit den andern deutschen Ländern, die nicht zu unserem Kaiserthume gehören, enger verbinden mögen, um dadurch den auswärtigen Feinden wirksamer und kräftiger begegnen zu können. Niemand soll dieser Mißion entgegen treten, noch weniger aber fürchten, daß man uns zu Frankfurt unseren vielgeliebten Kaiser oder unsere neu errungenen Rechte rauben werde, sondern vielmehr mit Gut und Blut Demselben treu verbleiben. Wer anders spricht – hat die Sache entweder nicht verstanden, oder er will irre führen.«³⁷⁰ S tem potrjuje slovenska opozorila, da je obrambna zveza dežele bistvo nove države.³⁷¹

Če se je celjski nemški časopis v svojih začetkih še ogibal izrazov Slovenec in slovenski, se temu niso mogle izogniti zadnje številke *Cillier Wochenblatta*. Časopis ni mogel zanikati Slovencev, zlasti pa ne njihovih političnih načrtov. Trditve dokazujejo dopisi v zvezi s frankfurtskimi volitvami, v katerih je časopis zagovarjal prihodnost v skupni nemški državi.³⁷² Dokaz za to je nenazadnje tudi zgoraj omenjeni Pongratzov dopis. Uredništvo se od njegove vsebine ni ogradilo tako kot pri številnih drugih člankih, ki so izražali drugačne politične poglede.

Prasch je z opombami opremil uvodnike v primerih, če so bila besedila politične narave in prežeta z nacionalnimi čustvi. Poglejmo na primer opombo ob objavi prispevkov, ki sta se vsebinsko navezovala na prihodnjo ureditev države: »Folgende zwei Aussätze, von ganz entgegengesetzter Tendenz mögen den Beweis liefern, daß die Redaction weder für die eine, noch für die andere Nationalität einseitig Parthei ergreife. Ist es von der Zeit gebothen, dann werden auch wir ein Wort, aber nicht des blinden Hasses, sondern der Versöhnung mitsprechen.«³⁷³

Šlo je za različna koncepta ureditve prihodnje države, nekega Vs...K in dr. Forreggerja.

Prispevek avtorja Vs...k je bil napisan na Dunaju, 17. aprila, podpis pa je zajemal tam živeče Slovence. Avtor je pozival k samostojni Sloveniji in narodu, ki se ne sme utopiti v nemškem, poudaril je samostojnost in ohranitev nacionalnih značilnosti.³⁷⁴ Torej v smislu apela: »Keine Einverleibung in den deutschen Bund!«³⁷⁵ Prispevek zagovarja samostojno, na nacionalni podlagi temelječo Slovenijo, idejo programa Zedinjene Slovenije in je v nasprotju z urednikovim deželnim konceptom.

---

370 Dr. Pongratz, CW, 4. 5. 1848, št. 6, str. 32–33.

371 Granda, Slovenci in propaganda, str. 496.

372 Prav tam.

373 Zeitfragen, CZ, 22. 4. 1848, št. 4, str. 19–20.

374 Einige Worte an unsere slovenischen Brüder, CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 20, in Cvirn, Celje in leto 1848, str. 63.

375 Zeitfragen, CZ, 22. 4. 1848, št. 4, str. 20.

Cillier Wochenblatt.

Zeitschrift zur Belehrung und Vertretung des Bürger- und Bauernstandes.

Erscheint vorläufig jeden Donnerstag. — Preis vierteljährig 45 kr. — Mit Postverrechnung 1 fl. 1 kr. C.M.

Nro. 8.

Motto: Licht, Recht, Wahrheit. Donnerstag am 18. Mai 1848.

Verantwortliche Redaction: Vincenz Prasch, k. k. Professor. — J. C. Ganzer.

W o c h e n s c h a u.

Cilli. Das Freiwilligen-Corps, welches am 12. d. M. hier ankommen sollte, hat Gegenbefehl erhalten und seine Marschroute über Marburg und Klagenfurt genommen. Wir erfüllen eine angenehme Pflicht, indem wir im Namen ihres Oberleutenants Baron Tsalewitsch den Bewohnern von Cilli seinen Dank für die herzliche Aufnahme andrücken, welche derselbe mit seinen Quartiermachern in unserer Stadt gefunden. In der Nacht vom 12. wurden dieselben mittelst der Eisenbahn nach Marburg zurück befördert, und wer Zeuge war von der kindlichen Anhänglichkeit dieser Schaar an ihren Herrn Oberleutenant, wer ihre kräftigen Kriegsgefangene vernahm, wird sich gestehen müssen, daß dieses Corps, wenn gleich größtentheils aus den untern Volksclassen zusammen gesetzt, dennoch das Herz am rechten Flecke trage. Am 15. d. M. um 1 Uhr Nachts langte die Handlungselegie unter dem Commandanten Baron Schneider an, und setzte am nämlichen Tage ihren Marsch fort. In ihren Reihen befanden sich Advokaten, Fabrikanten und unter andern der Tonkünstler Veschnigk. Auch aus unserer Stadt haben sich mehrere als Freiwillige angeschlossen.

— — am 10. Mai (K.)

Bei den jüngsten Volksversammlungen auf dem Lande hat sich manches Comische und Tragische zuge tragen, darunter dürfte aber nachverzeichneter Vorfall am meisten Staunen erregen. Am 26. v. M. hat ein Pfarrer als Mitglied eines Wahl-Comité einen 22 Jahre alten Bauernburschen, welcher lesens- und schreibens kundig ist, und deshalb von den Bauern erwählt wurde, das Eintragen in das Wahlprotokoll zu beobachten, mit einem dicken Stocke grausam auf die Art geprügelt, daß er den Stock mit beiden Händen ergrieff, und mit aller Anstrengung auf den Burschen blieb. Die

Hefigkeit des Schloßes beweiset die beigebrachte Contusion, die mit ausgedehnter Blutunterlaufung entstand, und von Zeugen gesehen wurde. Ueber diese barbarische Handlung hat das Volk seinen gerechten Unwillen laut ausgesprochen, dabei jedoch keine Excesse begangen. Für einen Priester, der in seinem Stande berufen ist, nur mit Sanftmuth dort einzuwirken, wo es erforderlich ist, geziemt es sich durchaus nicht, den auch schon beim Militär abgeschafften und hinweggeworfenen Stock aufzuheben, und damit seine Schafe zu züchtigen. Ein solches inhumanes Benehmen muß in dieser Zeiperiode überall Markt und Wein erschüttern.

Cilli. Bei der am 13. d. M. in unserm Wahl-district vorgenommenen erneuerten Deputirtenwahl wurde Dr. Hermann Mülle y als Abgeordneter, der Gewerke v. Bonazza als erster und Dr. M. Kaisersfeld als zweiter Ersatzmann gewählt.

Der immer wachsende Kampf der deutschen und slavischen Nationalitäten in Oesterreich und die Stellung der Stadt und des Kreises Cilli, welche im Allgemeinen bisher immer einem vermittelnden Principe gehuldigt haben, bestimmten eine bedeutende Anzahl Männer unserer Kreisstadt und deren Umgebung, sich zu einem Vereine zu constituiren, mit dem ausgesprochenen Zwecke, eine Vermittlung und Versöhnung der beiden feindseligen Nationalitäten durch Wort, Schrift und That anzubahnen, und die gleiche Berechtigung der beiden Nationalitäten zur Grundfrage seines Bestehens zu machen. Nach vorhergehender Berathung haben sich die in dem öffentlich aufstiegender Protokolle Unterzeichneten auf das als Beilage des heutigen Blattes dieser Zeitschrift angegeschlossene Programm vereinigt, sich als „Verein zur Vermittlung der slavischen und deutschen Nationalität“ constituirt erklärt und Herrn Dr. Foregger zum provisori-schen Vorstände ernannt. Gleichzeitig wurde ein Aus-

Cillier Wochenblatt je natančno spremljal volitve v frankfurtski parlament

Avtor drugega dopisa je bil dejaven član takratnega političnega življenja dr. Forregger. Izvoljen je bil na pravolitvah za frankfurtski deželni zbor, bil poslanec v deželnem zboru ter predsednik društva, ki naj bi oba naroda pomirjalo. Forreggerjeva vizija prihodnje države je bila v prvih številkah celjskega nemškega časopisa v veliki Nemčiji. V odgovoru na dunajski dopis z naslovom *Sollen die Slovenen Abgeordnete zum deutschen Parlament schicken?*³⁷⁶ se je namreč zavzemal za vključitev v Nemčijo. Ne le zato, ker bodo le v mogočni in demokratični Nemčiji uresničljivi slovenski nacionalni interesi, ampak ker je to že zgodovinska nuja.³⁷⁷ Možnost priključitve k Hrvaški sicer obstaja, za Slovence pa bi to pomenilo kulturno nazadovanje in tudi neodgovornost, ker so prihodnji odnosi med Ogrsko in Hrvaško nejasni.³⁷⁸

Tekst se zaključí s pozivom k složnosti: »Lassen wir daher allen Zank bei Seite, reichen wir uns brüderlich die Hand, und arbeiten wir mit vereinten Kräften an dem großen Aufbaue, unter dessen schirmenden Dache Deutschland und Oesterreich, Germanien und Slaven einer schönen Zukunft entgegen sehen, wo der Unterschied der Nationalität nicht das Gefühl des Hasses und der Friedschafft sondern die Brüderlichkeit in die Herzen unserer Nachkommen werden wird.«³⁷⁹

Glede na vse zapisano lahko Forreggerjeve ideje enačimo z idejami urednika celjskega nemškega časopisa, saj zagovarja deželno nedeljivost in sožitje obeh narodov, v prihodnosti pa je tudi videl povezavo Avstrije z Nemčijo.

Njegov odnos do frankfurtskega parlamenta sovпада z idejami avstrijskega konservativnega meščanstva ali avstrijske vlade, zato je jasno, da se orientira tako kot avstrijska vlada.³⁸⁰ Forreggerjev zagovor volitev v Frankfurt je politična mojstrovina, saj so izpuščene vse slovenske zahteve po lastni deželi in parlamentu. Med drugim ne omenja koroških, goriških in tržaških Slovencev; volitve v Pavlovo cerkev so zanj potreba časa.

---

376 *Sollen die Slovenen Abgeordnete zum deutschen Parlament schicken?*, CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 20.

377 Prav tam, in Cvirn, Celje in leto 1848, str. 63.

378 Granda, Slovenci in propaganda, str. 495.

379 *Sollen die Slovenen Abgeordnete zum deutschen Parlament schicken?*, CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 20, in Cvirn, Celje in leto 1848, str. 63.

380 Avstrijski konzervativci so skupaj z desnimi liberalci nastopali za šibko centralno oblast, za ohranitev avstrijske samostojnosti, za Avstrijo pred Nemčijo, za zvezo držav proti državni zvezi, oklepali so se cesarja in monarhije. V tem krogu so se pojavili pozivi k bratstvu Slovanov in Nemcev, pozivi naj bodo Slovani zmerni v svojih zahtevah. V tem duhu je razumljivo, da se avstrijski cesar ni hotel podrediti frankfurtskemu parlamentu. V borbi za preprečitev ustanovitve nemškega parlamenta in za svoj obstoj sta obstajali dve poti. Na eni strani bi cesar lahko z direktno prepovedjo prepovedal volitve v Frankfurt, kar je bilo zaradi že tako močnega revolucionarnega duha, nesprejemljivo. Druga pot pa je bila razpisati volitve, ob volilni agitaciji pa se upreti na ves konzervativni krog, ki bi v resnici agitiral v avstrijskem duhu. Melik, Frankfurtske volitve, str. 114–117.

Cillier Wochenblatt je najprej objavil imena 11 kandidatov v celjskem volilnem okrožju,³⁸¹ pozneje pa je imenik dopolnil še s petimi kandidati.³⁸² O končnem rezultatu volitev za Frankfurt je poročala šesta številka *Cillier Wochenblatta*.³⁸³ »Die Wahl des Abgeordneten zur deutschen Nationalversammlung in Frankfurt fiel für den Wahl-district Cilli auf prof. dr. Schreiner in Gratz, dessen gediegenes Wissen und umfassende Gelehrsamkeit uns mit voller Sicherheit hoffen lassen, er werde im Kreise deutscher Volksvertreter eine ehrenvolle Stelle einnehmen.«³⁸⁴ Zadnjo novico v zvezi s frankfurtskimi volitvami lahko preberemo v sedmi številki *Cillier Wochenblatta*.³⁸⁵

Pravolitve so v Celju potekale dokaj mirno, kar je logično, saj za buržoazno družbo niso bile pomembne; zanjo so se volitve začenjale šele na drugi stopnji.³⁸⁶

O velikih izgredih celjski nemški časopis ni poročal, čeprav vemo, da so bile pravolitve večinoma, zlasti pa na podeželju, zelo burne. Pogosto so se namreč spremenile v volilne shode ali v zborovanja, na katerih so kmetje postavljali svoje zahteve po zemljiški odvezi, napadali volilne komisarje, zakaj še ni patenta o odpravi dajatev itd.³⁸⁷

O vzdušju morda samo novica o volitvah v Jurkloštru, kjer se je močno čutila protinemška propaganda.³⁸⁸

Pregled poročil in novic v zvezi s frankfurtskimi volitvami kaže odnos celjskega nemškega časopisa do tega vprašanja. Dokaz, da je uredniška politika ostala zunaj programa Zedinjene Slovenije, je tudi dejstvo, da časopis ni objavil prihoda slovenskega odbora pod vodstvom Frana Miklošiča v Celje 10. maja. Objavil pa je novico nekega N. E. o delegaciji dunajskih poslancev pod vodstvom dr. Schoenerja,³⁸⁹ za katero sta v mestu poskrbeli narodna garda in magistrat.³⁹⁰ Pozdravu je sledila zabava v tamkajšnji gostilni. Kljub majhnemu obisku prebivalstva (vzrok za to je bila pozna ura prihoda) je dogodek odmeval še naslednjega dne, zlasti govor dr. Schoenerja.

Poročilo celjskega nemškega časopisa je izzvenelo v drugačnem razpoloženju, kot je te dogodke videl Ignacij Orožen, ki je goste imenoval »velke derhali

---

381 Schmelzer, E. Zima, meščan, Gurnigg, poštar, dr. Schöner, dvokat, dr. Foregger, advokat, Maurer, obrtnik, Endres, meščan, F. Ostroschnik, posestnik, Tappeiner, meščan, Fr. Herzmann, meščan, Castelliz, župan, Cilli, CW, 27. 4. 1848, št. 5, str. 26.

382 Marek, Pongratz, Martius Freih, dr. Josef Knes, Ignaz Oblak, Eduard Kautschitz. Prav tam.

383 Neuste Nachricht, CW, 4. 5. 1848, št. 6, str. 33.

384 Prav tam.

385 Neuste Nachricht, CW, 11. 5. 1848, št. 7, str. 40.

386 Melik, Frankfurtske volitve, str. 71.

387 Prav tam, str. 86.

388 Wochenschau, CW, 11. 5. 1848, št. 7, str. 35.

389 Schoener – kasneje izvoljeni poslanec dunajskega parlamenta.

390 Cilli, CW, 15. 6. 1848, št. 12, str. 66.

Cillier Wochenblatt.

Zeitschrift zur Belehrung und Vertretung des Bürger- und Bauernstandes.

Erscheint vorläufig jeden Donnerstag. — Preis vierteljährig 45 fr. — Mit Postversendung 1 fl. 1 kr. CM.

Nro. 7.

Motto: Licht, Recht, Wahrheit. Donnerstag am 11. Mai 1848.

Verantwortliche Redaction: Vincenz Prasch, k. k. Professor. — J. E. Ganzer.

W o c h e n s c h a u.

Cilli. Von Seite des hiesigen Militär-Stationen-Commandos ist der Redaction nachstehende Bestätigung zugemittelt worden:

„Die erste Lieferung einer Kiste mit Charpie und Bandagen für die Verwundeten des vaterländischen Infanterie-Regimentes Graf Kinsky, wird den edlen Spenderinnen, den hochherzigen Damen von Cilli, von Seite des Militär-Stationen-Commandos mit dem Bemerkten dankbarst bestätigt, daß selbe bereits an seine Bestimmung nach Italien abgefaßt wurde.“

Die Redaction ergreift diese Gelegenheit, ihre im letzten Blatte ersoffene Bitte mit dem Besage zu wiederholen, daß sie die Bestätigung aller zu diesem edlen Zwecke ihr übergebenen Sendungen, nach Ablieferung an das Militär-Stationen-Commando, durch dieses Blatt zur Deffentlichkeit bringen werde.

Ueber die Vorwahlen zum deutschen Parlament schreibt man uns aus Ga ir a ch, daß insbesondere eine gewisse Wahlbewerbung große Entrüstung hervorgerufen habe. Ungeachtet die Wähler über Zweck und Ursache der Wahl belehrt wurden, erklärten dieselben dennoch, daß sie nur von Oesterreichs Regierung ihr Heil erwarten, in einer Verbindung mit Deutschland aber nur das Verderben der slavischen Nationalität erblicken könnten, und nimmermehr aus ihrem heimischen unter dem unmittelbaren Schutze der Staatsverwaltung stehenden Bezirke, nach Lichtenwald ihre Wahlmänner abenden wollten. In diesem Sinne kam die Wahl zu Stande; zugleich wurde eine Deputation mit dem Ausdruck ihrer Ergebnisse und ihrer Wünsche nach Wien abgeordnet. Es heißt, daß die unliegenden Bezirke die hiesigen Vorgänge durch Sendlinge beobachtet haben.

Cilli. Freitag am 12. d. M. werden an 1200 Mann Wiener Freiwillige, nach Italien bestimmt, hier anlangen.

Die jüngsten Wahlen für die constituirende deutsche National-Versammlung zu Frankfurt haben folgendes Resultat geliefert, welches jedoch noch mancher Veränderung unterliegen wird: In Piesen Prof. Dr. Edlauer; Judenburg Bezirkscommissär Einmuth; Kainberg Dr. v. Stremayr; Leoben Vergrath v. Scheuchensuel; Stadt Graz st. st. Verordneter Fr. N. v. Kalchberg; Umgebung von Graz Prof. Dr. Hubek; Weiz Prof. Dr. Schreiner; Feldbach Dr. Neubauer; Hartberg Prof. Dr. Knar; Wilton N. N. v. Frank; Marburg Prof. Mally; Pettau Bürgermeister Raiß; Olsnitz Dr. Pattay; Cilli Gubernial-Secretär J. N. v. Fraydenegg; Gonenitz Kreiscommissär Schmelzer, Lichtenwald del Gott.

In Hartberg kam es bei der Vornahme der Wahlen zu einem Streite mit dem Candidaten Graf Wurmbbrand, der sich beleidigende Aeußerungen gegen das Comité erlaubte, so daß der Bürgerausschuß sich nothgedrungen fand, im Wege der Klage beim k. k. Kreisamte gegen den genannten Herrn Grafen aufzutreten.

Wien. Der Rücktritt des Kriegsministers Peter Zanini soll darin seinen Grund gehabt haben, daß er mit seinem Vorschlage über die Vermehrung der Armee in Italien und über eine zweckmäßigere Organisation der Militärdepots im Ministerrathe nicht durchbringen konnte, indem nur der Minister des Innern v. Millersdorf, der Vertrauensmann unserer Monarchie, auf seiner Seite stand. Bei der Armee war Zanini sehr verehrt, und wußte ihr den Geist, der ihn befehle, einzusüßen. Uebrigens soll er sich auch gegen die bereits erfolgte Abreise der Erzherz. Albrecht und Franz Joseph nach der Lombardei ausgesprochen haben. Diese düstere Stimmung der Bewohner der Restbenz wurde noch erhöht durch die Aufgreifung mehrerer Postgepione, die sich in der Universität eingefunden, und schon 300 Namen aufgezeichnet hatten. Einer derselben, mit Pässen

Vest o ustanovitvi Društva za posredovanje med slovansko in nemško narodnostjo

Dunajčanov«, ki so za seboj pustili »dolgov više od 100 gold. srebra, koje so morali Celani za njim plačevati.«³⁹¹

Cillier Zeitung je v skladu s svojo politiko o nastalem nerazpoloženju med obema narodoma le skromno pripisal: »[...] daß sich seit der Abreise der Wiener Gäste eine entgegengesetzte, mißstimmige Meinung auszusprechen beginnt.«³⁹²

Morda pa za majhno zanimanje ob obisku dunajskega poslanca vseeno ni bila kriva le pozna ura prihoda. Morda je slab odziv znamenje drugačnega mišljenja slovenskega dela celjskega meščanstva, s katerim je nemško prihajalo v vedno večji konflikt.

V zvezi z volitvami v Frankfurt je potrebno omeniti dva lokalna dogodka, ki sta zelo odmevala v celjskem nemškem časopisu. Gre za dogodke v Sevnici (Jurklostru) in v Laškem.

Prva majska številka je v rubriki *Wochenschau* poročala o dogodkih, ki so spremljali frankfurtske volitve v kraju, ki je bil vedno imenovan le z začetnico L-. Iz nadaljnje vsebine in akterjev pa vidimo, da se za začetnico skriva Lichtenwald – Sevnica.³⁹³

Opis sevniških dogodkov razkriva, da je poleg volitev šlo tudi za širjenje idej programa Zedinjene Slovenije: »Was soll sich der Bauer denken, wenn man ihm, wie es in L- geschah, die Frage vorlegt, ob er einen windischen Kaiser wolle, oder einen deutschen? [...]. Darauf stellte sich der Herr – unter die Bauern, sprach von seinem Zehent, dann von dem Wünsche der Slovenen, ihre Nationalität dadurch zu retten, daß man sich vom Kaiserhause lossage, dem deutschen Bunde nicht beitrete und für sich eine eigene Regierung ernenne. Endlich fragte er sie, wie sie es halten wollen, ob sie unter dem jetzigen Monarchen bleiben oder sich zu dem Slovenenbunde schlagen wollten? und die ehrlichen Bauern antworteten einstimmig: Wir waren gut kaiserlich und wollen gut kaiserlich bleiben!«³⁹⁴

Ob poročilu je bilo objavljeno tudi urednikovo razmišljanje, kar bi lahko sklepali iz vsebine. V njem namreč zasledimo ideje urednika časopisa, in sicer deželno enotnost in mirno sožitje obeh narodov ter ostro kritiko separatističnih idej: »Wir ehren jede Nationalität und sehen eben in der Gleichberechtigung von Slovenen und Deutschen die sicherste Bürgschaft einer innigen Verbrüderung.«³⁹⁵

Dogodek je izzval ostre polemike, saj je po poročanju časopisa na uredništvo v zvezi s tem prispelo precej pošte.³⁹⁶ Urednik se je javno branil očitkov ne-

391 Orožen, *Celska kronika*, str. 208.

392 Cilli, *CW*, 15. 6. 1848, št. 12, str. 66.

393 Cilli, *CW*, 4. 5. 1848, št. 6, str. 29.

394 *Wochenschau*, *CW*, 4. 5. 1848, št. 6, str. 29.

395 Prav tam.

396 Prav tam.

znanega avtorja, katerega dopisa zaradi preobsežnosti ni mogel v celoti objaviti. Praschu se očita pristranskost in uporaba samo neuradnih virov ter izrazito zapostavljanje kmetov. Urednik je v svojo obrambo navajal pomanjkanje uradnih virov,³⁹⁷ v zvezi s kmeti pa je zapisal: »Man legt uns ferner zur Last, daß wir gegen einen gewissen Stand feindselig gesinnt seien.[...]. Reformen werden auch diesen Stand so wie alle treffen müssen und der guten Sache ist besser gedient, wenn die einzuleitenden Veränderungen im Voraus bekannt sind, somit nicht urplötzlich hereinbrechen. Andererseits vergesse man nicht, daß die Presse die Aufgabe habe ihre Zeit getreu abzuspielen. Endlich dürfen wir auch die zahlreichen Stimmen dieses Standes nicht überhören, welche mündlich und schriftlich uns auffordert, vor dem Lichte der Oeffenlichkeit ihre Zustände, die sie selbst als verworren und unhaltbar bezeichnen, mehrseitig zu besprechen.«³⁹⁸

S tem je bilo polemičnega pisanja o dogodkih v kraju L ~ konec. Avtorstvo člankov, ki so poročali o dogodkih, ni znano. Opombe uredništva pa potrjujejo dejstva, ki smo jih že navedli. Pri tem mislimo na distanciranje od idej, ki niso bile v skladu z njegovo usmeritvijo. Na drugi strani pa objava drugačnih stališč in nazorov pravzaprav kaže že na neko obliko političnega dialoga, v katerem gre za demokratično prepletanje različnih stališč.

Objava dogodka iz Sevnice je končno pomembna tudi zato, ker so se bralci ob branju seznanjali tudi z idejami Zedinjene Slovenije. Zato lahko pišemo o posrednem širjenju programa Zedinjene Slovenije ne le v štajerska mesta, ampak povsod tja, kjer so celjski nemški časopis brali. Razlog za veliko odmevnost frankfurtskih volitev je tudi v dejstvu, da je šlo za prve tovrstne volitve pri nas.

Dogodki v Laškem

Konec aprila in v začetku maja je ob frankfurtskih volitvah prišlo do številnih konfliktov med predstavniki oblasti in pravolivci, ki so volili volilne može za poslanske volitve, kot tudi z duhovniki, ki so morali biti navzoči po uradni dolžnosti.³⁹⁹

O dogodkih, ki so bili povezani z volitvami v Laškem, je poročala osma številka *Cillier Wochenblatta*.⁴⁰⁰ Njeno pomembnost izpričuje objava na naslovni strani časopisa. 10. maja je neki K. kar podrobno opisal tamkajšnje dogodke. Ker gre za edino poročilo o tem, se zdi prav, da ga navedemo v celoti: »Am 26.v. M. hat ein Pfarrer als Mitglied eines Wahl-Comite eine 22 Jahre alten Bauernburschen, welcher lesens- und schreibens kündig ist, und deshalb von den Bauern ersucht wurde, das Eintragen in das Wahlprotokol zu beobachten,

397 Wochenschau, CW, 25. 5. 1848, št. 9, str. 47.

398 Prav tam.

399 Granda, Prva odločitev Slovencev, str. 95.

400 Wochenschau, CW, 18. 5. 1848, št. 8, str. 41.

mit einem dicken Stocke grausam auf die Art geprügelt, daß er den Stock mit beiden Händen ergriff, und mit aller Anstrengung auf den Burschen hieb. Die Heftigkeit des Schlages beweis die beigebrachte Contusion, die mit ausgedehnter Blutunterlaufung entstand, und von Zeugen gesehen wurde. Ueber diese barbarische Handlung hat das Volk seinen gerechten Unwillen laut ausgesprochen, dabei jedoch keine Excesen begangen.«⁴⁰¹

Urednik je že nasploh ostro kritiziral nasilno vedenje, še toliko bolj pa, če je bil vanj vpleten duhovni pastir, ki bi moral biti zgled vzornega vedenja: »Für einen Priester, der in seinem Stande berufen ist, nur mit Sanfmuth dort einzuwirken, wo es erforderlich ist geziemt es sich durchaus nicht, den auch schon beim Militär abgeschafften und hinweggeworfenen Stock aufzuheben, und damit seine Schafe zu züchtigen. Ein solches inhumanes Benehmen muß in dieser Zeitperiode überall Mark und Bein erschüttern.«⁴⁰²

V besedilu je dogodek precej enostransko obarvan, saj ne navaja vzrokov za duhovnikovo reakcijo. Prav zaradi tega je neimenovani Laščan uredniku celjskega nemškega časopisa napisal pismo, v katerem je pojasnil še drugo plat zgodbe. Urednik je v 10. številki zaradi dolžine dopisa objavil le skrajšano verzijo dopisa: »Der erwähnte Bauernbursche sei mit dem Hüte auf dem Kopfe und mit brennender Cigarre vor das Comitè getreten und habe auf eine sehr rohe Weise die Einsicht in das Wahlprotocoll gefordert, welche ihm auch alsogleich gestattet wurde. Der ehrenwerthe, bei dem Volke sehr beliebte und ruheliebende Pfarrer forderte ihn auf, ein Anständiges Benehmen an den Tag zu legen; da dieser aber seine ungeziemende Stellung behielt, und das Rauchen fortsetzt, so that der auf solche Weise Gereizte nichts weiter, als daß er dem Anmaßenden den Hut vom Kopfe stieß und das Rauchen in Mitte des Comitès untersagte. Von einer Constitution konnte unter derlei Umständen keine Rede sein.«⁴⁰³

Dopis ni bil opremljen z opombami in komentarji. Presoja o dogodku je bila prepuščena osebnim kritikam takratnih in sodobnih bralcev.

Dogodka v Laškem in Sevnici odražata vzdušje in razpoloženje v času pomladanskih volitev na štajerskem podeželju. Nekateri duhovniki so volitve doživljali kot svečan trenutek. Na drugi strani pa je opaziti naraslo samozavest kmetov, ki jih je v tem času zanimala samo rešitev njihovega položaja.⁴⁰⁴

---

401 Prav tam.

402 Prav tam.

403 Wochenschau, CW, 31. 5. 1848, št. 10, str. 53–54.

404 Granda, Prva odločitev Slovencev, str. 55.

Odmevi volitev v državni zbor⁴⁰⁵

Ustava, ki je bila sprejeta 25. aprila in ki jo po notranjem ministru nekateri imenujejo kar Pillersdorfova,⁴⁰⁶ je v 34. členu predvidevala dvodomni parlament s senatom in zbornico poslancev. V senatu naj bi bili člani cesarjeve hiše, poslanci, 150 po številu, pa naj bi izhajali iz najbogatejših družin. 9. maja je bil sprejet volilni red, ki je bil podoben tistemu, ki je veljal ob frankfurtskih volitvah. Volilne može so lahko volili moški, ki so dopolnili 24 let in imeli državljanske pravice, niso pa imeli volilne pravice v senat, in ki so vsaj šest mesecev stalno živeli v istem volilnem okraju. Volilne pravice niso imeli delavci, služničad in osebe, ki so dobivale javno podporo.

Volilni može so lahko volili avstrijskega državljana, ki je dopolnil trideset let in je imel volilno pravico v tistem delu države, ki je veljala od sprejetja ustave 25. aprila. Volitve so predvsem v mestih vzbudile veliko nejevolje. Meščane sta zlasti motila senat in omejevanje volilne pravice delavcem, ki so jo dunajski demokrati dosegli 10. junija.⁴⁰⁷

Cillier Wochenblatt je pisal o volitvah za dunajski parlament in o številu kandidatov po posameznih okrožjih v začetku junija,⁴⁰⁸ o rezultatih volitev pa konec junija.⁴⁰⁹ Pri tem gre bolj za obvestilo, v katerem so naštetih izvoljeni poslanci: Fr. Suppanz, posestnik, dr. Alois Smreker ter celjski poštar Gurnik. Podobno je bilo tudi pri objavi imen namestnikov.⁴¹⁰

O spremljajočih dogodkih časopis ni pisal. Izjemo predstavlja Nigrisovo poročilo, ki pravi, da je bil sevniški kandidat Smrekar suspendiran, saj da so bile volitve v Sevnici podkupljene.⁴¹¹

Čeprav celjski nemški časopis ne poroča o izgredih pri volitvah za dunajski parlament, te očitno le niso potekale povsem mirno. Po Lavričevem poročanju so namreč nemiri v številnih krajih odmevali celo v rezidenci. Pozival je k spoštovanju zakonov in k mirnemu poteku volitev ter opozoril volilne komisije na njihove naloge.⁴¹² Pozivom se je z ironičnim pripisom pridružil tudi urednik celjskega nemškega časopisa, ki je želel večje obzirnosti in tolerance.⁴¹³

---

405 O tem glej tudi Ljuba A. Velidova, Volitve v avstrijski državni zbor v slovenskih deželah v letu 1848, v: Zgodovinski časopis, 1980, letnik, 40, št. 4, 431-440.

406 Franz Xaver Freiherr Pillersdorf (1786, Brno - 22. 2. 1862, Dunaj). Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1870, zvezek 22, str. 294-303.

407 Granda, Dolenjska v revolucionarnem letu, str. 334-341.

408 Wochenschau, CW, 8. 6. 1848, št. 11, str. 59.

409 Wochenschau, CW, 28. 6. 1848, št. 14, str. 76.

410 Cilli, CZ, 7. 7. 1848, št. 16, str. 88.

411 Wien, CZ, 25. 7. 1848, št. 21, str. 106.

412 Wien, CZ, 4. 7. 1848, št. 15, str. 83.

413 Prav tam.

V primerjavi z volitvami za Frankfurt volitve v dunajski parlament v celjskem nemškem časopisu niso bile odmevne, saj so se omejile na suhoparno naštevanje imen poslancev in njihovih namestnikov.

Odnos do ustave

Celjski nemški časopis je konec aprila z navdušenjem objavil Verfassungs-Urkunde des österreichischen Kaiserstaates⁴¹⁴ z 59 členi, ki so poleg splošnih določil, to je nalog cesarja in ministrov ter parlamenta, opredeljevali še politične in državljanske pravice prebivalcev in provincialnih stanov.

Odnos časopisa do ustave najbolje odražajo uvodniki Juliusa Galbe, ki jih urednik ni opremil z opombami, kar kaže na njegovo strinjanje. Julija je v časopisu izšel članek z naslovom Metternich und das alte Sistem.⁴¹⁵ Galba je Avstrijo pred revolucijo sicer primerjal z vzhodnimi absolutističnimi deželami, čeprav se mu je položaj vendarle zdel nekoliko boljši. Bil je izrazit nasprotnik absolutističnih režimov, zato je obdobje pred revolucijo, še zlasti pa Metternicha, ki je na žalost imel številne privrženca, ostro kritiziral. Kanclerju je očital podpiranje reakcije ter nasploh mačehovsko skrb za celoten ustroj države. Kritika je zajela skoraj vse oblastne strukture, nanašala pa se je tudi na neekonomično gospodarjenje, trošenje denarja ter togost sistema, ki je oporo našel v aristokratski in cerkveni hierarhiji. Ustava je Galbi pomenila temelj in luč na poti nove ureditve. Ustava bo po njegovem mnenju prinesla svobodo in vzpostavila nadzor nad državno upravo. V njenih okvirih bo prišlo do nastanka večnacionalne države, ki različnim narodom omogoča zadovoljevanje lastnih potreb. Zavzema se za pravičnega vladarja in stranke, v katerih se bo izrazila volja ljudstva.

Praktično enake ideje se ponovijo v članku Oesterreich und seine Verfassung.⁴¹⁶ Ureditev prihodnje države mora temeljiti na ustavi, znotraj katere bo mogoče uresničiti nacionalne interese. Ustava bo narodom omogočala njihov narodni razcvet, hkrati pa skupno bivanje in trdnost bodoče države.

Še večje navdušenje nad ustavo kažejo uvodne besede v članku nekdanjega visokega uradnika Leidenfrost, o katerem bomo še pisali: »Constitution ist das Erwachen des Bewußtseins eigener Würde im Herzen der Völker, hervorgehoben im Fortschritte der Zeit, durch Aufklärung, und das Beispiel der Vor- und Mitwelt, sie ist der Triumph den der erwachte Geist freisinniger Völker auf den Trümmern morscher Institutionen feiert. Constitutionen verletzen nicht die Rechte der Regenten, aber sie sind der Schutz gegen despotische Übergriffe, sie stellen die naturgemäße Gleichheit und die Freiheit unter den Staatsbürgern

414 Verfassungs-Urkunde des österreichischen Kaiserstaates, CW, 27. 4. 1848, št. 5, str. 23–25.

415 Dr. J. Galba, Metternich und das alte Sistem, CZ, 25. 7. 1848, št. 21, str. 105–106.

416 Dr. J. Galba, Oesterreich und seine Verfassung, CZ, 28. 7. 1848, št. 22, str. 109–110.

Dunajčani so 14. marca 1848 navdušeno pozdravili cesarjevo obljubo o ukinitvi cenzure

fest; Gleichheit durch Stellung unter ein Gesetz, Freiheit durch Abstreiffung widerrechtlichen Kasten-Zwanges.«⁴¹⁷

Obsojal je nepotizem, togost starega sistema, vnaprejšnjo determiniranost posameznikov, ki je v nasprotju z naravnimi zakoni. Mnogim je očital nepripravljenost na spremembe, ki jih je prinesel napredek. Edino ustava zagotavlja prihodnost in blaginjo naroda, hkrati pa tudi varnost prestolu. Nasprotuje vsem nasilnim dejanjem in krvavemu obračunavanju ter izraža simpatije s poštenimi in »pametnimi« ljudmi.⁴¹⁸

Leidenfrost je bil tako kot Galba navdušen nad revolucionarnimi spremembami, zlasti nad ustavo. Kritiziral je pretekli, zastareli sistem. Po njegovem mnenju pomeni ustava pomoč cesarju, štiti in zagotavlja enakost vsem, ne glede na družbeni položaj. Leidenfrostovo liberalno stališče verjetno izhaja iz osebnih izkušenj uradnika. Tako moramo tudi razumeti njegovo nezanimanje za cerkvena in nacionalna vprašanja in celo vprašanje jezika. Prav to je bilo zanj očitno samo po sebi razumljivo in ni zaslužilo obravnave, pa čeprav so številni nemiri nastali prav zaradi nerabe slovenskega jezika v uradih.

Celjski nemški časopis je torej ustavi zelo naklonjen in ker se urednik ob uvodnikih ni distanciral, lahko rečemo, da je bilo to tudi njegovo stališče. Ustava mu pomeni temelj prihodnje državne ureditve, v prvi vrsti pa sredstvo za mirno reševanje sporov.

Vprašanje samostojnosti Italije

O tem je Galba pisal konec avgusta 1848 v članku *Constituierung Italiens*.⁴¹⁹ Povod za pisanje je človek, ki je šele z revolucijo stopil iz ozadja, knez Jablonowski, oziroma njegov članek, objavljen na prvi strani 150. številke *Grazer Zeitung*.⁴²⁰ Gre za članek o pacifikaciji Italije, ki ga je redakcija graškega časopisa opisala kot soliden in ga v branje priporočila dunajskemu parlamentu. Galba se ne strinja s predlogom, po katerem bi Avstrija morala pristati na stanje pred revolucijo in zagotoviti samostojnost lombardsko-beneškemu kraljestvu, prav tako je nasprotnik skupne carinske zveze. Po njegovem mnenju naj bi vsi trgovinski posli potekali v okviru mednarodnih pogodb. Opirajoč se na zgodovinska dejstva, zanj potencialno nevarnost za državo predstavlja že najmanjša odvisnost italijanskega parlamenta od dunajskega. Italija je v preteklosti, kljub boljšemu položaju, v primerjavi z drugimi deželami vedno kazala nasprotovanje vladi in bila prizorišče bojov.

417 Rückblicke, CZ, 22. 9. 1848, št. 38, str. 173.

418 Prav tam.

419 J. Galba, *Constituierung Italiens*, v CZ, 25. 8. 1848, št. 30, str. 141–142.

420 L. J. Jablanowski, *Über Italiens Pacification?* GZ, 16. 8. 1848, št. 150, nepaginirano.

Avtor nasprotuje predlogu, po katerem bi mesti Parma in Verona prevzeli avstrijsko politiko. Galba se ob tem ironično sprašuje, ali je bil Jablonowski Metternichov dijak? »Jeder hat ferner das Recht, sich nach eigenem Gefallen einzurichten, wenn er nur seinen Nachbarstaat nicht angreift.«⁴²¹ Tudi sicer je imel Galba slabo mnenje o preteklem sistemu, ki ga je imenoval preživet, šibek, nedomiseln itd.⁴²²

Galba nasprotuje frankfurtskim argumentom, da bi bilo treba ohraniti avstrijsko oblast v Lombardiji ali vsaj Benečiji zaradi nekakšnih interesov Nemčije na tem področju. Njegove ideje so ideje liberalcev, ki vidijo Lombardijo in Benečijo kot deželi, izgubljeni za monarhijo ter kot začasno in v bistvu neupravičeno posest.⁴²³

Tako kot graški časopis je bil tudi celjski nemški časopis, ki se je morda po graškem celo zgledoval, provladen, torej proti samostojnosti Italije. Ni čudno torej, da se je urednik v opombi ob koncu članka Galbi ostro zoperstavil. Prasch je samostojnosti Italije nasprotoval in prihodnost Lombardije videl le znotraj Avstrije. Obregnil se je ob Galbove besede »deutsche Waffe«, češ da ne gre za nemško, ampak za avstrijsko orožje oziroma za vojake, ki so se tam borili.

Vidimo, da je Galba sicer sledil politiki dvora, kljub temu pa se je ob nekaterih vprašanih postavil na drugo stran. Na podlagi nacionalnega principa kritizira italijansko priključitev, ki za obstoj države pomeni potencialno nevarnost.

Galba je trdno zastopal svoja demokratska načela, po katerih se namreč le Poljaki, Madžari in Italijani smejo imenovati »echte Nationen«.⁴²⁴ V že omenjenem članku *Das nationale Princip*⁴²⁵ je svoja stališča le še poglobil. Mir in blagostanje države sta možna le ob upoštevanju in uresničevanju nacionalnega principa. Do njegove uresničitve lahko pride postopoma, kar konkretizira ob italijanski samostojnosti. Galba dvomi v mirno prihodnost Avstrije, če bi Italija ostala v njenih okvirih. Zgodovinska dejstva namreč kažejo, da bi italijanska vključitev morda zagotavljala nekajletni mir, dolgoročno pa bi to gotovo pomenilo potencialno nevarnost.

Urednik se je po pričakovanjih odzval v obširni opombi ob koncu članka. Izrazil je strah pred morebitnimi učinki avtorjevih ultraliberalnih idej na bralce. »Pravi kozmopolitski poklic cesarstva lahko tiči samo v enakopravnosti provinc, v načelu bratstva; v katere tendence pa bomo sledili pod hinavsko krinko narodnosti, ki bo po tej cesti vodila domovino proti prepadu, dokazujejo s krvjo

421 J. Galba, *Constituierung Italiens*, CZ, 25. 8. 1848, št. 30, str. 142.

422 J. Galba, *Beleuchtung der österreichischen Verfassungsfrage vom Standpunkte einer gewissenhaft angestrebten Unbefangenheit*, str. 5.

423 Zwitter, *Nacionalni problemi v Habsburški monarhiji*, str. 88–89.

424 Andreas Gortsmann, *Der Reichstag von Kremsier und die Regierung Schwarzenberg*, München-Wien 1995, str. 16.

425 Dr. J. Galba, *Das nationale Princip*, v CZ, 1. 9. 1848, št. 32, str. 149–151.

prepojena polja Srema in žal še mnoga druga.«⁴²⁶ Urednik zagovarja stališče, da priključitev Lombardije k Italiji ne bo povod za italijansko enotnost, kajti na celotnem območju tega polotoka ni skupne točke, ki bi lahko imela združevalno vlogo. Izrazi željo po drugačni (nekrvavi) poti reševanja tega vprašanja. Nasprotovanje federativnim idejam odraža tudi sklep opombe, v katerem pravi, da se mu zdi lahkomišelnost zahteva po ustanavljanju posebnih ministrstev in sprejetje ustav za posamezne dele dežele.⁴²⁷

Vprašanje italijanske samostojnosti se pojavi tudi v že omenjenem članku *Das alte und das neue Sistem*.⁴²⁸ Med argumenti, ki govorijo v prid samostojnosti, srečamo že omenjena Galbova načela: »Paul: Nationalität ist ein Modiefieber und wir sehen, welche Verheerungen es auf den blutigen Feldern angerichtet hat, wie es Croatien und Ungarn, Italien und Deutschland zur blutigen Tränke führte.

Richard: Eben, weil man die Nationalität nicht achtete, so brach der Bürgerkrieg aus.«⁴²⁹

Galba je samostojnost Italije utemeljeval z njenim nezanimanjem za skupno bivanje v Avstriji, ki naj pod skupnim žezlom ne bi združevala dežel, ki si tega ne želijo. Sila se mu ne zdi primerno sredstvo za združevanje. Njegov sogovornik se s tem ni strinjal: »Jeder gute Österreicher muß vor allen die Einheit wünschen und den ganzen Nationalitätsschwindel von Herzen verachten. Darum muß auch Italien bei Österreich bleiben.«⁴³⁰

Galbovo mnenje v zvezi s samostojnostjo Italije je enako prepričanju dr. Füstera. Slednji je v uporabi italijanskega ljudstva videl le osveščenost, gonilna sila gibanja pa je bil demokratični princip.⁴³¹

Velikonemška ideja pride pri našem uvodničarju prav tako do izraza v članku *Die deutsche Kriegsmarine*.⁴³² Galbovo prepričanje je, da Trst pripada Avstriji. Članek je zanimiv zaradi številnih podatkov o ameriškem in angleškem ladjevju. Galbi služi predstavitev tuje mornarice kot razlog, da bi se okrepila tudi nemška.

Tokratni pripis urednika po pričakovanju ni bil negativen. Z njim je urednik želel povabiti bralce celjskega nemškega časopisa k zbiranju prostovoljnih prispevkov za mornarico. Pri tem se je Prasch navezal na *Gratzer Zeitung*, kjer je izšel oglas, s katerim je Ignaz Georg Steinhauser pozival k prostovoljnimi pri-

---

426 Dr. J. Galba, *Das nationale Princip*, CZ, 1. 9. 1848, št. 32, str. 151, in J. Cvirn, Celje in leto 1848, str. 69.

427 Dr. J. Galba, *Das nationale Princip*, CZ, 1. 9. 1848, št. 32, str. 150.

428 Dr. J. Galba, *Das alte und das neue Sistem*, CZ, 12. 9. 1848, št. 35, str. 161-162.

429 Prav tam, str. 161.

430 Prav tam.

431 Fister, *Izbrani spisi*, str. 155.

432 Dr. J. Galba, *Die deutsche Kriegsmarine*, CZ, 15. 9. 1848, št. 36, str. 165-166.

spevkom.⁴³³ Bralci bi v ta namen denar nakazovali preko celjskega nemškega časopisa. Uredništvo je poudarilo, da bodo na oba načina pridobljeni prispevki poslani v odbor, ki je v nemškem parlamentu pristojen za mornarico.⁴³⁴ Vabilo je hkrati odraz urednikovega pozitivnega odnosa do velikonemškega koncepta.

Galbova pronemška usmeritev se odraža tudi v že omenjenem članku Die Bierkneipe,⁴³⁵ v katerem se dialog zaključí v velikonemškem duhu: »Wir haben weder in Frankfurt noch in Wien einen Herrn, der uns mir nichts, dir nichts das Geld aus den Beutel nehmen kann. Jetzt ist die Zeit gekommen, wo sich die Völker durch ihre Vertretung selbst regieren, und so gut wir in Wien unsere Vertreter haben, sitzen sie in Frankfurt. In Ihrem Hause sind Sie zwar Herr, aber doch an den Gemeindebeschluss gebunden. So haben wir Österreicher unser Haus zu Wien, allein Deutschland ist die Gemeinde, zu der dasselbe gehört.«⁴³⁶

Galba tako kot levica⁴³⁷ zagovarja tesno povezavo z Nemčijo, strah ga je Rusije ter simpatizira z ogrsko samostojnostjo. Velikonemški koncept pride do izraza v njegovem pozitivnem odnosu do izgradnje nemške mornarice. V zvezi z Italijo se zavzema za njeno samostojnost, saj naj bi bili Italijani eden izmed treh narodov (poleg Poljakov in Madžarov), ki so edini pravi narodi. Treba je povedati, da so se po sklicu parlamenta v Křomerížu Löhnerjeva stališča oddaljevala od prvotnega načrta, saj ne predvideva več zblížanja z Nemčijo.⁴³⁸ Za razliko od parlamentarnega centra, katerega stališče je bilo bolj ali manj ves čas enako in je zahteval nacionalno enakopravnost in zblížanje z Nemčijo. Stališče torej, ki ga je zagovarjal Prasz.

Ekonomska vprašanja

Glede na to, da je bilo leta 1848 povsod po Evropi v ospredju predvsem politično dogajanje, so gospodarski članki v vseh takratnih časopisih bili prava redkost. V celjskem nemškem časopisu je v tem okviru izšel članek Ueber Besteuerung.⁴³⁹ Glavni uvodničar pa se je z vprašanjem davkov ukvarjal v članku Die Einkommenssteuer.⁴⁴⁰ Bralcem je poskušal pojasniti kriterije za davčno od-

---

433 Bekanntmachung in Betreff der Beiträge für die deutsche Flotte, Anhang, v GZ, 18. 7. 1848, št. 121, nepaginirano.

434 Dr. J. Galba, Die deutsche Kriegsmarine, CZ, 15. 9. 1848, št. 36, str. 166.

435 Dr. J. Galba, Die Bierkneipe, CZ, 26. 9. 1848, št. 39, str. 177-178 in CZ, 29. 9. 1848, št. 40, str. 181-182.

436 Prav tam.

437 Gottsman, Der Reichstag von Kremsier, str. 15-17.

438 V začetku je zagovarjal frankfurtski parlament, pozneje pa je spremenil stališče. Avstrija se ne more sporazumeti z Nemčijo, zato je treba nadaljevati svojo pot. Kann, Das Nationalitätenproblem, str. 21.

439 Ueber Besteuerung, CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 20-21, Besteuerungsgedanken, CW, 11. 5. 1848, št. 7, str. 38-39 in CW, 18. 5. 1848, št. 8, str. 44-45.

440 Dr. J. Galba, Die Einkommenssteuer, CZ, 1. 8. 1848, št. 23, str. 113-114 in CZ, 4. 8. 1848, št. 24, str. 117.

mero in se pri razlagi posluževal konkretnih primerov. Zavedal se je nepravilnosti pretekega sistema in menil, da bo za uveljavitev novega potrebno veliko volje. Pri tem je zelo pomembna javna napoved dohodnine, saj bi javnost podatkov lahko preprečila goljufanje in sprenevedanje. Članek se konča s konkretnim primerom obdavčitve glede na vsoto dohodkov.

V zvezi z boljšim finančnim nadzorom je celjski nemški časopis po *Österreichische Zeitung* ponatisnil članek *Vorschläge zu einem constitutionellen Organismus der Finanzwache*.⁴⁴¹ Najbolj učinkovit nadzor nad finančnimi zadevami je neznan avtor videl v javnosti podatkov, ki je sicer preprosto, a precej pravično in učinkovito sredstvo. Pri tem je poudaril veliko vlogo tiska. Avtor zagovarja finančno nadzorstvo v spremenjeni obliki. Delo starih respicientov (nadzornikov notranje kontrole) naj bi v bodoče opravljali višji nadzorniki. Njim nadrejeni naj bi bili dve skupini finančnih komisarjev. Prvo skupino bi sestavljali absolutenti prava in bi bili po statusu enaki kameralnim koncipistom. V drugi skupini pa naj bi bili komisarji brez pravne izobrazbe, po položaju sicer enaki pisarniškim uradnikom, ki bi opravljali notranjo kontrolo. Sistem naj bi vključeval še finančne inšpektorje, vse pa bi bilo podrejeno finančnemu ministrstvu. Okrožni inšpektorati naj bi letna poročila oddajali na deželne izpostave, te pa neposredno pristojnemu ministrstvu.⁴⁴²

V ta sklop člankov bi uvrstili tudi pisanje dr. Lavriča z naslovom *Zur Beurtheilung des Druckes der Staatsschulden*.⁴⁴³ Ob branju članka smo si zastavili dve vprašanji. Prvo je vsebinsko. Zdi se namreč, da je ob njegovem izidu že čutili nastop reakcije, saj so bili oktobrski dogodki že mimo. Številni časopisi so zatonili, pri *Cillier Zeitungu* pa se to odraža v notranji spremembi, morda prav z objavo Lavričevega članka, kajti tovrstni vodniki so bili značilnost predrevolucionarnega obdobja, ne pa časopisov v letu 1848. Poleg vsebine bode v oči tudi oblika članka, ki je razdeljen kar na pet delov. Sprašujemo se po razlogih za tako delitev, saj je bila dolžina posameznega dela precej skromna. Ker je bil članek objavljen že v zatonu celjskega nemškega časopisa, gre pri tem morda vendarle že za mašilo, za to, da se zapolni prostor glavnega dela časopisa.

Lavrič je v članku pojasnil razloge za pojav državnega dolga in njegove posledice. Staremu in srednjemu veku skoraj neznan pojav je v novem času zatresel marsikateri prestol in potisnil na rob preživetja že marsikateri narod, zato je bilo potrebno osvetliti razloge za to. Avtor je pojasnil različne oblike, s katerimi država plačuje svoje uslužbenke. Med drugim gre lahko preprosto za

---

441 *Vorschlag zu einem constitutionellen Organismus der Finanzwache*, CZ, 18. 8. 1848, št. 28, str. 133–134.

442 Prav tam, str. 134.

443 Dr. Lavritsch, *Zur Beurtheilung des Druckes der Staatsschulden*, CZ, 7. 11. 1848, št. 51, str. 225–226, CZ, 10. 11. 1848, št. 52, str. 229, CZ, 17. 11. 1848, št. 54, str. 237–238, CZ, 21. 11. 1848, št. 55, str. 241, in CZ, 24. 11. 1848, št. 56, str. 245.

odlog plačila oziroma za plačilo v bonih ali vrednostnih papirjih.⁴⁴⁴ Po njegovem mnenju noben od naštetih načinov plačevanja ne ustreza, saj se v njih že skriva brezizhodni položaj države.

Finančnih težav naj država ne bi reševala s poviševanjem davkov, ampak s sklenitvijo javnega posojila. Z njim bi bile obremenitve enakomerno razporejene na vse državljane. Avtor je pri tem izpostavil pomen prisilnih in prostovoljnih prispevkov lastnikov tovarn, trgovcev in bogatejših kmetov. Ob koncu pa je še posebno poudaril odnos države do svojih upnikov, ki ne bi smel biti nasilen.⁴⁴⁵

Finančna politika naj bi temeljila na enakomerni obdavčitvi vseh, ne le preprostega ljudstva. Zagovarjal je uvedbo davka na premoženje in s tem obdavčitev najbogatejših. Izrazil je prepričanje, da preprosti ljudje najbolj občutijo povečanje posrednih davkov, kot je na primer zvišanje carin. Višino javnega posojila po njegovem mnenju določajo naravna bogastva dežele in zaslužek prebivalstva.⁴⁴⁶

Zelo pomembne se avtorju zdijo informacije o porabi tako pridobljenega denarja. Smiselno se mu zdi vlagati v ukrepe za preprečevanje lakote. Pri investiranju v gospodarstvo ali trgovino je po njegovem mnenju treba precej modrosti. V preteklosti je bil ta denar zaradi zapravljive politike posameznih ministrov ali regentov pogosto izgubljen. Ob tem je kritiziral dvor sončnega kralja in potratno dvorsko življenje v rezidenci. Svaril je pred brezglavim povečevanjem zahtev in dajatev, katerih posledice so zagotovo usodne.

Politično leto je v ospredje potisnilo družbeno-politične vsebine, tako da so gospodarski članki resnično redkost. Skupni imenovalec vseh objavljenih gospodarskih člankov je predvsem nov način obdavčenja in prihodnji finančni nadzor.

Odnos do sodstva

Kar nekaj člankov *Cillier Zeitung*a se je navezovalo na področje sodstva. Tako Galbov članek *Gefängnis Systeme*,⁴⁴⁷ ki v dveh nadaljevanjih poskuša predstaviti prednosti in pomanjkljivosti posameznih oblik. Najmanj učinkovit in primeren se mu zdi tako imenovani sistem skupnosti, ki omogoča neovirano druženje zapornikov. Po njegovem mnenju sistem ne omogoča nikakršnega pozitivnega in zdravega vzdušja, ki bi moralo biti temelj preobrazbe zapornikov. Še več! Neovirano druženje omogoča izmenjavo izkušenj ali pa celo skupno načrtovanje novih prestopkov. Družba v zaporu posamezniku ne omogoča miru

---

444 Dr. Lavritsch, Zur Beurtheilung des Druckes der Staatsschulden, CZ, 10. 11. 1848, št. 52, str. 229.

445 Dr. Lavritsch, Zur Beurtheilung des Druckes der Staatsschulden, CZ, 17. 11. 1848, št. 54, str. 237-238.

446 Dr. Lavritsch, Zur Beurtheilung des Druckes der Staatsschulden, CZ, 21. 11. 1848, št. 55, str. 241.

447 Dr. J. Galba, Gefängnis Systeme, CZ, 22. 8. 1848, št. 29, str. 137-139 in CZ, 29. 8. 1848, št. 31, str. 145-147.

in samote, v kateri naj bi vsak prestopnik razmislil o svoji preteklosti. Ob vsem tem se avtorju zdi, da tudi vzgojno delovanje duhovnikov ali uradnikov v tem zapornem sistemu ne more biti učinkovito.

Galba prav tako dvomi v sistem »Stillschweigen«, ki zapornike ponoči ločuje, podnevi pa od njih zahteva izpolnjevanje delovnih obveznosti. Medsebojna komunikacija zapornikov je bila pri tem prepovedana, s čimer so onemogočili pretok informacij. Hkrati pa ni šlo za popolno osamitev, ker je bila za zapornike to vendarle oblika druženja. Galbi se tak sistem ne zdi naraven, kazni pa prehude.⁴⁴⁸ Pomanjkljivosti vidi predvsem v dragi izvedbi, saj je za doseg popolnega molka potrebno precejšnje število paznikov. Poleg tega pa bi zaporniki lahko komunicirali tudi s kretnjami in pisnimi sporočili.⁴⁴⁹

Oba omenjena sistema sta za avtorja neprimerna, saj prestopnikom omogočata medsebojne stike, ki so že sami po sebi škodljivi. Zato Galba v drugem delu predstavi sistem celic.⁴⁵⁰ Pozitivno se mu zdi predvsem zapornikova osamitev, tudi na sprehodih. Le tako se posameznik namreč lahko v miru poglobi v svojo notranjost, posledica te notranje refleksije pa je sprememba na bolje. K temu nenazadnje prispevata tudi fizično delo in branje krepostnih knjig. Avtorju se omenjeni sistem, ki ga imenuje tudi »das Philadelphische System«, zdi najcenejši in najučinkovitejši, saj so povratniki redki.

»Das Klassifikationssystem«, ki je bil uveden leta 1825 v Ženevi, temelji na razporeditvi prestopnikov v razrede, in sicer glede na težo kaznivega dejanja. Avtor sistemu ni naklonjen, saj je klasifikacija lahko zelo subjektivna in pogosto napačna. Vloga sodišč in sodnikov se močno zmanjša, saj so upravniki zaporov tisti, ki v primeru prestopnikovega napredka odločajo o zmanjšanju kazni.

Avtor članek zaključuje z ugotovitvijo, da je edino sistem celic primeren in to ne glede na spol, starost in ne glede na vrsto prestopka. Avtor poziva k čimprejšnji gradnji zapornih celic, kar bi ponovno imelo dvojni učinek. Na eni strani bi to pomenilo konec starih, neuporabnih sistemov, na drugi pa bi številni brezposelni delavci dobili delo.

Galbov uvodnik sicer govori o različnih zapornih sistemih, njihovih prednostih in pomanjkljivostih, med vrsticami pa lahko zasledimo tudi prizadevanje po notranji spremembi človeka, po višji kulturni ravni, na kateri naj bi temeljil bodoči svet.

Galba je med oktobrskimi boji kot Suplent der politischen Lehrkanzel napisal članek Die strafbare Ehrenverletzungen.⁴⁵¹ Svoboda tiska je omogočala sodne postopke zaradi razlogov, ki v preteklosti niso bili povod za pravdo. Gre za žaljenje časti. Avtor je bralcem pojasnil tovrstne postopke, pri čemer se ne

448 Prav tam, str. 138.

449 Prav tam.

450 Dr. J. Galba, Gefängnis Systeme, CZ, 29. 8. 1848, št. 31, str. 145-147.

451 Dr. J. Galba, Die strafbare Ehrenverletzungen, CZ, 6. 10. 1848, št. 42, str. 189-190 in CZ, 17. 10. 1848, št. 45, str. 201-202.

strinja z definicijo pojma Ehre. Pri mnogih gre namreč zgolj za zunanje prepoznavanje človekovih lastnosti. Zanj pa so pomembnejše notranje vrednote, brez katerih bi bil človek brezoblično bitje oziroma telo brez duše.⁴⁵² Zato je žaljenje časti opredelil zelo natančno: »Die strafbare Ehrenverletzung ist ein böswilliger, durch Wort oder Zeichen, Schrift oder Druck gemachter Angriff auf die Ehre eines bestimmten Rechtssubjektes durch Andichtung grober Gebrechen, unsittlicher Fehler oder bürgerlich strafbarer Handlungen.«⁴⁵³

Potrebno se mu zdi razlikovati žalitve in osebna mnenja, ki ne sodijo h kršitvam, saj niso pravno dokazljiva dejstva in jih ne moremo enačiti s sodbami.

V drugem, krajšem nadaljevanju članka⁴⁵⁴ je opisal razliko med obrekoivanjem in psovkami, pri čemer je izpostavil velik pomen dejstev. Za nazoren prikaz za marsikoga zapletene vsebine je uporabil kar lasten primer: »Wer die von mir entwickelten Gründe für die Aufhebung des Cölibates einem Anderen erzählt und daraus die Folgerung zieht, ich sey ein Dummkopf, ein ruchloser Religionsverächter, ein gottloses Scheusal, den werde ich in meinem Innern für einen Tropf oder bössartigen Schreier halten, allein ich werde gegen ihn keine Injurienklage erheben.«⁴⁵⁵

Zanimiva se zdi vsebina očitka. Kot bomo videli, se je Galba izrazito zavezal za odpravo celibata, kar pa je bil – glede na to, da je šlo za pisanje – za nekatero že razlog za sodni postopek.

Zadnje številke celjskega časopisa so bralcem prinesle še eno daljše razpravljanje s tega področja, in sicer Lavričev članek *Die Öffentlichkeit und Mündlichkeit des gerichtlichen Verfahrens*.⁴⁵⁶ Članek je *Cillier Zeitung* objavil oktobra, z opombo, da gre za »eine Rede gehalten in einer Privatgesellschaft«. Po avtorjevem mnenju je najpomembnejše pravno sredstvo javnost pravnega postopka, ki ga je prinesla revolucija. Kakovosten pravni sistem temelji na politični nevtralnosti, natančnosti in sprotnem reševanju sporov. Samo javnost pravnega postopka omogoča uresničitev naštetih meril. Avtor je izpostavil naloge sodnika, porote in preiskovalcev. Ti morajo med drugim dobesedno zapisati besede zaslišanega. Za primer je ironično navedel »blühende italienische Sprache«, ki jo je moč prebrati v vseh protokolih, je pa praktično nihče od obdolženih ne razume. Ob tem se je zavedal težav pisanja protokolov v slovanskih deželah. Avtor je natančno opisal stopnje postopka, ki med drugim zajema natančno zaslišanje vseh vpletenih prič in možnosti podaljšanja preiskovalnega zapora, če na primer obdolženi trmoglavo laže. Ob tem je zanimivo avtorjevo razmišljanje o razlogih

---

452 Prav tam.

453 Prav tam.

454 Dr. J. Galba, *Die strafbare Ehrenverletzungen*, CZ, 17. 10. 1848, št. 45, str. 201.

455 Prav tam.

456 Dr. Lavritsch, *Die Öffentlichkeit und Mündlichkeit des gerichtlichen Verfahrens*, CZ, 27. 10. 1848, št. 48, str. 213–214, CZ, 31. 10. 1848, št. 49, str. 217–218 in CZ, 3. 11. 1848, št. 50, str. 221–222.

za podaljšanje zaporne kazni. Večkrat namreč grešnika kljub pomanjkanju dokazov niso izpustili, ker so se bali njegovih eventualnih kaznivih dejanj.

Avtorju se javni ustni proces zdi precej bolj praktičen in življenjski. Pisni postopki trajajo neskončno dolgo, pri čemer dejanska slika dejanja zbledi, če že ne izgine. Pisne pritožbe omogočajo podaljšanja postopka na drugo- in tretjestopenjsko sodišče. Avtor tovrstno zavlačevanje postopka imenuje »Schnecken-gang«. Javni pravni postopek je hitrejši in učinkovitejši in kmalu privede do sodbe. Avtorju je pri vsem tem pomemben tudi finančni vidik. Ustni postopek je cenejši, finančni stroški nizki, saj ne zahteva številnih uradnikov, papirja in žigov. Nenazadnje sem sodi tudi honorar advokatom, ki bogatijo na račun dolgotrajnosti postopka.

Lavrič je na sodišču zagovarjal novo orožje, to je besedo. Javnost pravnega postopka bo z večjo učinkovitostjo prinesla tudi večje zaupanje. Javne obravnave bodo lahko nadzorovane, prav tako delo advokatov in sodnikov. Ti tako ne bodo več mogli zavlačevati postopkov ali delati v svojo korist. Politična neodvisnost, temeljitost in pravičnost so pogoji, ki bodo privedli do zaupanja vrednega sodnega sistema. Z javnim, ustnim postopkom bo v prihodnje javno oprana podoba nedolžnih, kar je v preteklosti pogosto ostalo skrito na papirju. Ob vsem tem pa ne gre zanemariti izobraževalnega vidika. Obiskovalci procesov se bodo na ta način seznanili z zakoni.

Cillier Zeitung z objavo člankov z različnimi temami ni želel svojih bralcev le obveščati, ampak jih tudi poučiti, kar se najbolje odrazi pri člankih s pravno vsebino. Njihovi skupni značilnosti sta kritika starega, okorelega sistema in želja po novih oblikah sodnega postopka, ki naj bi bil krajši, cenejši in bolj učinkovit.

Odnos do nadvojvode Janeza

»Die Ereignisse des Jahres 1848 entrissen den Erzherzog endlich seinem steiermärkischen Stillleben. Kaum war die Bewegung in den kaiserlichen Staaten ausgebrochen, als sich die Blicke Aller nach diesem populärsten der Herzoge richteten. Schon nach den Vorgängen am 15. Mai, als der Kaiser Ferdinand Wien verließ und nach Innsbruck sich begab, ernannte der Kaiser den an seinen Hof berufenen Herzog zu seinem Stellvertreter in Wien, als welcher er den constituierenden Reichstag eröffnete.«⁴⁵⁷ Čeprav je to pravzaprav kratka zgodba nadvojvode Janeza v letu 1848, pa gre pri tem še za dosti več. Na Štajerskem, ki je še najbolj občutila njegovo delovanje,⁴⁵⁸ so sledi njegove priljubljenosti še danes žive. Njegovo s kmečkim okoljem zaznamovano bivanje je vtisnilo močan pečat na življenje v tedanji monarhiji. Iz obdobja okoli leta 1800, ko je nad-

457 Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1860, zvezek 6, str. 282.

458 Dr. F. X. Hlubek, Ein treues Bild des Herzogthumes Steiermark, Gratz 1860, str. 23.

vojvoda živel podobno kot takratni kmet, izvira črn pastirski klobuk s štirimi trakovi, ki je postal moda oziroma simbol novih političnih struktur, temelječ na podpori širokih ljudskih množic.⁴⁵⁹

Tako je o njegovem junijskem prihodu na Dunaj poročal kar v dveh novicah.⁴⁶⁰ Nasploh je bila podoba nadvojvode, ki je bil najbolj priljubljen med knezi,⁴⁶¹ vedno zelo pozitivna. Povsod po monarhiji so ga ob različnih priložnostih veselo pozdravljali in slavili.⁴⁶² Zato je bila tudi njegova izvolitev za »državnega upravitelja« Nemčije⁴⁶³ precej odmevna in sprejeta z velikim navdušenjem. Celjski nemški časopis je bralce o tem obvestil v obliki telegrafske novice na zadnji strani 15. številke,⁴⁶⁴ nasploh pa je dogodku namenil precej prostora tudi v naslednji številki.⁴⁶⁵

Ni čudno, da so zaradi njegove priljubljenosti o tem dogodku poročali številni takratni časopisi. Kolikšno je bilo v monarhiji navdušenje nad njim, lahko beremo v slovenskem celjskem časopisu,⁴⁶⁶ *Gratzer Zeitungu*⁴⁶⁷ in v *Journalu des oesterreichischen Lloyd*, kjer je bil objavljen članek Johann von Oesterreich, Reichsverweser von Deutschland,⁴⁶⁸ ki se je začel celo s pesmijo:

»Vollendet ist der lange Streit.
Der kaiserlosen schrecklichen Zeit,
Und ein Herrscher ist wieder auf Erden!«⁴⁶⁹

Celjski nemški časopis je o veselju nad izvolitvijo nadvojvode poročal iz številnih krajev monarhije, na primer iz deželnega središča Gradca.⁴⁷⁰ Slavje ob izvolitvi nadvojvode so po poročanju časopisa organizirali 2. avgusta v Vorderbergu, v kraju, kamor je nadvojvoda v preteklosti zelo rad zahajal. Slavnostni govorec na tej prireditvi je bil Julius Galba. Morda je to tudi razlog, da je celjski nemški časopis o tem dogodku obširno pisal. Na slavnostni dan, ki so ga že večer pred tem naznanile salve, je bila v kraju parada narodne garde, sledila je slavnostna maša, pred hišo priljubljenega nadvojvode pa koncert domoljubnih pesmi.

459 Philipp Wambolt, Erzherzog Johanns Hut-Deutsche in Slowenien, v: Kulturelle Wechselseitigkeit in Mitteleuropa. Deutsche und slowenische Kultur in slowenischen Raum vom Anfang des 19. Jahrhunderts bis zum Zweiten Weltkrieg, ur. Feliks Bister in Peter Vodopivec, Ljubljana 1995, str. 45.

460 Wien, CW, 28. 6. 1848, št. 14, str. 78.

461 Frankfurt, CZ, 4. 7. 1848, št. 15, str. 84.

462 Wien, CW, 4. 7. 1848, št. 15, str. 82.

463 Za »državnega upravitelja« so ga izvolili dne 29. 6. 1848. Dne 12. 7. 1848 je nastopil službo, ki jo je opustil 30. 9. 1849. Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1860, zvezek 6, str. 283.

464 Telegraphische Depesche, CZ, 4. 7. 1848, št. 15, str. 84.

465 CZ, 7. 7. 1848, št. 16, str. 88.

466 Dunaj, CSN, 8. 7. 1848, št. 2, str. 7. Wien, CZ, 11. 7. 1848, št. 17, str. 91.

467 Politische Nachrichten, GZ, 11. 7. 1848, št. 114, nepaginirano.

468 Johann von Oesterreich, Reichsverweser von Deutschland, JL, 6. 7. 1848, št. 153, str. 484.

469 Prav tam.

470 K., Gratz, CZ, 18. 7. 1848, št. 19, str. 100.

Slavnostni govor je *Cillier Zeitung* v celoti objavil.⁴⁷¹ Galba je v uvodu predstavil dogodke v začetku leta 1848, pri tem izpostavil dogajanja v Franciji, na Dunaju ter gibanja za skupno prihodnost. Slavnostni govorec je bil ponosen na nadvojvodo Janeza ter mu ob izvolitvi zaželel veliko uspeha: »Möge es Ihm gelingen das größte Werk, das je vom Genius der Geschichte einen Prinzen Österreichs angewiesen ward; möge Er ganz abbrechen mit den absolutistischen Tradition des Hauses Habsburg, möge Er sie erfassen die neue Zeit in ihrem innersten Kerne, möge Er in Wahrheit der Vollstrecker des deutschen Volkswillens werden, denn dies ist Seine einzige Aufgabe. [...] Heil und Glück! Deutschlands erstem Sohne. Möge die Freiheit seine Schritte lenken und das Vaterland ihm einst den verdienten Bürgerkranz um die greise Schläfe winden.«⁴⁷²

Oba celjska časopisa, nemški in slovenski, sta objavila nadvojvodov govor in slavje ob odhodu z Dunaja⁴⁷³ ter govor ob odprtju dunajskega parlamenta konec julija.⁴⁷⁴ V poročilu o prvem dogodku je *Cillier Zeitung* med drugim omenil tudi govor profesorja Füstera. Njegov izrazito pronemški govor je povzel z naslednjimi besedami: »Prof. Fuster ergreift das Wort, und drückt aus, wie die deutsche Gesinnung im Herzen der Jugend fortbrennte, wie Wien deutsch sei, wie keine Stadt, die Einigkeit Deutschlands sei leicht, wenn die moralische Einigkeit hergestellt wird, alles Uebrige müsse von selbst folgen. Deutschland liege in den Geburtswunden, aber sobald es das Kind seiner Liebe sehen werde, werde es alle Schmerzen vergessen haben. Er selbst sei Slave von Geburt, aber seine Sprache, seine Bildung, seine Gesinnung sei Deutsch! Er habe unter Slaven und Italienern gelebt. Aber ein deutsches Herz habe er nie gefunden; da sei Alles, Geist, Gemüth und Verstand! Glücklich wer sich ein Deutscher nennen kann! Die andern lieben Deutschland wie eine Mutter, er liebe es wie eine Braut! Deutschland über Alles! Glücklich sei Österreich, daß ein Mann seines Volkes zum Oberhaupt Deutschlands gewählt worden! Gott segne sein Oberhaupt.«⁴⁷⁵

Füstrov govor se navezuje na prihodnjo ureditev države. Prihodnost države je videl v povezavi z Nemčijo, ker je bil po duši pač Nемец, in to kljub temu, da se je zavedal svojega kranjskega porekla. Ob tem je poudaril, da bi izvolitev nadvojvode Janeza za vodjo nemškega parlamenta morala biti vsem v ponos.

Cillier Zeitung je bil torej nadvojvodi zelo naklonjen, saj ga je spremljal na vsakem koraku. Tako je s tem v zvezi poročal tudi o odhodu poslancev v Fran-

---

471 Festfeier in Vordernberg, CZ, 11. 8. 1848, št. 26, str. 126–127.

472 Prav tam, str. 126–127.

473 Dunaj, CSN, 15. 7. 1848, št. 3, str. 12, Wien, CZ, 11. 7. 1848, št. 17, str. 92.

474 Dunaj, CSN, 26. 7. 1848, št. 5, str. 18, Wien, CZ, 25. 7. 1848, št. 21, str. 107.

475 Wien, CZ, 11. 7. 1848, št. 17, str. 92.

kfurt,⁴⁷⁶ nadvojvodovem nagovoru vojakom z naslovom Soldaten!,⁴⁷⁷ omenjen pa je bil tudi osebni praznik nadvojvodove soproge.⁴⁷⁸

Odnos do socialnih vprašanj

Odnos do kmeta

Kot smo že zapisali, je celjski nemški časopis kmeta obravnaval predvsem v prvih številkah, in to v glavnem v zvezi z njihovimi napadi na osovraženo gosposko. Tako lahko beremo o ropanju Auerspergovega gradu na Igu⁴⁷⁹ ter o izgredih na Kranjskem,⁴⁸⁰ kjer gre verjetno za odmeve na napad na izanski grad. Časopis poziva k zaščiti miroljubnih podložnikov, k spoštovanju cesarske postave in zakonov ter se zavzema za kaznovanje izgrednikov. Z ogorčenostjo je celjski nemški časopis poročal o barbarskih izgredih v mariborskem okrožju, kjer so se kmetje prav grdo znesli nad upraviteljem gospostva Branek.⁴⁸¹ Poroča tudi o kmečkih izgredih konec maja, kjer je šlo za nasilje v Dobovi, in sicer v povezavi z dogodki ob hrvaško-slovenski meji.⁴⁸²

Za kmete je *Cillier Wochenblatt* predvidel celo posebno rubriko *Landwirtschaftliche Nachrichten*, ki pa se je pojavila samo enkrat.⁴⁸³ Poročala je o seji poljedeljskega društva, na kateri so kritizirali slabo sadjarstvo, preveliko porabo lesa in neustrezne vsebine poljedeljskega pouka v ljudskih šolah.

Morda v razmislek ali pa za primerjavo je časopis pod naslovom *Landwirtschaftliches* objavil podatke o galicijskem poljedelstvu.⁴⁸⁴

V poduk je *Cillier Wochenblatt* v peti številki v rubriki *Lostage und Bauerregeln* natisnil kratke pregovore:⁴⁸⁵

»Nasser April verspricht der Früchte viel

Donnert's im April, so hat der Reif sein Ziel.

Ist der April schön und rein, wird der Mai dann milder sein.

Sind die Raben um Georgi noch blind, so freut sich Mann und Kind.

Ist zu Georgi das Korn so hoch, daß sich ein Rabe darin verstecken kann, so gibt es ein gutes Getreidejahr.«⁴⁸⁶

476 CZ, 11. 7. 1848, št. 17, str. 91.

477 CZ, 24. 11. 1848, št. 56, str. 246.

478 CZ, 28. 7. 1848, št. 22, str. 112.

479 CW, 1. 4. 1848, št. 1, str. 5.

480 CW, 8. 4. 1848, št. 2, str. 9.

481 Wochenschau, CW, 15. 4. 1848, št. 3, str. 13.

482 Cilli, CW, 31. 5. 1848, št. 10, str. 53.

483 Landwirtschaftliche Nachrichten, CW, 8. 4. 1848, št. 2, str. 12.

484 Landwirtschaftliches, CW, 11. 5. 1848, št. 7, str. 39.

485 Lostage und Bauerregeln, CW, 27. 4. 1848, št. 5, str. 28 in CW, 11. 5. 1848, št. 7, str. 39.

486 Lostage und Bauerregeln, CW, 27. 4. 1848, št. 5, str. 28.

»Am 1. Mai Regen, am Philippi und Jacobitag, deutet auf ein fruchtbares Jahr. – Der Mai soll kühl, aber nicht kalt sein.«⁴⁸⁷

V prvem obdobju izhajanja celjskega nemškega časopisa je bilo to tudi vse, kar je bilo povezano s kmeti in kmečkim vprašanjem. Zaradi nasilnih dejanj so bili izpostavljeni ostri kritiki, ob tem pa vendarle lahko zapišemo, da se je časopis zavedal nujnosti reševanja kmečkega vprašanja, vendar po legitimni poti.

Podobno je bilo tudi s slovenskim celjskim časopisom, ki je prav tako obsojal nasilno reševanje sporov, vendar je o izgredih poročal iz širše okolice. Tako je pisal o velikem nezadovoljstvu med kmeti v Laškem,⁴⁸⁸ Konjicah,⁴⁸⁹ objavil pa je tudi zahvalo kmetom za prostovoljno desetino v Braslovčah, Mozirju in na Vranskem.⁴⁹⁰ Prvi teden avgusta je kritiziral ravnanje kmetov na Bizeljskem, ki so svojemu poslancu branili vrnitev v Gradec. Prav tako kot v Mariboru, kjer so se meščani znesli nad deželnim poslancem.⁴⁹¹

Kmetje so za celjski nemški časopis postali ponovno aktualni šele v povezavi s septembrskim dekretom o odpravi tlake, o čemer beremo v novicah iz deželnega zbora.⁴⁹² Vest o odpravi starega fevdalnega sistema z odškodnino je bila zelo skopa in natisnjena na zadnji strani,⁴⁹³ kar kaže na njeno nepomembnost. Gre za pravo nasprotje slovenskim *Novicam*, ki so temu dogodku posvetile celotno naslovno stran 36. številke.⁴⁹⁴

Odnos do uradništva

Kakšna bo prihodnja vloga uradništva je bilo leta 1848 kar pereče vprašanje, saj je bil ta družbeni sloj zaradi svoje vloge v obdobju pred revolucijo markske nepriljubljen ali celo osovražen. Da je to res, kažejo tudi Galbove besede, ki jih v svoji prvi knjigi imenuje »Drahtpuppen«.⁴⁹⁵ Galba na eni strani kaže na nesamostojnost in odvisnost uradništva, na drugi pa opozarja na njegovo neprilagodljivost, saj da se žica ne ukrivi tako zlahka. Dejstvo je, da se novim razmeram številni uradniki zares niso hoteli prilagoditi. Pa ne pri tem ni šlo samo za provincialne uradnike. O samovoljnosti dunajskih, ki glede na odmeve niso bili tako nezanemarljivi, lahko beremo v Nigrisovih poročilih.⁴⁹⁶

487 Lostage und Bauerregeln, CW, 11. 5. 1848, št. 7, str. 39.

488 Celjski krog, CSN, 1. 7. 1848, št. 1, str. 3.

489 Konjice, CSN, 15. 7. 1848, št. 3, str. 11.

490 CSN, 23. 8. 1848, št. 9, str. 36.

491 Štajerska dežela, CSN, 2. 8. 1848, št. 6, str. 21–22.

492 Gratz, CZ, 25. 7. 1848, št. 21, str. 108.

493 Wien, CZ, 12. 9. 1848, št. 35, str. 163.

494 Sklep državnega zbora na Dunaji v kmetijskih rečeh, Novice, 9. 9. 1848, str. 151.

495 Galba, Allgemeine Lebensphilosophie, str. 47.

496 Nigris, Wien, CZ, 1. 8. 1848, št. 23, str. 116.

Celjski nemški časopis je o tem vprašanju objavil le en članek v šestih nadaljevanjih, nosi pa naslov *Der Privatbeamte gegenüber dem Bauernstande*.⁴⁹⁷ Avtor članka je bil, če uporabimo njegove besede, »quiszierender«⁴⁹⁸ Oberbeamter Johan Leidenfrost, torej bivši višji uradnik. Preden si podrobno pogledamo članek, pogledajmo pomen besede »Privatbeamte«, značilne zlasti na Štajerskem. Tam so namreč imele namesto okrajnih uradov pomembno vlogo delegirane gosposke, na katerih so bili zaposleni od države plačani uradniki. Slednje je nastavil zemljiški gospod, ne pa država. Ti uradniki so plačilo sicer dobivali iz državne blagajne, vendar je denar najprej šel skozi roke zemljiškega gospoda. Denar je torej do uradnika imel dolgo pot, včasih predolgo in denarja sploh ni dobil.

Leidenfrostov članek je izhajal od maja do junija, torej v času, ki za uradnike ni bil preveč rožnat. Pri razlagi njihovega trenutnega položaja si je avtor pomagal z zgodovinskimi dejstvi. Opisal je razvoj kmečkih obveznosti, ki so privedle do njihovega nastanka. Kritiziral je pojave oderuštva, špekulantov in lovcev na denar, ki so kmetov položaj poslabšali, uradniki pa so si s tem zagotovili boljši status. Po mnenju pisca je bilo vse to nepotrebno, saj je bilo za starost uradnikov dobro poskrbljeno, spomin na te pojave pa je bil v ljudeh še vedno živ. Po njegovem mnenju se je z revolucijo položaj uradnikov močno poslabšal, predvsem kar zadeva materialno preskrbljenost v starosti.⁴⁹⁹

Razloge za sovražno razpoloženje dela družbe do uradnikov je avtor iskal v preteklosti precej razširjenem pojavu nepotizma. Pri tem je kritiziral državo, ki tega ni preprečevala. Avtor zaupa v ustavo, ki bo zagotovila red na tem področju, ob tem pa izraža upanje v nov čas, v katerem bodo poštenost, plemenitost in srčnost ponovno postale vrednota.⁵⁰⁰

Navdušenje nad ustavnostjo, na katero ljudje niso bili pripravljeni, je avtor izrazil tudi v drugih člankih.⁵⁰¹ Temelj svobodnega življenja so zakoni in ustava, temelj ustave pa nauki Cerkve. Zagovarjal je enake pravice za vse ljudi, enakost pred Bogom in zakonom, ne glede na družbeni položaj. Kritiziral je številne uradnike, ki so na svoj (kmečki) izvor pozabili. Prav tako se ne strinja s politiko nameščanja uradnikov po deželi.

497 J. Leidenfrost, *Der Privatbeamte gegenüber dem Bauernstande*, CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 21–22, CW, 27. 4. 1848, št. 5, str. 28, CW, 4. 5. 1848, št. 6, str. 33–34, CW, 18. 5. 1848, št. 8, str. 45, CW, 15. 6. 1848, št. 12, str. 69–70, CW, 28. 6. 1848, št. 14, str. 70. Paginacija strani je pri zadnjem nadaljevanju zagotovo napačna. Pravilna številka strani je 80. Stran 70 je namreč zadnja stran 12. številke časopisa.

498 Wahrigov moderni nemško-nemški slovar te besede ne vsebuje. Wolfov slovensko-nemški slovar iz leta 1860 razlaga glagol *quiescieren* kot počivati, samostalnik *Quiescenc* pa *Ruhestand*. Anton Alois Wolf, *Deutsch-slovenisches Wörterbuch*, Laibach 1860, zvezek 2, str. 1218.

499 J. Leidenfrost, *Der Privatbeamte gegenüber dem Bauernstande*, CW, 27. 4. 1848, št. 5, str. 28.

500 J. Leidenfrost, *Der Privatbeamte gegenüber dem Bauernstande*, CW, 4. 5. 1848, št. 6, str. 33.

501 Leidenfrost je o ustavnosti razmišljal tudi v daljšem uvodniku 38. številke. *Rückblicke*, CZ, 22. 9. 1848, št. 38, str. 175. Glej tudi poglavje *Odnos do državne ureditve*.

Socialno enakost pred zakonom je obljubljala tudi marčna ustava, po kateri so morali uradniki tudi kmete, doslej podložni stan, nazivati gospod. To je bilo mnogim predstavnikom starega sistema zelo težko, če ne nemogoče. Avtor obsežnega članka izhaja iz vrst uradnikov, kar je opaziti zlasti pri kritiki nasilnih kmečkih dejanj, usmerjenih na simbole fevdalne ureditve, na ropanje in sežiganje zemljiških knjig. Po njegovem mnenju so kmetje škodovali predvsem sebi.⁵⁰²

Rešitev nastalih razmer ponuja Leidenfrost v zadnjem nadaljevanju, ki ga je objavila 14., zadnja številka *Cillier Wochenblatta*.⁵⁰³ Na podlagi svojih dolgoletnih izkušenj se je zavzemal za reforme v prid kmetom. Verjame v novo zakonodajo, ki bo upoštevala kmečke interese, saj ne bo nastala mimo njih. Meni, da bodo prihodnji odnosi med kmeti in uradniki temeljili na zakonih, zato jih kmet mora spoznati, ob tem pa se mora zavedati tudi svoje odgovornosti.⁵⁰⁴

Objava članka je sovpadala s spomladanskimi frankfurtskimi volitvami, ki so se dotaknile tudi avtorja. Kmete je pozival, naj volitev ne bojkotirajo, volijo pa naj kandidate, ki njihov položaj in razmere dobro poznajo.⁵⁰⁵

Razmerja med posameznimi družbenimi stanovi v času objave Leidenfrostovega članka niso bila urejena, kmečka odveza še ni bila izvedena, monarhijo so pretresali volilni boji za Frankfurt in proti njemu. Čeprav leta 1848 ni bil več uradnik, je bil pisec tipični predstavnik takratnega uradniškega sloja. Vloga uradnikov v prihodnosti je bila po njegovem mnenju še vedno precej velika. Bili so namreč ključni element pri izvajanju zakonskih določil, ki so temelj svobodne ureditve.

Vzroke za trenutno osovražen položaj uradnikov ter za njihov strah pred prihodnostjo je iskal v preteklem nepotizmu in nepoštenem bogatenju na račun kmetov. Pisec je kot nekdanji predstavnik uradniškega stanu pri pisanju ohranil kritičnost in zgodovinskih nepravilnosti ni poskušal olepšati ali celo zamolčati. Pozdravil je ustavo in pridobljeno svobodo, hkrati pa opozoril na spoštovanje zakonov in svaril pred nasiljem. Ob tem je poudaril nepripravljenost celotne družbe na spremembe, na ustavo in svobodo, ki si jo je vsak razlagal po svoje. Zlasti upoštevanje zakonov je bilo za mnoge uradnike, ki so se kar naenkrat znašli na isti družbeni lestvici s kmeti, zelo težko. Bil je zagovornik mirnega reševanja sporov in nasprotnik nasilnih dejanj kmetov. Rešitev sporov je videl v reformah v prid kmetom, ki bi jih dosegli po mirni poti.

Leidenfrostov članek je edini vir, ki izraža odnos celjskega nemškega časopisa do tega vprašanja. Ker ob članku ni nobene opombe urednika, domne-

---

502 J. Leidenfrost, *Der Privatbeamte gegenüber dem Bauernstande*, CW, 15. 6. 1848, št. 12, str. 69–70.

503 Prav tam.

504 J. Leidenfrost, *Der Privatbeamte gegenüber dem Bauernstande*, CW, 28. 6. 1848, št. 14, str. 70.

505 Prav tam.

vamo, da se je strinjal z vsebino. Analizirani članek je edini članek, ki se vsaj deloma navezuje tudi na kmete.

V primerjavi s celjskim slovenskim časopisom nemški časopis vprašanja uradništva ni povezoval z (ne)rabo slovenskega jezika. Tudi sicer se celjski nemški časopis z javno rabo slovenskega jezika ni ukvarjal, čeprav je bil urednik Prach profesor slovenskega jezika, ki ga je imenoval »vindisch« ali »slovenisch«.

Celjski slovenski časopis pa je prav vprašanje uradništva pogosto povezoval z (ne)rabo slovenskega jezika. Tako se neznani avtor v članku Roglate in okrogle⁵⁰⁶ prav pri vprašanju glede jezika uradnikov retorično sprašuje: »Kdaj se bode vradniki našega jezika naučili?« V enakem duhu je bil napisan članek Kaj dela nemški jezik v slovenskih kanclijah?⁵⁰⁷ Raba nemškega jezika v nemških uradih in v nemškem prostoru se mu zdi smiselna in jo tudi zagovarja. Za slovenske dežele pa se mu nemški jezik zdi neprimeren, saj izpodkopava zaupanje v uradnike, »jim verovanje mami in lubezin zatira, - prepir nevolnost, jezo, kletovco, zaničevanje uradnikov ino jih spiskov, ino več enakiga zločinstva rodi nemščina v slovenskih kanclijah.«⁵⁰⁸ Za zgled daje Jurklošter, kjer se za vse odloke in druge listine že uporablja slovenski jezik. Nasploh se je odnos do uradništva pogosto povezoval z rabo slovenskega jezika, kar smo ugotovili tudi pri branju *Politisches Blatt als Extra-Beilage zur Laibacher Zeitung*.

Problem (ne)rabe slovenskega jezika v uradih je bil, kljub razgibanemu političnemu dogajanju, še posebej aktualen od konca novembra. Neki K. je s člankom Uradniki! učite se slovenski⁵⁰⁹ izražal veselje in vero v nov čas, v katerem se bo vse slovensko pisalo. Kajti: »Pravica je začela premagati. Dugo je bila zaterta in pokopana, no zdaj je samo moči vstala.« Ob tem izraža začudenje, da se med Slovenci, tudi med izobraženimi, še vedno najdejo posamezniki, ki temu nasprotujejo.

---

506 Roglate in okrogle, CN, 3. 10. 1848, št. 15, str. 60.

507 Bratomir Istinski, Kaj dela nemški jezik v slovenskih kanclijah, CN, 11. 10. 1848, št. 16, str. 63–64.

508 Prav tam, str. 63.

509 K., Uradniki! učite se slovenski, CN, 29. 11. 1848, št. 23, str. 91.

NACIONALNO VPRAŠANJE

Odnos celjskega nemškega časopisa do bana Jelačića

Znano je, kakšen odnos so imeli Slovenci do Hrvatov,⁵¹⁰ kako pa se je to odražalo v celjskem nemškem časopisu, pa najbolje odraža njegov odnos do bana Jelačića. Temu lahko sledimo šele od poletja dalje, dokončno pa se izoblikuje v odmevih na dunajske oktobrske dogodke.

Kot že zapisano, je bil interes celjskega nemškega časopisa v času (ne)besednih bojov za ali proti Frankfurtu skoncentriran na zahodni del monarhije. Iz vzhodnega dela monarhije lahko preberemo le redke novice, na primer v zvezi z madžarsko odklonitvijo hrvaških zahtev⁵¹¹ in pa o že omenjenem sprejemu hrvaške delegacije pri Društvu za pomirjanje obeh narodnosti.⁵¹²

Konec maja so se na uvodnih straneh časopisa pojavljale novice o izgredih na Spodnjem Štajerskem v zvezi z odpravo fevdalnega reda. Na Hrvaškem je bil fevdalni red odpravljen brez odškodnine, na Štajerskem pa do tega še ni prišlo. »Stuhlrichter« Bonamissa je na spodnještajerskem zborovanju namreč obljubil ureditev obmejnega območja, ki bo vključevalo dele slovenskega in hrvaškega ozemlja in kjer ne bo direktnih in indirektnih davkov.⁵¹³ V obmejnih slovenskih predelih je prišlo do hrvaških agitacij. Tako je časopis o tovrstnem zborovanju tik ob hrvaški meji poročal 22. aprila. Dobronamerni so še pravočasno spregledali načrte nasprotne strani in so na to področje poslali okrepitve. 120 financarjev in 60 vojakov je branilo območje okoli Dobove, saj so načrti izgrednikov predvidevali vdor v medcarinski prostor, uničenje obmejnih stavb, pregon carinikov in proslavitev blagoslova zastave, »Fahnenweihe«. Po poročanju celjskega nemškega časopisa je poskus izgrednikov spodletel.⁵¹⁴

Novice o Gurnikovem srečanju z banom Jelačićem v Gradcu so polnile avgustovske številke.⁵¹⁵ Da je bilo vse precej odmevno, priča tudi slovenski časopis v Celju.⁵¹⁶ V obeh so bralci lahko prebrali Gurnikovo osebno poročilo, vneseno, polno naklonjenosti in simpatij do Hrvatov nasploh, še prav posebej pa do bana: »Meine Brust war so voll der Begeisterung als ich dem ritterlichen, und doch so herzlichen gemüthreichen Banus gegenüber stand, daß ich für meine Worte kein Gedächtniß behielt. Daß er mich aber verstand, bewies mir sein so herzliches, liebevolles Begegnen.«⁵¹⁷

510 Granda, Die slowenisch-kroatischen Beziehungen, str. 137–182.

511 CW, 25. 5. 1848, št. 9, str. 50.

512 Wochenschau, CW, 25. 5. 1848, št. 9, str. 42.

513 Cilli, CW, 31. 5. 1848, št. 10, str. 53.

514 Prav tam.

515 Gratz, CZ, 4. 8. 1848, št. 24, str. 119–120.

516 Štajerska dežela, SCN, 9. 8. 1848, št. 7, str. 28.

517 CZ, 4. 8. 1848, št. 24, str. 120.

Gurnik je banu Jelačiću zagotovil podporo in priznal njegov boj za cesarja in dunajski dvor, Avstrijo. Gurnikovo navdušenje in hvalo je ban sprejel in pri tem pokazal simpatije do Slovanov: »Ich verdiene so viel Auszeichnung nicht, ich bin kein außergewöhnlicher Mensch, ich bin ein schlichter aber ehrlicher Mann, glühe für die Freiheit, meinen Kaiser und mein Volk. Dank Ihnen und Ihren slovenischen Brüdern, die mir als stammverwandte Brüder so theuer sind.«⁵¹⁸

Še prav posebej se je stališče celjskega nemškega časopisa do hrvaškega bana odražalo ob dunajskih oktobrskih dogodkih.⁵¹⁹ Ker so ti dogodki za nadaljnji obstoj našega časopisa še kako pomembni, je prav, da si jih pobliže ogledamo in tudi po tej plati celjski nemški časopis primerjamo s slovenskim časopisom. Slednji je o nemirih v rezidenci poročal na zadnji strani 16. številke,⁵²⁰ nemški jim je uvodno stran namenil že slab teden prej.⁵²¹ Poročila nemškega časopisa, izpod peresa neznanega dunajskega dopisnika, so bila natančnejša in daljša. Izhajajoč iz dejstva, da naslovnice časopisov navadno prinašajo najpomembnejše novice, lahko trdimo, da je *Cillier Zeitung* tem dogodkom posvečal več pozornosti kot slovenski.

Ob poročilih o oktobrskih dogodkih se zdi nujno še posebej izpostaviti reakcijo mesta Celje ob pozivu dunajskih revolucionarjev na pomoč oblegani prestolnici. Kot piše Apih, slovenski narod ni pomagal Dunaju in je štel vse oblasti – razen vlade in cesarja – za nezakonite. Še posebno lepo se je ta razlika videla na Štajerskem, kajti tu nista bila Slovenec in Nемец istih misli.⁵²²

Poročila obeh celjskih časopisov niso izšla hkrati, celjska zavrnitev pomoči dunajskim revolucionarjem je bila v slovenskem časopisu odmevnejša kot v nemškem.

---

518 Prav tam.

519 Avstrijska vlada se je v začetku septembra čutila dovolj močna za obračun z ogrsko revolucijo. 11. 9. je ban Jelačić začel vojno proti Ogrski, podprla ga je vojska, ki se je prej bojevala na italijanskem bojišču. Vlada je razpustila ogrski državni zbor, proglasila obsedno stanje za celotno Ogrsko in Jelačića imenovala za kraljevega namestnika in poveljnika vseh čet na Ogrskem. 6. 10. so delavci, študenti in del drobne buržoazije preprečili odhod čet z Dunaja na Ogrsko. Dvor je zbežal v Olomouc, dunajska buržoazija se je postavila na stran reakcije, prav tako tudi del drobne buržoazije. Erich Zöllner, *Geschichte Österreichs*, Wien- München 1990, str. 359–360.

520 Dunaj, CN, 11. 10. 1848, št. 16, str. 64.

521 Wien, CZ, 10. 10. 1848, št. 43, str. 193–194.

522 Apih, *Slovensci in 1848. leto*, str. 204.

Celjske Slovenske novine.

Vrednik: Professor Valentin Konšek. —

Nro. 1.

1. maliga serpana 1848.

Povabilo

na naročbo Celjskih novin, katero dones 1. dan maliga serpana v Slovenskim jeziku izhajati začnejo pod imenom: „SLOVENSKE NOVINE“

Slovenci!

Vsi Slovenci se glasijo, zakaj bi sami mi v Celjskim krogu molčali! Tudi mi se hočemo pogovoriti, kar je nam potrebno in koristno, in si povedati, kar od daljnih krajev slišimo. Posebno Vam pa v imenovanih novinah razložiti hočemo, kako se vaši poslanci ali poročniki na Dunaju za Vas ponašajo. Tudi bote od nas hitro vse zvedili, kar bo na Dunaju sklenjeno.

Imenovane novine pridejo vsak teden enkrat, namreč v Saboto na svetlo.

Polletno plačilo je . . 1 fl. 20 kr.   Po pošti polletno . . 1 „ 40 kr.

Za četrtertinko leta . . — 40 „   „ „ za četrtertinko — 50 „

Naročbe in plačilo v frankiranih pismih prijema **Janez K. Jeretin**, natiskar v Celi. Naročbe tudi c. k. pošte prijemajo. Založnik.

Trinajsti dan Sušca je bil na Dunaju nepokojni — pa vendar vsem narodam avstrijskega carstva dragi nepozablivi dan. Staro spodjedeno zidovje, v katerim jih je toliko milijonov ljudi ječalo, se je poderlo; — tema je, ko de bi trenil, prejšla, ino razjasnilo se je vsem. — Jasniga dneva se je vse vesclilo — tudi Slovenci. — Mnogi deželan se čudi, kok de se zdaj toliko slovenskiga branja ima? poprej so ja vsi časopisi nemški bili? gotovo je taka beseda resnica, pa žalostna resnica. Slovenci se niso znali v domorodnim jeziku tako pogovarjati, kakor zdaj, slovenskih časopis nismo smeli imeti, kakor zdaj. — To je za nas velka dobrota, kir se bodemo v časopisah bližni ino daljni Slovenci lahko pogovorili, ino svoj jezik z časama zedinili. Zdoblene dobrote Sušca bodemo še le v perhodnih časih občutili, zdaj je še le tota sama. Ko bi 13. dan Sušca nam bil le zdajšne čase pernesel, ga bi mogli preklinati! —

Zakaj od zvunaj hudo pertisnjeni Avstriani, so se že začeli tudi med saboj zovražiti ino eden drugiga kri popivati! Strašne pa resnične besede! — Proč, daleč proč, Slovenci! od takih pergodb, ktere človeka neumno zverino storijo! zadosti je razvuzdaniga časa, oblublene pravice, pravične postave, pravi keršanski mir silno želimo vsi že imeti. Pa kaj dobriga, ino stanovitniga se ne da ene ure narediti. Zvoleni so že naši poročniki, kteri bodo na Dunaj poslani. O de bi le vsi dobriga duha polni bili! Veliko delo bodo tam začeli. Rog daj, de bi ga tudi srečno dokončali. Novo zidovje morejo postaviti, ktero bode moglo našo domačijo znotrej vkrepečati, zvunaj nepremagljivo storiti. Skleniti morejo, kar je za vsakiga človeka dobro, de nobeden krivice ne bo terpel, ino v novi ustavi vsak sin velke Avstrie svojo pravo srečo zadobil. Zares teško delo! — Naj ga začnejo za vero, domačijo, ino našiga miliga cesarja Ferdinanda!

M.

Poglejmo, kako sta o enakem dogodku poročala celjska časopisa:

»Cilli. Das Aufgeboth nah Wien, dessen Garde, wie des Finanzministers Depesche lautete, erschöpft, weßhalb dei Hilfe der steiermarkischen wünschenwerth sei, hat hier aus Gründen, die wir nächstens besprechen werden, keinen Anklang gefunden.«⁵²²

V naslednji številki je nemški časopis med drugimi novicami iz Celja, sploh pa ne na prvem mestu poročal: »In unserer Kreisstadt fand die Sache keinen Anklang, und wir gestehen selbst, daß weder die Worte der Depesche welche nur von einem dringenden Wunsche der Bevölkerung von Gratz sprach, noch das Auftreten es Abgeordneten Vertrauen oder Begeisterung erwecken konnten.«⁵²³ Časopis nadalje poroča o nastopu nekega, pravkar z Dunaja prispelega gospoda Schickha, katerega govor je poudarjal premajhno število poslancev na Dunaju, kjer vlada anarhija; pri prebivalcih je govor požel aplavz. Na njegovo mesto je stopil komandant narodne garde, ki ga nemški časnik ne imenuje: »Hierauf erklärte der Hr. N.G.Commandant, es möge sich keiner abhalten lassen, dem Rufe zu folgen, er selbst sehe in der Sache nicht klar genug.«⁵²⁴

Nemški časopis je novico zaključil z osebnim razmišljanjem: »Wie wir vernehmen, ist demselben von Seite des N.G.Oberkommandanten General Pürker, der Dank für dieses taktvolle Verhalten ausgesprochen worden. Und doch hat sich General Pürker an die Spitze des Aufgebotes gestellt! Wir leben in einer Zeit trauriger Räthsel. Die Lösung dürfte manchen überraschen.«⁵²⁵

»Iz Cela. V Sredo 9. vinotoka ob 11.ponoči je po Celi boben pel. Priletela je narodna straža na zaznamvane stražne prostore in z njoj veliko ludstva. Prišel je bil iz Gradca poslanec, ki je imel opravično pismo od našega Guvernerja, in terjal je, da bi Celejani se vzdignili in se proti Dunaju podali Dunajčanom na pomoč; ker Hervaški ban Jelačić pred Dunajam z svojo armadoj stoji. Hotel je ta poslanec, da bi se plat svona bilo, in skuz to ludstvo na deželi v kup poklicalo; pa tega mu niso dovolili.«⁵²⁶

Po nastopu treh govorcev, ki so navajali argumente za in proti, je nastopil Gurnik: »Na to je naš Kommandant narodne straže, kteremu vsa narodna straža popolnoma zavupa, besedo vzel, in je rekel, da vsakemu prosto stoji se na Dunaj podati; da bi se pa on s celoj narodno stražoj na Dunaj podati moral, za to ni v Guvernerjovim pismu poročstva; v kteremu se le reče, da je Guverner na željo Graških prebivcov tega poslanca na deželo poslal; kakor hitro pa od vikšega kommandanta Štajerske narodne straže vkaz dobi, ne bo tud on enga trenutka odnašal se na Dunaj podati. Predložil se je list v katermu bi se tisti podpisali, kteri mislijo se na Dunaj podati, tud se je za te precej 28 gold. denarja nabralo. – Podpisala sta se samo dva.«⁵²⁷

523 Cilli, CZ, 13. 10. 1848, št. 45, str. 200.

524 Cilli, CZ, 17. 10. 1848, št. 45, str. 203.

525 Prav tam.

526 Prav tam.

527 Cele, CN, 18. 10. 1848, št. 17, str. 66.

528 Prav tam.

Izrazita naklonjenost slovenskega časopisa zavrnitvi pomoči Dunaju je vidna že v poročilih o začetkih te akcije. Medtem ko je slovenski časopis podrobno opisal dogodke v noči odločitve, je nemški temu posvetil le površen opis. Nemško poročilo vključuje urednikovo osebno videnje celotne zadeve, katere glavne akterje je Prasch iskal v ozadju dogodkov in so – na žalost – izhajali iz vrst narodne garde. Iz vrst tistih torej, ki so izšli iz revolucije in so jo v težkih trenutkih pozabili. Razloge za to je videl predvsem v neustreznem ukazu, ki pri prebivalcih ni mogel izzvati navdušenja. Kritično je pisal tudi o poslancih, njihove nastope pa imenoval mlačne, brezizrazne, take, ki ne morejo navdušiti ljudstva. Izjave odražajo urednikovo razočaranje nad potekom revolucije in strah pred nastopom reakcije in vrnitve v star sistem, ki se s časom ni zmanjšal.

Urednik je bil nad oktobrskimi dogodki v rezidenci pretresen in je v skladu s politiko lojalnosti do cesarja pozival: »Aber ein Wort müssen wir mit gewaltiger Stimme allein zurufen: Treue Ergebenheit für den Monarchen und Achtung vor den Beschlüssen des Reichstags, solange derselbe nicht durch die Gewalt der Bajonette eingeschüchtert ist.«⁵²⁹

Celjski slovenski časopis je ob teh dogajanjih objavil številne članke. Tako je članek Zakaj Celani niso na Dunaj šli⁵³⁰ izšel kmalu po dogodkih, neznani avtor pa v njem podpira cesarja in ne dvomi v politiko dvora. Prav zaradi tega se mu tudi Jelačićeva vojska na Dunaju zdi povsem legitimna, saj jo je poklical cesar. Članek tudi sicer odraža naklonjenost do Hrvatov, ki si zaslužijo popolno zaupanje in spoštovanje.

Ob članku je bila objavljena novica iz Maribora, češ da se je pomoč, ki je bila poslana iz Maribora in Bistrice, morala pri Wiener Neustadtu obrniti, ker je bila železnica že v rokah bana Jelačića.⁵³¹

Naklonjenost do Jelačića in upravičenost njegovega posredovanja odraža tudi dopis neznanega avtorja Iz celskega kroga.⁵³² Pravi namreč, da je ban srčen človek, ki ve, kaj hoče. Njegova cilj je močna Avstrija, za katero bi naredil prav vse, tudi prelival kri.

Razlike obeh celjskih časopisov v odnosu do bana Jelačića pridejo do izraza ravno pri njegovem oktobrskem posredovanju na Dunaju. *Cillier Zeitung* je bil banu naklonjen, kar končno odraža novica o banovem imenovanju za guvernerja Dalmacije⁵³³ in o dodelitvi visokega vojaškega priznanja,⁵³⁴ česar v slovenskem časopisu nismo našli.

Kar pa zadeva banove dejavnosti ob oktobrskih dogodkih, pa se *Cillier Zeitung* ni navduševal, prav tako pa tudi ni kritiziral Celjanov, ki niso poma-

529 Wien, CZ, 10. 10. 1848, št. 43, 193.

530 Zakaj Celani niso na Dunaj šli?, CN, 18. 10. 1848, št. 17, str. 67.

531 Iz Marburga, CN, 18. 10. 1848, št. 17, str. 67.

532 Iz celskega kroga, CN, 25. 10. 1848, št. 18, str. 69.

533 Wien, CZ, 7. 12. 1848, št. 60, str. 262.

534 Wien, CZ, 28. 11. 1848, št. 57, str. 250.

gali Dunaju: »Das steiermärkische Aufgeboth ist bei dem Umstande, daß das Vordringen nach Wien durch die Vorposten des Feindes gehindert war, bereits zurückgekehrt. Obschon auf solche Weise der Zweck nicht erreicht wurde, so haben doch diese Männer, worunter sehr zahlreiche Garden von Marburg, Windisch Feistritz, Pettau bewiesen, daß sie mit selbstständigen Urtheile die Gefahr der jungen Freiheit erkannt haben und ihr muthig entgegen treten werden, gleichviel von welcher Seite sie drohen mag. Sie haben es erkannt, daß der Ban unberechtigt sich in unsere Angelegenheiten mit bewaffneten Hand mischte, daß es sich hier nicht um die Nationalität, sondern um Aufrechterhaltung der kaum errungenen Freiheit handle, daß es keinem gleichgiltig sein könne, ob es die Verfassung durch Militärgewalt nach eigenem Gutdünken diktirt wird, oder durch die Berathung unserer Vertreter am Reichstage.«⁵³⁵

Ob branju poročil o oktobrskih dogodkih dobimo namreč vtis, da se je celjski nemški časopis z oktobrsko revolucijo na tiho strinjal in ni kazal naklonjenosti banovemu posredovanju. Morda gre celo za Praschevo slutnjo o pojemanju revolucionarnega duha in o preobratu revolucije, ki je napovedovala pohod reakcije.

Oktobrski dogodki, zlasti odklonitev pomoči Dunaju, so v slovenskem celjskem časopisu odmevali še novembra. Hrvatom naklonjen Škrebe je o tem pisal že oktobra,⁵³⁶ v začetku novembra je svoja razmišljanja v prid hrvaški vojski, ki želi braniti cesarja in Avstrijo, samo nadaljeval.⁵³⁷ Bil je odločen nasprotnik dunajske oktobrske revolucije. Zaveda se odmevnosti in nevarnosti dogodkov, nenazadnje tudi za Štajersko. Deželo so dogodki precej razmajali, predvsem zaradi tega, ker mnogi niso vedeli, kaj naj storijo. Vesel je bil poraza dunajskih izgrednikov in je zmago pripisoval zdravi pamet.⁵³⁸

V drugem članku je želel osvetliti nemški parlament, ki po njegovem mnenju stoji na trhlih nogah. Ob vsem tem pa odločno zagovarja slovenski jezik, saj: »Narod se samo v svojem jeziku omika.«⁵³⁹ Ob tem ne pozabi pokritizirati poslancev, ki sicer zagovarjajo pravice drugih narodov, slovenskega pa ne omenjajo.

Oktobrski dogodki so odmevali tudi v dopisu zasotelskih Slovencev Slovenci pozor!,⁵⁴⁰ ki ga je urednik dobil šele v začetku novembra. Avtor Jakob Obhodnik, »stergar«, kot se je sam imenoval, je v imenu zasotelskih Slovencev naprej izrazil ogorčenje nad Madžari, ki da želijo cesarstvo raztrgati na dvoje, v nadaljevanju pa se je zgražal nad razmerami v rezidenci: »Dunaj glavno mesto našiga cesarstva, je ravno zdaj gnjezdo naj strupnejših gadov, ki se med sabo do

535 Cilli, CZ, 17. 10. 1848, št. 45, str. 203.

536 Škrebe, Iz Marburga, CN, 25. 10. 1848, št. 18, str. 70-71.

537 Štajerska dežela, CN, 8. 11. 1848, št. 20, str. 77-78.

538 Prav tam, str. 77.

539 Prav tam.

540 Jakob Obhodnik, Slovenci pozor!, CN, 8. 11. 1848, št. 20, str. 78-79.

smerti pikajo, in s Madžari združeni Slavjanom smert in pokončanje žugajo.»⁵⁴¹ Naklonjen je banu Jelačiću in poziva Slovence, naj ga podprejo. Razžaljeno piše o prostovoljcih v Mariboru in Bistrici, ki so se odzvali pozivom, naj pomagajo malopridnim Dunajčanom.

V zvezi z oktobrsko pokončno držo celjskih gardistov je samo slovenski časopis objavil vest, da je ban Jelačić generalu Weldnu poslal zahvalno pismo. Slednji je prav tako ob tej priliki celjski narodni gardi poslal zahvalno pismo in 240 pušk.⁵⁴² S tem v zvezi je bilo v naslednji številki⁵⁴³ na naslovni strani objavljeno pismo generala Nugenta.⁵⁴⁴ Avstrijski general je bil na štajersko-ogrski meji zadolžen za organizacijo t. i. Reservecorps, s katerim se je na Ogrskem uspešno bojeval konec leta 1848 in v začetku leta 1849.

General Nugent se je zahvalil za častno držo mesta Celja v težkih dneh: »[...] v temu času se je mesto Cele z celim krogom vred tako častitljivo zadržalo in je na znanje dalo zbudljivo razumnost za pravico lepi red, Cesarja in vstavo, tako da se je skazala njegovi narodni straži in vsim prebivavcem vesolna hvala od vsih dobromisljocih ino vsih prijatlov domovine ino prave vstavne svobodnosti.«⁵⁴⁵ V zahvalo je celjski gardi poslal 214 pušk.

V primerjavi s slovenskim celjskim časopisom je nemški imel takih prispevkov malo. Nemški časopis so zanimala dogajanja v rezidenci, smrtne kazni in dogodki širom po monarhiji. Na drugi strani pa je vidno tudi tiho nestrinjanje urednika z očitnim nastopom reakcije. Vsebinska sprememba nemškega časopisa, ki je poslej objavljala zgolj povzetke drugih časopisov, brez avtorskih člankov, je pravzaprav odraz tihega nestrinjanja urednika Prascha z reakcijo glavnih mestnih protagonistov na dunajsko oktobrsko revolucijo. To tiho naspotovanje in hkrati osebna samocenzura urednika nemškega časopisa se kaže v vseh novembrskih in decembrskih številkah, kjer bralci dobesedno izgubijo stik z urednikom. Časopis je objavljala po večini povzetke drugih časopisov, zlasti *Journal des oesterreichischen Lloyd*,⁵⁴⁶ ki so služili bolj kot mašila.

S temi dogodki je povezano tudi zaprtje dr. Füstera, česar nemški časopis sicer ne omenja. Slovenski, že tako negativno nastrojen proti Radovljičanu, pa ob tem piše: »Od meseca Sušca je siromak čisto ob pamet prišel, pozabil je bil na svoj stan; povsod se je vmes vtikal in nar rajši se je z delavcam pečal. Tud je bil od Dunajčanov za poslanca k državnemu zboru zvolen, tam je na levi strani sedel, in se posebno Slovenskim kmečkim poslancom prilizoval, ker je tud rojen

541 Prav tam, str. 78.

542 Iz Cela, CN, 8. 11. 1848, št. 20, str. 79–80.

543 Štajerska, Iz Cela, CN, 15. 11. 1848, št. 21, str. 81.

544 Nugent–Westmeath Laval (3. 11. 1777, Ballynacar/Irska – 21. 8. 1862, Bšiljevo/Karlstadt). Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1869, zvezek 20, str. 430–434.

545 Štajerska, Iz Cela, CN, 15. 11. 1848, št. 21, str. 81.

546 Wien, CZ, 10. 11. 1848, št. 52, str. 230–231 in Wien, CZ, 14. 11. 1848, št. 53, str. 233–235.

Slovinc. Pa svoj rod je bil že poprej zatajil; - zbrisali smo ga že zdavnaj iz verste domoljubnih rojakov; zato nam tudi nič mar ni.«⁵⁴⁷

Slovenski celjski časopis se je za razliko od nemškega torej tudi konec leta 1848 navduševal nad Hrvati. Tako je še v zadnji številki tega leta pel hvalnico Hrvatom neki K.⁵⁴⁸ Vračanje 25 serežanov⁵⁴⁹ z Dunaja, kjer so se udeležili oktobrskih bojev, skozi Podčetrtek je bilo zelo odmevno. Ne le njihove postave in rdeče uniforme, avtor je hvalil predvsem njihov dober značaj in srce zaradi njihove pripravljenosti pomagati banu in cesarju. Menil je, da se imajo ljudstva monarhije za obstoj države zahvaliti prav Hrvatom. V svoji predanosti cesarju so pripravljeni zapustiti družine in se odpraviti v boj. Avtor se retorično sprašuje, kateri narod bi imel toliko poguma kot Hrvati.

Celjski nemški časopis je po odkritem simpatiziranju s Hrvati po oktobrskih dogodkih ostal stvaren. Kljub prizadevanjem, da bi presegli subjektivne okvire, novice izražajo nevtralen odnos do bana. Prav tako so brez komentarja objavljene lokalne novice in drugi članki ter dopisi s tem v zvezi. Tako na primer tudi odprto pismo dr. Smrekarja, v katerem med drugim izraža naklonjenost in zvestobo cesarju in ustavi, v banu Jelačiću pa vidi zanesljivega branitelja vsega omenjenega. Zanimivo je, da omenjenega Smrekarjevega pisma zaradi nemškega jezika celjski slovenski časopis ni hotel objaviti.⁵⁵⁰

Slovanski kongres v Pragi in Cillier Wochenblatt

K vprašanju odnosa celjskega nemškega časopisa do nacionalnega vprašanja gotovo sodijo tudi odzivi časopisa na praški Slovanski kongres. Z njim so se namreč tudi v Celju začela vse bolj odkrito kazati nasprotja med nemško in slovensko narodnostjo.

Slovanskemu kongresu v Pragi,⁵⁵¹ čigar argumenti za in proti skupnemu življenju različnih narodov bi lahko bili koristni pri današnjem integracijskem procesu evropske širitve na vzhod,⁵⁵² celjski nemški časopis ni bil naklonjen. To pravzaprav ne preseneča, če vemo, da je tudi drugo tedanje časopisje na račun dogajanja v Pragi objavljalo množično protipropagando.⁵⁵³

547 Iz Dunaja, CN, 8. 11. 1848, št. 20, str. 80.

548 Od hrvaških meja, CN, 27. 12. 1848, št. 27, str. 107.

549 Serežani - iz franc. sergent, podčastnik; tudi elitna enota v pehoti Vojne krajine v 18. in 19. stoletja. Prim.: Sergej Vrišer, Uniforme v zgodovini. Vojaške uniforme, Ljubljana 1987, str. 56.

550 Pripomba uredništva, CN, 27. 12. 1848, št. 27, str. 107.

551 V prostorih Narodnega muzeja v Pragi je od 31. 5. do 12. 6. 1848 zasedal Slovanski kongres. Pobuda za sklic je naletela na velik odmev v Pragi, kjer ji je češko politično vodstvo s Palackým na čelu takoj dalo avstroslavistični značaj. Knez Windisch-Graetz je krvavo zadušil binško upor 12. 6. v Pragi, Slovanski kongres se je moral raziti. Janez Cvirn, Slovanski kongres v Pragi, v: Slovenska kronika, str. 322-333.

552 Andreas Moritsch, Revolution 1848 - Österreichs Slaven wohin? v: Andreas Moritsch, Der Prager Slavenkongress 1848, Wien-Köln-Weimar 2000, str. 6.

553 Prav tam, str. 10-14.

Cillier Wochenblatt je bil pri poročanju iz Prage že od vsega začetka precej stvaren. To kaže že novica o začetku kongresa, ki je bila suhoparna in objavljena še na tretji strani.⁵⁵⁴ Pri naštevanju udeleženi narodov zasledimo (morda urednikov) vprašaj, ki je bil postavljen za slovenskimi člani delegacije: »Am 31. Mai ist der Slavencongres eröffnet worden. Es befinden sich, [...], bereits hier Abgeordnete der Czechen, Galizier, Mährer, Slovaken, Serben, Croaten, Slavonier, Slovenen (?). Auch Slaven aus den nicht österreichischen Staaten haben sich eingefunden.«⁵⁵⁵ Vprašaj morda kaže na urednikovo nevednost, kdo od Slovencev je bil poslan v Prago.

Simpatij celjski nemški časopis tudi ni kazal do glavnih čeških akterjev, grofa Lea Thuna⁵⁵⁶ in Palackega:⁵⁵⁷ »[...] mögen sie ewig gebrandmarkt da stehen mit dem Kainszeichen, als Denkmal der Schmach, die über Oesterreich hereingebrochen.«⁵⁵⁸

Opis krvavih bojov na binkoštni ponedeljek je časopis povzel po *Allgemeine österreichische Zeitung*, čigar pisanje je štel za zanesljivo.⁵⁵⁹ Članek je bil precej podroben in slikovit, obsegal pa je skoraj dve strani glavnega lista.⁵⁶⁰

V poročilu je bilo posebej poudarjeno, da v bojih ni šlo samo za »[...] ein Conflict zwischen dem Militär und den Swornost,⁵⁶¹ sondern auch zwischen den Czechen und den Deutschen. [...] Andere Nachrichten behaupten, daß Anfangs der Kampf nicht gegen die Deutschen, sondern nur gegen den von Wien bekannten Fürst Windischgrätz⁵⁶² und gegen ein befürchtetes Reaktionsystem gerichtet gewesen sei.«⁵⁶³ Olajšanje v poročilu je nastopilo še le potem, ko je knezu Windisch-Graetzu le uspelo zavzeti Hradčane.

Poročila o dogajanju v Pragi, ki jih je objavil nemški celjski časopis, kljub želji po objektivnem gledanju na stvari vendarle odražajo nestrinjanje in veselje ob njegovem koncu. Stališče torej, ki je v pravem nasprotju s celjskim opatom. Za Voduška je namreč obstoj monarhije pomenil tudi obstoj slovenstva.⁵⁶⁴

---

554 Wochenschau, CW, 8. 6. 1848, št. 11, str. 62.

555 Prav tam.

556 Leopold Leo Thun (7. 4. 1811, Tetschen - 17. 12. 1888, Dunaj). Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1882, zvezek 45, str. 54-62.

557 František Palacký (14. 6. 1789, Hotzendorf/ Moravska - 26. 5. 1876, Praga). Brockhaus, Wiesbaden 1972, zvezek 14, str. 132. Glej tudi Jiří Štaif, Palacký, der Slavenkongres und die Zeitung Die Grenzboten. Bilder des »Anderen« in der Revolutionären Gesellschaft, v: Der Prager Slavenkongres 1848, Wien-Köln-Weimar 2000, str. 47-62.

558 Wochenschau, CW, 8. 6. 1848, št. 11, str. 62.

559 Wochenschau, Prag, CW, 21. 6. 1848, št. 13, str. 71-73.

560 Prav tam, str. 71-72.

561 Swornost - to organizacijo mladine prof. Fuster imenuje Sloga, glede na vedenje posameznikov, ki so ga pokazali oktobra na Dunaju, pa tudi »mladeniči Zverinosti.« Fister, Izbrani spisi, str. 83.

562 Alfred Candid Ferdinand Windisch-Graetz (11. 5. 1787, Brüssel - 21. 3. 1862, Dunaj). Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1889, zvezek 57, str. 1-55.

563 Wochenschau, Prag, CW, 21. 6. 1848, št. 13, str. 72.

564 Prim. Janez Cvirn, Die Slovenen und der Prager Slavenkongres. v: Andreas Moritsch, Der Prager Slavenkongres 1848, Wien-Köln-Weimar 2000, str. 127-135.

Praške dogodke je stvarno prikazal tudi slovenski celjski časopis v svoji prvi številki,⁵⁶⁵ kaj več pa zaradi njegovega poznejšega začetka izhajanja ne moremo zapisati.

V zvezi s temi dogodki je celjski nemški časopis objavil še celotni govor kneza Windisch-Graetza.⁵⁶⁶ Sicer pa so bile novice iz Prage po tem redke. Konec junija je neznani avtor še vedno pisal o temačnem nebu nad praškim vsakdanjikom. Sprašuje se po resničnih namenih kongresa, z naklonjenostjo pa omenja pametne Čehe, pri katerih revolucija ni našla opore.⁵⁶⁷ V juliju iz pisanja nekega P. A. izvemo, da barometer svobode v Pragi pada.⁵⁶⁸ Zadnja novica iz Prage pa je bilo telegrafsko sporočilo o odpravi izrednega stanja.⁵⁶⁹

Pregled poročil o Slovanskem kongresu potrjuje, da je bil interes časopisa v veliki meri usmerjen v politične dogodke in v oddaljene kraje v monarhiji. Stvarna poročila o začetku in koncu kongresa v Pragi so pomembna predvsem zaradi natančnega opisa dogodkov.

Stališče uredniške politike celjskega nemškega časopisa pride še posebno do izraza ob dogodkih, ki bi lahko pomenili potencialno nevarnost za kontinuiteto dvora. Nasprotovanje separatističnim idejam in s tem tudi avstroslavističnim idejam praškega kongresa je razlog za odklonilen odnos *Cillier Wochenblatta*. Za urednika (tu mislimo na Prascha, kajti Ganser je bil kot podpisnik Zedinjene Slovenije na drugi strani) so bile slovenske politične zahteve, za katere so se zavzemali slovenski poslanci v Pragi, preveč radikalne.

Praški dogodki, ki jih revolucionarni Dunaj ni podprl in ki predstavljajo prvo zmago avstrijske reakcije nad revolucijo, so za celjski nemški časopis bili preveč demokratični. Prav ob tem pa se na strani uredniške politike že pojavijo tudi prvi znaki strahu pred morebitno izgubo revolucionarnih svoboščin.

Odnos do slovenstva

Kakšen je bil odnos celjskega nemškega časopisa do slovenstva lahko ugotovljamo šele od četrte številke dalje, saj se je časopis nacionalnemu vprašanju v začetku izogibal in ga ni omenjal. Tako se je tudi izogibal uporabi besed, ki bi označevale nemški ali slovenski narod. Ni čudno torej, da se je ob objavi dveh dopisov, ki sta poleg programa ureditve prihodnje države vsebovala tudi nacionalne občutke, distanciral: »Folgende zwei Aufsätze, von ganz entgegengesetzter Tendenz mögen den Beweis liefern, daß die Redaction weder für die eine, noch für die andere Nationalität einseitig Parthei angreife.«⁵⁷⁰ Prvi dopis z naslovom

565 Praga, CSN, 1. 7. 1848, št. 1, str. 3.

566 Wochenschau, Prag, CW, 21.6.1848, št. 13, str. 72.

567 CW, 28. 6. 1848, št. 14, str. 78.

568 Wochenschau, CZ, 7. 7. 1848, št. 16, str. 87.

569 Wien, CZ, 25. 7. 1848, št. 21, str. 107.

570 Zeitfragen, CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 19–20.

Einige Wörter an unsere slovenische Brüder⁵⁷¹ je napisal neki V.S....k, poslan pa je bil z Dunaja, kar verjetno kaže, da gre za člana Dunajske Slovenije. Avtor se zavzema za samostojnost slovenskega naroda in ves čas uporablja besede Slovenen, slovenisch in Slovenismus.⁵⁷²

Avtor drugega dopisa je bil dr. Forregger, ki jasno izrazi velikonemško usmeritev, in sicer z naslovom Sollen die Slovenen Abgeordnete zum deutschen Parlament schicken?⁵⁷³ Avtor ne loči pomena besed Slovenen in Slaven. Če je v naslovu še uporabil besedo Slovenen, se ta v nadaljnjem besedilu ne pojavi niti enkrat. V dopisu uporablja vedno besedo Slaven in slavisch⁵⁷⁴ ter poziva k spravi obojih, Slovanov in Nemcev: »Lassen wir daher allen Zank bei Seite, reichen wir uns brüderlich die Hand, und arbeiten wir mit vereinten Kräften an dem großen Aufbaue, unter dessen schirmenden Dache Deutschland und Oesterreich, Germanen und Slaven einer schönen Zukunft entgegen sehen, wo der Unterschied der Nationalität nicht das Gefühl des Hasses und der Friedschafft sondern die Brüderlichkeit in die Herzen unserer Nachkommen werden wird.«⁵⁷⁵

Sicer se je v člankih, povezanih z volitvami v frankfurtski parlament, po pravilu uporabljala beseda Slovenen. Tako je urednik v uvodu članka v zvezi z že omenjenimi dogodki v Laškem zapisal: »Wir ehren jede Nationalität und sehen eben in der Gleichberechtigung von Slovenen und Deutschen die sicherste Bürgschaft einer inniger Verbrüderung.«⁵⁷⁶ Končno pa je odraz vedno hujših nacionalnih bojov v Celju tudi ustanovitev društva Verein zur Vermittlung der slavischen und deutschen Nationalität. Predsednik provizoričnega odbora je postal dr. Forregger, celjski nemški časopis pa njegovo glasilo. Že ime kaže, da društvo besede Slovenen ni uporabljalo. To dokazuje tako njegov program kot tudi poročila, kjer najdemo besede Slaven, slavisch in slavische Steiermark.⁵⁷⁷

Ni čudno torej, da časopis niti z besedo ni poročal o postanku Dunajske Slovenije na poti v Ljubljano, je pa zato toliko bolj poudaril prihod dunajske delegacije z dr. Schoenerjem na čelu.⁵⁷⁸ Po poročanju časopisa je narodna garda želela sprejeti goste, ki so prišli ob pol enajstih zvečer in so že na postaji doživeli prisrčen sprejem. Delegacija se je odpravila v gostišče Pri kroni, kjer je vladalo prav praznično vzdušje. Poudarjali so bratstvo med obema narodoma in osvetljevali pretekle dunajske dogodke. Naslednjega dne so bili ob glasnih Lebehoch pospremljeni na postajo, pred odhodom pa so v znak pobratenja

571 Einige Wörter an unsere slovenische Brüder. CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 20.

572 Prav tam.

573 Sollen die Slovenen Abgeordnete zum deutschen Parlament schicken?, CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 20.

574 Prav tam.

575 Prav tam.

576 Wochenschau, Cilli, CW, 4. 5. 1848, št. 6, str. 29.

577 Wochenschau, CW, 8. 6. 1848, št. 11, str. 59.

578 Wochenschau, CW, 15. 6. 1848, št. 12, str. 66.

prekrižali sablje. Kljub navdušenju, ki veje iz objavljene novice, je v opazki, da je zaradi pozne ure bilo navzočega le malo prebivalstva, moč zaznati dvom, če je to res pravi razlog. Urednik je namreč pripisal, da je po odhodu delegacije v mestu čutiti prav nasprotno vzdušje.

Če primerjamo oba celjska časopisa, vidimo, da so bila njuna stališča v odnosu do slovenstva ravno nasprotna. Slovenski časopis je nacionalno usmeritev izkazoval že z imenom, pa tudi vsebinsko so bili članki izrazito proslovenski. Tako nemški časopis ni objavil izrazito slovensko usmerjenega Kočevarjevega⁵⁷⁹ prispevka o skupščini v Poljčanah.⁵⁸⁰ Govoril je o zgodovini Slovencev in o potrebi po ohranitvi slovenskega jezika. Zavzemal se je za šole v slovenskem jeziku. Kmetom je pojasnil, da odlok, ki ga je sprejel deželni zbor v Gradcu v zvezi s plačevanjem odškodnine, ni veljaven in da mora potrditev doživeti na Dunaju. Nasploh je skupščina v Poljčanah odmevala tudi še novembra. Jožef Krajnc⁵⁸¹ je namreč v prvi novembrski številki slovenskega časopisa v članku Na znanje⁵⁸² odločno zanikal vsa podtikanja in očitke. Kmete naj bi z govorom hujskal proti Cerkvi in duhovnikom, ki naj bi jim ne zaupali več ter jih svaril pred njihovim sleparjenjem.

Konec avgusta je časopis objavil članek nekega J. J. U. z naslovom 'Kar kralj Matjaž spi, na sveti več pravice ni',⁵⁸³ v katerem se avtor močno zavzema za uveljavitev slovenskega jezika na vseh področjih, a pri tem ne nasprotuje nemškemu narodu.

Zaradi politike mirnega sožitja obeh narodov je celjski nemški časopis zelo burno reagiral na razglas Slovenskega društva iz Ljubljane. Njegov razglas je v celoti objavil tudi *Journal des oesterreichischen Lloyd* z naslovom Krainer und ihr Slovenen insgesamt.⁵⁸⁴ Prasz se je še posebej ostro odzval na tretjo točko razglasa, ki jo povzemamo po tržaškem časopisu: »Alles für unsern Kaiser und die gesetzliche Freiheit! ist der Ruf der Slovenen, die wir von jeher zu den teuersten Völkern Oesterreichs gehören. Dies werden wir, wie auch die andern Slaven unseres Kaiserthums neuerdings beweisen, die durchaus nichts gemein haben wollen mit den deutschen, ungarischen und italienischen Republikanern.«⁵⁸⁵

Prasz je očitno moral razglas prebrati v nekem drugem časopisu, saj je bila reakcija v celjskem časopisu pred objavo v tržaškem. Urednik se je strinjal s spoštovanjem cesarjevih odredb,⁵⁸⁶ ostro pa je kritiziral madžarsko in italijansko samostojnost ter nepripravljenost na povezovanje z Nemci. Po njegovem

579 Štefan Kočevar (14. 8. 1808, Središče – 22. 2. 1883, Celje). SBL 1, str. 486–487.

580 Slovenska skupščina v Poljčanah, CSN, 23. 8. 1848, št. 9, str. 35–36.

581 Jožef Krajnc (17. 2. 1821, Škale pri Velenju – 22. 2. 1875, Praga). SBL 1, str. 547–550.

582 Jožef Krajnc, Na znanje, CN, 2. 11. 1848, št. 19, str. 73.

583 J. J. U., 'Kar kralj Matjaž spi, na sveti več pravice ni,' CSN, 30. 8. 1848, št. 10, str. 37–40.

584 Krainer und ihr Slovenen insgesamt, JL, 19. 10. 1848, št. 242, nepaginirano.

585 Prav tam.

586 Cilli, CZ, 17. 10. 1848, št. 45, str. 203.

mnenju bi tovrstne separatistične pobude v Celju zlahka razplamtele že tako občutljive nacionalne ideje. Ker opomba izraža Praschev odnos do te problematike, je prav, da jo citiramo v celoti: »Eine so freche Verhöhnungen dreier Nationen verdient die ernste Rüge, und wir fordern die Slovenia zum Beweise auf, wo und auf welchem Wege die deutschen Oesterreicher, deren treue Anhänglichkeit an den geliebten Monarchen mindestens eben so felsenfest ist, als die anderen Völker, republikanische Absichten zur Schau getragen haben? [...] So sehr man in jüngster Zeit sich in unserer nächsten Nähe Mühe gibt, den Nationalitätshaß aufzuregen und sich mit heißblütigem Ehrgeize zum Führer einer Partei aufwirft, wahrscheinlich um dem 'großen Ban' bei seiner Flucht aus Ungarn vergessenen Marschallsstab aufzusuchen: so wird doch der verständige Slovene sich erinnern, wer ihm die Freiheit errungen; er wird dem Deutschen auch fortan die Bruderhand reichen, wird sich nicht zum Sklaven des blinden Ehrgeizes machen, fortan mit vollsten Vertrauen die Maßregeln des Reichstages achten, welcher eben so die Rechte des Monarchen als die des Volkes mit unerschütterlichem Muthe zu wahren trachtet.«⁵⁸⁷

Zlom oktobrske revolucije je spremenil zunanjo in notranjo podobo časopisa. Po jesenskih dogodkih so se v časopisu začeli pojavljati članki, povzeti po časopisih iz vzhodnih delov monarhije, iz katerih vejejo ideje avstroslavizma. Zavzemajo se za Avstrijo, ki bi bila zgrajena na federalnih osnovah in bi bila hkrati nujen življenjski prostor za preživetje Slovanov. Taka sta na primer članek, povzet po časopisu *Der Serbe*,⁵⁸⁸ ali pismo, povzeto po *Agramer Zeitungu*, z naslovom Von der Leitha in s podnaslovom Eine Stimme aus dem kroatischen Lager.⁵⁸⁹ Urednik se je sicer z opombo v naslovu ogradil od teme, objava dopisa pa kaže, da njegovo stališče vendarle ni bilo tako odklonilno.

Članek med drugim opeva Avstrijo zunaj nemških meja. Slovani so po mnenju neznanega pisca oporni kamen dunajski vladi. S tem v zvezi se zavzema za priznanje Vojvodine, vključitev Slovenije v mejah, do koder seže slovanski jezik (ne slovenski), ter priključitev Dalmacije. Ideje avstroslavizma torej, ki jih je tri številke pred koncem izhajanja celjskega nemškega časopisa upal objaviti urednik.

V odnosu do Slovencev je celjski nemški časopis v prvi vrsti pozival k mirnemu reševanju nacionalnih razprtij, poudarjal složnost in skupno pot narodov v novi državi. Do slovenskega jezika se je opredelil v zadnjih številkah, predvsem v smislu njegove uporabe v elementarnih šolah. Ugotavljal je naraščanje zanimanja za gledališke predstave v slovenskem jeziku. To je bila tudi vsebina Praschevega dopisa v *Journalu des oesterreichischen Lloyd* konec leta 1848, v katerem

---

587 Prav tam.

588 CZ, 21. 11. 1848, št. 55, str. 243.

589 Von der Leitha, CZ, 12.12. 1848, št. 61, str. 265–266.

je še posebej izpostavil povezanost med nacionalnimi konflikti in jezikovnimi zahtevami.⁵⁹⁰

V slovenskem celjskem časopisu je po oktobrskih dogodkih proslovenska usmeritev postala še bolj očitna. V Celi karti rijejo⁵⁹¹ je članek, ki ogorčeno piše o krstu, ki ves čas rije po mestu z obtožbami, da se Slovenci hočejo odcepiti. Glede na to, da je slabe tri tedne kasneje izšel članek Kerti tudi zunaj Cela rijejo⁵⁹² avtorja Valentina Konška, je očitno, da so očitki leteli na urednika *Celjskih Slovenskih novin*. Urednik se tem obtožbam odločno upre, hkrati pa tudi obtožbam o spodkopavanju vpliva *Cerkvenega časopisa* pri kmetih, češ da so prispevki preveč posvetni. Avtor je očitke zavrnil z utemeljitvijo, da je tudi on kmečki otrok in da je med kmeti preživel velik del svojega življenja. Prav zaradi tega pa pozna kmetove želje in potrebe. V duhu svobode tiska vabi vse, ki mislijo, da s svojim časopisom kvari kmeta, naj sodelujejo s prispevki.

Izrazito proslovenski je tudi članek z naslovom Svojim bratom šolskim učencem,⁵⁹³ ki ga bomo bolj podrobno analizirali v poglavju o šolski problematiki. Avtor članka, neki F. K., poziva kolege v šolah, naj pri poučevanju vendarle nehajo uporabljati nemški jezik, naj uporabljajo slovenskega.

Slovenski celjski časopis je za razliko od nemškega objavil zanimiv članek Kako se Slovincam godi? nekega Č., v katerem piše o slabem ravnanju nemškutarjev s Slovenci v Ljutomeru.⁵⁹⁴ O nemškutarskem hudobnem duhu na Koroškem je poročal slovenski časopis tudi konec oktobra. V novici lahko preberemo, da je na Slovenskem razlog majhnega zanimanja za slovenski jezik, ki se mu želi izogniti večina ljudi, predvsem pomanjkanje tradicije.⁵⁹⁵

Nenazadnje naklonjenost in zavzemanje za slovenski jezik odraža tudi novica o kulturni predstavi 12. novembra.⁵⁹⁶ Nemški časopis je v programu zapisal le predstavo Ein Schüsserl voll Allerlei,⁵⁹⁷ v slovenskem pa beremo, da sta bili na sporedu tudi dve slovenski pesmi Zakonski prepir in Moje želje, ki sta izzvali veliko navdušenje med občinstvom,⁵⁹⁸ o čemer bomo podrobneje pisali v poglavju o gledaliških igrarh.

Izrazito slovensko usmerjenost slovenskega časopisa kaže opomba urednika z naslovom Odperto pismice gosp Smrekaru poslancu.⁵⁹⁹ Urednik je bralcem sporočil, da pisma omenjenega poslanca ne bo objavil, ker je napisano v nem-

590 Cilli, Abendblatt, JL, 27. 12. 1848, št. 294, nepaginirano.

591 Škrebe, V Celi kerti rijejo, CN, 18. 10. 1848, št. 17, str. 67.

592 Valentin Konšek, Kerti tud zunaj Cela rijejo, CN, 8. 11. 1848, št. 20, str. 79.

593 F. K., Svojim bratom šolskim učencem, CN, 6. 12. 1848, št. 24, str. 93-95 in CN, 13. 12. 1848, št. 25, str. 99.

594 Č., Kako se Slovincam godi?, CSN, 27. 9. 1848, 14, str. 54-55.

595 Iz Koroškiga, CN, 25. 10. 1848, št. 18, str. 71-72.

596 CN, 15. 11. 1848, št. 21, str. 83.

597 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 10. 11. 1848, št. 38, CZ, 10. 11. 1848, št. 52, nepaginirano.

598 CN, 15. 11. 1848, št. 21, str. 83.

599 Odperto pismice gosp. Smrekaru poslancu, CN, 27. 12. 1848, št. 27, str. 107.

škem jeziku. Ker je pismo tudi vsebinsko precej zahtevno, si ga ne upa prevesti. Poslanca poziva, naj za pisanje uporablja slovenski jezik, saj so na voljo številni slovenski časopisi, sicer da vse skupaj nima nobenega učinka.

Da so se časi za rabo slovenskega jezika v Celju resnično spremenili, priča Jeklenovo poročilo v začetku decembra.⁶⁰⁰ Čeprav so tudi v preteklosti v razredih sedeli po večini sami Slovenci, se je v šolah uporabljal izključno nemški jezik. Materinega jezika ni bilo niti v šoli niti v cerkvi. Prvo decembrsko nedeljo pa se je v cerkvi zaslila slovenska beseda, kar je med prisotnimi povzročilo veliko veselje.

Delovanje Vincenca Gurnika v letu 1848

V okviru poročil z zasedanj deželnega zbora v Gradcu si pogledjmo podobo celjskega poštnega mojstra Vincenca Gurnika, ki je bil leta 1848 tamkajšnja osrednja politična osebnost. Ob funkciji poveljnika celjske narodne straže je bil pri vseh drugih izvoljen za volilnega moža. Izvoljen je bil tudi za poslanca manjših mest in trgov celjskega okrožja v deželnem zboru.⁶⁰¹

Po mnenju mnogih je bil tudi precej kontroverzna oseba. Ignacij Orožen meni, da je v političnem prepričanju, »kakor ga veter žene«.⁶⁰² Po besedah dr. Grande je bil povezan tudi z notranjim ministrstvom.

Njegova nenačelnost je omenjena v Cafovem⁶⁰³ pismu Muršču poleti⁶⁰⁴ in pozimi leta 1848: »Toliko precenjeni G. Gurnik se mi vidi, da se obrača kakor železni kokot na stropu.«⁶⁰⁵ Cafova ocena se gotovo nanaša na Gurnikovo stališče v zvezi z zasedanjem gornjeavstrijskih stanov, ki naj bi bilo v Celovcu. Gurnik se zasedanja kot poslanec ni želel udeležiti, nato pa je funkcijo vendarle sprejel. Vendar do zasedanja ni nikoli prišlo.⁶⁰⁶

Svoje politično prepričanje je Gurnik objavil sredi julija v članku Izpovedanje štajarskih Slovanov,⁶⁰⁷ v katerem kara tako slovanske kot germanske ekstremiste. Nemški stranki očita razdruževalno vlogo pri avstrijskih državljanih ter zagovarja pripadnost avstrijskemu cesarstvu. V tem kontekstu kritizira poslanca dr. Smrekarja, ki na Dunaju naj ne bi zastopal slovenskih občutij. Po njegovem bi se moral zavzemati najprej za ustavno Avstrijo in šele nato za tesno zvezo z Nemčijo.⁶⁰⁸

600 Jeklen, Iz Cela – Od Savine, CN, 13. 12. 1848, št. 25, str. 97–98.

601 Vasilij Melik, Celje in leto 1848, str. 216.

602 Orožen Muršču, 7. 6. 1848, v: Ilešič, Korespondenca Jos. Muršca, 1905, str. 69.

603 Oroslav Caf (13. 4. 1814, Rečica v Slovenskih goricah – 3. 7. 1874, Ptuj). SBL 1, str. 66–67.

604 Caf Muršču, 17. 8. 1848, v: Ilešič, Korespondenca Jos. Muršca, 1905, str. 30.

605 Caf Muršču, 25. 12. 1848. Prav tam.

606 Apih, Slovenci in 1848. leto, str. 175.

607 Prav tam, str. 97–98.

608 Prav tam.

Gurnik je bil slovenski Štajerec, ki se je ravnal tako, kot je hotela uradna politika. To še posebno izraža njegova reakcija ob oktobrskih dogodkih. Gurnik namreč ni želel izdati povelja za odhod prostovoljcev na oblegani Dunaj,⁶⁰⁹ o čemer je *Cillier Zeitung* stvarno, brez očitania poročal v 45. številki.⁶¹⁰

Ob vsem tem pa vendarle ne gre prezreti Gurnikovih prizadevanj za javno rabo slovenskega jezika. Kot poveljnik narodne straže v Celju je organiziral prireditve v obeh jezikih, konec avgusta je tudi glasoval za rabo slovenskega jezika pri pisanju uradnih občinskih zadev. Hvalo njegovemu prizadevanju za slovenski jezik in Slovence, s čimer se sicer ne bi mogli strinjati, odraža tudi Krajnčevo javno pismo Gurniku v *Celjske Slovenske novine* sredi avgusta 1848.⁶¹¹ Jožef Krajnc je pismo naslovil z »Visokospoštovanimu gospodu Vincencu Gurniku«, v nadaljevanju pa ga imenuje vrli domorodec. Poleg veselja in čestitk ob srečanju z banom se ves čas odraža velika naklonjenost njegovemu delovanju.⁶¹²

Podobno naklonjenost čuti tudi neki F. K., ki v članku z naslovom Štajerski Slovenci⁶¹³ celjske poslance nagovarja in hvali, še posebno Gurnika, zaradi katerega da se lahko doma slovensko bere.⁶¹⁴

Gurnik je torej kot vodja narodne garde v Celju in kot poslanec v deželnem zboru imel leta 1848 pomembno vlogo v mestu ob Savinji. V svojem delovanju si je prizadeval za uveljavitev slovenskega jezika, kar dokazujejo tudi vse glavne prireditve v Celju, ki so bile v obeh jezikih. Njegova politična usmeritev pa je bila skladna z uradno politiko države.

---

609 Prav tam, str. 205.

610 Wien, CZ, 17. 10. 1848, št. 45, str. 203.

611 J. Kranjec, Visokospoštovanimu gospodu Vincencu Gurniku, CSN, 16. 8. 1848, št. 8, str. 32.

612 Prav tam.

613 F. K., Štajerski Slovenci, CSN, 23. 8. 1848, št. 9, str. 33–34 in CSN, 30. 8. 1848, št. 10, str. 38.

614 F. K., Štajerski Slovenci, CSN, 23. 8. 1848, št. 9, str. 34.

CERKVENO IN VERSKO VPRAŠANJE

Odnos do cerkvenega vprašanja

Pred letom 1848 je bila Cerkev verska in tudi fevdalna ustanova. V marsikateri fari je bil cerkveni predstojnik tudi najvišji socialni organ, številni župniki in zlasti dekani so bili hkrati tudi šolski nadzorniki. Nič čudno torej, da je bil v številnih primerih duhovnik tisti, ki je v razmeroma utečeno in enolično življenje dejansko vnašal nemir.⁶¹⁵ Revolucija leta 1848 je pretresla vse družbene sloje, tudi Cerkev. Številni duhovniki so fevdalizem sicer zavračali, so pa kot pristaši legitimizma zavzeli stališče, da mora vse potekati po legalni poti in ne z revolucijo.⁶¹⁶ Težav, ki jih je Cerkev v revolucionarnem letu reševala, ni bilo malo. Skrbeli so jo kmečki nemiri in napadi na nekaterih posestvih, preganjanje duhovnikov, politično angažiranje na strani revolucije in izbruh novega verskega gibanja – pojav Nemške svobodne katoliške cerkve.⁶¹⁷

Do vseh omenjenih vprašanj se je opredelil tudi celjski nemški časopis. Cerkev je leta 1848 doživljala napade zlasti v mestih, osovražena pa je bila tudi na podeželju. Po poročanju prvih števil celjskega nemškega časopisa so bili na udaru zlasti redovi jezuitov, karmeličanov in ligurijancev. V začetku aprila je *Cillier Wochenblatt* objavil vest o napadu na jezuitski samostan v Gradcu,⁶¹⁸ maja pa je po *Wiener Zeitung* povzel novico o *Aufhebung der Congregation der Redemptoristen*⁶¹⁹ und *Redemptoristinen und des Ordens der Jesuiten*.⁶²⁰ Časopis je v dveh delih objavil *Petition um Aufhebung der Klöster und Bruderschaften*.⁶²¹ Avtorji peticije, po večini študentje, so od deželnega zbora zahtevali odpravo nekaterih cerkvenih redov⁶²² ter ustanovitev komisije, ki bi razdelila njihovo premoženje. Podpisniki peticije so med drugim zahtevali spremenjeno izobraževanje duhovnikov, saj naj bi bilo vsebinsko neaktualno, ker teologi, zaprti med stene svojih institucij, niso imeli vpogleda v realno življenje. Poleg tega so se zavzemali za spremembo nekaterih zastarelih, a še vedno veljavnih cerkvenih odredb in odlokov. Premoženje ukinjenih ustanov naj bi država na-

---

615 Stane Granda, *Cerkev na Slovenskem v letu 1848*, v: *Tretji dan – krščanska revija za duhovnost in kulturo*, XXX, 6/7, Ljubljana, 2001, str. 61.

616 Prav tam, str. 63.

617 Prav tam, str. 67.

618 *Wochenschau*, CW, 8. 4. 1848, št. 2, str. 9.

619 *Redemptorist* – pripadnik Odršenikovega reda, ki se ukvarja z misijonstvom. Bunc, *Slovar tujk*, str. 366.

620 *Wochenschau*, CW, 11. 5. 1848, št. 7, str. 36.

621 *Wochenschau*, CW, 18. 5. 1848, št. 8, str. 42 in *Wochenschau*, CW, 25. 5. 1848, št. 9, str. 49.

622 Po poročanju celjskega lista gre za naslednje institucije: *Dritte Ordner*, *Knabenseminar*, *geistliche Provinzial-Strafhaus*, *Ligurianer* (in *Mautern*, *Frohnleiten*, *Leoben*, *Marburg*), *Carmeliter* und *Carmeliterin* in ženske vzgojne ustanove (*Herz-Jesu-Schwestern*, *Schulschwestern*). *Wochenschau*, CW, 18. 5. 1848, št. 8, str. 42.

menila njihovi obnovi, ki bi lahko služile delavcem, preostala sredstva pa naj bi dodelili lačnim.⁶²³

Med redovi, ki naj bi jih odpravili, so bili omenjeni ligurijanci, ki jim tudi profesor bogoslovja dr. Fuster ni bil naklonjen: »Te največje podleže vseh farizejev, te brezbožne hinavce so šestokrat svarili in jih opozarjali, naj zavežejo punklje in odidejo z Dunaja.«⁶²⁴

Sodobni čas po mnenju urednika celjskega nemškega časopisa zahteva reforme na vseh področjih, torej tudi na cerkvenem. V duhu svobodnega tiska in tolerantnosti naproša in poziva vse, naj v pisni obliki izrazijo svoje mnenje.

Cerkvi nenaklonjeni del celjskega meščanstva se izkaže ob prihodu papeškega nuncija Morichinija v začetku julija; meščani so ga izžvižgali.⁶²⁵ O podobni nenaklonjenosti beremo tudi v Slomškovem pismu Vodušku, datiranem z 2. junijem 1848: »Ne bi bil mislil, da me Celani tudi črtijo, ino dolžijo v novicah Dunajskih, kakor bi bil jaz vojvoda Slovanov, Vodušek ino Žuža pa moja pomagavca. Tako se ne da višej v miru živeti; svete vojske prijeti se mormo.[...] Kaj Gračani počenjajo je groza; ino manjši mestlani v Celi kakor Marburzi, nar huj pa na Ptujim, jih lepoželjnosti posnemajo. Pokaj pa vse abotne hotila omotenih Gračanov Celski tednik po našim krogi raznaša, mi ne gre v glavo! Kapucinarjev nam saj ne bojo pregnali?«⁶²⁶ So pa bile pri škofu dobro zapisane tamkajšnje žene: »Heil der Stadt, die brave Hausfrauen und gute christliche Mütter hat; dort geht die Religion nicht zu Grunde.«⁶²⁷

Kakšno je bilo stališče celjskega vikarja Orožna do časopisa, kaže dejstvo, da v njem ni objavljal prispevkov niti o odnosu časopisa do uradne Cerkve. Celjski nemški časopis je objavil samo Orožnovo pojasnilo, ki je nastalo kot reakcija na pogreb protestantskega duhovnika.⁶²⁸ V njem so bili zapisani razlogi za odstopanja od običajnega pogrebnega obreda.

Cerkveno problematiko v celjskem nemškem časopisu bi lahko razdelili v tri sklope. V prvega bi sodile že omenjene novice o napadih na Cerkev in tudi Slomškovo velikonočno pismo. Posebno poglavje so uvodniki celjskega nemškega časopisa, ki so obravnavali aktualna vprašanja notranjega ustroja Cerkve. Tretji del pa se nanaša na poročila v zvezi z Nemško svobodno katoliško cerkvijo.

Najprej si pogledjmo škofovo velikonočno pismo, ki ga je celjski nemški časopis objavil s precejšnjim navdušenjem.

Škof Slomšek se sicer političnim spremembam ni zoperstavljal, bil pa je izrazit nasprotnik vsakega nasilja; napadi na redovnike in Cerkev so ga sil-

623 Wochenschau, CW, 25. 5. 1848, št. 9, str. 49.

624 Fister, Izbrani spisi, str. 44.

625 Triest, CZ, 7. 7. 1848, št. 16, str. 88.

626 Slomškovo pismo Matiji Vodušku, 2. 6. 1848. Kovačič, Slomškova pisma Vodušku, str. 108.

627 Slomškovo pismo Matiji Vodušku, 27. 3. 1848. Prav tam, str. 103.

628 Cilli, CZ, 7. 7. 1848, št. 16, str. 88.

no prizadeli.⁶²⁹ V tem duhu je nastalo tudi velikonočno pismo v začetku maja 1848.⁶³⁰ Celjski nemški časopis ga je v treh delih z navdušenjem objavil v rubriki *Zeitfragen*.⁶³¹

Duhovnike je škof simbolično imenoval »Schiefer«, z željo, da bi v tistih viharnih dneh trdno držali krmilo v svojih rokah. Pozival je k naklonjenemu odnosu do reform. Zavzemal se je za ugled Cerkve in pozival k distanciranju do vseh nasilnih dejanj in politike nasploh.⁶³²

Od duhovnikov je želel, da ohranijo vero, zaupanje ter zvestobo Cerkvi. V boju za lastne pravice naj pripadniki Cerkve ostanejo zmerni.⁶³³ Duhovniki naj kljub temni prihodnosti ne podležejo tostranskim pregreham, ampak naj pri delu ohranijo vero in načelnost. Pri tem je pozival še, naj prispevajo k ugledu Cerkve.⁶³⁴

K spremembam na cerkvenem področju pozivajo tudi uvodniki celjskega nemškega časopisa. Neznani avtor se je v članku z zgovornim naslovom *Reformvorschläge eines katholischen Priesters*⁶³⁵ zavedal odvisnosti cerkvenih reform od sklepov dunajskega parlamenta, kljub temu pa si želi sprememb pri duhovniškem delu že pred sprejetjem dokončnih sklepov. Konkretno predloge je imel v zvezi s cerkvenimi obredi. Tako je pri maši videl smisel v molitvi enega in ne petih očenašev, duhovniki pa naj priporočajo v branje dobre molitvenike. Nasploh je želel večjo dejavnost duhovnikov posameznih dekanij. Zavzemal se je za globalne spremembe in preoblikovanje celotnega cerkvenega sistema, a je bil proti sodelovanju v politiki. Prav tako se mu zdijo pomembne reforme na področju izobraževanja duhovnikov. Izpostavi graški hišni red, v katerem se izobražujejo prihodnji učitelji ljudstva.

Na članek je že naslednjega dne v *Celjskih Slovenskih Novinah*⁶³⁶ v odprtem pismu odgovoril neki M. Glede na vsebino bi sklepali, da gre morda za Voduška. Avtor slovenskega besedila ni mogel verjeti, da bi bil avtor v celjskem nemškem časopisu objavljenega članka lahko duhovnik. Sicer ne more razumeti, kako je mašniku, ki je vendarle vaje moliti, pet očenašev breme. Zavrnil je tudi trditev, da duhovniki v branje ne priporočajo kvalitetnih molitvenikov. Poudaril je aktivno udeležbo duhovnikov na posvetovanju posamezne dekanije.

---

629 »Pekel ima svoj divji lov. Za njim bojo na nas segli, ino poprej ljudstvo ob sveto vero djati poskusili.« Citirano po Stane Granda, *Duhovniki – glavna opora graški Sloveniji*, v: *Slovenska kronika 19. stoletja*, str. 333.

630 Gre za velikonočno Slomškovo pismo, ki je nastalo 1. 5. 1848 in je bilo priloženo pismu Deželnega predsedstva v Gradcu kresijskemu glavarju v Mariboru ob volitvah v nemški državni zbor. Slovenci v predmarčni dobi in revoluciji leta 1848, Ljubljana 1987, str. 27.

631 *Zeitfragen*, CW, 25. 5. 1848, št. 9, str. 50–51, *Zeitfragen*, CW, 31. 5. 1848, št. 10, str. 58 in *Zeitfragen*, CW, 15. 6. 1848, št. 12, str. 69.

632 *Zeitfragen*, CW, 25. 5. 1848, št. 9, str. 51.

633 *Zeitfragen*, CW, 31. 5. 1848, št. 10, str. 58.

634 *Zeitfragen*, CW, 15. 6. 1848, št. 12, str. 69.

635 *Reformvorschläge eines katholischen Priesters*, CZ, 21. 7. 1848, št. 20, str. 102.

636 M., *Odperto pismo*, CSN, 22. 7. 1848, št. 4, str. 15.

Zavračal je vse očitke o izobraževalnem sistemu duhovščine. Še prav posebej pa nasprotuje zahtevam, da naj se duhovniki ne mešajo v politiko. »Vi preporečujete nam politiko? – Z glavo v steno menda nobeden mašnikov tak neumno ne buta, kakor Vi neznani gospod pisatel.«⁶³⁷

Ob teh polemikah tudi urednik celjskega nemškega časopisa ni mogel ostati ravnodušen. Časopis je 28. julija objavil urednikovo mnenje, ki je bilo podobno tistemu v celjskem slovenskem časopisu. Zavzemal se je za svobodno število moljenih očenašev. Kritiziral je zastarelost študija graškega seminarja in menil, da krivdo za to nosi tudi država, saj je v celoti pristojna za izobraževalne ustanove.⁶³⁸

Kljub nestrinjanju z uradno politiko Cerkve je celjski nemški časopis spremljal njeno pot ves čas svojega izhajanja, na kar kaže tudi sicer kratka novica o velikem škofijskem shodu v Würzburgu konec leta 1848.⁶³⁹

Čeprav se je Prasch zavedal nujnosti sprememb, pa je vendarle treba povedati, da – razen z zahtevo po uvedbi revolucionarnih pridobitev na vseh področjih – ni želel globlje posegati v cerkvene nauke. To končno kažejo tudi njegove opombe ob uvodnikih, ki so se navezovali na bistvena vprašanja cerkvene nauka. Tako je že pri vprašanju, ki je bilo hkrati tudi naslov članka *Sollen die Priester heiraten?*⁶⁴⁰ Po pričakovanjih se je urednik že uvodoma distanciral in opozoril na subjektivnost članka, ki da je rezultat osebnega razmišljanja in tako le eno od možnih stališč. Svaril je pred vplivom osebne kritike pisca ter bodril k načelni drži posameznikov.⁶⁴¹

Galbov odgovor na zastavljeno vprašanje je bil odločno pozitiven. Zavzemal se je za odpravo celibata in poroko duhovnikov. Celibat ima po njegovem mnenju številne negativne posledice in preprečuje pristen odnos duhovnikov do drugih državljanov. Duhovniki nimajo izkušenj, povezanih z odnosi med obema spoloma, s pomočjo katerih bi bilo mogoče reševati človeške probleme. Avtor je ovrgel utemeljitve celibata (strah pred poroko, smrtjo, nespoštovanje spovedne molčečnosti, zapostavljanje službe, finančne težave) s primerjavo drugih, v družbi prav tako izpostavljenih poklicev.

Galbovo prepričanje o nujnosti odprave celibata srečamo tudi v njegovi knjigi *Lebensphilosophie*, kjer je družino poveličeval. Družina izpolnjuje smisel človekovega bivanja, uči razdajati in žrtvovati se, osrečevati in ljubiti.

Galba je ob koncu članka pozval stanove k javni razpravi in sestavljanju peticij za odpravo celibata. Zavzel se je za vladno zaščito poročenih duhovnikov. Pogajanja z Rimom se mu niso zdela smiselna, ker da je negativno stališče svetega sedeža že vnaprej jasno.

637 Prav tam.

638 CZ, 28. 7. 1848, št. 22, str. 112.

639 Würzburg, CZ, 12. 12. 1848, št. 61, str. 268.

640 J. Galba, *Sollen die Priester heiraten*, CZ, 8. 8. 1848, št. 25, str. 121–122.

641 Prav tam, str. 121.

Ob tem je zanimivo primerjati Galbov odnos s profesorjem in duhovnikom Füstrom, ki je tako kot Galba v revolucionarnem letu služboval na Dunaju. Galbe sicer v svojih spominih ne omenja, njun pogled na aktualna vprašanja pa je podoben. Oba se zavedata nujnosti sprememb okostenelega cerkvenega sistema, pri čemer sta tudi precej kritična. Na to kaže že Füstrova binkoštna pridiga o duhovnikih, ki so bili še posebej nevarni revoluciji.⁶⁴² Po njegovem naj bo duhovnik človek in meščan. Dokler bo obstajala srednjeveška inštitucija, bo duhovnik izoliran, bo tujec v meščanski družbi.⁶⁴³

Podobno kot nemški je tudi slovenski časopis iz Celja zagovarjal politiko uradne Cerkve. V njem se dr. Šubic⁶⁴⁴ s člankom Brezzakonstvo duhovnikov⁶⁴⁵ zavzema za odpravo celibata, češ da so tovrstne omejitve za državo več kot pogubne. Zavzema se za manjšo vlogo Cerkve v šoli ter odpravo cerkvenega premoženja. Nasploh je vloga celjskega zdravnika zelo zanimiva, ne le kot prevajalca in publicista, ampak tudi domnevnega avtorja pesmi, ki se skriva za podpisano Fanny Hausmann.⁶⁴⁶

Na članek o odpravi celibata je ostro reagiral Muršec s člankom Kdo ima vuho naj sluša, in pamet naj sudi.⁶⁴⁷ Zagovarja politiko uradne cerkve in ob tem sprašuje dr. Šubica, če je morda Rongejev prijatelj. Na Šubičev dopis je reagiral tudi Anton Lipovšek s člankom Kdor sedanje časopise bere, naj prav prevdari, alj je vse prav alj ne, kar bere.⁶⁴⁸ Nasprotoval je temu, da bi se Cerкви odvzela skrb za šolstvo in da bi razpustili samostane. Zagovarjal je ohranitev cerkvenega premoženja, ki naj bi ga še naprej upravljala Cerkev. Svojim faranom je dal v podpis dopis v slovenskem jeziku, ki je vseboval omenjene zahteve, in ga poslal na Dunaj. Vsem zvestim podpisnikom se je konec novembra javno zahvalil s člankom Hvala komur hvala gre.⁶⁴⁹

Odnos do Nemške (svobodne) katoliške cerkve

V letu 1848 je Cerkev imela številčnejše nasprotnike kot vera. Obstajali so oboji, vendar Cerkev ni bila ogrožena.⁶⁵⁰ Večji strah med verniki in neverniki

---

642 Le nekaj misli: »Duhovniki so najhuši aristokrati, so dvojni aristokrati. Prvič lakomni, pohlepni po denarju, torej denarni aristokrati, drugič mislijo, da so zavoljo duhovniškega maziljenja višja bitja od navadnih zemljanov, kar se tega tiče prekašajo celo marsikaterega visokorojenega. Zaradi nenaravnih inštitucij so odtujeni človeštvu.« Fister, Izbrani spisi, str. 80–81.

643 Fister, Izbrani spisi, str. 100.

644 Dr. Jožef Šubic (20. 12. 1802, Mokronog – 21.-22. 4. 1861, Maribor). SBL 3, str. 710–711.

645 Dr. J. Šubic, Brezzakonstvo duhovnikov, CSN, 27. 9. 1848, 14, str. 53.

646 Igor Grdina, Vladarji, lakaji, bohemi, Ljubljana 2001, str. 139–142, in Igor Grdina, Ipavci, Zgodovina slovenske meščanske dinastije, Ljubljana 2001, str. 141.

647 Muršec, Kdo ima vuho naj sluša, in pamet naj sudi, CN, 3. 10. 1848, št. 15, str. 59–60.

648 Anton Lipovšek, Kdor sedanje časopise bere, naj prav prevdari, alj je vse prav alj ne, kar bere, CN, 11. 10. 1848, št. 16, str. 62–63.

649 Anton Lipovšek, Hvala komur hvala gre, CN, 29. 11. 1848, št. 23, str. 90.

650 Granda, Cerkev na Slovenskem, str. 69.

je povzročilo novo versko gibanje, ki ga je Galba podrobno predstavil v uvodniku z naslovom *Die Deutschkatholiken*.⁶⁵¹

Škof Slomšek se je poleg nasilja in odprave celibata prav tako bal širjenja veri in Cerkvi nasprotnih nauk. Pod vplivom liberalnih idej so se namreč vedno pogosteje pojavljale kritike stare cerkvene ureditve, predvsem popolne podrejenosti katoliških duhovnikov Rimu.⁶⁵²

Nastanek tega novega gibanja naj bi sprožila razstava Kristusovega ogrinjala v Trierju leta 1844. Svoj višek pa je doseglo leto pred revolucijo, ko naj bi imelo 60–80 tisoč pripadnikov. V letu 1848 je gibanje prodrlo v avstrijske nemške dežele, ob njegovem pojavu pa je nastal vtis, da je sestavni del revolucije. Navdušenje za revolucijo je bilo veliko, zato je razumljiv tudi Slomškov strah pred novim gibanjem.⁶⁵³

Pomen Galbovega uvodnika v celjskem nemškem časopisu je predvsem v njegovi poučnosti. Bralci so lahko prebrali marsikatero podrobnost o tem gibanju. Morda je celo koga navdušil ali mu bil povod za razmišljanje o takratnih razmerah na cerkvenem področju. Članek je bil objavljen šele v začetku septembra, celjski nemški časopis pa je tudi že prej poročal o tem gibanju. V novici nekega dr. L (verjetno dr. Lavriča) beremo o avgustovskem zborovanju gibanja na Dunaju, ki je imelo kar 4000 pripadnikov.⁶⁵⁴

Galbov članek izstopa že po dolžini, saj je bil za razliko od ostalih natisnjen kar na treh straneh. Že kratek pogled na besedilo nam pove, da je Prasch ob tem imel številne pomisleke, saj je članek opremljen s številnimi pripombami. To je pravzarav pričakovano, če vemo, da Prasch ni želel biti ekstremen in da je bil v bistvu pristaš legitimizma ter uradne politike. Objava Galbovega članka pa potrjuje tudi njegovo odprtost do drugačnih mnenj, ki se jih je potrebno zavedati, ob tem pa vendarle ostati kritičen.

Glavni razlog za nastanek tega članka je bila množičnost gibanja. Vzroke za to pa je potrebno iskati v togosti katoliške in protestantske Cerkve. Katoliški Cerkvi očita hladno, rutinsko opravljanje obredov, pri katerih se uporablja ljudem nerazumljiv jezik. Obredi so bolj sami sebi namenjeni, pridige pa običajno nerazumljive. Vernikom so obredi postali stvar navade ter priložnost za družabno srečanje. Galba kritizira uporabo neživiljenjskega in zastarelega katekizma, kar zasledimo tudi v njegovem članku o šolski problematiki.

---

651 J. Galba, *Die Deutschkatholiken*, CZ, 5. 9. 1848, št. 33, str. 153–155.

652 Stane Granda, *Svetla resnica v zmešani svet*, v: *Slovenska kronika*, str. 324.

653 Granda, *Cerkev na Slovenskem*, str. 70.

654 Wien, CZ, 18. 8. 1848, št. 28, str. 135.

Galba je začetke gibanja opisal zelo natančno. Gre za znan zaplet⁶⁵⁵ med trierskim škofom Arnoldijem⁶⁵⁶ in katoliškim duhovnikom Rongejem.⁶⁵⁷ Iz spora se je razvilo gibanje, ki ga je vodil prav duhovnik Ronge. Nova cerkev je imela svoj program⁶⁵⁸ in specifične obrede, o katerih pa Galba zaradi njihovega nepoznavanja ni želel pisati.⁶⁵⁹

Galba poudarja, da sta demokratični in nacionalni duh gibanja glavna razloga za njegovo prihodnost. Pomanjkljivosti vidi v slabih pridigah ter dejstvu, da gibanje nima osrednje osebnosti, ki bi združevala vse svoje pripadnike. Avtor ob koncu svetuje bralcem, naj si o gibanju ustvarijo svoje mnenje, naj v njem poiščejo najboljše ideje in jih prenesejo v svojo cerkev.⁶⁶⁰

Galba prav na koncu štajerskim duhovnikom poočita še neaktivnost, saj da se še nihče ni javno zavzel za reforme na tem področju. Po mnenju pisca se mnogi duhovniki sploh ne zavedajo njihove nujnosti in so zadovoljni z obstoječim redom. Prav togost pa je razlog za nenaklonjenost ljudstva do duhovnikov, ki veljajo celo za sovražnike svobode in napredka.⁶⁶¹

Urednik se je v opombah distanciral od avtorja članka. V demokratičnem duhu se je zavzemal za pomiritev strasti ter svobodo in enakost obeh ver, katoliške in protestantske.⁶⁶²

Za problem slabega izobraževanja duhovščine sta v enaki meri odgovorni tako država kot Cerkev. Prav posebno ostro pa je urednik reagiral pri Galbovem očitku na rovaš nedejavnosti in strahu štajerskih duhovnikov. Avtorja je kategorično zavrnil z utemeljitvijo, da ima pri sebi številna, reformam naklonjena pisma duhovnikov tretje diocese, ki da dokazujejo ravno nasprotno.⁶⁶³

Članek glavnega uvodničarja celjskega nemškega časopisa o katoliškem gibanju je pomemben v več pogledih. Bralci so z njegovo objavo dobili informacije o novem cerkvenem nauku in njegovih idejah. Avtor jim je svetoval, kaj naj z njimi počnejo, pri tem pa gibanja ni nikomur vsiljeval. Iz članka je sicer čutili naklonjenost gibanju, vendar se zanj javno ni opredelil. Ostati je želel nevtralen in je ljudi pozval k osebni presoji.

---

655 Prav tam, str. 154.

656 Arnoldi Wilhelm (4. 1. 1798 – 7. 1. 1864). V letih 1842–1864 je služboval kot škof v mestu Trier. Allgemeine Deutsche Biographie (herausgegeben durch die historische Commission bei der königlichen Akademie der Wissenschaft), Leipzig 1875, zvezek 1, str. 593–595.

657 Johannes Ronge (16. 10. 1813, Bischofswald in Schlesien – 20. 10. 1887, Wien). Prav tam, Leipzig 1889, zvezek 29, str. 129–130.

658 Program sestavlja devet točk, v katerih zavračajo papežev primat in funkcijo škofov, celibat, osebno spoved in javno čaščenje relikvij, postenje, uporabo latinskega jezika pri obredih. Priznavajo krst zrelega otroka in obhajilo. Zahtevajo svobodo vesti in svobodno razlago svetih spisov. Izražajo vero v enega boga in živijo v skladu z zakonom neizmerno ljubezni.

659 J. Galba, Die Deutschkatholiken, CZ, 5. 9. 1848, št. 33, str. 154.

660 Prav tam, str. 155.

661 Prav tam.

662 Prav tam.

663 Prav tam.

Članek je pomemben ne le zaradi informacije o novem gibanju, ampak tudi zaradi urednikovih opomb. Te jasno kažejo njegov odklonilni odnos do novega gibanja. Z njimi se je želel distancirati, hkrati pa tudi pomiriti morebitne nasilne reakcije, ki bi jih članek lahko izzval.

Galbov odnos do novega gibanja je podoben, če že ne enak, Füstrovemu. Ta se je načeloma sicer strinjal z ustanovitvijo nove, pametne verske združbe, vendar pa političnemu gibanju ni želel dodajati še verskega,⁶⁶⁴ čeprav je ves čas svojega delovanja na Dunaju kritiziral okostenelost Cerkve in poudarjal nujnost sprememb.

Celjski slovenski časopis je novo gibanje spremljal predvsem v času Rongejevega obiska v Gradcu. Izrazito negativno stališče do tega gibanja pride do izraza tudi v članku Slovenci molite, ki je bil povzet po *Slovenskem cerkvenem časopisu*.⁶⁶⁵ Članek svari pred nevarnostjo, ki jo predstavljajo krivoverci, in poziva na zavesten boj proti njim: »O uboga Avstria! kam ti greš? Na Laškim mori vojska tvoje otroke, - na Ogerskem davi ošabnost Madžarov svojim kralju in cesarju zveste Hervate in Slovence, - milijoni in milijoni žrečih kobilic razdevajo tam vse pridelke zemlje; - strašna kolera se iz Galicije in Sedmograškiga sem zmiram bolj po tebi razpenja - in iz Nemškiga so peršli v sedež tvojih poslancov na Dunaj lažni preroki, ki hočejo tvojim otrokam sveto edinozveličavno keršansko vero odvzeti.«⁶⁶⁶

---

664 Fister, Izbrani spisi str. 97.

665 Slovenci molite, CSN, 30. 8. 1848, št. 10, str. 40.

666 Prav tam.

ODNOS DO ŠOLSTVA

Ena izmed aktualnih družbenopolitičnih tem leta 1848 je bilo tudi šolstvo, ki je v revolucionarnem letu doživljalo prenavo. Okorel šolski sistem je bil predmet kritike marsikaterega intelektualca tistega časa. Dr. Füsturu se je prenova šolskega sistema zdela nujna: »Če so hoteli sistematično doseči, da bi se mlademu človeku vera zagabila in bi jo zasovražil, potem niso mogli iznajti ustrežnejšega sistema, kakršen vlada v avstrijskih šolah.«⁶⁶⁷ V svoji politični veroizpovedi se je zavzemal za popolno preobrazbo pouka, od univerze do ljudskih šol.

Korenite spremembe v šolstvu je konec marca 1848 napovedal prosvetni minister Franz Sommaruga.⁶⁶⁸ Koncept preureditve avstrijskega šolstva je pripravila posebna komisija pod vodstvom Franza Exnerja, univerzitetnega profesorja iz Prage; njen član je bil tudi znani Šafárik.⁶⁶⁹

Odras teh prizadevanj je nastanek Osnutka temeljnih načel javnega pouka v Avstriji⁶⁷⁰ (Entwurf über das öffentliche Unterrichtswesen), v katerem je bila osnovna šola postavljena na prvo mesto. Celjski nemški časopis celotnega Osnutka ni objavil, tako kot je to storil *Gratzer Zeitung*. Morda tudi zaradi njegovega obsega, saj ga je graški časopis objavil kar v štirih številkah.⁶⁷¹

Glede na to, da je bil Vincenc Prasch kot profesor slovenskega jezika vključen v šolski sistem, je bilo zanimanje celjskega nemškega časopisa za šolsko problematiko pričakovano. O dogajanjih na tem področju je bilo objavljenih več novic. Tako je Nigris iz rezidence poročal o deputaciji graških študentov na tamkajšnji univerzi,⁶⁷² o ukinitvi kirurškega študija je pisal dr. Lavrič. S tega področja naj omenimo še novico o pobudi za ustanovitev slovenske univerze,⁶⁷³ ki je omenjala tudi uvedbo obveznega predmeta slovenski jezik v gimnazije.

Znotraj šolskega vprašanja se je celjski nemški časopis ukvarjal predvsem z osnovnimi šolami. Septembra je v časopisu izšel uvodnik Juliusa Galbe z naslovom Volksschulen.⁶⁷⁴ Avtor članka je kot suplent dunajskega Teresianuma razmere na tem področju gotovo dobro poznal. V članku kritizira posamezne

---

667 Fister, Izbrani spisi, str. 48.

668 Franz Vincenc Sommaruga (18. 4. 1780, Dunaj - 2. 10. 1860, Heiligenstadt pri Dunaju). Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1877, zvezek 35, str. 276-281.

669 Jože Ciperle, Koncept preureditve avstrijskega šolstva, v: Slovenska kronika, str. 351. Paul Joseph Šafárik (13. 5. 1795, Kömerer - 26. 6. 1861, Praga). Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1874, zvezek 28, str. 53-65.

670 Več o tem glej Vlado Schmidt, Šolstvo, v: Slovenci v predmarčni dobi in revoluciji 1848, Ljubljana 1978, str. 58-60.

671 Entwurf der Grundzüge des öffentlichen Unterrichtswesens in Oesterreich, GZ, 20. 8. 1848, št. 154, nepaginirano, GZ, 21. 8. 1848, št. 155, nepaginirano, GZ, 22. 8. 1848, št. 156, nepaginirano, GZ, 23. 8. 1848, št. 157, nepaginirano.

672 CW, 8. 6. 1848, št. 11, str. 61.

673 Laibach, CZ, 14. 10. 1848, št. 53, str. 236.

674 J. Galba, Volksschulen, CZ, št. 37, 19. 9. 1848, str. 169-171.

člene Osnutka. Členov avtor ni citiral, našli smo jih v graškem časopisu in jih bomo za lažje razumevanje Galbove kritike v opombah navedli v celoti.

Pri branju se poraja vtis, da gre za subjektivno kritiko izbranih členov, včasih le za posamezne alineje. Domnevamo, da se je avtor z Osnutkom načeloma sicer strinjal, izpostavljeni člani pa so se premalo ujemali z osebno podobo osnovnih šol. Galbovi kritiki so bili izpostavljeni le člani iz prvega dela Osnutka, ki se je navezoval na temeljno izobraževanje. Srednje šole, o katerih je govoril drugi del Osnutka,⁶⁷⁵ in višje šolstvo v tretjem delu⁶⁷⁶ Galbe očitno niso zanimali. Pomen izobraževanja ljudskih množic je imel za avtorja prednost. Izobraževanje je po njegovem sredstvo, ki bi ljudem omogočilo razumevanje ustave, po kateri bi živeli. Posledično bi se to odrazilo v boljšem življenju družbe in njeni višji kulturni zavesti. Galba se je dobro zavedal posledic kakovostnega šolskega sistema za blagor države in naroda.

Galba se ni strinjal z 11. členom,⁶⁷⁷ ki je določal vire financiranja ljudskih šol. V prihodnje naj bi bile ljudske šole in zaposlitev učiteljev v skrbi občin, kjer pa to ne bi bilo mogoče, pa države. Avtor se s tako veliko pristojnostjo občine ni strinjal, saj bi se občine s tem ukvarjale zgolj iz koristoljubja. Specifični občinski interesi bi povzročili neenotnost izobraževanja, kar tudi za državo ne bi bilo koristno. Njeno trdnost namreč zagotavlja le dobro organiziran šolski sistem.

Učitelj ima odgovorno delo in slab položaj, zastopati bi moral interese občin, ob tem pa ne bi smel pozabiti, da je državni uslužbenec. Ostati bi moral načelen in zvest stroki ter se izogniti kritičnim očitkom v smislu: »Du ißt unser Brot, folglich mußt du auch unseren Willen thun.«⁶⁷⁸

Če bi v upravljanje šolstva vpletali občino, ne bi bilo nobenih koristi, saj bi po Galbovem mnenju prišlo le do manipulacij in poskusov vplivanja.

Galba je bil pri členu 12.⁶⁷⁹ manj kritičen. Šolnine naj bi bile oproščene podeželske šole, v mestnih pa naj bi občine odločale, ali jo bodo pobirale od pre-

---

675 Zweiter Abtheilung: Die Militären Schulen (A Gymnasien, B Bürger und Realschulen, C Andere Militäre Schulen) GZ, 22. 8. 1848, št. 156, nepaginirano.

676 Dritter Abtheilung: Die hohen Schulen (A Die Universitäten B Die Technischen Institute) GZ, 23. 8. 1848, št. 157, nepaginirano.

677 »Die Erhaltung der Volksschulen und ihrer Lehrer ist künftig eine Gemeindeangelegenheit. Die Gemeinden sind berechtigt zu diesem Zwecke eigene Gemeindeumlagen auszuschreiben. Die Personen oder Corporationen, welche bisher zu Beiträgen zur Erhaltung der Schulen und Lehrer verpflichtet waren, bleiben dies auch künftig, in so weit nicht etwa der Grund, woraus diese Verpflichtung erwächst, künftig wegfällt. Sie haben aber diejenigen Beiträge, welche in Geld bestehen, an die Gemeinde Cassen abzuliefern. Wo die Kräfte der Gemeinden nicht ausreichen, treten die Provinzialmittel, und für die Provinzen die Staatsmittel mit ihrer Aushilfe ein, über deren Größe die Provinzialland und Reichstage entscheiden.« Entwurf der Grundzüge des öffentlichen Unterrichtswesens in Oesterreich, GZ, 21. 8. 1848, št. 155, nepaginirano.

678 Prav tam.

679 »In den Landschulen wird künftig kein Schulgeld bezahlt, in den Stadtschulen steht die Erhebung desselben von den Zahlungsfähigen den Gemeinden frei, ist aber nirgends durch die Lehrer, sondern wo sie statt findet, durch die Gemeinden selbst vorzunehmen.« Entwurf der Grundzüge des öffentlichen Unterrichtswesens in Oesterreich, GZ, 21. 8. 1848, št. 155, nepaginirano.

možnejših družin. Uvedba šolnine se avtorju članka zdi nujna, tako pridobljen denar bi imel dvojno korist. Šole bi z njim pokrile četrtno stroškov, plačevanje šolnine pa bi povečalo skrb staršev za znanje njihovih otrok. To pomeni, da bi bilo vzdušje v domačem okolju bolj naklonjeno šoli. Starši bi skrbeli, da bi otroci redno obiskovali pouk in se doma pridno učili. Plačevanje šolnine bi po njegovem mnenju moralo biti obvezno v mestnih in podeželskih šolah, saj tudi na podeželju živijo bogate družine, ki si plačevanje šolnine lahko privoščijo. Po Galbovem predlogu naj bi šolnina letno znašala 2 gld,⁶⁸⁰ torej 240 žemelj.

Galba je bil prepričan, da je vrednost stvari odvisna od njihove cene. Dražje so, večja je njihova vrednost. Enako razmerje bi veljalo tudi v šolstvu. Cena, ki bi jo morali starši plačati, bi gotovo spremenila zavest ljudi. Znanje bi postalo vrednota, za katero bi bilo treba poleg truda prispevati tudi denar.

Galba je ostro kritiziral tisti del 14. člena,⁶⁸¹ ki govori o vlogi duhovščine v šolstvu. Ta bi smela poleg verouka poučevati tudi druge predmete. Po avtorjevem mnenju bi bilo to sprejemljivo le v primeru, če bi bil duhovnik strokovno podkovan, human in bi izražal visoko stopnjo moralne odgovornosti. Pogoj za vse to pa Galba vidi v odpravi celibata,⁶⁸² kar nam je že znano.

Glede na to, da k drugim točkam tega člena ni imel pripomb, lahko sklepamo, da se je z njimi strinjal. Med drugim se je torej strinjal z ustanavljanjem novih ljudskih šol v občinah, kjer živi najmanj 60 šoloobveznih otrok, ki zaradi oddaljenosti ne morejo obiskovati šole v sosednjem kraju. Zavzemal se je tudi za to, da mora šola izpolniti nekatere materialne pogoje.

Zapisali smo že, da je Galba cenil učitelje in se zavzemal za izboljšanje njihovega položaja. Zato je tudi reakcija na 23. člen,⁶⁸³ ki učitelju določa plačo

---

680 Prav tam.

681 »Damit die Volksschulen ihren Zweck zu erfüllen vermöge, soll die Schulpflichtigkeit der Kinder, welche keine höhere als diese Schule besuchen werden, von beendeten 6. bis 12. Jahre, und für die nachfolgende Sonntagsschule bis zum beendeten 13. Jahre bestehen, und es soll allmählich und sobald als möglich dafür gesorgt werden, daß 1) in jeder Gemeinde, wo sich wenigstens 60 schulpflichtige Kinder befinden, welche der Entfernung wegen eine andere Schule nicht besuchen können, eine selbständige Schule errichtet werde; 2) daß jede Trivialschule eine 3. Classe beigegeben werde; 3) daß an jeder Volksschule die nach Zahl und Art der Classen und Schüler nothwendige Anzahl von Lehrern, Lehrerinnen und Lehrzimmern nebst einem Spielplatze, und bei dem Landschulen auch ein Garten vorhanden sei; 4) daß auf dem Lande zur Unterstützung der Lehrer, wo eine solche sich als wünschenswerth darstellt, die Pfarrgeistlichkeit, so weit die Geschäfte der Seelsorge es gestatten, außer dem Religionsunterrichte noch einen anderen Theil des Volksunterrichts übernehme; 5) daß das Institut der Mutter- oder Kleinkinderschulen die größtmögliche Ausdehnung erhalte; 6) daß der Unterricht der eigentlichen Volksschulen, gleich wie er durch die Mutterschule verbreitet wird, so durch zweckmäßige Sonntagsschulen, Fortsetzung, und Vollendung erhalte.« Entwurf der Grundzüge des öffentlichen Unterrichtswesens in Oesterreich, GZ, 21.8.1848, št. 155, nepaginirano.

682 J. Galba, Volksschulen, CZ, št. 37, 19. 9. 1848, str. 170.

683 »Um den gegenwärtigen Lehrern sogleich eine Erleichterung ihrer drückenden Lage zu gewähren, und Muth und Kraft zur weiteren Ausbildung in ihnen zu erwecken soll ihr Gehalt von künftigem Rechnungsjahre an für Landschullehrer 200 fl. erhöht werden, und es soll von da an kein Unterlehrer (Gehülfe) in einer Stadt einem geringeren Gehalt als 200 fl. jährlich besitzen.« Entwurf der Grundzüge des öffentlichen Unterrichtswesens in Oesterreich, GZ, 21. 8. 1848, št. 155, nepaginirano.

200 gld (24.000 žemelj), pričakovana. Avtor se je zavzemal za višjo plačo, ki naj bi bila na podeželju 300 gld (36.000 žemelj), v mestnih šolah pa višja med 700 in 800 gld (84.000 do 96.000 žemelj).⁶⁸⁴ Poleg višje plače je učitelj po njegovem mnenju upravičen do stanovanja z vrtom, pripadala pa naj bi mu tudi določena količina drv. Glede na današnji položaj učiteljev komentar verjetno ni potreben. Primerjavo z žemljami smo navedli zgolj za ilustracijo, ne zato, da bi razburjali šolske oblasti. Dejstvo namreč je, da je bil položaj takratnega učiteljstva slab, kar je videti tudi v slovenskih *Novicah*, ki so na naslovni strani 26. številke objavile pesem učitelja Bernarda Tomšiča.⁶⁸⁵ Poglejmo njeno prvo kitico:

»Vsim je učiteljev beraška znana! –
Krog v jeseni moramo hoditi,
Se hliniti seljanam, jih prositi:
De b'zmesi dali kako pest za hrano.«⁶⁸⁶

Galba ločuje med univerzitetnim in podeželskim učiteljem, pri čemer se mu vloga slednjega zdi pomembnejša in odgovornejša. Učiteljeva prisotnost pri pouku mladih je nepogrešljiva, saj se niso sposobni sami učiti. Oblike poučevanja na univerzi so zaradi zrelosti študentov drugačne; gre za konzultacije in predavanja.

Galba je kritiziral 31. člen,⁶⁸⁷ ki omogoča ustanavljanje šol židom in drugim verskim skupnostim. Sprašuje se po smislu uvajanja tako imenovanih konfesijskih šol. Zavzema se namreč za versko toleranco ter enakopravnost različnih veroizpovedi. Za duhovnike predvideva le vodenje verouka. Nesmiselne se mu zdijo cerkvene šole, saj bi le-te pomenile samo še povečanje državnih stroškov.

Tudi v tem članku se je zavzemal za odpravo katekizma, ki ga je označil kot »unendliche abgeschmackt«. Prizadeval si je za uvedbo učbenika, ki bi cerkvene resnice razložil na sodoben, vsem razumljiv način.⁶⁸⁸

Uredniku se je prav na tem mestu zdelo pomembno, da bralcem pojasni zgodovino katekizma v šoli, ki je od 16. stoletja pri pouku uvajal sokratsko metodo mehanskega učenja snovi. Po besedah urednika je ta metoda postala za številne didaktike in metodike zastarela.⁶⁸⁹

684 J. Galba, Volksschulen, CZ, št. 37, 19. 9. 1848, str. 170.

685 Bernard Tomšič (26. 4. 1811, Videm/Dobropolje – 24. 5. 1856, Vinica v Beli krajini). SBL 4, str. 125.

686 Bernard Tomšič, Novice, 28. 6. 1848, št. 26, str. 109.

687 »Die Regulierung der Volksschulen der Akatholiken nach dem Grundsatz der gleichen politischen Berechtigung der christlichen Cofessionen, dann die Regulierung der Volksschulen der Juden, nach Maßgabe der ihnen einzuräumenden politischen Rechte, wird durch besonderer Gesetze erfolgen.« Entwurf der Grundzüge des öffentlichen Unterrichtswesens in Oesterreich, GZ, 21. 8. 1848, št. 155, nepaginirano.

688 J. Galba, Volksschulen, CZ, št. 37, 19. 9. 1848, str. 170.

689 J. Galba, Volksschulen, CZ, št. 37, 19. 9. 1848, str. 170.

Prav svobodnejši pouk so na Dunaju leta 1848 še prav posebej veselo pozdravili študentje: »To, kar jih navdaja z veseljem, je pričakovanje, da jim bodo znanost posredovali svobodno in sproščeno, da bo navsezadnje le konec pouka po starem kopitu, da jih odslej ne bodo obravnavali kot šolarje in ne bodo preverjali njihovega znanja po predelani učni snovi.«⁶⁹⁰

Galba je v članku izpostavil nekatere člene Osnutka, pri čemer pa se je osredotočil na osnovne šole. Kot intelektualec in kot člen v izobraževalni verigi je gotovo to smel in moral storiti. Kritiziral je star, okorel šolski sistem, predvsem pa togost poučevanja. Zavedal se je, kolikšno vrednost ima dobro organiziran in kvaliteten šolski sistem za trdnost države. Prav to naj bi bil tudi glavni razlog za njeno večjo angažiranost na vseh izobraževalnih ravneh.

Plačevanje šolnine se avtorju zdi pomembno ne le z ekonomskega, ampak tudi s čisto psihološkega vidika. Običajno namreč tisto, kar je podarjeno, ni cenjeno in nima vrednosti. Ti dve stališči mu pri plačevanju šolnine pomenita največ, vendar to ne pomeni, da nasprotuje dosegljivosti šolskih ustanov. Novi šolski sistem naj bi namreč prav z brezplačnim poukom olajšal dostopnost in prehodnost za manj premožne. Avtor je želel opozoriti na možne posledice.

Avtor se strinja z novo organizacijo šol, ki ne pozna več trivialk, glavnih šol in normalk, ampak samo trirazredno osnovno šolo. Prehod iz katerekoli šole v gimnazijo je bil takrat omogočen s sprejemnim izpitom, s priključitvijo dveh dotedanjih filozofskih letnikov pa je gimnazija postala osemrazredna in je usposabljala za študij na eni izmed štirih enakopravnih fakultet (teološki, pravni, medicinski in filozofski).⁶⁹¹

Glede na to, da je Galba izpostavil predvsem zunanje ogroditve prihodnjega osnovnega šolstva, vsebinsko pa ga ni kritiziral, sklepamo, da se je strinjal tudi s poučevalnim jezikom. Osnutek je pri pouku v posameznih deželah upošteval materinščino učencev nenemške narodnosti, če so le bili v večini. Materinščina kot poučevalni jezik je bila predvidena v osnovnih šolah, gimnazijah in drugih srednjih šolah.⁶⁹² Prav pri poučevalnem jeziku je treba omeniti, da so morala načela omenjenega osnutka čakati na osnovnošolski zakon iz leta 1869 in da so bile z Osnutkom organizacije gimnazij in realk v Avstriji najprej urejene razmere v teh šolah.⁶⁹³

V slovenskem celjskem časopisu pa je šolsko vprašanje prišlo do izraza prav glede (ne)uporabe slovenskega jezika pri poučevanju. Članek Svojim bratam šolskim učencem⁶⁹⁴ je pravzaprav apel nekega F. K. Glede na vsebino skle-

690 Fister, Izbrani spisi, str. 40–41.

691 Schmidt, Šolstvo, str. 59.

692 Jože Ciperle, Slovenščina v srednjih šolah in novi deželni šolski nadzorniki, v: Slovenska kronika, str. 369.

693 Prav tam, str. 370.

694 F. K., Svojim bratam šolskim učencem, CN, 6. 12. 1848, št. 24, str. 93–95 in CN, 13. 12. 1848, št. 25, str. 99.

pamo, da je bil učitelj, svojim stanovskim kolegom pa priporoča, naj pri svojem delu uporabljajo slovenski jezik.

Avtor se zaveda zunanjih in notranjih sporov in dilem posameznikov, ki so se znašli v novi situaciji. Slovenci so z ustavo dobili možnost postati narod, kasneje pa tudi pravico do rabe slovenskega jezika. Pri tem je bilo pričakovati, da bodo uradniki in učitelji z veseljem ustregli določilom, prav tako duhovščina. Na podlagi praktičnih primerov je F. K. želel prikazati, da še zdaleč ni tako. Svetla izjema mu je že omenjeni Jurklošter, kjer da je v uradu mogoče vse opraviti v slovenskem jeziku. Svetne in duhovne gospode zaradi neupoštevanja postav imenuje najhujše prestopnike, njihovo delovanje pa označi z besedo izdajstvo. Poziva svoje kolege šolnike, naj popravijo pretekle krivice. V preteklosti so namreč vsi, tudi avtor sam, poveličevali nemški jezik in ga priporočali Slovencem. Avtor se zaveda te napake in jo v modernem času želi popraviti, kajti: »Ker smo tedaj mi krivi, de Slovinc sam sebe več ne pozna (kako bo on druge narode poznal?) je naša sveta dolžnost, na dvojim se potruditi, de Slovence Slovencam povrnemo.«⁶⁹⁵ Meni, da nemški jezik v prihodnosti ne bo imel več takega pomena, zato pa naj kmetje ne silijo otroke v učenje tujega, ampak slovenskega jezika. Največjo težavo vidi zlasti pri nekaterih stanovskih kolegih, ki se upirajo slovenski slovnici. Zanje ima še poseben nasvet: »Na poletnim soncu buče dozori, morbit bi to tudi za njih glave veljalo, ko bi se za sencoj preveč ne pomikali. Težko vam bo, verjamem nemški slovnici, katero kakor med perste vsnovano, v glavi imate, slovo dati, pa ne bodite enaki Izraelcem, katiri so rešeni sužnosti na potu v obljubljeni deželo vendar za Egiptovskim česnam in čebulam milo zdihovali.«⁶⁹⁶

V drugem delu poziva duhovnike, naj za svoja oznanila uporabljajo slovenski jezik. Zagovarja enotno Slovenijo, v parlamentu pa zagovarja desnico in prihodnost v Avstriji.⁶⁹⁷

Članek iz slovenskega celjskega časopisa kaže na položaj slovenskega jezika v javni rabi, zlasti v šolstvu. Pri mnogih učiteljih je bil pretekli sistem še preveč ukoreninjen, da bi ga lahko v kratkem obdobju presegli. Avtor v dobro naroda poziva, naj učitelji zavestno pospešijo ta proces in prenašajo ljubezen do jezika na mladino. Pri celjskem nemškem časopisu tovrstnih pozivov v prid slovenskemu jeziku ni bilo.

Ob tem je treba omeniti tudi uvodnik Juliusa Galbe z naslovom Volksfeste,⁶⁹⁸ ki ga je celjski nemški časopis objavil v začetku septembra.

Avtor v članku s kulturno vsebino ni mogel mimo osebnih političnih stališč, zlasti mimo svojega videnja tedanje cerkvene politike. Pojavijo se že znani

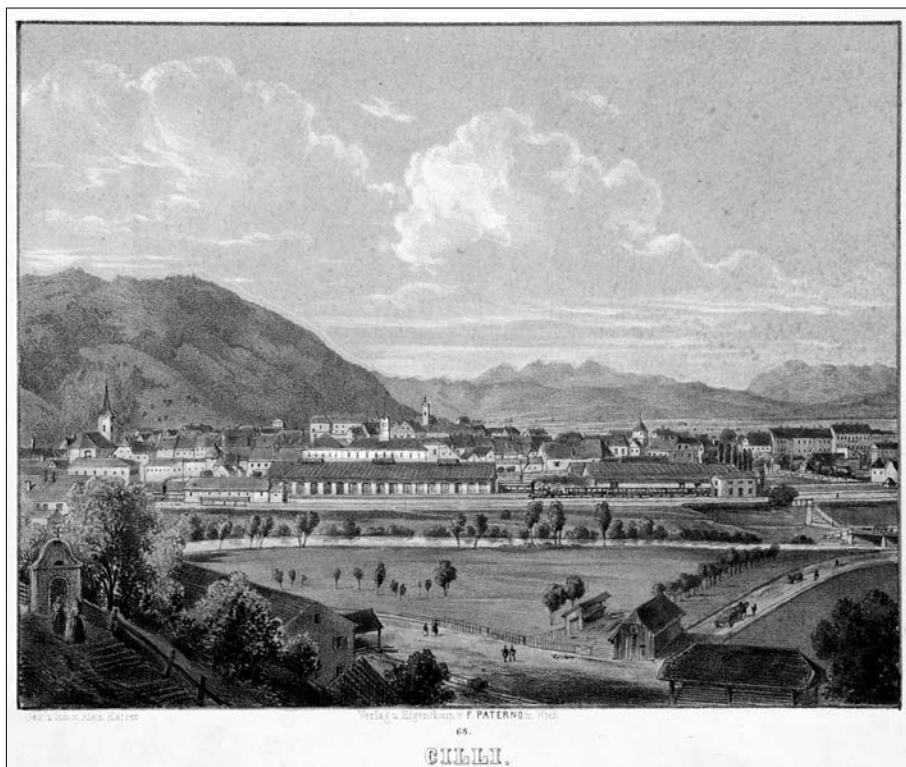
---

695 F. K., Svojim bratam šolskim učenikom, CN, 6. 12. 1848, št. 24, str. 94.

696 Prav tam.

697 F. K., Svojim bratam šolskim učenikom, CN, 13. 12. 1848, št. 25, str. 99.

698 Dr. J. Galba, Volksfeste, CZ, 7. 9. 1848, št. 34, str. 157–158.

Alexander Kaiser, Pogled na Celje z Jožefovega hriba, okoli 1855

očitki o njeni nepripravljenosti za spremembe in o prepričanju številnih duhovnikov, da spremembe prinašajo zlo.

Z žalostjo ugotavlja, da kmetje v revolucionarnih spremembah vidijo le odpravo dajatev in nič drugega. Ljudskih množic pač ni zajel in prežal duh svobode. Vzroke za tako stanje vidi v slabi bralni kulturi, ki je na podeželju komajda zaznavna. Pri razsvetljevanju ljudi odločilno vlogo pripisuje izobražencem: »Die Aufgabe der Gebildeten ist es nun die Unwißenden aufzuklären. Denn die Verfassung alle selbstständigen Staatsbürger mit der politischen Freiheit theilen wird, so müssen auch Alle unterrichtet werden, damit sie dieselbe verständig benutzen.«⁶⁹⁹

Izobrazba bi omogočila razumevanje ustave, ljudje pa bi sčasoma po njenih postavah tudi živeli. Eden izmed načinov pridobivanja izobrazbe, širjenja duha in razsvetljevanja ljudskih množic, so bila po njegovem prav družabna srečanja. Tovrstne zabave krepijo občutek pripadnosti nekemu narodu in vodijo do spoznanja o sreči ljudi. Ob tem je kritiziral plehkost družabnih prireditev.

699 Prav tam.

Višjo raven prireditve bi po avtorjevem mnenju dosegli z drugačnim pristopom pri njihovi pripravi. Star način veseljačenja in popivanja v novih razmerah ni več sprejemljiv. Revolucija in z njo pridobljena svoboda zahtevata plemenitega duha. Divjaškega načina uživanja, ki ga je stari sistem še dovoljeval, bi se v tem času morali sramovati. Revolucija bi morala v vsakem človeku vzbuditi željo po boljšem stanju notranjega duha.

Med kvalitetne prireditve je štel ustanavljanje pevskih zborov in organiziranje njihovih srečanj. Na tovrstnih shodih naj bi prepevali domoljubne pesmi. Z govori, v katerih se morajo prepletati nove ideje in misli, bi osveščali ljudske množice.

Med prizadevanji za izboljšanje kulturne zavesti množic mu veliko pomenijo gimnastične igre, ki naj jih vodijo izobraženi učitelji. Pozival je narodno gardo, naj ukine parade, ki so samo mimohod uniform. Avtor vidi prihodnjo vlogo narodnih gard predvsem pri pripravi javnih, kulturnih srečanj. Prav očitek gardi je pri uredniku vzbudil ogorčenje, kar je izrazil tudi v opombi.

Galba v uvodniku izraža vrsto svojih (že znanih) osebnih prepričanj. Kritizira star absolutistični sistem, ki je bil brez vrednot in poln razuzdanega življenja. Zanj je cilj novega sistema življenje ljudi na višji kulturni ravni, višje družbeno stanje zvesti. V svojih prizadevanjih se ni omejil na ozek krog. Glavno vlogo pri dvigu kulturne ravni naj bi imeli izobraženci. Ti bi svoje znanje na različne načine širili med preprosto ljudstvo. Priložnosti za to so kulturne, športne in druge javne prireditve, ki ne bi bile same sebi namen. Družabne prireditve so mu pomenile možnost razširjanja političnih idej in ustave, hkrati pa tudi razvijanje novega kulturnega zavedanja.

O vsem tem je pisal tudi v svojem *Allgemeine Lebensphilosophie*; kultura je spretnost čutečega bitja, ki se ukvarja z lepoto v njenem najširšem pomenu. Umetniško ustvarjanje preprečujeta primitivnost in revščina. Vzpodbudo za to pa mu predstavljajo ustanavljanje umetniških šol, podeljevanje štipendij in organiziranje razstav.

Velik pomen pri tem imata tudi izobraževanje in razvoj znanosti. Tu je na prvem mestu filozofija, zgodovina je na četrtem mestu, za njo matematika.

Znanost dobiva svoj odraz v literaturi, v obliki knjig, pa tudi v obliki časopisov in lepakov.

ODNOS DO NARODNE GARDE

Ena temeljnih pridobitev revolucije leta 1848 je bila ustanovitev narodnih straž ali nacionalnih gard. Oblast jih je hotela prikazati kot varuhe reda in miru ter pomočnike legalnih oblasti. Običajno so bile ustanovljene na pobudo oblastnih organov. Oblasti, ki jih dejansko niso marale in so odnose do njih uravnavale glede na politične vzorce, so si preko vodstva narodnih straž prizadevale dobiti prevlado nad njimi. Narodne straže so marsikje imeli za nasprotnike starega reda in varuhe pridobitve revolucije.⁷⁰⁰

Notranji minister baron Pillersdorf je 10. aprila izdal začasna pravila narodne staže, ki obsegajo deset členov. Z njimi so določeni namen, članstvo in organizacija ene najtrdnejših ustavnih naprav. Njihova osnovna naloga je bila braniti vladarja, ustavo in zakonodajo, neodvisnost in celovitost države. V nje vrste so bili dolžni stopiti vsi moški od 19. do 50. leta, če se čutijo fizično sposobni. Pristopili pa so do izpolnjenega 60. leta vsi, razen vajencev, hlapcev ali tistih, ki so se preživljali z dnino ali tedensko plačo. Obvezno članstvo ni veljalo za duhovnike, vojake in mobilizirane člane črne vojske, finančne stražnike, upravne, sodne in občinske biriče, fizično nesposobne in kaznovane osebe. Najvišja inštanca je bil notranji minister, sicer pa so bile podrejene civilnim oblastem. Narodna straža je bila organizirana po občinah, začasno je bilo njeno ustanavljanje dovoljeno le po krajih z več kot tisoč prebivalci. Upravni odbor, ki je vodil narodno stražo v nevojaških zadevah, je moral posebej poskrbeti za natančen seznam članov, uniforme, opremo in orožje. Predsednik odbora je bil krajevni komandant narodne straže, od pet do enajst gardistov pa je sestavljalo upravni del.⁷⁰¹

Začetne številke celjskega nemškega časopisa so bile namenjene seznanjanju bralcev s pravili narodnih straž, njihovimi nalogami,⁷⁰² provizoričnim statutom narodne garde,⁷⁰³ članek Aufruf an die Bewohner von Cilli⁷⁰⁴ pa je govoril o pomenu ustanavljanja tovrstnih oboroženih oddelkov. Še prav posebej veliko prostora pa je bilo namenjenega povezovanju celjske narodne straže z okoliškimi. Skupaj z ustanavljanjem narodnih gard je raslo nezaupanje, ki je ob debatah, ali naj se ustanovitev straž razširi tudi na podeželje, še bolj naraščalo.⁷⁰⁵ Celjski nemški časopis je ves čas zato še toliko bolj poudarjal pomen enotnosti.⁷⁰⁶

700 Granda, Dolenjska v revolucionarnem, str. 101, 102.

701 Prav tam.

702 Zeitfragen, CW, 15. 4. 1848, št. 3, str. 15-16, in Zeitfragen, CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 21.

703 Cilli, CZ, 12. 9. 1848, št. 35, str. 163-164.

704 Aufruf an die Bewohner von Cilli, CW, 1. 4. 1848, št. 1, str. 4.

705 CW, 1. 4. 1848, št. 1, str. 3.

706 Zeitfragen, CW, 15. 4. 1848, št. 3, str. 15-16.

K hitrejšemu povezovanju naj bi pripomogel tudi poziv poveljnika celjske narodne straže Gurnika⁷⁰⁷ Aufruf an die Nationalgarden des flachen Landes und der l. f. Märkte und Städte des Cillier Kreises.⁷⁰⁸

O stanju narodne garde na Štajerskem izvemo več iz članka dr. Rudolfa Puffa⁷⁰⁹ Zur Tagsgeschichte des steirischen Unterlandes, pod katerega se je podpisal s k. k. Prof. und National-Garde-Hauptman.⁷¹⁰ Puff, o katerem bomo več napisali v naslednjem poglavju, je maja prevzel komando v vrstah mariborske narodne garde.⁷¹¹ Leta 1848 je nastopil proti slovenskemu političnemu programu Zedinjene Slovenije in je brez uspeha kandidiral za Frankfurt v mariborski okolici. Slovenskega vprašanja ni videl kot vprašanja naroda. Njegovo rešitev je videl v dvigu ljudske izobrazbe in slovenščine, odstranitvi osovraženih uradnikov, izobrazbi duhovnikov, odpravi podložništva ter v političnem obveščanju ljudstva po zaupnikih.⁷¹² Prav to stališče je bilo leta 1848 vzrok, da se je prvotna naklonjenost Slovencev do njega spremenila.

Puff v članku opiše razmere v vrstah narodne garde, hkrati pa želi agitirati za nove člane. Avtor je čas od marca označil za »feueres Bewegen«, v katerem so prišla na dan nacionalna gibanja, ki se kažejo v nemško-slovanskem konfliktu in – Bog ne daj – separatizmu. V nasprotju z vojsko, ki ima med ljudstvom vedno manj ugleda, postaja narodna straža vse bolj priljubljena. Te trditve Puff podpre z naštevanjem krajev in s številčnostjo njihovih odredov, ne le v mestih, ampak tudi v odročnih krajih. Pomembna se mu zdi odločitev večine gardistov v mestih Ptuj, Celje in Maribor o nabavi uniform na lastne stroške. Revnejši sloji so to dosegli z mesečnim prihrankom enega goldinarja, najrevnejšim pa so pomagali s skupnim prispevkom. Ob koncu pisanja je pozval k povezovanju med posameznimi kraji. Iz Puffovega pisma je razbrati dvoje. Na eni strani gre za odpor proti separatizmu in slovansko-nemškemu konfliktu. Bil je pač zagovornik enotne Štajerske in bratske povezanosti med obema narodoma. Po drugi strani pa je kot poveljnik narodne garde agitiral za nove člane in bil zagovornik enotnega nastopa vseh štajerskih gardistov.

Celjski nemški časopis je spremljal delovanje drugih lokalnih gard. Tako je 1. avgusta objavil pismo iz Judenburga, v katerem tamkajšnja garda obljublja

---

707 Za poveljnika celjske narodne straže so izvolili poštarja Vincenca Gurnika, za adjutanta, vojaškega pomočnika, mu je bil najprej dodeljen Karl Andres, nato pa Wirt in Span. Gurnik si je zaman prizadeval, da bi prišlo do združitve. Straža je bila razdeljena v dve kompaniji (80–100 mož), njihova poveljnika sta bila izvoljena z večino glasov. Oficirja so izbrali iz vrst državnih uradnikov in uglednih meščanov, člani so imeli dolge sablje in puške. Vadili so na Glaziji, pred občinsko hišo je bilo redno na straži 8–10 mož. Orožen, Zgodovina Celja in okolice, 2. del, str. 6.

708 Aufruf an die Nationalgarden des flachen Landes und der Märkte und Städte des Cillier Kreises, CW, 15. 4. 1848, št. 3, str. 16.

709 Rudolf Puff (10. 7. 1801, Holzbaueregg na Zahodnem Štajerskem – 20. 6. 1865, Maribor). SBL 2, str. 593–594.

710 Zur Tagsgeschichte des steirischen Unterlandes, CZ, 7. 7. 1848, št 16, str. 86.

711 Gatti, Die Ereignisse des Jahres 1848, str. 172.

712 SBL 2, str. 594.

zvestobo cesarju. Zanimiva je pesem v čast cesarju na začetku dopisa, nastala pred letom 1848.⁷¹³

Sicer pa so narodne straže s svojimi godbami bile dejavne pri različnih državnih ali cerkvenih slovesnostih, kar je poživilo glasbeno in družabno življenje v mestih.⁷¹⁴ Tudi v Celju; prvič že ob prireditvi v čast cesarjevega rojstnega dneva.⁷¹⁵ Slavje se je začelo že na predvečer 25. aprila, ko so ljubitelji umetnosti uprizorili igro Die Corsen in Ungarn. Naslednji dan je bila ob 10. uri parada tamkajšnje vojske in narodne garde.⁷¹⁶

Popoldne se je narodna garda odpravila za Bežigrad, kjer jim je tamkajšnji gostilničar pripravil lep sprejem. Branje ustave so pozdravljali vzkliki in streli. Po osvežitvi se je povorka odpravila nazaj v mesto. Zvečer je bilo mesto razsvetljeno, narodna garda pa je skozi mesto priredila sprevod z baklami. Za konec so pred okrožnim uradom še enkrat zapeli himno, ki so jo spremljali radostni Vivat v čast ustave. Avtor J. E. G. pisanje zaključí v zanosnem slogu.⁷¹⁷

Posebno slovesno je bilo septembra, ob svečani blagoslovitvi zastave, »Fahnenweihe«.⁷¹⁸ Slavje se je začelo na predvečer, 3. septembra, z gledališko predstavo in baletom pod vodstvom učitelja koreografije gospoda Avgusta Friedlanda. Na dan slovesnosti, 4. septembra, so že navsezgodaj v mesto prišli oddelki okoliških narodnih gard. Dan prej je prispel tudi štajerski general Pürker, »der Allverehrte Obercommandant der Nationalgarde in Steiermark«. Veliko občudovanja je pri Celjanih zaradi oborožitve vzbudila bistriška narodna garda. Med drugimi gosti so bili gardisti iz Laškega, Sevnice, Konjic in Slovenske Bistrice.

Te impozantne slovesnosti so se udeležili tudi šoštanjski gardisti; po pisanju dr. Vošnjaka so takrat v Celju plapolale slovenske zastave, ne da bi kdo ugovarjal.⁷¹⁹

Na svečanosti na Jermenečah⁷²⁰ so se zbrali številni obiskovalci iz bližnje in daljne okolice. Slavnost je z uvodnim govorom v slovenskem in nemškem

713 Judenburg, CZ, 1. 8. 1848, št. 23, str. 116.

714 Granda, Dolenjska v revolucionarnem, str. 104.

715 Cesarjev rojstni dan, 19. april, je bil leta 1848 v velikem tednu, ko niso smeli prirejati proslav in zabav. Zato so slavnostne prireditve premaknili na čas po veliki noči. Proslavljanje je bilo množično, saj je bila navada, da so bile na sedežih župnij slovesne maše z obveznim Tedeumom. V letu revolucije so bile te svečanosti še toliko bolj zanimive, ker so se morali na njih pojavljati tako predstavniki starih oblasti kot tudi tistih sil, ki so jih na površje potisnili dramatični dogodki v mesecu marcu. Zato so marsikje razobesili napise, ki so izražali ljubezen do cesarja Ferdinanda Dobrotljivega in zahvalo za podeljene svoboščine, predvsem pa pozivali k bratski slogi vseh stanov in k miru. Stane Granda, Varljivi mir, v: Slovenska kronika, str. 325.

716 Cilli, CW, 27. 4. 1848, št. 5, str. 26.

717 O slavju glej tudi Orožen, Celska kronika, str. 205.

718 Cilli, CZ, 7. 9. 1848, št. 34, str. 158-159.

719 Vošnjak, Spomini, str. 30.

720 Jermenče se je imenovala kasnejša in sedanja Glazija. Okolica Jermenč je segala od Glazije vzdolž Savinje do izliva Voglajne, najvažnejši del te okolice jožefinski katastrof označuje kot celjski Lend. Orožen, Zgodovina Celja in okolice, 1. del, str. 423.

jeziku odprl škof Vodušek, ki je imel tudi mašo. Maše so se udeležili gardisti v popolni uniformi, kar je celotno podobo slavja še polepšalo. Splošno občudovanje je požela lepa zastava, darilo celjskih žena. Ob dvigovanju zastave so se iz množice večkrat zaslišali vzkliki kot: »enotna Štajerska, našim slovanskim in nemškim bratom, ena in močna Avstrija, za svobodo in pravico«. Sledil je govor komandanta celjske garde Gurnika, ki je ganil vse prisotne. Govor je najprej v nemškem jeziku poudarjal bratstvo, takoj za tem pa je imel še slovenskega, ki ga je množica bučno pozdravila. Dopoldanski del se je končal z veličastnim mimohodom. Popoldan je bil namenjen zabavi. Po kosilu, ki je bilo v stavbi okrožnega urada, so se gardisti v spremstvu glasbenikov iz Celja in Bistrice podali v zabavišni kraj Bežigrad, kjer so se v bratskem duhu veselili in zabavali. Ognjemet je naznanil vrnitev gardistov; sledil je veličasten sprevod z baklami. Avtor je svoje poročanje o tem svečanem in za Celje zares velikem dogodku končal s pozivi na enotnost.

Slovesnost je odmevala tudi v naslednji številki, ko so se celjski gardisti svojim okoliškim bratom s pismom *An die verehrten Nationalgarden des Cillier Kreises*⁷²¹ še posebej zahvalili. Slovesni dogodek sta obeležila tudi graški⁷²² in celjski slovenski časopis.⁷²³

V zadnjih dveh mesecih izhajanja časopisa zasledimo redke novice o narodni gardi. Zanimiva je tista o posegu garde zaradi ropa v velenjskem okrožju. Zaradi ciganskega ropanja serežanov je narodna straža ob alarmu na območjih mest Ptuj, Slovenska Bistrica pa tudi Celje, energično zbrala in oborožila svoje može. Do neposrednih bojov sicer ni prišlo, časopis pa narodni straži zaradi hitre akcije ni mogel odreči priznanja.⁷²⁴

Narodni gardi so bile namenjene tudi slabe besede. Ob nemirih ljudstva, ki se je pritoževalo nad plačilom štantnine na letnem sejmu v Laškem, so namesto narodne garde vpoklicali manjšo vojsko, rekoč, da je ta bolj zanesljiva. Za avtorja članka, nekega A. S., pa je bilo huje to, da se je dan po teh dogodkih do zob oborožena narodna garda v vsem svojem blišču razkazovala pri procesiji. Avtor je menil, da s takimi dejanji pri ljudeh vzbujajo občutke, da je vse skupaj bolj gledališka igra kot pa prava obramba. Zaveda se vse bolj blede vloge narodne garde kot varuhinje notranjega reda in miru.⁷²⁵

Odnos celjskega nemškega časopisa do narodne garde je izrazito naklonjen, kar je odraz odraz takratnega interesa celjskih meščanov. V primerjavi s celjskim slovenskim časopisom je nemški narodni gardi namenil več prostora.

---

721 *An die verehrten Nationalgarden des Cillier Kreises*, *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 12. 9. 1848, št. 31, CZ, 12. 9. 1848, št. 35, nepaginirano.

722 *Die Fahnenweihe der Nationalgarde in Cilli am 1. August 1848*, GZ, 8. 9. 1848, št. 173, nepaginirano.

723 *Blagoslovljene bandere narodne straže v Celi*, CSN, 6. 9. 1848, št. 11, str. 41.

724 *Cilli*, 21. 11. 1848, št. 55, str. 244.

725 *Wochenschau*, CW, 28. 6. 1848, št. 14, str. 76.

Analiza poročil, ki so se navezovala na narodno gardo v Celju, je pokazala dve aktualni vprašanji. Najprej problem povezovanja z okoliškimi gardami, pri čemer ne moremo mimo prizadevanja celjskih gardistov. Druga poročila pa so povezana z različnimi slovesnostmi v Celju, kar kaže na aktivno vlogo narodne garde pri družabnem in kulturnem življenju v mestu.

DOMOZNANSKI PRISPEVKI

Zapisali smo že, da je svoboda tiska povzročila vsebinski preobrat časopisov. Politična razpravljanja so le redko zmotili članki domoznanske ali celo gospodarske vsebine. Tako tudi *Cillier Zeitung* z objavo Puffovega članka *Die Gesundbrunnen zu Kostreinitz*⁷²⁶ predstavlja prej izjemo kot pravilo. Profesor humaniore⁷²⁷ na mariborski gimnaziji je bil po rodu sicer Nemeč, slovensko kulturo in Slovence pa je upošteval kot sestavni del Štajerske in Avstrije. Pokrajino, zlasti Štajersko, je spoznaval na potovanjih. Pod pravim imenom ali pod psevdonomimom Rudolph Bacherer je objavljaj v številnih periodičnih tiskih v Gradcu, Ljubljani in na Dunaju. Njegova dela obravnavajo pokrajinsko, zgodovinsko, arheološko in umetnostno gradivo Maribora, slovenske Štajerske, Ljubljane, Turjaka, Istre, Vojne krajine in Kosova. V njih je poročal o delu sodobnih društev in krajevnih dogodkih. Samostojne objave je posvetil Rogaški Slatini, Laškemu in Rimskim Toplicam, izdal je prvi vodnik po vsej Štajerski, ki vsebuje statistično-geografske preglede krajev, okrajev, občin, proizvodnjo, promet, zgodovinske spomenike in naravne znamenitosti, značaj in življenje prebivalstva ter obsežen seznam slovenskih krajevnih imen, ki so različna od nemških.⁷²⁸

Članek o Kostrivnici je pravzaprav reklama za vrelec in tudi za njegovo prečudovito okolico. Puff je najprej predstavil zgodovino vrelca in njegovega začetnika Ignaca Novaka, potem pa opisal okolico, ki je po njegovem mnenju glavni razlog za njegov hiter razvoj. V drugem nadaljevanju se je osredotočil na etnološki opis. Pri opisu narodne noše si je pomagal s slovenskimi besedami, kot je na primer »Petscha«. Opisal je lastnosti in sestavo zdravilne vode ter jo imenoval »Luxusgetränk«. V zadnjem nadaljevanju je do izraza še enkrat prišla glavna Puffova lastnost, to je slikovito opisovanje kraja.

Puffov članek je kvaliteten etnološki prispevek o kraju, hkrati pa gre tudi za poučno vsebino o zdravilnih učinkih vode.

Pod istim naslovom je bil prispevek kot feljton objavljen že leta 1845, v 102. in 104. številki časopisa *Oesterreichische Morgenblatt*,⁷²⁹ kar je bila zagotovo dobra reklama za zdravilišče.

---

726 R. Puff, *Die Gesundbrunnen zu Kostreinitz*, CZ, 7. 7. 1848, št 16, str. 86–87, CZ, 11. 7. 1848, št 17, str. 90 in CZ, 14. 7. 1848, št. 18, str. 94.

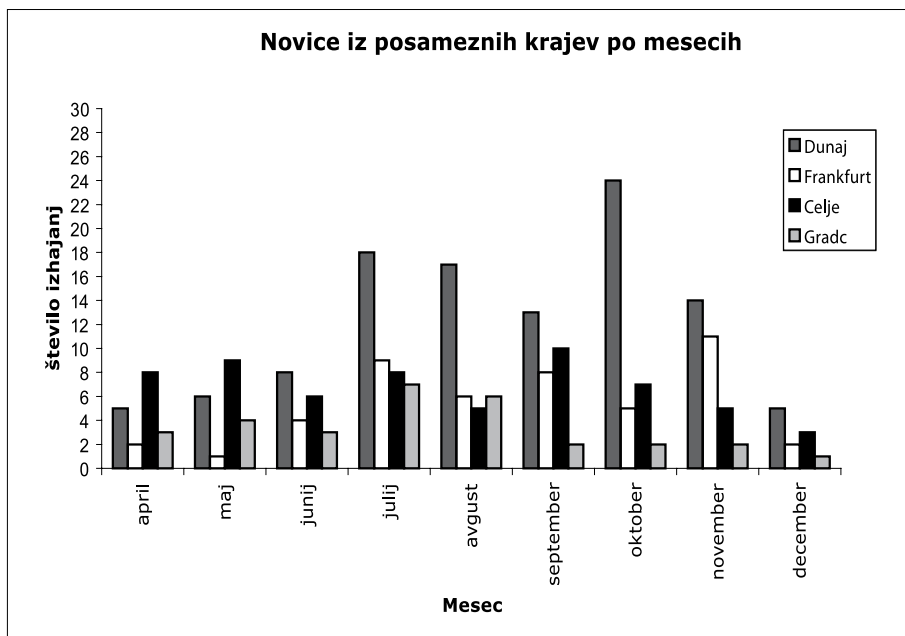
727 Humaniora – klasični predmeti (iz starogrške in rimske kulture); višji razredi nekdanje latinske srednje šole. Bunc, *Slovar tujk*, str.180.

728 SBL 2, str. 593, 594.

729 Gertraud Marinelli-König, *Die Südslaven in den Wiener Zeitschriften des Vormärz*, Wien 1994, str. 440.

LOKALNO POROČANJE

Cillier Wochenblatt je pregled lokalnih dogodkov združil v rubriko *Wochenschau*, ki je bila navadno na naslovni strani. Novice iz neavstrijskih nemških dežel so bile natisnjene v istoimenski rubriki *Nicht österreichische deutsche Länder*, dogodki iz nenemških krajev pa v rubriki *Nicht deutsche Staaten (Länder) Oesterreichs* in tudi *Nicht deutsche österreichische Länder*.

Graf 1: Pogostnost novic glede na posamezne mesece.

Preimenovanje časopisa ni prineslo samo vsebinske spremembe, ampak tudi zunanje. Ukinjene so bile nekatere rubrike. *Wochenschau* se tako zadnjič pojavi 16.,⁷³⁰ v šesti številki se zadnjič pojavi rubrika *Nicht österreichische deutsche Länder*⁷³¹ in v osmi številki *Nicht deutsche Staaten (Länder) Oesterreichs*.⁷³²

Po preimenovanju časopisa se je lokalno poročanje tiskalo v drugem delu glavnega lista. Bralci so bili sprva seznanjeni z dogodki iz zahodnega, od jeseni dalje pa tudi iz vzhodnega dela monarhije. Med novicami je večkrat najti poro-

730 *Wochenschau*, CZ, 7. 7. 1848, št. 16, str. 87.

731 *Nicht österreichische deutsche Staaten*, CW, 4. 5. 1848, str. 31.

732 *Nicht deutsche österreichische Länder*, CW, 18. 5. 1848, št. 8, str. 43.

čila iz Severne Amerike, Pariza, Krakova, Dresdna, Londona, Španije, Prusije, Bukarešte. Celo iz Alžirije so poročali o protestih proti francoski vladi.⁷³³

Analiza o lokalnih dogodkih je pokazala, da je bilo zanimanje celjskega nemškega časopisa usmerjeno predvsem na Dunaj, Frankfurt in deloma tudi na deželno središče. Pogostnost novic iz omenjenih mest je bila pogojena z dogodki, kar kaže tudi grafični prikaz, pri čemer smo Celje uporabili za primerjavo.

Slikovni prikaz je še en dokaz več k trditvi, da se je celjski nemški časopis zanimal predvsem za Dunaj ter da je poročil o dogajanju v Celju in okolici predvsem veliko v spomladanskem času, to je v času volilnih bojev. Kasnejše novice iz mesta so se navezovale na različne slovesnosti, kot na primer »Fahnenweihe«,⁷³⁴ imenovanje okrožnega glavarja Janeza Schmelzerja,⁷³⁵ svečano mašo ob zmagi avstrijske vojske v Italiji⁷³⁶ in novico o potresu.⁷³⁷ Preostale vesti so bile povezane s prihodom vojske, ki je na poti na bojišče prenočila v mestu. V okviru sicer redkih kulturnih novic je potrebno omeniti vabili na kulturni prireditvi. Prvo je vabilo na kulturni večer, katerega izkupiček je bil namenjen nakupu zvona farne cerkve,⁷³⁸ drugo pa je vabilo na koncert slavnega štajerskega violinista Ellerja.⁷³⁹

Novic iz deželnega središča je bilo relativno malo in so bile v glavnem povezane z zasedanjem deželnega zbora. Najprej je šlo za spor z graškimi deželnimi zborom v boju za pravilno zastopstvo dežele. V Celju so namreč nasprotovali poskusu štajerskih deželnih stanov, da bi se – sicer v nekoliko razširjeni sestavi – izdajali za predstavnike dežele. Uredništvo je z odločnim pripisom dalo vedeti, da se ne strinja z deputacijo stanov, razširjeno z nekaj predstavniki meščanov in kmetov, ki se je 28. marca 1848 odpravila na Dunaj, da bi tam zastopala interese dežele.⁷⁴⁰

Število novic iz Frankfurta je bilo skromno, vsebinsko pa so se nanašala na zasedanja nemškega parlamenta, saj o čem drugem tudi ni imelo smisla pisati. Nekaj več novic je bilo poleti, kar je povezano z odhodom nadvojvode Janeza v Frankfurt, in pa jeseni, ko je šlo za parlamentarne razprave v zvezi s prihodnjo ureditvijo države. Tako so lahko bralci končno rešitev o bodoči ureditvi države prebrali v prvi novembrski številki.⁷⁴¹

Največji delež med vsemi objavljenimi novicami imajo poročila z Dunaja; prvo novico lahko preberemo že v prvi številki *Cillier Wochenblatta*.⁷⁴² Sicer

733 Algerien, CW, 15. 6. 1848, št. 12, str. 68.

734 Cilli, CZ, 7. 9. 1848, št. 34, str. 158–159

735 Cilli, CZ, 12. 9. 1848, št. 35, str. 163.

736 Cilli, CZ, 19. 9. 1848, št. 37, str. 167.

737 Cilli, CZ, 26. 9. 1848, št. 39, str. 180.

738 Cilli, CZ, 22. 9. 1848, št. 38, str. 176. Glej poglavje o kulturnih prireditvah v Celju.

739 Cilli, CZ, 26. 9. 1848, št. 39, str. 180.

740 Zeitfragen, CW, 1. 4. 1848, št. 1, str. 6, in Cvirn, Celje in leto 1848, str. 62.

741 Frankfurt, CZ, 3. 11. 1848, št. 50, str. 222.

742 Wien, CW, 1. 4. 1848, št. 1, str. 5.

so bralci časopisa lahko iz njih izvedeli o imenovanju vlade 8. julija,⁷⁴³ sestavi parlamenta in imenovanih ministrh,⁷⁴⁴ izvoljenih članih komisije za izdelavo poslovnika,⁷⁴⁵ prebrali so tudi lahko nagovor cesarja poslancem,⁷⁴⁶ prošnjo poslancev, s katero so cesarja prosili za vrnitev na Dunaj,⁷⁴⁷ ter opis njegove vrnitve v rezidenco.⁷⁴⁸

Oktobrska dunajska revolucija je v *Cillier Zeitungu* zelo odmevala, na kar kažejo številni, precej dolgi članki o tamkajšnjih razmerah. Ti so lahko, tako kot v številki 44,⁷⁴⁹ zapolnili celoten prostor glavnega lista, povzeti pa so bili po večini iz *Journala des oesterreichischen Lloyd*.

Zadnjo oktobrsko številko celjskega nemškega časopisa so polnili razglasi feldmaršala Windisch-Graetza o splošnem napadu na Dunaj,⁷⁵⁰ razglas o zavzetju mesta,⁷⁵¹ pa odlok, s katerim je bilo delo dunajskega parlamenta prekinjeno.⁷⁵²

Novice z Dunaja

Največji delež med vsemi objavljenimi novicami imajo poročila z Dunaja, zato si jih oglejmo najprej. Prvo novico iz rezidence lahko preberemo že v prvi številki *Cillier Wochenblatta*⁷⁵³ in govori o odstopu političnih moč preteklega režima.

Vsebinsko so bile novice z Dunaja izključno politične narave. Med drugim so poročale o imenovanju vlade 8. julija,⁷⁵⁴ sestavi parlamenta in imenovanih ministrh,⁷⁵⁵ izvoljenih članih komisije za izdelavo poslovnika.⁷⁵⁶

Poleg poletnih Nigrisovih poročil sta se z novicami iz dunajskega parlamenta v celjski nemški časopis redno javljala še dva dopisnika. Eden od njiju je bil dr. Lavrič, katerega sodelovanje s celjskim nemškim časopisom smo že

---

743 8. julija je odstopil minister Pillesdorf, 19. julija je vlado prevzel baron Doblhoff. V vladi so bili med drugim tudi Johann Philipp von Wessenberg kot notranji minister ter pravosodni minister dr. Alexander Bach. Zöllner, *Geschichte Österreichs*, str. 358. Anton II. Doblhoff-Dier Anton Freiherr (10. 11. 1800, Gorica - 16. 4. 1872, Dunaj), Wurzbach, *Biographisches Lexikon*, Wien 1858, zvezek 3, str. 330-331.

744 Wien, CZ, 18. 7. 1848, št. 19, str. 99.

745 Prav tam.

746 Wien, CZ, 11. 8. 1848, št. 26, str. 126.

747 Wien, CZ, 4. 8. 1848, št. 24, str. 120.

748 Wien, CZ, 14. 8. 1848, št. 27, str. 129.

749 Ereignisse in der Residenz, CZ, 13. 10. 1848, št. 44, str. 197.

750 Cilli, CZ, 31. 10. 1848, št. 49, str. 219.

751 Prav tam.

752 Prav tam, str. 220.

753 Wien, CW, 1. 4. 1848, št. 1, str. 5.

754 Dne 8. julija je odstopil minister Pillesdorf, 19. julija je vlado prevzel baron Doblhoff. V vladi so bili med drugim tudi Johann Philipp von Wessenberg kot notranji minister ter pravosodni minister dr. Alexander Bach. Zöllner, *Geschichte Österreichs*, str. 358.

755 Wien, CZ, 18. 7. 1848, št. 19, str. 99.

756 Prav tam.

obravnnavali v poglavju o dopisnikih časopisa. Zastopal je velikonemško idejo in je največjo korist za slovenske dežele videl v skupni državi z Nemčijo.⁷⁵⁷

Lavrič je natančno opisal dogajanja v dunajskem parlamentu. Njegova poročila so vsebovala govore poslancev, interpelacije, prepire, vzklike in aplavze, kar kaže na to, da si je pri pisanju pomagal s stenografskimi zapisniki razprav. Pisal je o usmeritvi posameznih strank v parlamentu,⁷⁵⁸ o volitvah predsedstva parlamenta,⁷⁵⁹ poročal o delovanju različnih ministrstev in o razmerah v prestolnici.⁷⁶⁰

Vroč julijsko vzdušje je opisal za naslednjimi besedami: »Wir haben Ursache, zu vermuthen, daß der Reichstag radikal ausfallen wird, mithin können wir auch nur ein entschieden freisinniges Ministerium dulden.«⁷⁶¹ V nadaljevanju se je dotaknil svobode tiska in njegovih nalog: »[...] alle Zustände soll die Presse offen darstellen, denn das Ministerium will die möglichste Öffentlichkeit zur Richtschnur der Politik wählen.«⁷⁶² Ob tej novici najdemo urednikovo pripombo, ki kaže na to, da celjski nemški časopis ni mogel ali smel pisati o vsem.

Novice iz rezidence sta objavljala oba celjska časopisa. Tako sta v drugi polovici avgusta oba spremljala delavske nemire na Dunaju. Le-ti so izvirali iz nezadovoljstva delavcev nad dnevnimi mezdami, posredovala pa sta garda in ministrstvo:

»[...] Am 21. begann die Aufregung unter den Arbeiter und war leider von einigen Unglücksfällen begleitet, wurde aber durch die Fertigkeit des Ministers Schwarzer, [...], wieder beigelegt. Allein am 22. und 23. kam es zu ernstern Conflicten, die ein sehr blutiges Ende nahmen, denn bereits zählte man an 40 Tode und Verwunderte.«⁷⁶³

»V ponedeljek 21. t. m. ob ½ 3 popoldan je na Dunaju hudi hrup postal. Delavci so se v mesto rinili, zato ker je bilo njih vsakdanjo plačilo pomanjšano na 20 ino 15 kr. Narodna straša ino vojaki so združeni, delavce iz mesta vergli ino mestne vrate posedli. V vipplinski vlici so se nek hudo dajali. Kaj se je v noči zgodilo, še ni znano.«⁷⁶⁴

757 Apih, Slovenci in 1848. leto, str. 95.

758 »Die äußerste Rechte womit man die Rückschritts oder reactionäre Partei bezeichnet, füllte sich mit galizischen Bauern, worauf eine Reihe leere Sitze, dann wieder Galizier folgten. Das Centrum wies eine sehr geringe Anzahl Conservativer, die am Bestehenden halten oder auch Alles beim alten Gange lassen wollen. Die Linke aus Liberalen, freisinnigen Demokraten welche der Volkssouveränität huldigen, bestehend, war, so wie die äußerste Linke am zahlreichsten besetzt. Dort fanden sich [...] Dr. A. Bach, Redacteur E. v. Schwarzer, [...] Dr. Smecker, dann mehrere Geistliche und einige Galizier. Die Linke bildete sonst im Parlament die Opposition der Regierung, [...]« Wien, CZ, 14. 7. 1848, št. 18, str. 95.

759 Wien, CZ, 22. 8. 1848, št. 29, str. 139.

760 Wien, CZ, 11. 8. 1848, št. 26, str. 125-126.

761 Wien, CZ, 18. 7. 1848, št. 19, str. 98.

762 Prav tam.

763 Wien, CZ, 25. 8. 1848, št. 30, str. 144.

764 Dunaj, CSN, 23. 8. 1848, št. 9, str. 36.

Pri poročilih o omenjenih dogodkih opazimo razlike. Po poročanju nemškega časopisa je bilo 7 mrtvih in 64 ranjenih,⁷⁶⁵ po poročanju slovenskega, pet dni pozneje, pa je bilo med ubogimi puntarskimi delavci 6 mrtvih in 53 ranjenih, pri čemer se »puntarija henja pač vselej nesrečno«.⁷⁶⁶

Avgustovsko poročanje iz rezidence so v obeh časopisih zaključile novice o obtožbah urednikov Falke in Buchheima.⁷⁶⁷

Konec septembra⁷⁶⁸ je nemški časopis izčrpno pisal o burnih razpravah v dunajskem parlamentu, ki so na seji 19. septembra potekale ob (ne)sprejemu ogrske deputacije na Dunaju. Rezultat dolgotrajne razprave – seja je trajala kar 12 ur – je bil, da so ogrsko delegacijo poslali domov. Avtor je ogorčen zaradi brežčutnosti razprave, čeprav ugotavlja, da je bil rezultat pričakovan.

Čeprav je Hans Kudlich⁷⁶⁹ že 26. julija v parlament vložil predlog za odpravo kmečkih podložnosti,⁷⁷⁰ Lavrič o tem ni posebej poročal.

Zadnje Lavričevo poročilo je časopis objavil v zadnji septembrski številki. Razlogi za to niso znani in o njih lahko le ugibamo. Njegov odhod iz rezidence bi lahko povezovali s strahom pred bližajočo se nevarnostjo. V zraku je bilo verjetno že moč čutiti krvavi duh prihajajočih spopadov.

Lavrič je v svoja poročanja mimogrede vključil tudi obrobna dogajanja, tako je denimo pisal o uporu novinarjev: »Die Journalisten haben sich vereinigt, nicht früher Berichte über die Reichstagssitzungen zu veröffentlichen, bis ihnen nicht ein passenderer Platz im Sitzungslocale eingeräumt wird.«⁷⁷¹

Oktobrska dunajska revolucija je v *Cillier Zeitungu* zelo odmevala, na kar kažejo številni, precej dolgi članki o tamkajšnjih razmerah. Ti so včasih, tako kot v številki 44,⁷⁷² zapolnili celoten prostor glavnega lista, povzeti pa so bili po večini iz *Journala des oesterreichischen Lloyd*.

Urednikov odnos do oktobrskih dogodkov se kaže iz pripisa ob poročilu o dunajski stvarnosti: »Tief erschüttert von der vernichtende Gewalt der Ereignisse in der Residenz, wo Bürger, gegen Bürger, Waffenbrüder gegen Waffenbrüder sich gegenseitig hinschlachteten, [...]. Aber ein Wort müssen wir mit gewaltiger Stimme allen zurufen: Treu Ergebenheit für den Monarchen und Achtung vor den Beschlüssen des Reichstages, solange derselbe nicht durch die Gewalt der Bajonette eingeschüchtert ist.«⁷⁷³ Ob tem poudari, da je v preteklosti večkrat opozarjal na nespoštovanje tujih narodnosti na Ogrskem, kar je

765 Wien, CZ, 25. 8. 1848, št. 30, str. 144.

766 Dunaj, CSN, 30. 8. 1848, št. 10, str. 40.

767 Wien, CZ, 29. 8. 1848, št. 31, str. 147.

768 Wien, CZ, 22. 9. 1848, št. 38, str. 173–175.

769 Hans Kudlich (23. 10. 1823, Lobenstein – 11. 11. Hoboken, ZDA). Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1823, zvezek 13, str. 301–303.

770 Zöllner, Geschichte Österreichs, str. 358.

771 Wien, CZ, 29. 9. 1848, št. 40, str. 183.

772 Ereignisse in der Residenz, CZ, 13. 10. 1848, št. 44, str. 197.

773 Wien, CZ, 10. 10. 1848, št. 43, str. 193.

tudi glavni razlog za krvave dogodke. Prasz je ob njih pretresen, zlasti pa nad krvavo zatrti revolucijo. Ti dogodki so povzročili tudi vsebinsko spremembo prihodnjih števil.

Ob teh dogodkih je *Cillier Zeitung* v celoti objavil razglas feldmaršala Windisch-Graetza Bewohner Wiens⁷⁷⁴ ter njegovih 7 točk,⁷⁷⁵ ki naj bi urejale življenje v prestolnici. Razpuščene so bile vse oborožene legije študentov, suspendirani časopisi v času bojev, zaprti vsi klubi, zahtevana je bila izročitev oseb, vsi tujci, ki nimajo ustreznih dokumentov so se morali izseliti. Razglas je pozival k pokorščini in grozil z ostrimi ukrepi.

O zavrnitvi pomoči mesta Celja obleganim dunajskim revolucionarjem pa smo že pisali. Poročanje o oktobrskih dogodkih je bilo v *Cillier Zeitungu* v duhu aktualnosti. Temu cilju lahko sledimo do krvavega obračuna z oktobrskimi revolucionarji. Podrobna analiza namreč kaže, da se je kot reakcija na te dogodke zgodil preobrat v uredniški politiki. Iz časopisa vejeta urednikovo tiho razočaranje nad prihodom reakcije in strah pred izgubo komaj rojene svobode. Njegovo navdušenje nad pridobitvami revolucije in nad idejami o svobodni pisani besedi je, tako kot plamen revolucije, počasi ugašalo.

Zadnje oktobrske številke celjskega nemškega časopisa so polnili razglasi feldmaršala Windisch-Graetza o splošnem napadu na Dunaj⁷⁷⁶ in razglas o zavzetju mesta.⁷⁷⁷ Objavljen je bil tudi cesarski odlok, s katerim je bilo delo dunajskega parlamenta prekinjeno.⁷⁷⁸ Hkrati je bil to tudi poziv poslancem, naj se do 15. novembra oglasijo v Křomerižu,⁷⁷⁹ kjer se bodo razprave o ustavi nadaljevale.

Na urednikovo nadaljnje delo je gotovo vplival tudi oktobrski dekret ministrstva, ki je dovoljeval le izhajanje *Wiener Zeitung*. Praszovo navdušenje je po krvavem koncu oktobra zamenjal strah pred reakcijo. Mnogi pristaši revolucije so v poteku oktobrskih dogodkov videli zmagovit pohod reakcije. Končno je bil nad njo razočaran tudi glavni uvodničar celjskega nemškega časopisa Julius Galba. V tem sta si bila z urednikom enakih misli.

Kljub temu pa časopis v času razprav křomeriškega parlamenta o prihodnji ureditvi države ni mogel ostati neopredeljen. Do jasne opredelitve v *Cillier Zeitungu* pride decembra, tik pred koncem izhajanja. Med različnimi razpravami v zvezi z bodočo ureditvijo države se mu zdi najbližja usmeritev nemškega centra. Program je obsegal tri točke, z njimi pa je zajel položaj posameznika v bodo-

---

774 Bewohner Wiens!, CZ, 27. 10. 1848, št. 48, str. 214–215.

775 Wien, CZ, 27. 10. 1848, št. 48, str. 216.

776 Cilli, CZ, 31. 10. 1848, št. 49, str. 219.

777 Prav tam.

778 Prav tam, str. 220.

779 Razprave državnega zbora v Křomerižu, glej Apih, Slovenci in 1848. leto, str. 244–254.

či državi,⁷⁸⁰ položaj občin in provinc⁷⁸¹ ter odnos z Nemčijo.⁷⁸² Predvideval je centralizirano Avstrijo ter upoštevanje interesov posameznih narodov in dežel, nasprotoval pa federalizaciji monarhije.⁷⁸³

Poročanje o smrtnih kaznih

Po zadušitvi oktobrskih dogodkov je *Cillier Zeitung* objavil številne novice o izrečenih smrtnih kaznih v monarhiji. Veliko število poročil o opravljenih ali izrečenih smrtnih sodbah je dovolj velik razlog, da jim namenimo posebno poglavje.

Vzroke za veliko število vesti o smrtnih kaznih v *Cillier Zeitungu* gre iskati predvsem v odmevih na takratne parlamentarne namere. Predvidevali so namreč odpravo smrtne kazni in ne zadušitev dunajske oktobrske revolucije.

Razprave o odpravi smrtne kazni so se v avstrijskem državnem zboru začele šele po oktobrski dunajski revoluciji, in sicer 24., 25. in 29. januarja 1849 v Křomerižu. Tega dne je bil sklep o odpravi smrtne kazni tudi sprejet, vendar ga cesar nikoli ni potrdil. Tako se je smrtna kazen v monarhiji obdržala vse do leta 1918.⁷⁸⁴

Po oktobrskih dogodkih se je povsod obračunavalo z bližnjo preteklostjo. Bliskovito se je ukrepalo že ob najmanjšem odklonu od prave poti, pogosto tudi samo kot svarilo pred podobnimi izgredi. Praktično vsaka novembrska številka

---

780 »Vom Standpunkte der Humanität streben wir an die größtmögliche, mit dem Staatszwecke vereinbare Freiheit für jedes Individuum in seiner dreifachen Eigenschaft, als Glied des Staates, als Glied eines Volksstammes, als Glied einer Gemeinde, und fordern demnach: für jeden Staatsbürger gleiche staatsbürgerliche Rechte und Pflichten. [...] Wir sind zu oberst freie Oesterreicher, und als freie Oesterreicher brüderlich vereinte Deutsche, Slaven, Italiener und Rumänien.« Programm des Centrums, CZ, 5. 12. 1848, št. 59, str. 257.

781 »Wie Grundpfeiler sind des freien Staates sind uns die freien Ortsgemeinden, welche die gemeinsamen Interessen ihres Bezirkes durch einen aus Urwahlen hervorgehende Kreisvertretung wahrnehmen. Bezirke und Kreise wären so viel wie möglich nach Nationalitäten abzugrenzen, [...] In Landtagen, auf Volksvertretung beruhend wären alle inneren Angelegenheiten, welche das Wohl mehrerer Kreise oder gesammten Provinz betreffen, [...]. An der Spitze der Verwaltung hätten Minister-Gouverneure zu stehen, [...]. Nationale Streitigkeiten sind in Provinzen mit gemischten Nationalitäten durch Schiedsgerichte beizulegen, zu denen jeder Volksstamm eine gleiche Anzahl Schiedsrichter und letztere den Obmann wählen. [...] Die gesetzgebende Reichsgewalt wäre von zwei Kammern, deren eine vom Volke, die andere von den Kreisvertretungen und Landtagenbeschickt wird, [...] die vollziehende Gewalt wäre vom Kaiser durch das verantwortliche Ministerium auszuüben; [...]« Prav tam, str. 257–258.

782 »Wir bezwecken einen festen und beliebenden Verband mit Deutschland, nicht blos, weil ein Theil Oesterreichs von deutschen Brüdern bewohnt wird sondern weil Deutschland sich auf derselben Basis freier Institutionen zu vereinigen strebt, und weil wir in der Gleichheit der Volksfreiheiten und in der Gemeinsamkeit so vieler Geistiger und materieller Berührungspuncte einen bei weitem größerer Gewähr für die nach Außen und Innen gesicherte Fortdauer der Freiheit und für rasche Entwicklung des allgemeinen geistigen und materiellen Fortschrittes finden, [...]« Prav tam, str. 258.

783 Programm des Centrums, CZ, 5. 12. 1848, št. 59, nepaginirano. Glej tudi Cvirn, Celje in leto 1848, str. 69, in Apih, Slovenci in 1848. leto, str. 237–244.

784 Peter Vodopivec, Slovenci in smrtne kazen, v: Smrtne kazen, ur. Jaša Zlobec, Ljubljana 1989, str. 195–196.

celjskega nemškega časopisa je poročala o številu zaprtih oseb⁷⁸⁵ ter o izvršenih usmrnitvah.⁷⁸⁶

Smrtna kazen je doletela vsakega prestopnika, ne oziraje se na njegov družbeni položaj in stan. Najbolj burno je v nemških deželah gotovo odmevala usmrtitev leipziškega knjigotrčca in poslanca Roberta Bluma,⁷⁸⁷ ki je bil obtožen javnega hujskanja in oboroženega upora proti cesarskim četam.⁷⁸⁸ Primer je v celjskem nemškem časopisu odmeval ves november.⁷⁸⁹ *Cillier Zeitung* v zvezi s tem poroča, da je frankfurtska skupščina decembra na Dunaj poslala komisijo, ki je želela dobiti vpogled v uradne akte o tem primeru. Dokumenti so bili neoporečni, kazen pa v skladu s takrat veljavnimi vojaškimi zakoni. Komisarji so avstrijskemu uradništvu očitali neupoštevanje sklepov frankfurtskega parlamenta, z dne 29. in 30. septembra. Odgovor avstrijske vlade je bil, da ji omenjeni sklepi v času sporne eksekucije uradno še niso bili znani.⁷⁹⁰

Med usmrčenimi v poročilih celjskega nemškega časopisa najdemo tudi čisto preproste ljudi,⁷⁹¹ vajence,⁷⁹² gardiste,⁷⁹³ vojake,⁷⁹⁴ urednike časopisov.⁷⁹⁵ Med slednje sodita Alfred Julius Becher⁷⁹⁶ in Hermann Jellinek,⁷⁹⁷ urednika in sodelavca časopisa *Radikale*.⁷⁹⁸ Jellinek je bil urednik političnega časopisa *Kritischer Sprechsaal für die hauptfrage der österreichischer Politik*, ki je izšel samo tri-

---

785 Wien, CZ, 17. 11. 1848, št. 54, str. 239.

786 *Cillier Zeitung* je na primer po časopisu *Wiener Zeitung* povzel usmrtitve Preßlern, Frobela. Wien, CZ, 17. 11. 1848, št. 54, str. 239.

787 Robert Blum (10. 11. 1804, Köln – 9. 11. 1848, Dunaj). *Allgemeine Deutsche Biographie*, Leipzig 1875, zvezek 2, str. 739–741.

788 CZ, 14. 11. 1848, št. 53, str. 235.

789 Frankfurt, 14. 11. 1848, št. 53, str. 236, Wien CZ, 17. 11. 1848, št. 54, str. 240, Sachsen, CZ, 21. 11. 1848, št. 55, str. 244, Frankfurt, CZ, 24. 11. 1848, št. 56, str. 246, Dresden, CZ, 24. 11. 1848, št. 56, str. 247, »In Mainz wurden von allen Gasthöfen, und den im Hafen liegenden Schiffen Trauerflaggen aufgehetzt.« Mainz, CZ, 28. 11. 1848, št. 57, str. 250.

790 Kremsier, CZ, 12. 12. 1848, št. 61, str. 268.

791 Zaradi sodelovanja v oboroženem uporu je bil na smrt obsojen 32-letni Dunajčan Eduard Preßlern Edler, 43-letnega Juliusa Fröbla, iz Griebheima pa je zaradi olajševalnih okoliščin pomilostil sam Windisch-Graetz. CZ, 17. 11. 1848, št. 54. Smrtna kazen je doletela Antona Broginija iz mesta Brünn, ker je v eni izmed tamkajšnjih krčem v prisotnosti civilistov, kot tudi vojaških oseb, hujskal ljudi in javno grozil z umorom pomembnih oseb. Wien, CZ, 21. 11. 1848, št. 55, str. 244.

792 Kovaški vajenec J. Horwath iz Oeldenburga. CZ, 12. 12. 1848, št. 61, str. 268.

793 Poveljnik Braun – okrajni komandant dunajske narodne garde, Wien CZ, 17. 11. 1848, št. 54, str. 240, in Johann Horwath, čevljar in podporočnik narodne garde, Wien CZ, 21. 11. 1848, št. 55, str. 244.

794 Joseph Dangel – vojak bataljona Kinsky, Wien CZ, 21. 11. 1848, št. 55, str. 244.

795 Wien, CZ, 28. 11. 1848, št. 57, str. 250.

796 Julius Alfred Becher (1803 ali 1804, Manchester – 23. 11. 1848, ustreljen na Dunaju). *Wurzbach, Biographisches Lexikon*, Wien 1856, zvezek 1, str. 207–208. Po pisanju celjskega nemškega časopisa je bil protestantske vere, doktor prava in hkrati odgovorni urednik časopisa *Der Radikale*.

797 Herman Jellinek (22. 1. 1822, Drslowitz – 23. 11. 1848, ustreljen na Dunaju). *Wurzbach, Biographisches Lexikon*, Wien 1863, zvezek 10, str. 157–160. Po pisanju celjskega nemškega časopisa je bil star 25 let, židovske vere, doktor filozofije in sodelavec časopisa *Der Radikale*.

798 *Radikale. Abendzeitung für das Inn- und Ausland. Täglich*. Zenker, *Geschichte der Wiener Journalistik*, str. 151.

krat.⁷⁹⁹ V oktobru sta javno zasmehovala razglas feldmaršala Windisch-Graetza, bralce pa pozivala k uporu, neposlušnosti in neplačevanju davkov.⁸⁰⁰

Za konec naj omenimo, da je časopis poročal tudi o zaprtju dveh graških profesorjev, razlogov za to pa po mnenju časopisa ni vedel nihče.⁸⁰¹

Novice iz deželnega glavnega mesta

Ob analizi novic iz Gradca bomo primerjali oba celjska časopisa. Uvodne vrstice bodo namenjene samo nemškemu časopisu, ker je začel izhajati prej kot slovenski, v nadaljevanju pa si bomo pogledali podobnosti in razlike v vesteh iz deželnega središča. Pri tem bomo še posebej izpostavili poročila o dogajanjih v deželnem zboru.

Že spomladanska poročila iz Gradca so se v celjskem nemškem časopisu v glavnem nanašala na delovanje deželnega zbora. Najprej je šlo za spor z graškim deželnim zborom, boj za pravilno zastopstvo dežele. V Celju so nasprotovali poskusu štajerskih deželnih stanov, da bi se – sicer v nekoliko razširjeni sestavi – izdajali za predstavnike dežele. Uredništvo je z odločnim pripisom dalo vedeti, da se ne strinja z deputacijo stanov, razširjeno z nekaj predstavniki meščanov in kmetov, ki se je 28. marca 1848 odpravila na Dunaj, da bi tam zastopala interese dežele.⁸⁰²

Druga številka *Cillier Wochenblatta* je poročala o razširjenem občinskem zboru, v katerega so bili poleg starih članov vabljeni tudi člani iz kmečkega stanu in meščanstva. Časopis je poimensko naštel vse vabljene,⁸⁰³ ki so zastopali kmečki in meščanski razred, vključeval pa je tudi predstavnike obrti in dva predstavnika učiteljstva. Seja odbora je bila 7. aprila in časopis je objavil štiri točke, v katerih so se zavzeli, »da se deželni stanovi reorganizirajo v pravo ljudsko, vse razrede obsegajoče in na številu prebivalstva utemeljeno predstavništvo! [...]«. ⁸⁰⁴ Časopis je zahteval: » [...] , daß von Seite der Regierung die Aufforderung erlassen werde, zum deutschen Parlamente nach Frankfurt Deputirte nach Maßgabe der Bevölkerung der Provinz zu senden. Bei dem Ministerium des Innern Protest einzulegen, gegen die Wirksamkeit der Vorarbeiten der gegenwärtigen die Wünsche des Landes nicht vertretenden Ständeversammlung.«⁸⁰⁵

799 Prav tam, str. 149.

800 Wien, CZ, 28. 11. 1848, št. 57, str. 250.

801 Gratz, CZ, 24. 11. 1848, št. 56, str. 248.

802 Zeitfragen, CW, 1. 4. 1848, št. 1, str. 6, in Cvirn, Celje in leto 1848, str. 62.

803 Iz kmečkega stanu – Martin Škraber, Georg Lippouscheg, Franz Ostroschnig, Michael Gorischeg; iz meščanskega razreda – Endres, Herzmann senior, Laßnig, Tschampa, Sabukoscheg Alois, Wagner, Winkler; iz industrijskih delavnic – Gurnig, Novak Ignaz, Maurer; iz vrst učiteljstva – dr. Foregger, profesor Prasch.

804 Wochenschau, CW, 8. 4. 1848, št. 2, str. 7, Cvirn, Celje in leto 1848, str. 63.

805 Wochenschau, CW, 8. 4. 1848, št. 2, str. 7.

Spor je bil kar odmeven, saj je redakcija tudi v naslednji številki dodatno pojasnila razloge za protest pri notranjem ministrstvu; ta je bil sprejet na seji 7. aprila. Objavila je dopis meščanskega odbora, datiran s 14. majem,⁸⁰⁶ ki je po poročanju časopisa teden dni kasneje doživel prirčen sprejem.⁸⁰⁷ Na to poročilo se navezuje članek nekega M., ki iz Gradca poroča, da so se v mestu razširile govornice, da želi deželni glavar odstopiti. Javni shod številnih prebivalcev mesta dokazuje nasprotno.⁸⁰⁸

V zvezi s poročanjem o dogajanjih v deželnem zboru naj omenimo zanimivo ugotovitev nekega C. H. iz Gradca, ki je pohvalil aktualnost in široko zanimanje časopisa.⁸⁰⁹ Očitno je bil celjski nemški časopis eden izmed redkih lokalnih časopisov, ki so ga zanimala tudi dogajanja v deželnem zboru. To je opazil tudi Gatti, ki je menil, da so se številni časopisi razpisali o nepomembnih zadevah, ob tem pa pozabili na dogajanja v deželnem zboru; tudi *Gratzer Zeitung* je šele pozneje začel kazati zanimanje za dogajanja v tem zboru.⁸¹⁰

O delovanju deželnega zbora je nameraval redno poročati tudi celjski slovenski časopis.⁸¹¹ V poročilih je naštel vse člane deželnega zbora ter njihove naloge.⁸¹² Poleg notranje strukture je bil v posebnem članku opisan zunanji videz stavbe deželnega zbora.⁸¹³

Poletno poročanje je bilo pogostejše, saj je zbor med 13. junijem in 17. avgustom ter med 6. in 8. novembrom imel 48 sej.⁸¹⁴ Slovenci so imeli med 90 poslanci štiri može: poleg Vincenca Gurnika iz Celja še Franca Rapotarja iz Velenja ter uradnika Knaffla in Jakoba Krefta iz Biserjan ob Ščavnici.⁸¹⁵

Razprave graškega deželnega zbora so polnile zlasti avgustovske številke *Cillier Zeitung*. Celjski nemški časopis je brez komentarja objavil sklepe zasedanja deželnega zbora,⁸¹⁶ za katere so glasovali vsi slovenski poslanci. Pred naštetimi sklepi je bila razglašena nedeljivost Štajerske. Izmed sedmih točk je bila še posebej vidna točka 3: »Den Steiermärkern deutschen so wie slovenischen Stammes sind gewährleistet: die Gleichstellung ihrerer Nationalitäten, die Gleichheit Aller vor dem Gesetze, die persönliche und die Gewissensfreiheit, das Petitionsrecht und das Recht sich zu versammeln und Vereine zu bilden, die Rede und Pressefreiheit, das Recht zu Herstellung und Erhaltung einer kräfti-

---

806 Wochenschau, CW, 15. 4. 1848, št. 3, str. 13.

807 Cilli, CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 18.

808 Gratz, prav tam.

809 CZ, 4. 7. 1848, št. 15, str. 82.

810 Gatti, Die Ereignisse des Jahres 1848, str. 207–208.

811 Od štajerskiga zbora, CSN, 1. 7. 1848, št. 1, str. 2.

812 Prav tam, str. 1–2.

813 Škrebe, Iz Gradca, CSN, 8. 7. 1848, št. 2, str. 6.

814 Melik, Celje in leto 1848, str. 215.

815 Prav tam.

816 Glej tudi Cvirn, Celje in leto 1848, str. 66.

gen Volkswehre, so wie alle übrigen Rechte, welche zu Folge der Verfassung des österreichischen Staates jedem Staatsbürger zustehen.«⁸¹⁷

Medtem ko je celjski nemški časopis z zasedanja deželnega zbora poročal tudi o reorganizaciji patrimonialnega sodstva in o sprejetju deželne ustave, po kateri je Štajerska ostala enotna dežela,⁸¹⁸ je slovenski s te seje objavil le 1. člen, ki določa administrativne enote in s tem tudi uradni jezik.⁸¹⁹ O tem je nemški časopis poročal v naslednji številki na naslovni strani.⁸²⁰

Poročila o vedenju poslanca Krefta so sicer identična, res pa je, da je nemški v svojem poročilu bolj natančen, saj opisuje tudi dogajanja pred tem.

---

817 Gratz, CZ, 11. 8. 1848, št. 26, str. 127.

818 Prav tam. Objavljenih je bilo sedem točk ustave.

819 Deželni zbor, CSN, 16. 8. 1848, št. 8, str. 29-30.

820 Gratz, CZ, 14. 8. 1848, št. 27, str. 129-130.

Poglejmo, kako sta o Kreftovem zavzemanju za priključitev h Kranjski poročala oba celjska časopisa:

»[...] obgleich Krefť noch schriftlich protestiren wollte, was jedoch der Landtag nicht zugestand und nur seinen Protest im Protokolle anmerkte. Krefť äußerte sich beiläufig wie folgt: Wir Slaven sollen am Landtag deutsch sprechen? Schon haben wir eine Petition an den Reichstag, eine Petition wegen Zuthellung der slavischen Provinzen an Krain übergeben, wir wollen bei Österreich bleiben, aber ein slavisches Land bilden, die windische Mark war auch vor 400 Jahren nicht bei Steiermark. Dagegen bemerkt die Gratzter Zeitung: 'Herr Krefť, Sie haben ein gefährliches Wort gesprochen, sie wollen den Stein der Zwietracht in unser schönes einiges Land schleudern. Sie, der Sie gestern für §. 1. Steiermark ist ein einiges untheilbares Herzogthum, stimmten, sprachen mit einer Gleichgültigkeit für einen Separatismus, den weder Ihre Committenten noch unsere slavischen Brüder jenseits der Drau theilen werden. Foregger und Gurnig geben uns einen besseren Begriff von den Sympathien unserer slavischen Brüder.«⁸²¹

»V gornim in srednim Štajerskim se bi vse opravile v nemškem jeziku zgodile, - z Nemcam enake pavnice imeli. To je že prav, pa premalo. Zatorej je gospod Krefť zupet v pismu se operl, ino tako govoril: Mi Slavljani bi imeli v deželnem zboru nemško govoriti ino z opravnstvam (Behörden) nemško pogovarjali? Že smo na deržavni zbor prošno poslali, da bi se slovensko Štajersko z Kranjskim zjediniło, ino da bi vsi Slovenci le v eni slovenski deželi prebivali, kakor je pred 400 letam bilo, ki slovenska dežela ni z Štajerskim zjedinjena bila.' Graške novice pravijo, da ni bil pravi Krefťov opir ino da je Krefť nevarno govoril, ino ne po voli svojih volnikov.«⁸²²

Ob poročilu o dogodkih v deželnem zboru sta posebno pomembna komentarja, ki sledita objavljeni novici, saj odražata temeljne razlike obeh časopisov glede deželne usmerjenosti in odnosa do Zedinjene Slovenije:

821 Gratz, CZ, 14. 8. 1848, št. 27, str. 130.

822 Deželni zbor, CSN, 16. 8. 1848, št. 8, str. 30.

»Möge dieses das letzte Mahl sein, wo wir die unheilvolle von uns stets bekämpfte Idee des Separatismus auftauchen sahen.«⁸²³

»Kaj ne bi bilo pametnejši, da bi Slovenci z Slovincam se združili, - ino slovoenski zbor imeli, po slovensko se z svojim opravnistvam pogovarjali i.t.d. - Nemci bi pa za se Nemci ostali, nemški zbor imeli, nemško vse oprave naredili. Tako bi biel obojim narodam enake pravice dodelene. Tako bi znal tudi slovoenski kmet, kateri ne besedice nemškega ne zna, poslanc k svojim slovoenskim zboru zvolen biti! - Zatega volo še ni treba sovrastva, prepira alj Bog vékaj neki mislijo. Smo dozdej Slovenci ino Nemci mirno prav po bratovsko in keršansko združeni živeli, bo zanaprej to še ležej, ker se nobeden ne bo pertožiti mogel, da je perkrajšan, golfan alj umoten, - Kreft je prav dobro govoril ino hoče le zmešnave poravnati. Tudi ni dvomiti, da se bo po Kreftovi besedi zgodilo. Zakaj državni zbor je precej resnično prošne Slovincov, da bi naj v eni deželi pod imenam 'Slovenij' vi se zjediniili.«⁸²⁴

Komentar k citiranemu pravzaprav ne bi bil potreben, saj je razlika očitna že na prvi pogled. Celjski nemški časopis ni želel posvečati pozornosti Kreftovim protestom, da ne bi med bralci netil nemirov. Ostal je na stališču enotne, nedeljive Štajerske. Zvest je ostal programu Društva za pomirjanje obeh narodnosti, ki je prihodnost videlo v sožitju obeh narodov.

Komentar slovenskega časopisa je bi drugačen že na prvi pogled. V celoti je podpiral poslanca Krefta, saj se mu raba slovenskega jezika zdi samoumevna. Vprašanje jezika razširi na zahtevo enotnega slovenskega ozemlja s slovenskim parlamentom. Ob tem ne zagovarja samostojnega slovenskega ozemlja, pač pa tako kot nemški časopis vidi prihodnost znotraj avstrijskih meja.

Bralcem je celjski nemški časopis posredoval imena izvoljenih v začasni odbor; iz meščanskega stanu sta bila izvoljena Vincenc Gurnik in dr. Mathias Foregger.⁸²⁵ Poročilo se je nadaljevalo z naštevanjem členov pravilnika. Zanimivi sta zadnji dve vrstici, ki se nanašata na Žide. Zunaj tržnih dni se ti v mestu smejo zadržati največ tri dni.⁸²⁶

823 Gratz, CZ, 14. 8. 1848, št. 27, str. 130.

824 Deželni zbor, CSN, 16. 8. 1848, št. 8, str. 30.

825 Gratz, CZ, 18. 8. 1848, št. 28, str. 135.

826 Prav tam.

Oktober so celjski nemški časopis bolj zanimali dunajski dogodki, kot pa razprtje v deželnem zboru. Omenim naj le vprašanje ministra Krausa v zvezi s provizorično vlado, ki naj bi bila domnevno ustanovljena v Gradcu.⁸²⁷ V resnici je šlo le za posvetovalni organ: »Das wahre an der Sache ist, daß der Gouverner sich mit einem Comitè umgab, welches ihm in dieser ernsten Zeit durch seinen Rath beistehen sollte.«⁸²⁸ Objavljen je bil poziv Demokratičnega graškega društva, ki je izrazilo vso podporo Dunaju in poročalo o velikem odzivu na vabilo. Ob koncu novica navaja, da je na Štajersko pribežalo 1500 oseb iz prestolnice.⁸²⁹

V tem mesecu je časopis poročal tudi o sklepu začasnega komiteja o ureditvi severovzhodne meje proti Avstriji in Ogrski,⁸³⁰ prav tako pa ni mogel mimo razprav o prihodnji ureditvi države. Predvideval je centralno oblast znotraj dveh zbornic in preko njih povezavo z Nemčijo: »[...] es sollen aus den Provinzen Ländergruppen, ähnlich den nordamerikanischen Freistaaten gebildet werden, welche in der inneren Verwaltung die freie Entwicklung und Selbstständigkeit erhalten und unter einer Centralregierung mit 2 Kammern vereinigt sein sollten, wodurch zugleich der innigste Anschluß an Deutschland angebahnt würde.«⁸³¹

Bolj kot prihodnja ureditev pa je bilo za deželne poslance nujno, da so poslali cesarju poslanico,⁸³² v kateri so izrazili podporo njemu⁸³³ in vsem prebivalcem Dunaja in v kateri so se zavzeli za mirno rešitev sporov in prenehanje vseh bojev.

Primerjava novic v obeh celjskih časopisih prinaša vrsto zanimivih ugotovitev. Nemški časopis so v prvi vrsti zanimala dogajanja daleč od Celja, predvsem na Dunaju in drugih krajih monarhije, slovenski je večkrat poročal tudi o dogodkih iz bližnje okolice.

Oba časopisa sta posvečala pozornost pomembnejšim dogodkom v mestu, kot je bil na primer slovesni blagoslov zastave narodne garde, pri čemer pa slovenski ne omenja blagoslovitve zastave v Slovenski Bistrici.⁸³⁴

---

827 Cilli, CZ, 10. 10. 1848, št. 43, str. 196.

828 Prav tam.

829 Prav tam.

830 Gratz, CZ, 17. 10. 1848, št. 45, str. 204.

831 Gratz, CZ, 3. 11. 1848, št. 50, str. 223.

832 Adresse des Gemeinderathes von Steyr an den Kaiser, CZ, 3. 11. 1848, št. 50, str. 223.

833 »Wir bitten C. M. wolle keinen Augenblick an unserer Liebe und Anhänglichkeit zweifeln, und gnädigst bedenken, daß nicht nur der Bauernstand allein, sondern auch der Bürgerstand seit Jahrhunderten eine feste Stütze des Thrones war und gesonnen ist, unter Garantie aller seiner Errungenschaften und deren Inbegriffes: des constituirenden Reichstages in Wien, mit Gut und Blut auch in Zukunft es zu bleiben.« Prav tam.

834 Feistriz, CZ, 6. 10. 1848, št. 42, str. 192.

Oba časopisa sta naklonjena pridobitvam revolucije, pri poudarjanju slovenske narodne zavesti pa je seveda prednjačil celjski slovenski časopis, ki se je odkrito zavzemal za slovenski jezik in program Zedinjene Slovenije.

V okviru razprav o prihodnji ureditvi države se je nemški nagibal k centru, slovenski je stal bolj na desni, za center pa menil, da je to prostor konservatizma. Desnica je bila sicer v parlamentu najmočnejši klub, sestavljen iz Slovanov. Obe ma je bilo skupno to, da sta bila nasprotnika politične leve.

Pri analizi vesti obeh celjskih časopisov je še posebej zanimiva primerjava odmevov na zavrnitev pomoči obleganemu Dunaju. Slovenski celjski časopis je večkrat pohvalil načelno držo tamkajšnje narodne straže. Nemški časopis se zaveda začetka konca revolucije in nastopa reakcije, zato se temu na tihem upre. Prasch se globoko v sebi ne strinja z odločitvijo glavnih političnih protagonistov.

Pri nemškem časopisu se je po oktobrskih dogodkih zgodila očitna vsebinska sprememba, saj so prostor glavnega lista polnili predvsem povzetki drugih takratnih časopisov, ne pa avtorski članki, tako kot v slovenskem. V tem se je v zadnjih številkah leta 1848 še posebej razvijala debata o rabi slovenskega jezika v javnem življenju.

Novice z bojišč

Od izhajanja časopisa pa do njegovega zatona so novice z vojnega področja objavljali v rubriki Vom Kriegschauplatze. Razlog za veliko zanimanje celjskega časopisa za vojaška dogajanja je najbrž v dejstvu, da je Štajerska imela v letu 1848 na bojišču v Italiji tri pehotne polke: Piret, Prohaska in Kinsky. Tega so v pretežni meri sestavljali slovenski Štajerci.⁸³⁵ Nemški celjski časopis je od vseh omenjenih štajerskih regimentov največkrat poročal o regimentu Kinsky, poročanje o drugih je bilo prej izjema kot pravilo.⁸³⁶

Tako lahko konec julija beremo, da so se v odločilnih bitkah štajerski borci borili kakor levi,⁸³⁷ mnogi so tudi izgubili življenje. Prav ti uspehi, ki so odmevali tudi v tujih časopisih, so bili verjetno povod za nastanek članka Slovenski regiment Kinski, ki so ga objavile *Celjske Slovenske Novine*.⁸³⁸ Članek govori o zgodovini regimenta ter o njegovi priljubljenosti povsod, kamorkoli regiment pride, še posebej zaradi »lepiga zederžanja in vojaškega ponašanja«.⁸³⁹ Posebno priljubljeni so bili vojaki omenjenega regimenta pri grofu Radetzkm.⁸⁴⁰

---

835 Stane Granda, Graška Slovenija v letu 1848/1849, v: Zgodovinski časopis, 28, Ljubljana 1974, str. 71.

836 Wien, CZ, 7. 9. 1848, št. 34, str. 158.

837 Neustes von Kriegschauplatzes, CZ, 4. 8. 1848, št. 24, str. 120.

838 Slovenski regiment Kinski, CSN, 9. 8. 1848, št. 7, str. 25–26.

839 Prav tam, str. 25.

840 Prav tam.

Josef Martini, Celje z mestnim parkom, 1862

Avtor je želel opozoriti tedanje časopise, zlasti nekatere nemške, na slovenski izvor regimenta Kinsky: »Le samo nekatere nemške novine še zdaj, kader od slave našiga regimenta govorijo, pišejo 'das deutsche Regiment Kinski' (nemški regiment Kinski.) Uprašamo, alj hočete Nemci še v prihodno, kakor dosihmalo, Slovincam le vročo delo pustiti, sebi pa slavo osvojiti? Regiment Kinski je slovenski ne pa nemški regiment, ino če se pridni Slovenci za Avstrijo in za svojega miliga cesarja Ferdinanda junaško vojskujejo in kri prelivajo, ne kradite jim dalej zasluženo čast.«⁸⁴¹

V Celje je vse leto 1848 prihajalo veliko vojakov, kar je po poročanju *Cillier Zeitung*a mestu povzročilo veliko težav. Celjski nemški časopis je želel pri tem pomagati, in sicer z objavami pozivov za zbiranje prostovoljnih prispevkov⁸⁴² ali pa v obliki dobrodelnih akcij, ki pa niso bile celjska posebnost. Za zgled celjskim ženam je *Cillier Wochenblatt* na primer postavil dobrodelno akcijo graških žena.⁸⁴³ Imena celjskih darovalcev je časopis objavil v rubriki *Wochenschau*.⁸⁴⁴ Med imeni dobrotnikov srečamo predstavnike različnih skupin celjskega me-

841 Slovenski regiment Kinski, CSN, 9. 8. 1848, št. 7, str. 26.

842 *Wochenschau*, CW, 8. 4. 1848, št. 3, str. 13.

843 »Ein Verein edelmüthigen Frauen zu Graz hat die Sammlung von Charpien, Binden, Bandagen, Leinwand und fertige Wäsche für unsere vor dem Feinde verwundeten braven Krieger veranstaltet.« *CW*, 4. 5. 1848, št. 6, str. 33.

844 *Wochenschau*, CW, 11. 5. 1848, št. 7, str. 35 in *CW*, 31. 5. 1848, št. 10, str. 54.

ščanstva, tudi umetnike, ki so se v ta namen odpovedali izkupičku, zasluženemu ob predstavah.

Celjski nemški časopis se je vključil tudi v akcijo pridobivanja vojakov. V ta namen je objavil pozive takratnih pomembnih mož, na primer grofa Wickenburga⁸⁴⁵ ali Paula Kaindelsdorfa.⁸⁴⁶

Poročevalci in dopisniki z bojišč so neznani. Domnevamo pa, da niso bili stalni in jih gre iskati med posamezniki iz vojaških vrst. Izjemo morda med njimi predstavlja že omenjeni F. S. Nigris.⁸⁴⁷ Ob tem naj ponovimo pripisa urednika, ki je 24. maja⁸⁴⁸ zaprosil prijatelje celjskega nemškega časopisa za pomoč pri poročanju z italijanskega bojišča.⁸⁴⁹

Celjski nemški časopis je marsikatero novico z bojišč objavil prej kot dunajski časopisi,⁸⁵⁰ kar je povezano z že omenjeno zgodbo o zaščiti avtorskih pravic.

Konec avgusta se prvič pojavi novica z banatskega bojišča,⁸⁵¹ ki je počasi stopilo v ospredje zanimanja. Vesti z bojišč so bile pogosto ponatise takratnih časopisov, kot so bili *Der Serbe*,⁸⁵² *Agramer Zeitung*,⁸⁵³ *Freimuthige*,⁸⁵⁴ *Südungar*,⁸⁵⁵ *Gazeta Krakowska*.⁸⁵⁶

---

845 Gratz, CW, 31. 5. 1848, št. 10, str. 55.

846 Wochenschau, CW, 15. 6. 1848, št. 12, str. 66.

847 F. S. N, Kriegschauplatz, CW, 8. 6. 1848, št. 11, str. 63.

848 CW, 25. 5. 1848, št. 9, str. 57.

849 CW, 31. 5. 1848, št. 10, str. 57.

850 Pränumerations-Ankündigung, CW, 28. 6. 1848, št. 14, str. 75.

851 Vom Banater Kriegschauplatze, CZ, 29. 8. 1848, št. 31, str. 147.

852 Belgrad, CZ, 29. 9. 1848, št. 40, str. 184.

853 CZ, 31. 10. 1848, št. 49, str. 220.

854 Ungarn, CZ, 6. 10. 1848, št. 42, str. 190-191.

855 CZ, 7. 11. 1848, št. 51, str. 226.

856 CZ, 17. 11. 1848, št. 54, str. 239.

INTELLIGENZBLATT ZUR CILLIER ZEITUNG

V okviru analize celjskega nemškega časopisa si njegova priloga *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung* zasluži posebno pozornost. Oglasi sodobnemu bralcu slikajo ozadje takratnega nepolitičnega življenja v mestu in okolici.

Čeprav je bila priloga napovedana že v prvi številki,⁸⁵⁷ so bili vsi oglasi do 15. številke zbrani v rubriki Anhang na zadnji strani. Priloga časopisa je bila namenjena predvsem okoliškemu dogajanju, nasploh pa praktičnim objavam, tako meščanom kot tudi kmetom. Priloga je imela namen objavljati tudi tržne cene in sezname prišlekov v mesto, ni pa želela objavljati tiralic v klasičnem smislu.

V torek, 4. julija, je v 15. številki celjskega nemškega časopisa izšla prva številka *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, ki je po obliki in vsebini do konca ostala enaka. Bila je precej aktualna, če vemo, da je *Intelligenzblatt* v svojem zgodovinskem razvoju, zlasti pa v drugi polovici 19. stoletja, počasi začel slediti tržnim zakonitostim. Ustanovljene so bile celo ekspedicije, ki so se ukvarjale izključno z zbiranjem in posredovanjem oglasov.⁸⁵⁸

Priloga celjskega nemškega časopisa je obsegala dve nepaginirani strani, ki sta bili navadno vloženi v sredino časopisa. Pri časopisih s številko 27, 42, 43, 51, 53 in 59 priloge ni bilo.

Glava priloge je bila od petnajste številke časopisa ves čas enaka. Poleg naslova so bile v njej navedene cene za različno število objav oglasov. Pod imenom je bila na levi strani številka priloge, ki se je razlikovala od številke časopisa. Tako je zadnja številka *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, priložena 64. številki časopisa, imela številko 51.

Glava priloge je bila opremljena še s podatkom o dnevu in mesecu; oba sta navadno sovpadala s podatki glavnega lista. Po vsej verjetnosti je datum v prilogi številka 25⁸⁵⁹ napačen, saj je enak datumu 24. priloge,⁸⁶⁰ čeprav je izšla teden dni kasneje. Prav tako gre za napako pri številki priloge 12. decembra. Na njej je številka 48, čeprav bi k 61. številki časopisa morala biti priložena priloga z zaporedno številko 47.⁸⁶¹

Cena oglasa je bila 3 kr za enkratno objavo, torej 6 žemelj, 4 kr za dvakratno in 5 kr za trikratno objavo lomljivega cicera.⁸⁶²

---

857 Programm, CW, 1. 4. 1848, št. 1, str. 1.

858 Karl Schottenloher, Flugblatt und Zeitung, Berlin 1922, str. 462–463.

859 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 26. 9. 1848, št. 25, CZ, 26. 9. 1848, št. 39, nepaginirano.

860 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 22. 9. 1848, št. 24, CZ, 22. 9. 1848, št. 38, nepaginirano.

861 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 12. 12. 1848, št. 48; CZ, 12. 12. 1848, št. 61, nepaginirano.

862 Cicero – tiskarska merilna enota za velikost črk (12 enot = 4, 53 mm). Bunc, str. 78.

Priloga *Klagenfurter Zeitung* je zaračunavala enako ceno za enkratno objavo oglasa, nižji ceni pa sta veljali za dvakratno objavo, 3½ kr, in za trikratno objavo, 4 kr.⁸⁶³

Pri *Gratzer Zeitungu* je bila cena odvisna od vrste črk. Za enkratno objavo oglasa, pisanega z običajnimi črkami, je bilo treba odšteti manj kot v Celju, 2 kr, za dvakratno 3 kr in za trikratno 4 kr. Da so bile cene oglasov v Gradcu res nižje od celjskih, kaže tudi *Gratzer illustrierte Schnellpost*,⁸⁶⁴ saj je bila cena za enkratno objavo oglasa prav tako le 2 kr.

Pri *Journalu des oesterreichischen Lloyd* so bile oglaševalske storitve nekoliko dražje. Za dvovrstični oglas je bilo treba odšteti 6 kr, vsaka nadaljnja objava pa je stala 3 kr.

Podatke za cene oglasov v *Laibacher Zeitungu* imamo le za večje, 12- vrstične oglase, zato so tudi cene precej višje. Za enkratno objavo takega oglasa je bilo treba odšteti 40 kr, za dvakratno 50 kr in za trikratno objavo kar 1 gld.⁸⁶⁵

Celjska priloga je obsegala dve strani tiskanih oglasov, ki so se običajno ponovili dva- do trikrat, izjemoma le enkrat. Pri analizi smo zaradi preglednosti v opombah navedli samo prvo objavo oglasa.

Med najštevilčnejšimi oglasi so bili oglasi tiskarja Jeretina,⁸⁶⁶ časopisni in knjigotrški oglasi, zato jih obravnavamo v posebnih poglavjih. Prav ti so tudi dobra podlaga za ugotavljanje bralne kulture v Celju leta 1848. Njihov popoln seznam je priložen na koncu analize celjskega nemškega časopisa.

Avtorje oglasov lahko iščemo med bolj ali manj znanimi ljudmi iz lokalnega in političnega življenja. Oglaševalci so bili posamezniki iz mesta in okolice, krčmarji, učitelji, uradniki ali pa mestni župan in poveljnik narodne garde.

Odmevi celjskih kulturnih prireditev

Zapisali smo že, da so se po marčni revoluciji kulturne, domoznanske in gospodarske vsebine umaknile aktualnejšim, družbenopolitičnim temam. Tradicionalni časopisi so kazali vedno manj zanimanja za kulturna dogajanja, novonastali časopisi pa so tem idejam bili še toliko bolj zvesti.

Glavni list celjskega nemškega časopisa je objavil samo eno kulturno novico, pa še ta je bila hkrati tudi vabilo na koncert slavnega štajerskega violinista Ludwiga (Luisa) Ellerja. V avstrijskem biografskem leksikonu beremo, da je bil rojen v Gradcu okoli leta 1825. Nastopal je pred pariškim občinstvom

863 KFZ, 30. 12. 1848, št. 77, str. 305.

864 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 13. 10. 1848, št. 30; CZ, 13. 10. 1848, št. 44, nepaginirano.

865 Pränumerations-Einladung, Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, 12. 12. 1848, št. 149; LZ, 12. 12. 1848, št. 149, str. 452.

866 Prim.: Mojca M. Peternel, Vloga celjskega tiskarja Jeretina v revolucionarnem letu 1848, v: Hartmanov zbornik, ur. Darko Friš, Studia Historica Slovenica, 4, Maribor, 2004, št. 2-3, str. 345-362.

in v številnih drugih krajih Francije, pa tudi v Španiji in na Portugalskem.⁸⁶⁷ Njegovo štajersko poreklo je verjetno razlog za naklonjeno reakcijo celjskega nemškega časopisa: »Der rühmlichste bekannte Violinvirtuos Herr L. Eller, ein Steiermarker, (dessen Vater den Bewohnern unserer Kreisstadt durch langjährigen Aufenthalt noch in Erinnerung schweben dürfte,) beabsichtigte morgen am 20. Nov. im hiesigen Rathaussaale ein Concert zu veranstalten, welches den Freunden der Tonkunst jedenfalls einen willkommenen Genuß verschaffen wird. Herr Eller ist vor nicht langer Zeit von seiner dreijährigen Kunstreise in die Heimath zurückgekehrt, und seine Leistungen haben in der Schweiz, in Italien und Frankreich eine mehr als gewöhnliche Anerkennung gefunden.«⁸⁶⁸ Pri vabilu celjskega nemškega časopisa na Ellerjev koncert je vprašljiv datum. Časopis je izšel 28. novembra, vabil pa na koncert naslednjega dne; po pisanju časopisa naj bi šlo za 20. november. Pri datumu koncerta gre verjetno za napako in je mišljen 29. november. Odmevov na ta dogodek v *Cillier Zeitungu* ni bilo.

Slavni umetnik je v decembru večkrat gostoval tudi v Ljubljani. Njegove samostojne koncerte v soboto, 9.,⁸⁶⁹ in v ponedeljek, 18. decembra, so poslušali člani kazinskega društva v tamkajšnji kazinski dvorani.⁸⁷⁰ Zadnji koncert leta 1848 pa je bil dan pred božičnim večerom, 23. decembra, ga je pa v svojih prostorih organiziralo strelsko društvo.⁸⁷¹ V Ljubljani je koncertiral tudi maja naslednjega leta. Tokrat je nastopal skupaj z učiteljico petja. Po poročanju Ljubljančanke se je umetnik s tem koncertom za nekaj let poslovil od mesta. Preko Celovca je odpotoval v Belgijo in nato v Anglijo.⁸⁷²

Največ podatkov o kulturnem življenju v Celju najdemo v prilogi *Cillier Zeitungu* v zvezi z gledališko dejavnostjo.

V mestu in okolici je bila leta 1848 vrsta družabnih prireditev s kulturnimi točkami. Posebno aktivno je bilo v tem času zdravilišče Dobrna, ki je z družabnimi srečanji in dobrimi koncerti nadaljevalo tudi po letu 1848.⁸⁷³

Julija leta 1848 je bila velika slovesnost ob odprtju nove zdraviliške dvorane. Orkester narodne garde je začel dopoldanski del, igral pa je še celo popoldne. Zvečer je bil ples.⁸⁷⁴ Vstopnice po 30 kr so bile od devete ure popoldne na voljo v gostišču Zur goldenen Krone, v gostilni in na vrtu gospoda Maxa Kinka.⁸⁷⁵

867 Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1858, zvezek 4, str. 23.

868 Cilli, CZ, 28. 11. 1848, št. 57, str. 252.

869 LZ, 9. 12. 1848, št. 148, str. 761.

870 Anhang zur Laibacher Zeitung, LZ, 16. 12. 1848, št. 151, nepaginirano.

871 Einladung, LZ, 23. 12. 1848, št. 154, str. 786.

872 Concert des Louis Eller, LZ, 5. 5. 1849, št. 52, str. 260.

873 Kornelius Preiß, Die Musikkultur Südsteiermarks, v: Franz Hausmann, Südsteiermark (Ein Gedenkbuch), Graz 1925, str. 140.

874 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 11. 7. 1848, št. 3; CZ, 11. 7. 1848, št. 17, nepaginirano.

875 Max Kink – gostilničar in pivovar.

Na istem mestu je omenjeni pivovar in gostilničar vljudno vabil bralce časopisa na družabno prireditev s plesom, Reunion, in na neimenovano gledališko predstavo, ki ji je sledil ognjemet.⁸⁷⁶

Podobna prireditev s plesom je bila v zdravilišču v začetku avgusta, ko so nastopili glasbeniki iz Karlsbada.⁸⁷⁷

Takratni upravitelji zdravilišča Dobrna so se dobro zavedali pomena oglaševanja v večjih, deželnih mestih, zato oglas v ljubljanskem *Laibacher Zeitungu* meseca maja⁸⁷⁸ ne preseneča. V obsežnem oglasu je bila predstavljena celotna zdraviliška ponudba in cene storitev. Svoje storitve je zdravilišče ponujalo tudi bralcem časopisa *Journal des oesterreichischen Lloyd*. Preseneča podatek, da je med maloštevilnimi oglasi tega časopisa oglas za Dobrno bil natisnjen kar v dveh številkah.⁸⁷⁹

V Celju je bilo avgusta še eno veliko slavlje, slovesna blagoslovitev zastave, »Fahnenweihe«. Mimo slovesnosti, ki je trajala skoraj ves teden, tudi glavni list *Cillier Zeitung* ni mogel. Še toliko bolj, če vemo, da je šlo za posvetitev zastave narodne garde, ki je prav tako kot časopis nastala z revolucijo. V prilogi je izšlo obširno vabilo z naslovom *Zur Kenntniß und Einladung für die Umgebung der Kreistadt Cilli*.⁸⁸⁰ Slovesna »Fahnenweihe« se je sicer začela šele v ponedeljek, 4. septembra, prireditve pa že večer prej. Po poročanju celjskega nemškega časopisa je bila v nedeljo, 3. septembra, v čast gostujočih narodnih gard na sporedu »eine große theatralische Vorstellung bei doppelter Beleuchtung des äußeren und inneren Schauplatzes, [...]«. ⁸⁸¹ Ob tej priložnosti sta bili na sporedu dve komediji, *Die Sparbücher* in *Die Katzenmusik*, za konec pa zabava s plesom.⁸⁸² Slovesnosti se je udeležil tudi general Vincenc Pirker, ki je povedal nekaj besed, ter narodne garde iz Slovenske Bistrice, Konjic, Vojnika, Laškega in Sevnice.⁸⁸³

V ponedeljek je bila naprej na vrsti slovesna počastitev zastave, tej je sledilo pobratenje ter sprevod z baklami. Naslednji dan je bil v kazinski dvorani ples.⁸⁸⁴

Odmeve na omenjeno slovesnost smo lahko prebrali v *Gratzer Zeitungu*, in sicer v začetku septembra; naslov članka je *Die Fahnenweihe der Nationalgarde in Cilli*.⁸⁸⁵ Zanimivo je, da v graškem časopisu ni izšlo tudi vabilo na priredi-

876 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 11. 7. 1848, št. 3; CZ, 11. 7. 1848, št. 17, nepaginirano in *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 14. 7. 1848, št. 4; CZ, 14. 7. 1848, št. 18, nepaginirano.

877 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 4. 8. 1848, št. 10; CZ, 4. 8. 1848, št. 24, nepaginirano.

878 *Intelligenzblatt zur Laibacher*, 18. 5. 1848, št. 60; LZ, 18. 5. 1848, št. 60, str. 247–248.

879 JL, 8. 6. 1848, št. 129, str. 409 in JL, 14. 6. 1848, št. 134, str. 415.

880 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 29. 8. 1848, št. 17; CZ, 29. 8. 1848, št. 31, nepaginirano in *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 1. 9. 1848, št. 18; CZ, 1. 9. 1848, št. 32, nepaginirano.

881 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 29. 8. 1848, št. 17; CZ, 29. 8. 1848, št. 31, nepaginirano.

882 Prav tam.

883 Orožen, *Celska kronika*, str. 209–210.

884 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 29. 8. 1848, št. 17; CZ, 29. 8. 1848, št. 31, nepaginirano.

885 *Verschiedenes*, GZ, 8. 9. 1848, št. 173, nepaginirano.

tev. V kratkem besedilu je avtor Ignaz Georg Steinhäuser opisal potek dogodka in med drugim omenil mašo, ki jo je vodil opat Vodušek v »deutsche und windische Sprache«. Na slovesnosti so bili prisotni tudi gostje iz Gradca, ki jih je avtor še posebej izpostavil. Pri večernem zaključku je omenil še dva umetnika iz Maribora, L. Gaurierja in A. Halleckerja, ki sta bila odgovorna za ognjemet v Bežigradu, takratnem priljubljenem zabaviščnem parku nedaleč od mesta.

Kulturna in družabna dejavnost mesta ob Savinji kljub velikim družbenim in političnim spremembam leta 1848 ni zamrla. Ljubitelji umetnosti so, pogosto ob nedeljah, tako lahko šli v gledališče ali na koncert ali pa so se zavrteli v kazinski dvorani. Zlasti avgust in september sta bila bogata s kulturnimi in družabnimi prireditvami. Glavni koreograf predstav v Celju je bil gospod Friedland. Ta graški⁸⁸⁶ umetnik je v *Gratzer Zeitungu*, kot »öffentlicher Lehrer von Choreographi,⁸⁸⁷ öffentlicher Lehrer der Tanzkunst⁸⁸⁸ ali öffentlicher Lehrer des mündlichen Vortrages⁸⁸⁹ večkrat vabil na svoje tečaje. Tečaje plesa je avgusta organiziral tudi v Celju.⁸⁹⁰

Sredi septembra je priloga *Cillier Zeitungu* vabila na Masken-Einzug.⁸⁹¹ Zanimivo je, da smo odmeve na to prireditev lahko prebrali v naslednji številki časopisa; graški umetnik je doživel pozitivno kritiko.⁸⁹²

Kljub revoluciji in revolucionarnemu gibanju nam oglasi v prilogi celjskega nemškega časopisa vendarle dokazujejo, da v mestu in okolici kulturno dogajanje ni zamrlo. Namen tovrstnih prireditev je bil predvsem druženje čim širšega kroga ljudi, saj je tako lahko prišlo do koristne izmenjave mnenj in razprav o aktualni politični situaciji. Ob tem gotovo ni šlo za kakšno posebno umetniško kvaliteto, ampak zgolj za zadovoljevanje družabnih in socialnih potreb.

Gledališki dogodki v Celju leta 1848

Razlog za številne oglase, ki so obveščali bralce o gledališki dejavnosti, je gotovo potrebno iskati pri tiskarju Jeretinu. Tiskar analiziranega časopisa je bil vodja diletantskega gledališča, ki je bilo v sicer političnem letu 1848 precej dejavno. Verjetno je razlog tudi v kulturni tradiciji mesta, saj je bilo na primer

---

886 V enem izmed oglasov v *Gratzer Zeitungu* je bila pot do njegovega stanovanja opisana precej natančno: »[...] bewohnt in der Stadt Schmiedgasse vom Hauptwachplatze hinein das erste Thor rechts im Hugo'schen Hause Nr. 378 [...]«. Anhang, GZ, 25. 1. 1848, št. 14, nepaginirano.

887 Prav tam.

888 Anhang, GZ, 14. 9. 1848, št. 179, nepaginirano.

889 Anhang, GZ, 26. 9. 1848, št. 191, nepaginirano.

890 Nachricht, CZ, 11. 8. 1848, št. 26, str. 128.

891 Ball-Nachricht, Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 15. 9. 1848, št. 22; CZ, 15. 9. 1848, št. 36, nepaginirano.

892 Cilli, CZ, 19. 9. 1848, št. 37, str. 167. Pri paginaciji je očitno prišlo do napake, saj bi morala biti stran označena s številko 172.

Vincenc Gurnigg, *Pogled na Staro grofijo*, 1843

leta 1847 ustanovljeno društvo Cillier Männergesangverein,⁸⁹³ z njim povezana pevska tradicija pa je živa še danes.

V predmarčnem obdobju sta se med celjskimi meščani najbolj uveljavila Kazina in Glasbeno društvo. Slednje je bilo prvič ustanovljeno že leta 1801, drugič pa leta 1836 in zaradi pomanjkanja članov deset let kasneje dokončno razpuščeno.⁸⁹⁴ Leta 1821 so v mestu ustanovili ljubiteljsko gledališko skupino, v kateri so bili nekdanji člani razpuščenega Glasbenega društva in diletanti; pod vodstvom tiskarja Jeretina so skupaj uprizorili opero *Die Schweizer Familie*.⁸⁹⁵ Skupina je bila zelo dejavna, zanimanje meščanov precejšnje, ubožna blagajna, v katero se je stekal denar od prireditev, pa kar polna.⁸⁹⁶

O družabnem življenju celjskega meščanstva je neki uradnik leta 1843 zapisal: »Celjski meščani obiskujejo poleti gledališče, pozimi kazino. Drugih zabavišč v mestu ni. Priljubljen je sprehod na vojaško vežbališče zunaj Ljubljanskega predmestja, ki je bil zasajen šele pred nekaj leti.«⁸⁹⁷

893 Preiß, *Die Musikkultur Südsteiermarks*, str. 138–146.

894 Andreas Gubo, *Geschichte der Stadt Cilli*, Graz 1909, str. 356 in 368.

895 Janez Cvirn, *Družabno življenje celjskega meščanstva v 19. stoletju*, v: *To in ono o meščanstvu*, Celje 1995, str. 29.

896 Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, 2. del, str. 652.

897 Cvirn, *Družabno življenje celjskega meščanstva*, str. 29.

Stavba, v kateri so uprizarjali gledališke igrice, je obsegala dve privatni hiši, ki sta v pravokotnem stiku vključevali severnozahodni vogelno- obzidni stolp. V prvem nadstropju je imela dvorano in soprostore, medtem ko je pritličje služilo obrtnim namenom.⁸⁹⁸

Celjsko diletantsko gledališče je bilo leta 1848 kljub velikim političnim in družbenim spremembam, ali pa ravno zaradi njih, precej aktivno. V prilogi natisnjena vabilo prijateljev umetnosti priča o rednem angažiranju in izvajanju gledaliških iger. To pa je na žalost tudi vse. Oglasi so namreč zelo skopi, izpričujejo dan, morda tudi uro in naslov igrice ter žanr, širšega ozadja pa ne. Zaman je bilo upati na imenik igralcev, za katere so vedno uporabljali zgolj besedo »Kunstfreunde«. V obvestilih se redko omenjajo imena koreografov; praviloma samo, kadar je šlo za tuje. Domači očitno niso bili tako pomembni. Tudi Jeretin, kot vodja diletantskega gledališča, ni bil omenjen niti enkrat. V časopisu tudi ne najdemo odmevov na predstave ali njihovih kritik, zato smo si pri pregledu pomagali s slovenskim časopisom.

V začetnih številkah so bila vabila na predstavo objavljena na koncu rubrike Anhang, pozneje pa na koncu priloge *Cillier Zeitung*. Skupno število oglasov je bilo deset, kar je pomenilo tudi deset različnih gledaliških iger, ki so v nadaljevanju objavljene kronološko.

Aprila sta bili na programu dve predstavi. V nedeljo, 9., so uprizorili Feldmanovo⁸⁹⁹ veseloigro iz leta 1845⁹⁰⁰ *Das Portrait der Geliebten*.⁹⁰¹ Čeprav so bile predstave običajno konec tedna, je bila druga aprilaska predstava *Die Corsen*⁹⁰² v ponedeljek, 24. aprila, na predvečer velike slovesnosti v čast cesarjevemu rojstnemu dnevu, o kateri smo že pisali. V glavnem delu časopisa je v novici nekega J. E. G o slavju nekaj prijaznih besed namenjenih tudi gledališki igri: »Am Vorabende wurde von einer Gesellschaft von Kunstfreunden nach vorausgegangenem Festprologe und abgesungener neuer Volkshymne das Schauspiel 'Die Corsen in Ungarn' gegeben, welchem ein zahlreiches Publikum beiwohnte.«⁹⁰³ To delo v štirih dejanjih je leta 1799⁹⁰⁴ napisal August Friedrich Kotzebue.⁹⁰⁵ Avtor celjskemu občinstvu ni bil neznan, saj so njegovi igrice *Die beiden Klingsberg oder Wie der Vater, so der Sohn*, dve leti pozneje pa *Der Graf von Burgund* uprizorili že leta 1815.⁹⁰⁶

898 Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, 2. del, str. 218.

899 Leopold Feldman (22. 3. 1801, München – 26. 3. 1882, Dunaj). *Deutsche Literatur – Lexikon*, Bern und München 1972, zvezek 4, str. 879.

900 <http://www.stadtbibliothek.wien.at> (21. 1. 2002).

901 Anhang, št. 1, CW, 8. 4. 1848, št. 2, str. 12.

902 Anhang, št. 3, CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 22.

903 Cilli, CW, 27. 4. 1848, št. 5, str. 26.

904 <http://www.stadtbibliothek.wien.at> (16. 1. 2002).

905 August Friedrich Kotzebue (3. 5. 1761 – 23. 3. 1819), Wurzbach, *Biographisches Lexikon*, Wien 1865, zvezek 13, str. 45–54.

906 Gubo, *Geschichte der Stadt Cilli*, str. 346.

Meseca maja gledaliških iger ni bilo na sporedu. Morda je bil čas volitev vendarle preveč nemiren za kulturno delovanje. Tako je celjski oder ponovno oživel šele v nedeljo, 18. junija, z delom *Die Bastille*.⁹⁰⁷ Avtorja gledališke igre glede na skopost objavljenega obvestila nismo našli v nobenem od v literaturi navedenih priročnikov, prav tako ni bilo uspešno iskanje po domačih in tujih spletnih katalogih. Namesto avtorja zato navajamo le citat iz objavljenega oglasa: »Nach Französischen Originalen bearbeitet von K. B.«⁹⁰⁸ Ob tem naj še zapišemo, da so igro v aprilu dvakrat uprizorili tudi v Gradcu.⁹⁰⁹ Izkupiček so celjski prijatelji umetnosti namenili štajerskemu prostovoljnemu korpusu.⁹¹⁰

Štajerskim, v vojni ranjenim in prizadetim vojakom je bila namenjena tudi gledališka igra 7. julija. V prilogi natisnjeno vabilo in obvestilo je bilo precej obsežnejše od dotedanjih, razlog za to pa je bilo gostovanje tujih umetnikov.⁹¹¹ Najprej je bila uprizorjena patriotska pesem *Die Schlacht oder Radetzky und sein tapferes Heer in Italien*, nato pa še viteška igra v dveh delih *Githerschläger und das Taugericht*. V programu je sodelovala tudi godba narodne garde.⁹¹²

Gledališki večer je bil močno pod vplivom političnih oziroma vojaških dogajanj v Italiji, kjer je glavno vlogo igral prav v naslovu igre omenjeni grof. Očitno je pesnitev doživela velik uspeh, saj je Louis Gaurier, graški učitelj deklamacije, dve številki pozneje – ob odprtju novega kopalniškega salona v Dobrni – v *Cillier Zeitungu* ponovno naznanil njeno uprizoritev.⁹¹³ Gaurierja smo že srečali kot glavnega koreografa slovesne »Fahnenweihe«, ki je bila 1. avgusta v Celju.

Julija, zadnji konec tedna, je bilo v gledališču ponovno zelo živahno. Ob tej priložnosti se je v celjskem nemškem časopisu prvič in zadnjič pojavila *Theater Nachricht*.⁹¹⁴ V soboto, 29. julija, je bila pod vodstvom Martinellija uprizorjena veseloigra v dveh dejanjih *Großjährig oder Die Folgen der jesuitischen Erziehung*. Morda je na uprizoritev *Bauernfeldovega*⁹¹⁵ dela vplivalo graško gledališče. Tamkajšnja uprizoritev omenjenega dela je bila namreč precej odmevna. Po poročanju graškega časopisa so jo na pritisk javnosti morali ponovno uprizoriti 15. marca. Med obiskovalci je bil tudi znani grof Wickenburg, ki je po koncu prvega dejanja imel tudi slavnostni govor.⁹¹⁶ Reakcije občinstva so bile zelo burne, tako da je bila predstava večkrat za daljši čas prekinjena.

907 Anhang, št. 11, CW, 15. 6. 1848, št. 12, str. 70.

908 <http://www.stadtbibliothek.wien.at> (16. 1. 2002).

909 GZ, 3. 4. 1848, št. 53 in GZ, 15. 4. 1848, št. 60.

910 Anhang, št. 11, CW, 15. 6. 1848, št. 12, str. 70.

911 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 7. 7. 1848, št. 2; CZ, 7. 7. 1848, št. 16, nepaginirano.

912 Prav tam.

913 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 14. 7. 1848, št. 4; CZ, 14. 7. 1848, št. 18, nepaginirano.

914 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 22. 7. 1848, št. 8; CZ, 28. 7. 1848, št. 22, nepaginirano.

915 Eduard von Bauernfeld (13. 1. 1802, Dunaj – 9. 8. 1890, Dunaj). Gero von Wilpert, *Lexikon der Weltliteratur*, Stuttgart 1988, str. 51.

916 *Kaiserthum Oesterreich*, GZ, 16. 3. 1848, št. 43, nepaginirano.

Naslednji dan, torej v nedeljo 30. julija, je bilo v Celju na sporedu delo Andreasa Baumkircherja Landeshauptamtn in Steiermark und der Landtag in Graz, oder Der Tod für die Freiheit Steiermarks.⁹¹⁷ Očitno je igra morala biti precej znana in priljubljena, saj so jo dvakrat uprizorili tudi v Gradcu, 15. oktobra⁹¹⁸ in nato še 13. novembra.⁹¹⁹

Odmevov na gledališki vikend v Celju glavni list *Cillier Zeitung*a po pričakovanjih ni objavil, zato o poteku predstave, obisku ali drugem dogajanju ne vemo ničesar.

Celjsko gledališče je v začetku avgusta aktivno sodelovalo pri že omenjeni počastitvi zastave, t. i. »Fahnenweihe«, s komedijo *Die Sparbbücher in burko Die Katzenmusik oder Die beiden Zöpfe*.⁹²⁰

V nedeljo, 24. septembra, so si Celjani lahko ogledali dvodejanko Friedricha Kaiserja⁹²¹ *Stadt und Land oder Der Viehhändler aus Osterreich*.⁹²² Čeprav glavni list načeloma ni zgubljal prostora za gledališko umetnost, je bilo ob tem obvestilu drugače. Uredništvo je v glavnem listu v dokaj dolgem besedilu želelo meščane pritegniti k obisku omenjene predstave. Razlog ni bila kvaliteta predstave, ampak dobrodelnost, katere izkupiček tokrat ni bil namenjen vojakom, ampak tamkajšnji fari: »Unsere unermüdlichen Kunstfreunde, die nie zaudern, wo es sich um die Unterstützung eines edlen Zweckes handelt, veranstalten am nächsten Sonntage eine dramatische Vorstellung, welche durch die in Zwischenacten vorzutragenden Musik und Gesangspiecen einen besondern Reiz gewähren dürfte. Der Reinertrag ist als Beitrag zur Anschaffung einer großen Glocke für die hiesige Stadtpfarrkirche bestimmt. Wir brauchen wohl nicht darauf hinzuweisen, welch tiefen religiösen Sinn der metallene Mund des Glockengeläutes ausspricht, welches des Lebens wechselvolles Spiel mit schnellen Schwingen treu begleitet, Kunde gebend von wohl und Weh über Berg und Thal. Möge ein sehr zahlreicher Besuch der Vorstellung die rege Theilnahme an dem schönen Zwecke beurkunden.«⁹²³ Kakšni so bili odzivi in koliko denarja se je na ta način zbralo, iz *Cillier Zeitung*a nismo izvedeli.

Posledice oktobrskih dogodkov so očitno čutili tudi prijatelji umetnosti, saj v tem mesecu predstav niso uprizarjali. Feldmanova veseloigra v dveh dejanjih *Der Sohn auf Reisen* je bila uprizorjena šele v nedeljo, 12. novembra.⁹²⁴

917 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 22. 7. 1848, št. 8; CZ, 28. 7. 1848, št. 22, nepaginirano.

918 Anhang, GZ, 15. 10. 1848, št. 210, nepaginirano.

919 Intelligenzblatt, št. 229; GZ, 13. 11. 1848, št. 239, nepaginirano.

920 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 29. 8. 1848, št. 17; CZ, 29. 8. 1848, št. 31, nepaginirano in Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 1. 9. 1848, št. 18; CZ, 1. 9. 1848, št. 32, nepaginirano.

921 Kaiser Friedrich (3. 4. 1814, Biberach in Württemberg). Wuzbach, Wien 1863, zvezek 10, str. 360-370.

922 CZ, 22. 9. 1848, št. 38. V spletnem katalogu je ime predstave *Der Viehhändler aus Oberösterreich*. <http://www.stadtbibliothek.wien.at> (16. 1. 2002).

923 Cilli, CZ, 22. 9. 1848, št. 38, str. 176.

924 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 10. 11. 1848, št. 38; CZ, 10. 11. 1848, št. 52, nepaginirano.

Izkupiček je bil ponovno namenjen ubožnemu društvu.⁹²⁵ Konec predstave je popestril še glasbeno-deklamacijski kvodlibet, ali kot ga je imenoval časopis: »Ein Schüsserl voll Allerlei«. ⁹²⁶ Pri tem je bila prvič navedena ura predstave, morda zato, ker se je ta predstava izjemoma začela nekoliko prej kot običajno. Zastor so odgrnili ob pol sedmih, kar je pol ure prej kot pri naslednji, decembrski predstavi.⁹²⁷

Celjski nemški časopis resnično ni želel razpihovati nacionalnih nasprotij, zlasti ne s poudarjanjem slovenske kulture in jezika. Zato ni čudno, da v programu nista omenjeni dve slovenski pesmi: Zakonski prepir in Moje želje. Po pisanju *Celjskih Slovenskih novin* sta doživeli buren odziv pri občinstvu: »Kakor hitro se zaslišijo rahli glasi domačega jezika, postane od samega veselja hrup in pokanje z rokami. Nekemu gospodu, ki je v predzadni klopi sedel, so se od samega veselja solze vlile.«⁹²⁸ Neznani avtor novice, verjetno pa urednik, pri tem ni pozabil na pomembno vlogo tiskarja: »Komu pa zahvalimo mi Celani ta srečen večer? – komu drugemu, kakor častitemu gospodu Janezu Kr. Jeretinu, natiskarju in založniku Celskih Novin; - njemu bo ostala ta čast, da je on prvi Slovenščino v gledališu razglasil.«⁹²⁹

Zadnja predstava leta 1848 je bila uprizorjena v petek, 8. decembra. Na sporedu je bila igra *Lebende Bilder*, ki jo je aranžiral Luis Wlach v sodelovanju z gimnastično predstavo gospoda R. Novaka iz Dunaja.⁹³⁰ Predstavo Wlach's *Darstellung lebender Bilder* so si dobra dva meseca prej ogledali tudi v Ljubljani.⁹³¹ Verjetno je pri teh uprizoritvah šlo za drugačno izrazno moč, za neko vrsto telovadbe.

Kronološki pregled dejavnosti celjskega diletantskega gledališča kaže na njegovo živahno dejavnost leta 1848. Predstave so bile vse leto, največ pa julija (9., 29., 30.). Pri tem so prvo odigrali gostujoči umetniki. Po eno predstavo so uprizorili junija, septembra, novembra in decembra, dve pa aprila.

Na sporedu sta bili dve veseloigri, kar je tudi sicer bila najbolj priljubljena zvrst diletantov. Sicer pa so odigrali še burko, kvodlibet in viteške igre. V seznamu najdemo tudi pesnitev, ki je glede na naslov politične vsebine. Žanr gledaliških iger je bil podoben tistemu v Gradcu. Tam so poleg burk⁹³² ali kvodlibeta⁹³³ še posebej močno zastopane opere, komične ali tragične. Vsebinsko je šlo torej za nezapletene vsebine, ob katerih so se gledalci predvsem zabavali.

925 CSN, 15. 11. 1848, št. 21, str. 83.

926 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 10. 11. 1848, št. 38; CZ, 10. 11. 1848, št. 52, nepaginirano.

927 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 7. 12. 1848, št. 46; CZ, 7. 12. 1848, št. 60, nepaginirano.

928 CN, 15. 11. 1848, št. 21, str. 83.

929 Prav tam.

930 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 7. 12. 1848, št. 46; CZ, 7. 12. 1848, št. 60, nepaginirano.

931 LZ, 3. 10. 1848, št. 119, str. 634.

932 Steiermarkisches Intelligenzblatt, 3. 2. 1848, 1848; GZ, 3. 2. 1848, št. 19, str. 72. Gre za igro Hausherr als Brautweiber.

933 GZ, 31. 1. 1848, št. 17, nepaginirano. Gre za igro Fliegende Blätter oder etwas für Alle.

Avtorji v celjskem gledališču uprizorjenih iger so bili po večini bolj ali manj znani tuji umetniki. Med njimi gre izpostaviti Bauernfelda in Feldmana. Slednji je moral Jeretinu biti še posebno pri srcu, saj sta bili v celjskem gledališču leta 1848 uprizorjeni kar dve njegovi deli: *Der Sohn auf Reisen* in *Das Portrait der Geliebten*.

Uprizorjena dela so bila po večini novejšega datuma; Großjährig je denimo nastala leta 1846, le redka, kot na primer *Die Corsen* in *Die Bastillie*, pa so bila iz 18. stoletja.

Avgusta so umetniki sodelovali pri odprtju kopališča Dobrna.⁹³⁴ Slednje kaže na aktivno vključevanje gledaliških igralcev v lokalno dogajanje. In to ne le z igro, ampak tudi z izkupičkom, ki so ga pogosto namenili v dobrodelne akcije. Morda so se pri tem zgledovali po graških ljubiteljih umetnosti, ki so izkupiček prav tako večkrat namenili v dobrodelne namene. Tako se je na primer društvo graških žena še posebej zahvalilo direktorju tamkajšnjega gledališča, ki je denar namenil otroškemu azilu.⁹³⁵

Obiskovalci celjskega gledališča so si predstave večinoma lahko ogledali ob nedeljah, z začetkom okoli 19. ure. Po ena predstava je bila na sporedu v ponedeljek, petek in soboto.

Cena vstopnic ni bila navedena, podobno kot v *Gratzer Zeitungu*. Na plakatu graškega gledališča za igro *Die Carlschüler* pa najdemo podatek, da je bila cena vstopnice za ložo 24 kr, za 3. nadstropje 12 kr, za 4. pa 8 kr.⁹³⁶ Domnevamo, da je bila cena vstopnic v Celju podobna.

Celjsko diletantsko gledališče je s svojo dejavnostjo nadaljevalo tudi pozneje. Še naprej se je vključevalo v lokalno dogajanje, glavno vlogo pa je še naprej igral tiskar *Cillier Zeitung*, ki v naslednjem letu sicer ni več izhajal. Sad njegovih prizadevanj je končno tudi slovenska uprizoritev Linhartove Županove Micke, ki je bila uprizorjena 16. septembra 1849, ob odhodu prvega vlaka iz Celja v Ljubljano. Za mesto je bil to pomemben dan, saj je v Celje tedaj prišlo mnogo največje gospode, ki so ji na peronu priredili slavnostni obed.⁹³⁷ Ignacij Orožen je dan še posebej opisal, med drugim pa omenil tudi diletantsko gledališče in našega tiskarja Jeretina: »Ta dan so slovenski vlastenci velko veselje vživali v tukajšnjem kazališu, kjer so ovdešni diletanti pod vodstvom tiskarja Janeza Jeretina igrali slovensko igro 'Županova Micka.' To igro so, kakor se pravi, tudi že pred nekimi 50 letami tu v knezii igrali.«⁹³⁸ Glede na vse napisano ni čudno, da Jeretin velja za začetnika slovenskih gledaliških iger v Celju.⁹³⁹

934 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 14. 7. 1848, št. 4; CZ, 14. 7. 1848, št. 18, nepaginirano.

935 GZ, 22. 1. 1848, št. 12, nepaginirano.

936 Steiermarkisches Landesarchiv, zbirka 1848, karton 14, št. 1188.

937 Orožen, Zgodovina Celja in okolice, 2. del, str. 218.

938 Orožen, Celska kronika, str. 215.

939 Branko Berčič, Tiskarstvo na Slovenskem, Ljubljana 1968, str. 177; Orožen, Zgodovina Celja in okolice, 2. del, str. 215.

Oglasi tiskarja Jeretina

Oglasi tiskarja Jeretina si v okviru analize priloge celjskega nemškega časopisa zaslužijo posebno poglavje. V njih se je običajno pojavljal kot »Kreisbuchdrucker«, oziroma »Buch- Kunst- und Musikalienhändler«.⁹⁴⁰ Jeretin se je kot oglaševalec v prvih številkah celjskega nemškega časopisa pojavljal redko. Kakšno blago je bilo na voljo kupcem v njegovi, zličnimi črkami in brzotiskalnim strojem opremljeni tiskarni,⁹⁴¹ izvemo šele po preimenovanju časopisa.

Prva omemba tiskarja je že v programu časopisa,⁹⁴² pri čemer pa njegov domači naslov prvič srečamo šele v 21. številki: »Die Buchdruckerei, Com. Buchhandlung und Papierniederlage des ergebenst Gefertigten, im eigenen Hause, Herren Gasse Nr. 6 übernimmt die Bestellungen: [...]«.⁹⁴³ Da je bil med Celjani kar poznan, kaže tudi dejstvo, da tiskarjevega naslova ni bilo mogoče najti niti v vabilih na naročilo časopisa. Jeretin je dobro poznal in tudi cenil Slomšek.⁹⁴⁴ Za razliko od drugega celjskega tiskarja Geigerja, ki ga je škof imenoval skopec, ker je kupce knjig in avtorje del znal tako spretno izkoristiti, da si je pridobil znatno imetje.⁹⁴⁵ Neki F. K. je v *Celjske Slovenske novine* naklonjeno pisal o obeh celjskih tiskarjih, za Jeretina pa še posebej: »U novišim času si je zaslužen knigo-tiskar g. Jeretin, naš neutrudeni prijatelj, urno – tiskavnico z mnogimiličnimi abecedi v novem pravopisu omislil.«⁹⁴⁶

Tiskarji so se že v preteklem obdobju razen z osnovno obrtjo – vezanjem knjig – ukvarjali še s prodajo različnih vrst papirja, pergamenta in pisal.⁹⁴⁷ Jeretin pri tem ni bil izjema. Poleg knjigovezništva⁹⁴⁸ je ponujal časopise, knjige, zemljevide in muzikalije, sprejemal pa je tudi naročila za tiskovine znanega graškega tiskarja A. Leykamsa⁹⁴⁹ ter naročila za drva ali opeko.⁹⁵⁰ Ljubitelji umetnosti so pri njem lahko kupili »Einhundert katholische Bilder in Stahlstich oder

---

940 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 4. 7. 1848, št. 1; CZ, 4. 7. 1848, št. 15, nepaginirano.

941 Berčič, Tiskarstvo na Slovenskem, str. 176.

942 Programm, CW, 1. 4. 1848, št. 1, str. 1.

943 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 25. 7. 1848, št. 7; CZ, 25. 7. 1848, št. 21, nepaginirano.

944 Pismo Slomška Vodušku, 5. 7. 1848, v: Kovačič, Slomškova pisma Vodušku, str. 111.

945 Opomba k pismu Slomška Mihaelu Stojanu, 8. 8. 1845. Prav tam, str. 63.

946 F. K., Lube Celjske Novine!, CSN, 15. 7. 1848, št. 3, str. 9-11.

947 Anja Dular, Živeti od knjig, Zgodovina knjigotrštva na Kranjskem do začetka 19. stoletja, Ljubljana 2002, str. 73.

948 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 25. 7. 1848, št. 7; CZ 25. 7. 1848, št. 21, nepaginirano.

949 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 25. 7. 1848, št. 7; CZ 25. 7. 1848, št. 21, nepaginirano. Andreas Leykam je leta 1806 prevzel tiskarno Georga Widmanstetterja v Gradcu. Dular, Živeti od knjig, str. 76. Glej tudi Anton Schlosser, Die Literatur der Steiermark, Graz 1914, str. 296.

950 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 25. 8. 1848, št. 16; CZ, 25. 8. 1848, št. 30 nepaginirano.

Sammlung religiöser Darstellungen«⁹⁵¹ ter portrete takrat slavnih mož: grofa Radetzkega,⁹⁵² bana Jelačića⁹⁵³ in barona Weldna.⁹⁵⁴

Med različnimi vrstami zemljevidov naj omenimo Neueste Spezialkarte des Herzogthumes Steyermark, vsem potujočim pa je priporočal Post- und Strassen-Karten von Deutschland.⁹⁵⁵ Ob koncu leta je Jeretin prodajal različne vrste koledarjev. Ta pojav ni nov, saj je koledarski tisk (sem prištevamo tudi pratike) od 18. stoletja naprej predstavljal najbolj razširjeno knjigotrško blago, ki so ga imeli v vsaki hiši.⁹⁵⁶ Na voljo so bili Nationalkalender, Taschenkalender, Blattkalender, feine Kalender, ordinöre Kalender.⁹⁵⁷

Oglasi celjskega tiskarja Jeretina kažejo na široko paleto prodajnih artiklov in drugih storitev, kar ga vsekakor enakovredno uvršča v takratni tiskarski svet, saj glede na oglase v osrednjih časopisih v Ljubljani in Gradcu ni za tamkajšnjimi tiskarji prav nič zaostajal.

Knjigotrški oglasi

Številni knjigotrški oglasi niso novost leta 1848, saj jim sledimo že iz 18. stoletja. Pri nas jih je najprej tiskal *Wochentliches Kundschaftsblatt des Herzogthum Krain*.⁹⁵⁸ Širok spekter knjigotrških oglasov v *Cillier Zeitungu* bo podlaga za poskus orisa bralne kulture na Štajerskem leta 1848. Kakšne knjige so pred revolucijo brali na tem koncu, nam v spominih opisujejo tudi znani Slovenci. Dr. Vošnjak, ki je svoja gimnazijska leta 1844–1846 preživel v Celju, leto 1848 pa v Gradcu, piše: »In spet se nisem brigal ne za politična ne za narodna vprašanja. Učil sem se pridno, v prostih urah pa sem čital razne knjige, ki sem jih mogel v roke dobiti, najrajši romane. Že v Celju mi je posebna slast bila čitati enega tistih groznih 'Ritter- und Räuberromane' [viteških in razbojniških romanov], ki so bili jako priljubljeno berilo pri mladini.«⁹⁵⁹ Henrik Tuma pa v spominih na otroštvo o očetu med drugim piše, da je bil jako načitan in da je bral le nemško literaturo.⁹⁶⁰

---

951 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 20. 10. 1848, št. 32; CZ, 20. 10. 1848, št. 46, nepaginirano.

952 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 10. 11. 1848, št. 38; CZ, 10. 11. 1848, št. 52, nepaginirano.

953 Prav tam.

954 Prav tam. Franz Ludwig Welden (junij 1782, Lauphein in Württemberg – 7. 8. 1853, Gradeo). Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1886, zvezek 24, str. 214–223.

955 Anhang, št. 8, CW, 25. 5. 1848, št. 9, str. 45.

956 Dular, Živeti od knjig, str. 132.

957 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 7. 12. 1848, št. 46; CZ, 7. 12. 1848, št. 60, nepaginirano.

958 Dular, Živeti od knjig, str. 26. *Wochentliches Kundschaftsblatt des Herzogthum Krain* – časopis, ki je izhajal v Ljubljani v letih 1775–1776. Tanja Žigon, Nemško časopisje na Slovenskem, Ljubljana 2001, str. 16 in 83.

959 Josip Vošnjak, Spomini, Ljubljana 1905, str. 31.

960 Tuma, Iz mojega življenja, Ljubljana 1937, str. 19.

Prvi knjižni oglas je prinesla že druga številka *Cillier Wochenblatta*. Gre pravzaprav za obvestilo o zalogi Drobtinice za novo leto 1846.⁹⁶¹ Do preimenovanja časopisa je v časopisu izšel samo še oglas za *Freiheits-Album, Zur Erinnerung an 13., 14. und 15. März 1848*.⁹⁶²

Tiskar je pri objavi knjigotrške ponudbe navadno objavljajl enake podatke, to je naslov in ciljno publiko. Prav na podlagi slednjega podatka je nastal seznam knjigotrških oglasov, ki je priložen na koncu analize celjskega nemškega časopisa. Pri nekaterih delih je bil tiskar skromen s pojasnili, zato smo taka dela razvrstili po osebni presoji. Pri tem smo si pomagali s priročniki in z modernimi spletnimi katalogi domačih in tujih knjižnic. Če so bili vsi poskusi neuspešni, smo delo razvrstili na podlagi subjektivnih kriterijev in domnev, pri čemer sta bila odločujoča čas izida oglasa ter naslov dela. V takem primeru stoji ob naslovu zvezdica.

Oglasi so včasih navajali tudi ceno in avtorja dela. Če je bila identifikacija imenovanih avtorjev nemogoča, smo upoštevali kar tiskarjevo razlago. V primeru, da avtorjeve identifikacije ni, pomeni, da ga ni bilo mogoče najti v nobenem navedenem priročniku.

Običajno je tiskar oglase za določeno knjigo večkrat ponovil. Med vsemi 75 naslovi jih je bilo le sedem objavljenih samo enkrat.

Prvo večjo objavo knjig je prinesla prva številka *Cillier Zeitung*,⁹⁶³ ki je v tristolpčnem seznamu naznanjala različne vrste knjig. Bralci so za 6 gld lahko kupili fantazijo dr. Matthiasa Macherja⁹⁶⁴ *Teutschlands und Oesterreichs Zukunft*. Nekoliko dražja, 10 gld, je bila knjiga neznanega Štajerca *Teutschlands gemeinsame, parlamentarische Verfassung*.⁹⁶⁵ V njem smo zasledili humoristična dela in priročnike, ki med knjigotrškimi oglasi predstavljajo večino. Bralci so lahko za 2 gld kupili *Linzer Kochbuch* s kar 1802 kuharskimi nasveti ter nekoliko cenejši *Wiener Universal- Kochbuch in Grätzer Kochbuch*.⁹⁶⁶

Od julija dalje so sezname knjig imeli podobno obliko. Sredi istega meseca so se med oglasi znašla dela izključno nabožne vsebine.⁹⁶⁷ Konec julija najdemo v prilogi oglas za (poleg že omenjenih Drobtinic) edino slovensko knjigo *Hudi Jezik, Huda reč, Lepi nauki za mlade in stare*. Ker gre za slovensko knjigo, je prav, da oglas citiramo v celoti: »Dieses slovenische Werkchen in schönem

961 Anhang, št. 1, CW, 8. 4. 1848, št. 2, str. 12.

962 Anhang, št. 6, CW, 11. 5. 1848, str. 40.

963 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 4. 7. 1848, št. 1; CZ, 4. 7. 1848, št. 15, nepaginirano.

964 Dr. Matthias Macher (8. 1. 1793, Oisnitz/ Steiermark – 27. 6. 1876, Gradec). *Deutsche Literatur – Lexikon*, Bern 1986, zvezek 10, str. 190.

965 Prav tam.

966 Prav tam.

967 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 18. 7. 1848, št. 5; CZ, 18. 7. 1848, št. 19, nepaginirano in Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 21. 7. 1848, št. 6; CZ, 21. 7. 1848, št. 20, nepaginirano.

marmorirten Einband, dürfte sich vorzüglich als Prüfungsgeschenk für die Schuljugend eignen, ist 52 Seiten stark, in Octav, und kostet nur 8 kr.«⁹⁶⁸

Seznam knjig v začetku avgusta se je nanašal na popolnoma nove knjige.⁹⁶⁹ Med njimi najdemo tudi romana Louisa Bourdina Fürst Mitternacht ter slavnega Johana Gabriela Seidla⁹⁷⁰ Tyrol und Steiermark.⁹⁷¹ Istega meseca je bila prvič objavljena zbirka 350 ljudskih pesmi Liederschatz.⁹⁷² Avgustovske priloge so bile prvič popolnoma namenjene knjigotrškim oglasom, kar se je ponovilo že naslednjega meseca,⁹⁷³ še prav pogosto pa se je to dogajalo v decembrskih številkah. Nasploh so bili septembrski sezname zanimivi, saj so bili tisti v začetku meseca v celoti namenjeni knjigam, v zadnjih številkah priloge pa jih zasledimo le redko. Tiskar se je zavedal pomena začetka šolskega leta, zato je konec septembra natisnil oglas za šolske knjige.⁹⁷⁴ Zanimiva je priloga ob koncu oktobra, kjer je kar 14 del, od tega sedem s politično vsebino.⁹⁷⁵ Očitno so tudi na knjigotrške oglase močno vplivali dogodki v prestolnici v začetku oktobra leta 1848.

Tiskar je torej od avgusta dalje imel na prodaj povsem nove knjige, ki so se tudi vsebinsko močno razlikovale od prejšnjih. Knjige nabožne vsebine so izpodrinili priročniki, pojavljati pa so se začele tudi pesniške zbirke. Tako je bilo v začetku septembra pri tiskarju mogoče kupiti knjigo Anastazija Grüna⁹⁷⁶ Schutt⁹⁷⁷ in tudi Der italienische Sprachmeister im Haus und auf der Reise.⁹⁷⁸

Da so tudi ljubitelji glasbe pri tiskarju Jeretinu prišli na svoj račun, kaže novembrski oglas. Glede na pojasnilo domnevamo, da gre za prvo spevoigro Vater Ferdinand oder an Herz und an Sinn. Gre za edino tovrstno delo, pri katerem so kot kulise nastopale žive slike.

Poskus orisa bralne kulture v Celju

Po kronološkem pregledu knjižnih oglasov smo knjige poskušali razvrstiti po vsebini. Glede na zgoraj omenjene kriterije smo jih razvrstili v naslednje skupine:

---

968 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 28. 7. 1848, št. 8; CZ, 28. 7. 1848, št. 22, nepaginirano.

969 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 4. 8. 1848, št. 10; CZ, 4. 8. 1848, št. 24, nepaginirano.

970 Johan Gabriel Seidl (21. 6. 1804, Dunaj - 18. 7. 1875, Dunaj). Wilpert, Lexikon der Weltliteratur, str. 741-742.

971 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 4. 8. 1848, št. 10; CZ, 4. 8. 1848, št. 24, nepaginirano.

972 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 8. 8. 1848, št. 11; CZ, 8. 8. 1848, št. 25, nepaginirano.

973 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 7. 9. 1848, št. 20; CZ, 7. 9. 1848, št. 34, nepaginirano,

974 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 26. 9. 1848, št. 25; CZ, 26. 9. 1848, št. 39, nepaginirano.

975 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 24. 10. 1848, št. 33; CZ, 24. 10. 1848, št. 47, nepaginirano.

976 Anastasius Grün - Anton Auersperg (11. 4. 1806, Ljubljana - 12. 9. 1876, Gradec). SBL 1, str. 19-20.

977 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 7. 9. 1848, št. 20; CZ, 7. 9. 1848, št. 34, nepaginirano.

978 Prav tam.

Knjige s politično in družbeno vsebino

Največjo skupino predstavljajo dela političnega in družbenega življenja. Gre za različne vrste komentarjev, mnenj in poročil ob posameznih aktualnih dogodkih. Sem sodijo dela kot *Freiheits-Album, Zur Erinnerung an 13., 14. und 15. März 1848*,⁹⁷⁹ *Teutschlands gemeinsame, parlamentarische Verfassung*,⁹⁸⁰ *Anschluß an Deutschland, auch Anschluß an den Zollverein*.⁹⁸¹ Bolj ali manj znani avtorji so razpravljali o prihodnji ureditvi države, na primer dr. Matthias Macher v knjigi *Teutschlands und Oesterreichs Zukunft*,⁹⁸² *Die drei Republikaner (Hecker, Struve und Schimmelpenninck. Führer der republikanischen Freischaaren im badischen Oberlande 1848)*,⁹⁸³ pa Hermann Abeken⁹⁸⁴ v *Die Republik in Nord-Amerika*⁹⁸⁵ in *Der Plan einer demokratisch-republikanischen Verfassung in Deutschland*.⁹⁸⁶

Z aktualnim položajem v državi so se ukvarjali Johann Sporschil⁹⁸⁷ v *Kritische Beleuchtung der Reformvorschläge*,⁹⁸⁸ Salzmann v *So sieht's aus! Oder Pinselstriche zur Kenntniß der Gegenwart*,⁹⁸⁹ Max Langenschwarz⁹⁹⁰ v *Politische Nachtgedanken einer Lichtputze*⁹⁹¹ in *Die jetzigen Bauernunruhen*.⁹⁹² Eduard Chörnitzer⁹⁹³ se je v delu *Wie erweist sich Thätigkeit der Reichsversammlung in Wien?* ukvarjal z delom parlamenta.⁹⁹⁴

Nekatera dela, na primer *Ferdinand und die Engel*⁹⁹⁵ in *Wiener Ereignisse (vom 15–28. Mai)*,⁹⁹⁶ so se ukvarjala z refleksijami na pretekle dogodke.

Omeniti je treba tri javna pisma politične narave: *Offenes Sendeschreiben an die steierischen Herrschaften und Bauern*,⁹⁹⁷ Orožnovo pismo v Gradec

---

979 Anhang, št. 6, CW, 11. 5. 1848, str. 40.

980 Prav tam.

981 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 28. 11. 1848, št. 43; CZ, 28. 11. 1848, št. 57, nepaginirano.

982 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 4. 7. 1848, št. 1; CZ, 4. 7. 1848, št. 15, nepaginirano.

983 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 27. 10. 1848, št. 34; CZ, 27. 10. 1848, št. 48, nepaginirano.

984 Hermann Abeken (27. 6. 1820, Osnabrück – 27. 4. 1854, Hannover). *Allgemeine Deutsche Biographie*, Lepizig 1875, zvezek 1, str. 11.

985 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 24. 10. 1848, št. 33; CZ, 24. 10. 1848, št. 47, nepaginirano.

986 Prav tam.

987 Johann Chrysostomus Sporschil(l) (23. 1. 1800, Brno – 16. 12. 1863, Dunaj). *Deutsche Literatur – Lexikon*, Bern und München 1999, zvezek 19, str. 13–14.

988 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 27. 10. 1848, št. 34; CZ, 27. 10. 1848, št. 48, nepaginirano.

989 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 25. 8. 1848, št. 16; CZ, 25. 8. 1848, št. 30, nepaginirano.

990 Maximilian (Leopold) Langenschwarz (1801, Rödelheim b. Frankfurt – po 1867). *Deutsche Literatur – Lexikon*, Bern und München 1984, zvezek 9, str. 921–922.

991 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 1. 9. 1848, št. 18; CZ, 1. 9. 1848, št. 32, nepaginirano.

992 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 28. 11. 1848, št. 43; CZ, 28. 11. 1848, št. 57, nepaginirano.

993 Eduard Chörnitzer, doktor prava. *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 10. 11. 1848, št. 38, CZ, 10. 11. 1848, št. 52, nepaginirano.

994 Prav tam.

995 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 20. 10. 1848, št. 32; CZ, 20. 10. 1848, št. 46, nepaginirano.

996 Prav tam.

997 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 22. 9. 1848, št. 25; CZ, 22. 9. 1848, št. 39, nepaginirano.

Sendescreiben an W Biberauer⁹⁹⁸ ter Ennemoserjevo pismo Begriff der wahren Freiheit.⁹⁹⁹

Sem sodi tudi delo z naslovom Die Griechen und Römer nekega dr. Z....n. Naslov sicer napoveduje zgodovinsko temo, iz besed tiskarja pa je razvidno, da gre za domoljubno vsebino.¹⁰⁰⁰

Priročniki

V drugo, prav tako močno skupino so sodili priročniki. Glede na ciljno publiko jih lahko razdelimo na priročnike za gospodarjenje, kot so Williama Löbeja Der kluge Hausvater und die kluge Hausmutter (Ein getreuer Rathgeber in allen Vorkommnissen der Land- und Hauswirtschaft und der damit verbundenen Nebengewerbe),¹⁰⁰¹ Josefa Moshamerja Wiener Haussecretär,¹⁰⁰² Der Schwager Max an seine Landleute,¹⁰⁰³ dr. Röderja¹⁰⁰⁴ Die Hausbrunnen als Wasser-Heil-Anstalt und Apotheke des Hauses,¹⁰⁰⁵ in zdravstvene priročnike, kot sta Bild zu Cais oder Die Wunder des Magnetismus¹⁰⁰⁶ ter Das Römerbad nächst Tüffer in Steiermark, ki ga je napisal dr. Macher.¹⁰⁰⁷ Slednji je kot »Doctor der Heilkunde, Magister der Geburtshilfe«¹⁰⁰⁸ precej dobro poznal razmere v tem delu dežele. Po njegovem mnenju so toplicam v Laškem takrat pripisovali premajhen pomen. Nasprotoval je vsem kritikam, ki so letele na zdravilišče ter razloge za to iskal v nepoznavanju kraja.¹⁰⁰⁹ To je bil tudi razlog za nastanek omenjenega dela: »Dieses bestimmte mich, meine Beobachtung über dieses Mineralwasser in diesen wenigen Bogen niederzulegen, das ärztlich Publicum mit den Heilkräften desselben bekannt zu machen, und den Cur- Gästen einen Leitfaden zum zweckmäßigen Bade – und Trinkgebrauche an die Hand zu geben. Möge diese kleine Bemühung, als ein Bestreben zum Wohle der leidenden Kranken, welche an genannte Quellen Genesung suchen, etwas beizutragen, mit gütiger Nachsicht aufgenommen werden.«¹⁰¹⁰ Sicer je delo razdeljeno na pet

---

998 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 13. 10. 1848, št. 30; CZ, 13. 10. 1848, št. 44, nepaginirano.

999 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 28. 11. 1848, št. 43; CZ, 28. 11. 1848, št. 57, nepaginirano.

1000 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 17. 11. 1848, št. 40; CZ, 17. 11. 1848, št. 54, nepaginirano.

1001 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 11. 8. 1848, št. 12; CZ, 11. 8. 1848, št. 26, nepaginirano.

1002 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 29. 9. 1848, št. 26; CZ, 29. 9. 1848, št. 40, nepaginirano, .

1003 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 20. 10. 1848, št. 32; CZ, 20. 10. 1848, št. 46, nepaginirano.

1004 Dr. Albrecht Röder (16. 11. 1794, Wilhermsdorf – 8. 2. 1844, Wilhermsdorf). Deutsche Literatur – Lexikon, Bern und München 1999, Ergänzungsband 6, str. 574.

1005 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 17. 11. 1848, št. 40, nepaginirano; CZ, 17. 11. 1848, št. 54.

1006 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 4. 8. 1848, št. 10; CZ, 4. 8. 1848, št. 24, nepaginirano.

1007 Prav tam.

1008 Matthias Macher, Pshysikalisch=medicinische Darstellung des Römerbades nächst Tüffer in Steyermark für Cur-Gäste (Gratz: Ferstel'schen Buchhandlung des Johann Lorenz Greiner, 1826), nepaginirano.

1009 Vorbericht, prav tam.

1010 Prav tam.

delov¹⁰¹¹ in se konča z nasveti za uporabo zdravilne vode. Avtor je zelo natančno opisal kopališče, zdraviliške sobe, potek zdravljenja, diete ter nego po vsem tem. Omenjeni avtor je napisal tudi besedilo pesmi Das Steierland (Die Berge hoch, an Erzen reich), ki jo je uglasbil J. E. Schmölzer.¹⁰¹²

Številni, v oglasih omenjeni priročniki, so bili namenjeni gostilničarjem in drugim obrtnikom (A. F. Wiesing, Rathgeber zur Behandlung der Weine für Privatleute,¹⁰¹³ Heinrich von Gerstenberg,¹⁰¹⁴ Geheimnisse und Winke für Braumeister und Schankwirt,¹⁰¹⁵ Georg Sebastian Schuber, Der ökonomische Künstler oder neuentdeckte Geheimnisse für Künstler, Proffessionisten, Jäger, Haus- und Landwirthe,¹⁰¹⁶ Med. dr. Augustin Erath,¹⁰¹⁷ Beretiung des Haustrunkes oder Wein, Most und Bier für den Bürger und Landmann¹⁰¹⁸) ter mladini (Hudi Jezik, Huda reč, Lepi nauki za mlade in stare¹⁰¹⁹ in Corbinian Lohrmayer¹⁰²⁰ Blätter für Geist und Herz¹⁰²¹).

V najštevilčnejšo skupino priročnikov sodijo kuharske knjige. Od skupno 18 priročnikov jih je bilo kar pet namenjenih gospodinjam: Linzer Kochbuch,¹⁰²² Anna Dons neustes Wiener universal Kochbuch,¹⁰²³ Grätzer Kochbuch herausgegeben von Maria Anna Bußwald,¹⁰²⁴ Die Bayerische Köchin in Böhmen¹⁰²⁵ in Die Damfwäsche. Razlaga slednje se zdi še posebej zanimiva: »Ein höchst einfaches Verfahren, alle Arten der Leib- Tisch- und Bettwäsche u.s.w. mit großer Ersparniß an Zeit und Geld durch Anwendung von wasserdämpfen blendend weiß zu waschen, ohne sie dabei, wie nach der alten methode, anzugreifen und abzunutzen.«¹⁰²⁶ Avtor omenjenega priročnika je francoski

---

1011 Historisch-topografischeer Abriß des Römerbades nächst Tüffer, Physikalische und chemische Eigenheiten dieser Quellen, Über die Entstehung dieser Marmquellen, Über die Wirkung derselben auf den kranken Organismus, Über die Gebrauchsweise dieses Mineralwassers.

1012 Hans Giebisch, L. Pichler, K. Vancsa, Kleines Österreichisches Literatur Lexikon, Wien 1948, str. 264.

1013 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 31. 10. 1848, št. 35; CZ, 31. 10. 1848, št. 49, nepaginirano.

1014 Heinrich Wilhelm von Gerstenberg (3. 1. 1737, Tandern/ Schleswig - 1. 11. 1823, Altona). Wilpert, Lexikon der Weltliteratur, str. 247-248.

1015 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 17. 11. 1848, št. 40; CZ, 17. 11. 1848, št. 54, nepaginirano.

1016 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 7. 9. 1848, št. 20; CZ, 7. 9. 1848, št. 34, nepaginirano.

1017 Med. dr. Augustin Erath (28. 2. 1648, Augsburg - 5. 9. 1719, Passau). Allgemeine Deutsche Biographie, Leipzig 1890, zvezek 30, str. 183.

1018 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 1. 9. 1848, št. 18; CZ, 1. 9. 1848, št. 32, nepaginirano.

1019 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 28. 7. 1848, št. 8; CZ, 28. 7. 1848, št. 22, nepaginirano.

1020 Corbinian Lohrmayer (župnik). Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 28. 7. 1848, št. 8; CZ, 28. 7. 1848, št. 22, nepaginirano.

1021 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 7. 9. 1848, št. 20; CZ, 7. 9. 1848, št. 34, nepaginirano.

1022 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 4. 7. 1848, št. 1; CZ, 4. 7. 1848, št. 15, nepaginirano.

1023 Prav tam.

1024 Prav tam.

1025 Prav tam.

1026 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 27. 10. 1848, št. 34; CZ, 27. 10. 1848, št. 48, nepaginirano.

pisec Bourgnod d'Ayre, delo je v nemščino prevedel D. Ch. H. Schmidt, kar izvemo iz oglasa v graškem časopisu.¹⁰²⁷

Nabožna dela

V tretjo skupino, ki je zajemala 12 knjig, so spadala nabožna besedila. Med njimi so bralci lahko prebiralali usode, ki jih je narekovalo nebo, npr. Prophezeiung (eines 97 jährigen Benedictiner Mönches)¹⁰²⁸ in Maria Stiefel Prophezeiungen,¹⁰²⁹ dr. Arnold Rennev pa je uredil in izdal Das Ende der Welt nahet.¹⁰³⁰ Na aktualna vprašanja so se nanašale knjige dr. Joh. Bapt. Kirscherja¹⁰³¹ Erörterungen über die großen religiösen Fragen,¹⁰³² Die sociale Freiheit im Lichte der Religion oder Gedanken eines katholischen Priesters.¹⁰³³ Nekateri naslovi pa so bili že sami po sebi dovolj zgovorni: Das Jahr 1850 in seiner wichtigen Bedeutung (prophetische Worte eines Monches in Paolo),¹⁰³⁴ Biblische Darstellung Evangelien auf alle Sonn- und Feiertage des ganzen Jahres,¹⁰³⁵ Joachim Ventura Trauerreden,¹⁰³⁶ Geschichte der Erscheinung der seligsten Jungfrau (zweien Hirten-Kinder).¹⁰³⁷ *Gratzer Zeitung* je pri slednji objavil nekoliko drugačen naslov, namreč Geschichte der Erscheinung der seligen Jungfrau zweien Hirten – Kindern auf dem Berge von Galette in Frankreich, izšla pa je že leto pred revolucijo.¹⁰³⁸

Učbeniki

Za prodajo tovrstnih knjig je tiskar moral imeti dovoljenje, ki mu ga je dalo šolsko ministrstvo. Celjski tiskar tovrstnega dovoljenja v časopisu ni objavil, tako kot je to sicer storil ljubljanski tiskar Janez Giontini.¹⁰³⁹ Pri Jeretinu je bilo moč kupiti Abecedo¹⁰⁴⁰ in različne vrste učbenikov: »Schulbücher sowohl für deutsche und lateinische als auch slovenische (Sonntags Schulen) dann alle sonstige Schulrequisiten u. Schreibmaterialien, wie auch Gebeth, Erbauungs-

---

1027 Steiermarkisches Intelligenzblatt, 6. 3. 1848, št. 37; GZ, 6. 3. 1848, št. 37, nepaginirano.

1028 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 18. 7. 1848, št. 5; CZ, 18. 7. 1848, št. 19, nepaginirano.

1029 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 21. 11. 1848, št. 41; CZ, 21. 11. 1848, št. 55, nepaginirano.

1030 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 7. 9. 1848, št. 20; CZ, 7. 9. 1848, št. 34, nepaginirano.

1031 Dr. Joh. Bapt. Kirscher, profesor teologije na univerzi v Freiburgu in stolni kanonik tamkajšnje cerkve. Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 20. 10. 1848, št. 32; CZ, 20. 10. 1848, št. 46, nepaginirano.

1032 Prav tam.

1033 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 12. 12. 1848, št. 48; CZ, 12. 12. 1848, št. 61, nepaginirano.

1034 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 18. 7. 1848, št. 5; CZ, 18. 7. 1848, št. 19, nepaginirano.

1035 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 8. 8. 1848, št. 11; CZ, 8. 8. 1848, št. 25, nepaginirano.

1036 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 11. 8. 1848, št. 12; CZ, 11. 8. 1848, št. 26, nepaginirano.

1037 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 21. 7. 1848, št. 6; CZ, 21. 7. 1848, št. 20, nepaginirano.

1038 Steiermarkisches Intelligenzblatt, 20. 3. 1848, št. 45; GZ, 20. 3. 1848, št. 45, str. 182.

1039 18. Dokladni list k 39. listu Novic, str. 36.

1040 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 22. 9. 1848, št. 25; CZ, 26. 9. 1848, št. 39, nepaginirano.

und andere nützliche Unterhaltungsbücher in deutscher und slovenischer Sprache.«¹⁰⁴¹

Poleg splošnega oglasa za učbenike so bili natisnjeni še samostojni oglasi, in sicer za knjige Klemensa Siemersa¹⁰⁴² Geschichte der christlichen Kirche für katholische Gymnasien,¹⁰⁴³ G. B. Aldinija in dr. W. Beckerja Der italienische Sprachmeister im Haus und auf der Reise oder die italienische Sprache¹⁰⁴⁴ ter Hermanna Venediga¹⁰⁴⁵ Die lateinische Formenlehre.¹⁰⁴⁶

Med njimi sta torej dva učbenika za učenje tujih jezikov, italijanskega in latinskega. Slednji je še posebej znan, saj ga je spisal klasični filolog in v letih 1868/1869 predavatelj na gimnaziji v Celju.¹⁰⁴⁷ Venedigov učbenik Die lateinische Formenlehre oder Wortbildung hrani Narodna univerzitetna knjižnica v Ljubljani. V predgovoru 144 strani obsegajočega dela je bil zapisan kratek, vendar dovolj zgovoren povzetek: »Vorliegende Blätter enthalten erläuternde Zusätze zu der für die österreichischen Gymnasien Vorgescriebenen lateinischen Grammatik, und sind zunächst jenen Privatisten gewidmet, welche sich bei dem ersten Vorbereitungsunterrichte eines erklärenden Hilfsbuches bedienen wollen. Bezüglich des zweiten Theiles (Syntax) wurden aus der Satzlehre nun jene Anfangsgründe aufgenommen, welche theils zur Ergänzung, theils zur besseren Begründung der Formenlehre sich mit dieser an füglichsten verbinden lassen.«¹⁰⁴⁸

Knjige z zgodovinsko tematiko

Gre sicer za številčno šibko, a pomembno skupino del: Die Johanniter oder Einnahme von Rhodus durch Soliman,¹⁰⁴⁹ Albrecht Tebelde:¹⁰⁵⁰ Die Slawen im Kaiserthume Oesterreich,¹⁰⁵¹ Johan Gabriel Seidl: Tyrol und Steiermark,¹⁰⁵² Tirol und die Tiroler¹⁰⁵³ ter delo Ludmle Chmel¹⁰⁵⁴ Sieben Weissagungen, ki bi

---

1041 Prav tam.

1042 Klemens Siemers (21. 4. 1801, Münster – 25. 5. 1851). Allgemeine Deutsche Biographie, Leipzig 1890, zvezek 34, str. 214–215.

1043 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 20. 10. 1848, št. 32; CZ, 20. 10. 1848, št. 46, nepaginirano.

1044 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 7. 9. 1848, št. 20; CZ, 7. 9. 1848, št. 34, nepaginirano.

1045 Hermann Venedig, član benediktinskega samostana St. Paul in profesor na akademski gimnaziji v Celovcu. Herman Venedig, Die lateinische Formenlehre oder Wortbildung, Wien 1845, nepaginirano.

1046 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 1. 9. 1848, št. 18; CZ, 1. 9. 1848, št. 32, nepaginirano.

1047 Orožen, Zgodovina Celja in okolice, 2. del, str. 201.

1048 Venedig, Die lateinische Formenlehre, Vorwort, nepaginirano.

1049 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 25.8.1848, št. 16; CZ, 25.8.1848, št. 30, nepaginirano.

1050 Delo je izšlo na Dunaju leta 1848 <http://www.stadtbibliothek.wien.at> (1. 2. 2003).

1051 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 28. 11. 1848, št. 43; CZ, 28. 11. 1848, št. 57, nepaginirano.

1052 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 4. 8. 1848, št. 10; CZ, 4. 8. 1848, št. 24, nepaginirano.

1053 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 28. 11. 1848, št. 43; CZ, 28. 11. 1848, št. 57, nepaginirano.

1054 Ludmila Chemel, nuna iz samostana St. Francisci v Pragi. Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 28. 11. 1848, št. 43; Cillier Zeitung, 28. 11. 1848, št. 57, nepaginirano. Delo je izšlo v Weimarju leta 1848. <http://www.stadtbibliothek.wien.at> (22. 2. 2003).

sicer glede na naslov bolj spadalo med nabožna dela, vendar je podnaslov dovolj jasen in odločujoč za uvrstitev v to skupino.¹⁰⁵⁵

Sem smo uvrstili dr. tudi Seidla, ki je leta 1819 prišel v Celje kot gimnazijski učitelj. Štajerci so ga poznali po časopisu *Der Aufmerksamame - Zeitschrift für österreichische Gymnasien*.¹⁰⁵⁶ Za njegovih dvanajst let, ki jih je preživel na Štajerskem, velja, da so bila to najlepša leta njegovega življenja.¹⁰⁵⁷

Med vsemi knjižnimi oglasi je posebno pozornost vzbudilo delo *Zerstreute Blüten*,¹⁰⁵⁸ ki se je pojavilo v kar 12 prilogah. Razvrstitev dela v seznam ni bila lahka, saj je bil oglas izredno pomanjkljiv. Objavljen je bil le naslov dela, brez ciljne skupine, avtor Körber¹⁰⁵⁹ pa je bil imenovan le s priimkom. Knjiga smo razvrstili na podlagi podatkov Wurzbachovega¹⁰⁶⁰ slovarja¹⁰⁶¹ in spletnega kataloga Wiener Stadtbibliothek.¹⁰⁶² Avtor dela Philipp von Körber ni bil tipičen literarni predstavnik, saj je bilo njegovo kratko življenje že od vsega začetka namenjeno vojaškemu stanu.¹⁰⁶³ Kljub temu pa je bil literarno dejaven ves čas svoje vojaške službe, ki je vplivala na nastanek in vsebino njegovih del. Na Dunaju so izšla še druga njegova dela, in sicer *Bilder aus der Lombardei*, *Taschenbuch des Militär - Geschäftsstyls für k. k. Militärs* ter *Die militärischen Briefe in untergeordneten und gleichstehenden Rangverhältnisse*.¹⁰⁶⁴ V katalogu Wiener Stadtbibliothek najdemo še *Volksbelustigungen und Mummenschand der alten ehemaligen Reichstadt Nürnberg*.¹⁰⁶⁵

Delo *Zerstreute Blüten* obsega 189 strani, izšlo pa je na Dunaju leta 1837.¹⁰⁶⁶ »Novellen und Schilderungen, nebst ausgewählten Fragmenten aus Melchior Gioja's Schriften,«¹⁰⁶⁷ je podnaslov, ki nam pove, da gre za kratko prozo in ohranjene spise italijanskega pisatelja in politika Gioa Melchiorja, ki je živel na prelomu stoletja in se je zavzemal za enotno Italijo.¹⁰⁶⁸ Samostojnost Italije pa je bila tudi leta 1848 precej aktualna tema.

1055 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 28. 11. 1848, št. 43; CZ, 28. 11. 1848, št. 57, nepaginirano.

1056 Gubo, Geschichte der Stadt Cilli, str. 357.

1057 Prav tam.

1058 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 20. 10. 1848, št. 32; CZ, 20. 10. 1848, št. 46, nepaginirano.

1059 Philipp von Körber (26. 12. 1812, Budim - 18. 7. 1861, Kierling/Dunaj). Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1864, zvezek 12, str. 237.

1060 Konstantin Wurzbach Tannenberg (11. 4. 1818, Ljubljana - 19. 8. 1893, Berchtesgaden). SBL 4, str. 726-729.

1061 Prav tam, str. 237-239.

1062 <http://www.wiener.stadtbibliothek.at> (22. 4. 2003).

1063 Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1864, zvezek 12, str. 237.

1064 Prav tam, str. 237.

1065 <http://www.wiener.stadtbibliothek.at> (22. 4. 2003).

1066 Prav tam.

1067 Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1864, zvezek 12, str. 238.

1068 Melchior Gioa (20. 9. 1767, Piacenza - 2. 1. 1829, Milano). Enciclopedia italiana, Milano 1933, zvezek 17, str. 162-163.

Leposlovna dela

Vsa druga, v oglasih omenjena dela, bi lahko šteli med leposlovje. Posamezne skupine leposlovnih del so v primerjavi z zgoraj omenjenimi precej manjše in včasih zajemajo le nekaj del. Izjemo med njimi predstavljata deli Louisa Bourdina Fürst Mitternacht,¹⁰⁶⁹ ki ga je tiskar opredelil kot roman, in Bidocqovo delo Geheimnisse von Paris, ki ga je iz francoščine prevedel L. Meyer.¹⁰⁷⁰ Prvo obsega dva dela, drugo pa kar šest. K tej skupini bi šteli tudi krajše delo Gustava Nieritza¹⁰⁷¹ Jacob Sturm oder Tagebuch eines Dorfschulmeisters.¹⁰⁷²

V skupino leposlovnih smo uvrstili tudi tri šaljiva dela, in sicer Fünffzig Mittel gegen böse Gläubiger oder Morgen macht Sorgen,¹⁰⁷³ Bruder Immerlustig und Ludwig Immerdurstig Der närrische Kerl oder Spaß muß sein, sagt Neumann!¹⁰⁷⁴ in Ferdinand Stolle:¹⁰⁷⁵ Na da lacht zu!¹⁰⁷⁶ V otročko oziroma mladinsko literaturo smo uvrstili Folge mir nach! oder Das verlorene und wiedergefundene Kreuzchen,¹⁰⁷⁷ Naturgeschichte der Kinder¹⁰⁷⁸ avtorja Georga Christiana Raffa¹⁰⁷⁹ ter Die Christnacht der Geizigen,¹⁰⁸⁰ ki ga je napisal J. C. Schmid.¹⁰⁸¹

1069 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 4. 8. 1848, št. 10; CZ, 4. 8. 1848, št. 24, nepaginirano.

1070 Prav tam.

1071 Gustav Nieritz (2. 7. 1795, Dresden - 16. 2. 1876, Dresden). Wilpert, Lexikon der Weltliteratur str. 591.

1072 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 1. 9. 1848, št. 18; CZ, 1. 9. 1848, št. 32, nepaginirano.

1073 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 4. 7. 1848, št. 1; CZ, 4. 7. 1848, št. 15, nepaginirano.

1074 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 4. 8. 1848, št. 10; CZ, 4. 8. 1848, št. 24, nepaginirano.

1075 Ferdinand Stolle (28. 9. 1806, Dresden - 28. 9. 1872, Dresden). Deutsche Literatur - Lexikon, Bern und München 2000, zvezek 20, str. 342.

1076 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 22. 12. 1848, št. 51; CZ, 22. 12. 1848, št. 64, nepaginirano.

1077 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 12. 12. 1848, št. 48; CZ, 12. 12. 1848, št. 61, nepaginirano.

1078 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 4. 8. 1848, št. 10; CZ, 4. 8. 1848, št. 24, nepaginirano.

1079 Georg Christian Raff (30. 9. 1748, Stuttgart - 5. 6. 1788, Stuttgart), učitelj zgodovine in geografije na liceju v Göttingenu. Allgemeine Deutsche Biographie, Leipzig 1888, zvezek 27, str. 158-159.

1080 Prav tam.

1081 Steiermarkisches Intelligenzblatt, 23. 3. 1848, št. 47; GZ, 23. 3. 1848, št. 47, str. 192.

Poezija

V to skupino spadajo dela: Liederschatz, Sammlung von 350 der beliebtesten Volkslieder,¹⁰⁸² Siegfried von Rapper:¹⁰⁸³ Befreite Lieder Dem jungen Oesterreich,¹⁰⁸⁴ August Schumacher:¹⁰⁸⁵ Prinz Johann,¹⁰⁸⁶ J. F. Runkel:¹⁰⁸⁷ Katholische Choräle,¹⁰⁸⁸ Anastasius Grün Schutt.¹⁰⁸⁹ Zanimivi sta zadnji dve deli. Prvo zato, ker gre za korale, pete pesmi. Avtor druge pa je znani grof Auersperg, ki je v letu 1848 igral pomembno vlogo tudi v vojaškem in političnem življenju.

Zgodovinsko ozadje ima tudi domoljubna Schumacherjeva pesem. Čas, ki ga je avtor preživel na Dunaju, je bil povod za domoznanske študije, od tod tudi njegovi deli, kot sta Herz, Schmerz und Scherz in Liedern ter Bilder aus den Alpen der Steiermark. Obe sta izšli na Dunaju; prvo leta 1821, drugo pa 1822.¹⁰⁹⁰

Knjigotrški oglasi našega tiskarja jasno kažejo interes bralcev. Najbolj zanimive in s tem najštevilčnejše so bile knjige s politično in družbeno vsebino, kar pa v političnem letu 1848 ni bilo nič čudnega.

Ciljna publika

Pri ugotavljanju ciljne publike smo imeli lahko delo, saj jo je tiskar, kot smo videli, sam navedel. Bralce bi lahko razdelili na dve veliki skupini, in sicer strokovnjake in laike. Med slednje sodijo prebivalci mesta, predvsem gospodinjne, gostilničarji, obrtniki in mladina oziroma otroci. Interes meščanov je bil gotovo bolj usmerjen v družbeno-politično dogajanje kot pa v umetniško naravo besedil. Podobno sliko dobimo, če pogledamo oglase založnikov Kleinmayrja¹⁰⁹¹ in Giontina. Tudi ta dva sta prodajala predvsem priročnike, učbenike in številna dela z družbeno-politično vsebino.

1082 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 8. 8. 1848, št. 11; CZ, 8. 8. 1848, št. 25, nepaginirano.

1083 Siegfried von Kapper (marec 1821, Šmihov pri Pragi – 7. 6. 1879, Pisa). Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1863, zvezek 10, str. 451–452.

1084 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 25. 8. 1848, št. 16; CZ, 25. 8. 1848, št. 30, nepaginirano.

1085 August Schumacher (4. 11. 1790, Corbach – 18. 1. 1864, Moskva). Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1876, zvezek, 32, str. 212–213.

1086 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 28. 11. 1848, št. 43; CZ, 28. 11. 1848, št. 57, nepaginirano.

1087 J. F. Runkel, učitelj glasbe na gimnaziji v Hessnu. Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 20. 10. 1848, št. 32; CZ, 20. 10. 1848, št. 46, nepaginirano.

1088 Prav tam.

1089 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 7. 9. 1848, št. 20; CZ, 7. 9. 1848, št. 34, nepaginirano.

1090 Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1876, zvezek 32, str. 213.

1091 O njem glej tudi SBL, str. 459–460.

Primerjava knjigotrških oglasov v *Cillier Zeitung* in nekaterih drugih časopisih

Iz *Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung* lahko povzamemo, da je bilo v tiskarni Ignaza Aloisa Kleinmayrja¹⁰⁹² v Ljubljani mogoče kupiti vsebinsko podobne knjige kot pri celjskemu tiskarju. Veliko skupino so predstavljali priročniki, knjige politične in družbene vsebine ter učbeniki. Prav med slednjimi najdemo oglas za že prelistano Venedigovo latinsko slovnico.¹⁰⁹³ V seznamih omenjenega ljubljanskega tiskarja opazimo celo nekaj enakih knjig: Fürst Mitternacht,¹⁰⁹⁴ Johanniter,¹⁰⁹⁵ Freiheits-Album, Zur Erinnerung an 13., 14. und 15. März 1848¹⁰⁹⁶ in Der kluge Hausvater und die kluge Mutter.¹⁰⁹⁷

Ljubljanski knjižni oglasi se nanašajo na avtorje, ki so jih tudi Celjani poznali. Tak je na primer Moshamer¹⁰⁹⁸ s Tolleranz – Bote oder allgemeine Kalendar für alle Bewohner des österreichischen Kaiserstaates auf das Jahr 1849¹⁰⁹⁹ ali pa Bourdin z delom Die 7 Cardinaltugenden.¹¹⁰⁰

Cene knjig v obeh mestih so se nekoliko razlikovale. Tako je bila cena enaka za Venedigovo (40 kr) in Bourdinovo knjigo (2 gld 15 kr).¹¹⁰¹ Za pet krajcarjev je bila v Ljubljani dražja knjiga Johanniter,¹¹⁰² v Celju pa prav tako za pet krajcarjev dražji Freiheits-Album in Zur Erinnerung an 13., 14. und 15. März 1848.¹¹⁰³

V Gradcu so kupci imeli večjo izbiro knjig, saj je osrednji graški časopis *Gratzer Zeitung* redno objavljajl oglase kar šestih tamkajšnjih knjigotržcev. To so bili: Damian Sorge,¹¹⁰⁴ Jakob Franz Dirnbock,¹¹⁰⁵ Eduard Ludewig,¹¹⁰⁶ J. A. Kienreich'schen Buchhandlung,¹¹⁰⁷ J. L. Greiner's Kunst- und Musikalienhandlung¹¹⁰⁸ in Franz Ferstel'schen Buchhandlung.¹¹⁰⁹ Pri oglasih slednjega je bilo

---

1092 Ignaz Alois Kleinmayr – umrl marca 1802. SBL 1, str. 459.

1093 Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, LZ, 25. 11. 1848, št. 142, str. 438.

1094 Anhang zur Laibacher Zeitung, 4. 5. 1848, LZ, 4. 5. 1848, št. 54, str. 343.

1095 Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, 29. 6. 1848, št. 78; LZ, 29. 6. 1848, št. 78, nepaginirano.

1096 Anhang zur Laibacher Zeitung, LZ, 18. 4. 1848, št. 47, str. 308.

1097 Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, 31. 10. 1848, št. 131; LZ, 31. 10. 1848, št. 131, str. 416.

1098 Josef Alois Moshamer, tudi Moshammer (6. 2. 1800, Forchtenau b. Aurolzmünster – 15. 11. 1878, Dunaj). Deutsche Literatur – Lexikon, Bern 1986, zvezek 10, str. 1371–1372.

1099 Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, 21. 12. 1848, št. 153; LZ, 21. 12. 1848, št. 153, nepaginirano.

1100 Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, 9. 5. 1848, št. 56; LZ, 9. 5. 1848, št. 56, str. 238.

1101 Anhang zur Laibacher Zeitung, 4. 5. 1848, LZ, 4. 5. 1848, št. 54, str. 343.

1102 Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, 29. 6. 1848, št. 78; LZ, 29. 6. 1848, št. 78, nepaginirano.

1103 Anhang zur Laibacher Zeitung, LZ, 18. 4. 1848, št. 47, str. 308.

1104 Damian & Sorge – Sporgasse Nr. 104. GZ, 18. 1. 1848, nepaginirano.

1105 Jakob Franz Dirnbock – Herrengasse Nr. 125. Prav tam.

1106 Eduard Ludewig – Sporgasse Nr. 111. Steiermarkisches Intelligenzblatt, 20. 1. 1848, št. 11; GZ, 20. 1. 1848, št. 11, str. 43.

1107 J. A. Kienreich'sche Buchhandlung – Hauptwachplatz Nr. 224. GZ, 18. 1. 1848, nepaginirano.

1108 J. L. Greiner's Kunst- und Musikalienhandlung – Herrengasse Nr. 124. Prav tam.

1109 Franz Ferstel'sche Buchhandlung – Herrengasse 216. Prav tam.

navadno zapisano, pri katerih tiskarjih so knjige še na voljo. Iz Celja je bil vedno imenovan tiskar Geiger.

Med oglasi *Gratzer Zeitung*a zasledimo tudi knjige, povezane s slovenskim jezikom, Murščevo *Kratko slovensko slovnico za pervence*¹¹¹⁰ ter Cafov priročnik *Slovenische Sprachlehre für Deutsche*.¹¹¹¹

Med knjigami izstopa *Oesterreich's glorreiche Tage; der 13,14,15. März* pri knjigotržcu Eduardu Ludewigu, ki je bila označena kot »Erstes in Oesterreich ohne Zensur gedrucktes Buch.«¹¹¹²

V graški knjigotrški ponudbi so prevladovali učbeniki, med njimi naj izpostavim dr. Fr. Ritterja, gimnazijskega profesorja v Mariboru z delom *Erdbeschreibung*.¹¹¹³ V tem okviru niso bili redki učbeniki za učenje jezikov: *Mittelhochdeutsche Grammatik C. A. Hahna, Anleitung zum Lateinschreiben J. P. Krebsa*¹¹¹⁴ in francoski slovar avtorja Thibauta.¹¹¹⁵

Največjo skupino so predstavljali priročniki, namenjeni zdravnikom¹¹¹⁶ ali gospodinjam, kot na primer *Gratzer bürgerliche Küche*.¹¹¹⁷

Oglasi so po pravilu vsebovali naslov, avtorja, število strani in ceno. Pri omenjeni kuharici je bil oglas še posebej zanimiv, saj se je cena razlikovala glede na vezavo knjige.¹¹¹⁸

V Gradcu so oglaševali iste knjige, denimo *Die Dampfwäsche*¹¹¹⁹ ali *Die Christnacht der Geizigen*, ki jo je Jakob Franz Dirnbock prodajal po enaki ceni kot Jeretin, 24 kr.¹¹²⁰

V *Kleinreich'schen Buchhandlung* se je dalo kupiti pesmi Anastazija Grüna, zbirko *Schütt*,¹¹²¹ za katero je bilo treba odšteti prav toliko kot v Celju, 1 gld 30 kr.

V *Greinerjevi* knjigarni je bilo po isti ceni kot v Celju moč kupiti *Geschichte der Erscheinung der seligen Jungfrau zweien Hirten – Kindern auf dem Berge von Galette in Frankreich*.¹¹²² V *Kleinreich'schen Buchhandlung* in v *Damian&Sorge* se je za 4 kr dražje kot v Celju ali Ljubljani prodajala *Venedigova Die lateinische Formenlehre*.¹¹²³

1110 Anhang, GZ, 24. 7. 1848, št. 127, nepaginirano.

1111 Prav tam.

1112 Steiermarkisches Intelligenzblatt, 27. 3. 1848, št. 49; GZ, 27. 3. 1848, št. 49, str. 207.

1113 Steiermarkisches Intelligenzblatt, 12. 2. 1848, št. 24; GZ, 12. 2. 1848, št. 24, str. 102.

1114 Prav tam.

1115 Steiermarkisches Intelligenzblatt, 14. 2. 1848, št. 25; GZ, 14. 2. 1848, št. 25, str. 98.

1116 Steiermarkisches Intelligenzblatt, 3. 2. 1848, št. 19; GZ, 3. 2. 1848, št. 19, str. 72.

1117 Steiermarkisches Intelligenzblatt, 20. 1. 1848, št. 11; GZ, 20.1.1848, št. 11, str. 43.

1118 Prav tam.

1119 Steiermarkisches Intelligenzblatt, 6. 3. 1848, št. 37; GZ, 6. 3. 1848, št. 37, str. 142.

1120 Steiermarkisches Intelligenzblatt, 23. 3. 1848, št. 47; GZ, 23. 3. 1848, št. 47, str. 192.

1121 Steiermarkisches Intelligenzblatt, 30. 3. 1848, št. 51; GZ, 30. 3. 1848, št. 51, str. 224.

1122 Steiermarkisches Intelligenzblatt, 20. 3. 1848, št. 45; GZ, 20. 3. 1848, št. 45, str. 182.

1123 Steiermarkisches Intelligenzblatt zur Gratzer Zeitung, 23. 9. 1848, št. 180; GZ, 23. 9. 1848, št. 188, nepaginirano.

Sicer so bili knjigotrški oglasi osrednjega graškega časopisa v primerjavi s *Cillier Zeitungom* bolj dosledni. V njih so bile po pravilu vedno navedene cene knjig in avtorji, zato so nam včasih tudi pomagali pri urejanju priloženega Jerebinovega seznama na koncu poglavja.

Journal des oesterreichischen Lloyd je bil s knjigotrškimi oglasi in z oglasi nasploh zelo skromen. Vsi knjigotrški oglasi osrednjega tržaškega časopisa so se navezovali na dela nabožne vsebine, recimo: *Die Jesuiten in Luzern (Ein Beitrag zu Geschichte dieses Cantons)* von Joseph Imhof¹¹²⁴ ali pa *In allem das Eine, was Noth thut in Gelegenheitspredigten Gustava Steinacker*,¹¹²⁵ ki je izšlo leta 1848 na Dunaju.¹¹²⁶ Isti avtor je napisal še deli *Weihestunden in Tempel des Herrn*,¹¹²⁷ ki je izšlo leta 1839 v Pešti,¹¹²⁸ in *Stimmen der Zeit im Tempel des Herrn*,¹¹²⁹ ki je izšlo v Trstu leta 1848. Slednje vsebuje tri pridige, ki jih je avtor imel 12., 19., in 26. marca istega leta.¹¹³⁰ Gustav Steinacker¹¹³¹ je bil pisatelj in protestantski teolog, ki je leta 1846 začel s službo v Trstu. Poleg omenjenih del je v Leipzigu leto pred revolucijo izšlo še njegovo *Herzensklänge. Ausgewählte Dichtung eines Deutsch-ungars*,¹¹³² leta 1842 pa v Pešti *Weibliche Berufs- und Umgangslehre*.¹¹³³

Časopisna zaloga tiskarja

Večjih, samostojnih oglasov za posamezne časopise v prilogi celjskega nemškega časopisa ni bilo veliko. Posebni oglasi so izšli za časopise *Der Radikale*,¹¹³⁴ *Slavische Centralblätter*,¹¹³⁵ *Gratzer Schnellpost*,¹¹³⁶ *Zwanglose Blätter*¹¹³⁷ in *Celjske Slovenske novine*.¹¹³⁸ Ker gre za časopis iz istega kraja, je prav, da ga citiramo v celoti: »Die große Teilnahme, welche unsere Landsleute diesem Wochenblatte bisher geschenkt haben, berechtigt uns zu hoffen, daß sie uns auch hinfort noch unterstützen werden. Das Blatt ist nun fest begründet und hat in allen Provinzen der Monarchie slavischer Zunge Abnehmer.«¹¹³⁹

1124 JL, 19. 5. 1848, št. 113, str. 340.

1125 JL, 14. 7. 1848, št. 160, str. 515.

1126 Wurzbach, *Biographisches Lexikon*, Wien 1879, zvezek 38, str. 45.

1127 JL, 14. 7. 1848, št. 160, str. 515.

1128 Wurzbach, *Biographisches Lexikon*, Wien 1879, zvezek 38, str. 45.

1129 JL, 14. 7. 1848, št. 160, str. 515.

1130 Wurzbach, *Biographisches Lexikon*, Wien 1879, zvezek 38, str. 45.

1131 Gustav Steinacker (1. 3. 1809, Dunaj - 7. 6. 1877, Buttstadt/ Weimar). Wurzbach, *Biographisches Lexikon*, Wien 1879, zvezek 38, str. 45-47.

1132 Prav tam.

1133 Prav tam.

1134 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 18. 8. 1848, št. 14; CZ, 18. 8. 1848, št. 28, nepaginirano.

1135 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 5. 9. 1848, št. 19; CZ, 5. 9. 1848, št. 33, nepaginirano.

1136 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 18. 7. 1848, št. 5; CZ, 18. 7. 1848, št. 19, nepaginirano.

1137 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 20. 10. 1848, št. 32; CZ, 20. 10. 1848, št. 46, nepaginirano.

1138 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 7. 7. 1848, št. 2; CZ, 7. 7. 1848, št. 16, nepaginirano.

1139 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 22. 9. 1848, št. 24; CZ, 22. 9. 1848, št. 38, nepaginirano.

Tiskar je časopisno zalogo prvič naznanil v oglasu šele sredi julija pod naslovom *Zeitungs Comptoir*,¹¹⁴⁰ ki ga je ponovil kar petkrat.¹¹⁴¹ Celjani so pri tiskarju lahko kupili: *Gratzer Zeitung* skupaj z *Amts und Intelligenzblatt*, *Der Volksfreund*, *Beiblatt zur Gratzer Zeitung* in *Der Herold*, v Ljubljani izhajajoča časopisa Slovenija in *Vedež* ter češki časopis *Wčela*.

Po znižanih cenah je tiskar konec avgusta¹¹⁴² bralcem ponujal: *Allgemeine Oesterreichische Zeitung*, *Österreichische deutsche Zeitung*, *Journal des Österreichischen Lloyd*, *Allgemeine Tagszeitung für Politik, Industrie und Besittung, samt dem politischen Abendsblatt*, *Agramer Zeitung mit dem Beiblatt Luna*, *Der Freisinnige*, *Zwanglose Blätter für Oberösterreich* in tudi *Oesterreichischer Mond*.

Časopisna zaloga v Jeretinovi tiskarni resnično ni bila majhna. Poleg graških in dunajskih je bilo mogoče kupiti madžarske, praške in slovenske časopise. Med njimi celjski slovenski časopis in ljubljansko *Slovenijo* in *Vedeža*. V seznamu ne najdemo nemškega *Laibacher Zeitung*a, novomeškega *Sloveniens Blatta* ter slovenskih *Novic*.

Glede na to, da je bil urednik celjskega nemškega časopisa v tesni povezavi z *Journalom des oesterreichischen Lloyd*, je zanimivo, kakšne oglase za časopise je tiskal. Med maloštevilnimi oglasi so bili namreč takšni še najpogostejši, in sicer za *Prager Zeitung*,¹¹⁴³ *Allgemeine Oesterreichische Zeitung*,¹¹⁴⁴ *Neue Rheinische Zeitung*,¹¹⁴⁵ *Allgemeine Oder-Zeitung*,¹¹⁴⁶ *Gratzer Zeitung*,¹¹⁴⁷ *Pester Zeitung*,¹¹⁴⁸ *Ostdeutsche Post*,¹¹⁴⁹ *Ostsee Zeitung*,¹¹⁵⁰ *Breslauer Allgemeine Zeitung*,¹¹⁵¹ *Constitutionelle Allgemeine Zeitung von Böhmen*,¹¹⁵² *Oesterreichischer Courier (Theaterzeitung)*¹¹⁵³ ter za graški *Kosmopolit*.¹¹⁵⁴

1140 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 18. 7. 1848, št. 5; CZ, 18. 7. 1848, št. 19, nepaginirano.

1141 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 21. 7. 1848, št. 6; CZ, 21. 7. 1848, št. 20, nepaginirano in *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 25. 7. 1848, št. 7; CZ, 25. 7. 1848, št. 21, nepaginirano, *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 28. 7. 1848, št. 8; CZ, 28. 7. 1848, št. 22, nepaginirano in *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 1. 8. 1848, št. 9; CZ, 1. 8. 1848, št. 23, nepaginirano in *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 4. 8. 1848, št. 10; CZ, 4. 8. 1848, št. 24, nepaginirano.

1142 *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung*, 28. 7. 1848, št. 8; CZ, 28. 7. 1848, št. 22, nepaginirano.

1143 JL, 13. 4. 1848, št. 80, str. 284.

1144 JL, 7. 6. 1848, št. 128, str. 397.

1145 Prav tam. *Neue Rheinische Zeitung* – Marxov časopis je od 1. januarja 1842 izhajal v Kölnu kot *Rheinische Zeitung*. 31. marca 1843 je bil prepovedan, 1. junija 1848 pa je ponovno začel izhajati pod imenom *Neue Rheinische Zeitung*. Brockhaus, Wiesbaden 1972, zvezek 15, str. 743.

1146 JL, 20. 6. 1848, št. 139, str. 435.

1147 JL, 22. 6. 1848, št. 141, str. 443.

1148 JL, 1. 7. 1848, št. 149, str. 474.

1149 JL, *Morgenblatt*, 28. 12. 1848, št. 296, nepaginirano.

1150 JL, 13. 9. 1848, št. 212, str. 721. *Ostsee Zeitung* – Časopis za obrt, trgovino in kmetijstvo, ki je izhajal dnevno, razen nedelj in praznikov, odgovorni urednik H. M. Aron. Zenker, *Geschichte der Wiener Journalistik*, str. 143.

1151 JL, 19. 10. 1848, št. 242, nepaginirano.

1152 Prav tam.

1153 JL, 26. 12. 1848, št. 291, nepaginirano.

1154 Prav tam.

V posebni novici je urednik *Journala des oesterreichischen Lloyd* zaželel srečo ob izidu časopisa *Oesterreichische Zeitung*¹¹⁵⁵ in veliko uspeha njegovemu uredniku Schwarzerju.¹¹⁵⁶ Razlog za posebno novico in ne le za oglas je bil prav urednik, saj je bil Schwarzer bivši urednik časopisa *Journal des oesterreichischen Lloyd*.

Ostali oglasi

Objava oglasov je za časopis že v preteklosti pomenila določen finančni vir, kar pri preživetju nekega lokalnega časopisa ni bilo zanemarljivo.¹¹⁵⁷ Ločimo več vrst oglasov: osebne in uradne in ter naznanila oziroma obvestila. Med pridobitnimi ločimo male oglase in reklame.¹¹⁵⁸ V oglasih celjskega nemškega časopisa najdemo poleg že omenjenih vabil na gledališke predstave ter drugih obvestil tudi male oglase delodajalcev in delojemalcev, prodajalcev in kupcev različnih predmetov. Med njimi so za današnji čas precej nenavadna, a morda vendarle koristna svarila pred zadolževanjem na tuje ime.

V naslednjih poglavjih smo vse natisnjene oglase priloge celjskega nemškega časopisa poskušali združiti po vsebini in jih razdeliti glede na njihovo namembnost.

Obvestila in naznanila

V to skupino smo združili cesarjeve razglase (Manifest unseres Kaisers,¹¹⁵⁹ in An meine Völker!¹¹⁶⁰), okrožnice (Rundschreiben an sämtliche Herren Patrimonial – Beamten des Cillier Kreises¹¹⁶¹), vabila (Erinnerung an alle Herren Güter und Zehend Besitzer in der Provinz Steiermark – gleichviel, ob sie geistlichen, adelichen, oder bürgerlichen Standes sind¹¹⁶²). Navadno so bila obvestila objavljena dvakrat, cesarjevi razglasi pa po pravilu samo enkrat. Pri tem izstopa

---

1155 Oesterreichischer Courier – Časopis je začel izhajati v pred revolucijo leta 1848 pod naslovom Allgemeine Theaterzeitung. Od 1. 4. 1848 do 1. 5. 1848 je izhajal pod imenom Allgemeine Theaterzeitung Censurfrees Organ für alle Erscheinungen des Tages im Leben, im Fortschritte der Zeit, in Kunst und Wissenschaft, in der Literatur im Bereiche der Intelligenz, der Industrie, des Handels u.s.w. Od 1. maja 1848 je izhajal pod naslovom Centralorgan für alle Erscheinungen des Tages etc., od 26. junija 1848 dalje pa pod naslovom Oesterreichischer Courier mit einem Anhang: Wiener allgemeine Theaterzeitung, Feuilleton für Kunst, Literatur, Musik und geselliges Leben. Zenker, Geschichte der Wiener Journalistik, str. 143.

1156 Wien, JL, 2. 4. 1848, št. 69, nepaginirano. Ernest von Schwarzer (15./18. 8. 1808, Fulnek – 18. 3. 1860, Dunaj). Wurzbach, Biographisches Lexikon, Wien 1876, knjiga 32, str. 328–336.

1157 Schottenloher, Flugblatt und Zeitung, str. 463.

1158 Dovifat, Zeitungswissenschaft, Berlin, 1931, 2. zv., str. 114.

1159 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 17. 10. 1848, št. 31; CZ, 17. 10. 1848, št. 45, nepaginirano.

1160 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 24. 10. 1848, št. 33; CZ, 24. 10. 1848, št. 47, nepaginirano.

1161 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 14. 11. 1848, št. 39; CZ, 14. 11. 1848, št. 53, nepaginirano.

1162 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 17. 11. 1848, št. 40; CZ, 17. 11. 1848, št. 54, nepaginirano.

vabilo bivšim gospodom celjskega okrožja na zborovanje, ki ga je časopis objavil kar štirikrat.

V prilogi celjskega nemškega časopisa so gardisti oglaševali le redko. A. A. Soldi, poročnik narodne garde, 10. kompanija, je pod naslovom Festlichkeit poročal o slavlju, ki je potekalo ob izvolitvi poveljnika te kompanije narodne garde v Gradcu.¹¹⁶³ Sem sodi tudi obvestilo komandata celjske narodne garde Gurnika¹¹⁶⁴ in zahvala vsem gardistom celjskega okrožja in drugim gostom za množično udeležbo in sodelovanje na septembrski »Fahnenweihe«.¹¹⁶⁵

Zanimivo se zdi obvestilo celjskega magistrata, ki je jeseni objavil edikt, s katerim so voskarju Franzu Zabukošku odvzeli pravico upravljanja premoženja in ga postavili pod oskrbnišтво tamkajšnjega mizarskega mojstra Ferdinanda Zabukoška. Razlog za to sta bili njegova zapravljivost in razsipništvo.¹¹⁶⁶

Obvestila o cenah

Obvestila o tečajih državnih papirjev, obveznic dunajske državne banke, bančnih delnic ter cesarskih kovancev niso bila posebnost celjskega nemškega časopisa, saj jih najdemo tudi v *Klagenfurter Zeitungu* in v drugih tedanjih časopisih. V celjskem nemškem časopisu so se prvič pojavila v tretji številki.¹¹⁶⁷ Seznanji tečajev in vrednostnih papirjev so se redno pojavljali v začetnih številkah, pozneje jih zasledimo le redko.

Poleti se poleg omenjenih pojavijo še tečaji cen za cesarske dukate, francoske kovance ter frankfurtske novce v Trstu. To je bil za urednika celjskega nemškega časopisa kot dopisnika *Journala des oesterreichischen Lloyd* lahko dostopen podatek.

Po pravilu je tečajem vrednostnih papirjev sledil seznam cen žita v Celju in Gradcu. Bralci so se lahko seznanili s cenami pšenice, ječmena, ovsa, turščice in ajde in tudi s cenami kruha.

V začetnih številkah so občasno objavljali še cene govejega mesa brez prirave ter cene govejega mesa za mletje. Sprva je časopis objavljajl cene tudi za Slovensko Bistrico in Konjice, pozneje pa le za mesto Celje.

Tabela s cenami se je pojavila le v začetku vsakega meseca, razen oktobra, in je veljala za tisti mesec.

V ta okvir sodijo tudi podatki o cenah strešnikov in drugih tipov opeke¹¹⁶⁸ ter sklep magistrata o ceni piva, ki je bila 16 kr na sod.¹¹⁶⁹

1163 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 18. 8. 1848, št. 14; CZ, 18. 8. 1848, št. 28, nepaginirano.

1164 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 1. 9. 1848, št. 18; CZ, 1. 9. 1848, št. 32, nepaginirano.

1165 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 12. 9. 1848, št. 21; CZ, 12. 9. 1848, št. 35, nepaginirano.

1166 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 13. 10. 1848, št. 30; CZ, 13. 10. 1848, št. 44, nepaginirano.

1167 Anhang, št. 2, CW, 15. 4. 1848, št. 3, str. 16.

1168 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 18. 7. 1848, št. 5; CZ, 18. 7. 1848, št. 19, nepaginirano.

1169 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 14. 7. 1848, št. 4; CZ, 14. 7. 1848, št. 18, nepaginirano.

Šolska obvestila

V okviru šolskih obvestil je urednik celjskega nemškega časopisa Vincenc Prasch, kot profesor tamkajšnje gimnazije, sredi avgusta vabil na pripravljalni tečaj za višjo gimnazijo:¹¹⁷⁰ »Mit Bezug auf den h. Ministerial Erlaß vom 3. d. M. gibt der Unterzeichnete bekannt, daß er vom 23. d. M. am hiesigen Gymnasium als Vorbereitung für das Ober-Gymnasium einen Ferialkurs eröffnen werde, zu dessen Besuch jene Studierenden, welche die vierte Grammatikal Klasse bereits zurück gelegt haben, eingeladen werden. Außer der Lectüre der classischen Schriften des Alterthums finden zugleich Vorlesungen statt über Geschichte und Geographie, dann über die Hauptmomente der deutschen Literatur, Stylistik, Poetik, Rhetorik, und die Grundbegriffe der Aesthetik, Logik, und empirischen Psychologie, zu welchen Vorlesungen auch Nichtstudierenden der Zutritt gestattet ist. Die Anmeldung geschieht in der Wohnung des Unterzeichneten, Postgasse, Nr. 29 im 2. Stocke.«

V okvir šolskih obvestil spada tudi obvestilo gimnazijske perfekture o začetku šolskega leta, ki je bilo najprej predvideno v oktobru,¹¹⁷¹ pozneje pa predstavljeno na november.¹¹⁷² Zakaj je prišlo do zamika pri začetku pouka, je pojasnil glavni list celjskega nemškega časopisa.¹¹⁷³

Datum začetka novega šolskega leta sta najavila Gimnazija in konvikt v samostanu St. Paul.¹¹⁷⁴

V ta sklop oglasov smo šteli tudi imenovanje Valentina Konška za učitelja slovenskega jezika na celjski gimnaziji.¹¹⁷⁵

Obvestila o dobrodelnih akcijah

Posebno skupino predstavljajo oglasi, ki se povežani z dobrodelnimi akcijami. Občinski sekretar Čampa in župan Kastelic sta v 11. številki¹¹⁷⁶ za zgled pohvalila tamkajšnje pekarstvo in njegovo častljivo dejanje. Pekarstvo se je namreč v korist potreb meščanov odreklo dobičku pri oblatnem pecivu.

Decembra je v prilogi izšel oglas za »Erlasskarten von Glückwünschen zum Neuen Jahren,«¹¹⁷⁷ ki ga je v časopis dalo natisniti celjsko ubožno društvo. Denar od prodaje čestitk so želeli v začetku naslednjega leta nameniti revnim,

1170 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 18. 8. 1848, št. 14; CZ, 18. 8. 1848, št. 28, nepaginirano.

1171 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 22. 9. 1848, št. 24; CZ, 22. 9. 1848, št. 38, nepaginirano.

1172 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 29. 9. 1848, št. 26; CZ, 29. 9. 1848, št. 40, nepaginirano.

1173 Cilli, CZ, 22. 9. 1848, št. 38, str. 176.

1174 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 29. 9. 1848, št. 26; CZ, 29. 9. 1848, št. 40, nepaginirano.

1175 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 3. 11. 1848, št. 36; CZ, 3. 11. 1848, št. 50, nepaginirano.

1176 Anhang št. 9, CW, 8. 6. 1848, št. 11, str. 64.

1177 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 1. 12. 1848, št. 44; CZ, 1. 12. 1848, št. 58, nepaginirano.

imena dobrotnikov pa javno objaviti. Do tega ni prišlo, ker *Cillier Zeitung* leta 1849 ni več izhajal.

Svarila

Za sodobni čas precej nenavadno je bilo tiskanje tako imenovanih svaril. Očitno je bilo v mestu precej razširjeno zadolževanje brez vednosti tistega, ki naj bi denar v resnici tudi dal. Število svaril dokazuje, da ta pojav ni bil tako zanemarljiv. Prvo svarilo je objavila tretja številka,¹¹⁷⁸ pogostejša so bila v zadnjih številkah.¹¹⁷⁹ Morda tudi za sodobni čas tovrstno oglaševanje sploh ne bi bilo tako slabo!

Med avtorji tovrstnih oglasov se je tako znašla vdova lastnika znanega celjskega gostišča *Zum weißen Ochsen*,¹¹⁸⁰ Elise Böhm.¹¹⁸¹ Prizaneseno pa ni bilo niti podjetjem. Poleti so se po Celju razširile govorice, da je podjetje Južne državne železnice napravilo dolgove in jih ni poplačalo. Inženir omenjenega podjetja Josef Weber je zato pozval vse upnike, naj se v osmih dneh oglasijo v njegovi pisarni. Hkrati je opozoril, da v prihodnje ne bo več kreditiral denarja, ki bi bil vnovčen brez njegovega pooblastila.¹¹⁸²

Med avtorji svaril najdemo tudi nekaj ljudi iz okolice. Tako je Georg Aplenž, gostilničar iz Žič, svaril pred nakupi pri kramarici Thereziji Huber iz Loč. Jasno je povedal, da bo kramaričin dolg izterjal na sodišču.¹¹⁸³

Mali oglasi

S pomočjo malih oglasov si lahko pomagamo pri najemu stanovanja, nakupu in prodaji, pri ženitvah in potovanjih. V njih najdemo delodajalce in delojemalce. Kar zadeva cene, so ugodni in tako lažje dostopni ter hkrati anonimni.¹¹⁸⁴

1178 Anhang, št. 2, CW, 15. 4. 1848, št. 3, str. 16.

1179 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 14. 11. 1848, št. 7; CZ, 14. 11. 1848, št. 53.

1180 Od devedesetih let 19. stoletja ni bilo v mestu Celje nikoli manj kot šest hotelov, ki so sloveli daleč naokoli. Med njimi sta bila omenjeni Beli vol (v Graški, današnji Stanetovi ulici) in v študiji večkrat omenjeni Pri kroni (na Wokaunovem trgu, današnji Šlandrov trg). V stavbi je bila najprej pivovarna, ki se je kasneje spremenila v hotel. Vsak izmed hotelov je imel poleg nočitvenih zmogljivosti, ki so bile v času turistične sezone povsem izkoriščene, lastno restavracijo, ponavadi obogateno še s posebno ponudbo. Janez Cvirn, Kri v luft! Čreve na plot! Oris družabenga življenja v Celju na prelomu stoletja, Celje 1990, str. 27–28; Orožen, Zgodovina Celja in okolice, 2. del, str. 424.

1181 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 14. 11. 1848, št. 39; CZ, 14. 11. 1848, št. 51, nepaginirano.

1182 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 18. 8. 1848, št. 14; CZ, 18. 8. 1848, št. 28, nepaginirano.

1183 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 13. 10. 1848, št. 30; CZ, 13. 10. 1848, št. 44, nepaginirano.

1184 Dovifat, Zeitungswissenschaft, 2. zv., str. 115.

Prodajni oglasi

Prvi prodajni oglas lahko preberemo v drugi številki *Cillier Wochenblatta*, s katerim so želeli zamenjati lastnika dunajskega klavirja.¹¹⁸⁵ Po pravilu so bili v teh oglaših navedeni popolni podatki o prodajalcu ter cena izdelka. Informacije v zvezi s prodajo določenih izdelkov so kupci lahko dobili pri tiskarju Jeretinu¹¹⁸⁶ ali v gostišču *Zum weißen Ochsen*.¹¹⁸⁷

Med večjimi prodajnimi artikli smo našli: kovačijo,¹¹⁸⁸ hiše v mestu¹¹⁸⁹ in okolici,¹¹⁹⁰ stanovanja v Vojniku¹¹⁹¹ in stanovanjsko opremo.¹¹⁹²

Med manjšimi prodajnimi artikli so bili: drva in opeka,¹¹⁹³ seno,¹¹⁹⁴ gnoj,¹¹⁹⁵ vprežni konji,¹¹⁹⁶ voz prička¹¹⁹⁷ in sablje, ki jih je prodajal Wilhelm Metter.¹¹⁹⁸

Od živilskih izdelkov so na gradu Žovnek in v župnišču Podčetrtek¹¹⁹⁹ prodajali vino, šparglje pa pri mestnem vrtnarju Josefu Schmitu.¹²⁰⁰

Med prodajalci zasledimo znane osebe, kot na primer Ignaca Novaka, lastnika rudnika v bližini Pečovnika, ki je prodajal premog izvrstne kvalitete.¹²⁰¹ Novakove oglase razen v celjskem in ljubljanskem časopisu najdemo v graškem časopisu¹²⁰² in že leta 1841 tudi v *Jornalu des oesterreichischen Lloyd*.¹²⁰³

Oglaševala sta tudi dr. Forreger¹²⁰⁴ in Pongratz. Slednji je apeliral na vse, ki bi jih zanimal prevoz tračnic od Celja do Laškega in od Laškega do Zidanega Mostu.¹²⁰⁵

1185 Anhang, št. 1, CW, 8. 4. 1848, št. 2, str. 12.

1186 Anhang, št. 9, CW, 31. 5. 1848, št. 10, str. 58.

1187 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 11. 7. 1848, št. 3; CZ, 11. 7. 1848, št. 17, nepaginirano.

1188 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 19. 9. 1848, št. 23; CZ, 19. 9. 1848, št. 37, nepaginirano.

1189 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 29. 9. 1848, št. 26; CZ, 3. 10. 1848, št. 41, nepaginirano.

1190 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 20. 10. 1848, št. 32; CZ, 20. 10. 1848, št. 46, nepaginirano.

1191 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 17. 11. 1848, št. 40; CZ, 17. 11. 1848, št. 54, nepaginirano.

1192 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 15. 12. 1848, št. 49; CZ, 15. 12. 1848, št. 62, nepaginirano.

1193 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 18. 8. 1848, št. 14; CZ, 18. 8. 1848, št. 28, nepaginirano in Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 3. 11. 1848, št. 36; CZ, 3. 11. 1848, št. 50, nepaginirano.

1194 Prav tam.

1195 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 29. 9. 1848, št. 26; CZ, 29. 9. 1848, št. 40, nepaginirano.

1196 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 13. 10. 1848, št. 30; CZ, 13. 10. 1848, št. 44, nepaginirano.

1197 Anhang, št. 9, CW, 31. 5. 1848, št. 10, str. 58.

1198 Anhang, št. 11, CW, 15. 6. 1848, št. 12, str. 70.

1199 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 13. 10. 1848, št. 30; CZ, 13. 10. 1848, št. 44, nepaginirano.

1200 Prav tam.

1201 Anhang, št. 5, CW, 4. 5. 1848, št. 6, str. 34.

1202 Verkauf eines Steinkohlenbergwerks, Intelligenzblatt zur Grätzer Zeitung, 25. 9. 1848, št. 182; GZ, 25. 9. 1848, št. 190, str. 722.

1203 JL, 27. 1. 1841, št. 8, Beilage št. 4, nepaginirano, JL, 3. 2. 1841, št. 10, Beilage, št. 5, nepaginirano, JL, 10. 2. 1841, št. 12, Beilage, št. 6, nepaginirano.

1204 Anhang, št. 5, CW, 4. 5. 1848, št. 6, str. 34.

1205 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 29. 8. 1848, št. 17; CZ, 29. 8. 1848, št. 31, nepaginirano.

Najemni oglasi

Iz oglasov izvemo, da se je v Celju oddajalo stanovanje v Neugasse,¹²⁰⁶ v Grazergasse so poleg stanovanja dali v najem tudi sobo.¹²⁰⁷ V novembru se je stanovanje oddajalo v Vojniku,¹²⁰⁸ decembra pa so v Graškem predmestju Beim goldenen Satl štiri moške osebe imele možnost najeti stanovanje skupaj s hrano.¹²⁰⁹

V najem je bilo poleg stanovanj mogoče vzeti gostišča v Mozirju¹²¹⁰ in v bližini Laškega,¹²¹¹ kovačijo z gospodarskim poslopljem v okolici Vitanja,¹²¹² vinograde v okolici Konjic¹²¹³ in zemljo v Frankolovem.¹²¹⁴

Cillier Zeitung je jeseni objavil zanimiv oglas dveh posestnikov iz Varaždina oziroma Zagreba, ki sta v najem želela dati kar precej zemlje skupaj z gospodarskimi posloplji, živino, hišo in vrtom.¹²¹⁵ Ta oglas dokazuje, da so celjski nemški časopis brali tudi onkraj Sotle.

Delo dobi

Že v tretji številki so iskalci zaposlitve lahko prebrali, da se v celjski tovarni »Spiritus-Fabrik« isče šest pridnih hlapcev.¹²¹⁶ Med delodajalci smo našli okrožno tiskarno,¹²¹⁷ urad v Ojstrici,¹²¹⁸ trgovca Lorenza Ledla,¹²¹⁹ okrožno mariborsko¹²²⁰ in celjsko tiskarno,¹²²¹ mestni pokojninski urad¹²²² in celjsko gimnazijo.¹²²³

Tako kot danes so delodajalci ponujali delo pod določenimi pogoji. Celjska tiskarna je od bodočega delavca na primer zahtevala, da piše pravilno in čitljivo.¹²²⁴ Trgovski praktikant, ki bi želel delati pri celjskem trgovcu Lorenzu Ledlu, pa je moral znati slovensko in nemško.¹²²⁵

1206 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 28. 7. 1848, št. 8; CZ, 28. 7. 1848, št. 22, nepaginirano.

1207 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 4. 7. 1848, št. 1; CZ, 4. 7. 1848, št. 15, nepaginirano.

1208 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 28. 11. 1848, št. 43; CZ, 28. 11. 1848, št. 57, nepaginirano.

1209 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 7. 12. 1848, št. 46; CZ, 7. 12. 1848, št. 60, nepaginirano.

1210 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 22. 8. 1848, št. 15; CZ, 22. 8. 1848, št. 29, nepaginirano.

1211 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 29. 9. 1848, št. 26; CZ, 29. 9. 1848, št. 40, nepaginirano.

1212 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 22. 9. 1848, št. 24; CZ, 22. 9. 1848, št. 38, nepaginirano.

1213 Prav tam.

1214 Prav tam.

1215 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 13. 10. 1848, št. 30; CZ, 13. 10. 1848, št. 44, nepaginirano.

1216 Anhang, št. 2, CW, 15. 4. 1848, št. 3, str. 16.

1217 Anhang, št. 3, CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 22.

1218 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 11. 7. 1848, št. 3; CZ, 11. 7. 1848, št. 17, nepaginirano.

1219 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 25. 7. 1848, št. 7; CZ, 25. 7. 1848, št. 21, nepaginirano.

1220 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 19. 9. 1848, št. 23; CZ, 19. 9. 1848, št. 37, nepaginirano.

1221 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 17. 10. 1848, št. 31; CZ, 17. 10. 1848, št. 45, nepaginirano.

1222 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 22. 9. 1848, št. 25; CZ, 26. 9. 1848, št. 39, nepaginirano.

1223 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 29. 9. 1848, št. 26; CZ, 29. 9. 1848, št. 40, nepaginirano.

1224 Anhang, št. 3, CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 22.

1225 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 25. 7. 1848, št. 7; CZ, 25. 7. 1848, št. 21, nepaginirano.

Delo išče

Oglasi, s katerimi so posamezniki želeli priti do zaposlitve, so bili maloštevilni. Svoje storitve je v celjskem nemškem časopisu ponujal upokojeni gozdar Leo Thun,¹²²⁶ med iskalci smo našli še trgovca¹²²⁷ in zdravnika.¹²²⁸ Poštni sel Michael Wutschinek je ponujal svoje storitve na relaciji od Slovenj Gradca do Celja in nazaj.¹²²⁹ V začetku septembra je s pomočjo časopisa iskal delo pravnik, ki je želel službo domačega učitelja ali vzgojitelja v »solidni« družini.¹²³⁰

Med počitnicami so pogosto iskali zaposlitev tudi učitelji. Tako je izkušeni učitelj glasbe iz Konjic želel v času počitnic delati kot vzgojitelj.¹²³¹ Nekateri izmed njih so se znašli drugače in so organizirali počitniške tečaje.¹²³²

Licitacije

Na dražbah so prodajali pohištvo, gozdove,¹²³³ rogato živino v Slovenski Bistrici¹²³⁴ in na Blagovni ter vinograde v okolici Konjic.¹²³⁵ Z licitiranjem so poskušali rešiti dediščino dveh plemenitih meščanov Jakoba Deutschmanna in njegove soproge, ki nista imela potomcev.¹²³⁶

Imeniki oseb

Na koncu priloge celjskega nemškega časopisa so bili redno objavljeni imeniki oseb, ki so prišli in odšli iz mesta. V seznamu tujcev je bil poleg imena zapisan poklic, domači kraj in lokacija nastanitve v mestu. Prišleki so pogosto prenočevali v znanih celjskih gostiščih Zum Goldenen Stern, Zum weißen Ochsen in Zur goldenen Krone.

Med tujci, ki so leta 1848 prišli v Celje, srečamo različne poklice, vojske (polkovnike, majorje, komandante idr.), male in velike trgovce ter trgovske agente, plemiče, grofe, zdravnike, inšpektorje, pravnike, advokate, kapitane ladij, angleške oficirje, uradnike itn.

Navadno je imeniku prišlekov sledil seznam umrlih, ki pa je bil lahko objavljen tudi samostojno. Imenik je vseboval priimek in ime umrlega, stan,

---

1226 Anhang, št. 11, CW, 15. 6. 1848, št. 12, str. 70.

1227 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 22. 9. 1848, št. 24; CZ, 22. 9. 1848, št. 38, nepaginirano.

1228 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 26. 9. 1848, št. 25; CZ, 26. 9. 1848, št. 39, nepaginirano.

1229 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 11. 8. 1848, št. 12; CZ, 11. 8. 1848, št. 26, nepaginirano.

1230 JL, 5. 9. 1848, št. 205, str. 695.

1231 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 18. 7. 1848, št. 5; CZ, 18. 7. 1848, št. 19, nepaginirano.

1232 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 29. 9. 1848, št. 26; CZ, 29. 9. 1848, št. 40, nepaginirano.

1233 Anhang, št. 8, CW, 25. 5. 1848, št. 9, str. 45.

1234 Anhang, št. 12, CW, 21. 6. 1848, št. 13, str. 74.

1235 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 15. 9. 1848, št. 22; CZ, 15. 9. 1848, št. 36, nepaginirano.

1236 Prav tam.

lahko tudi sorodstvene vezi, datum smrti, starost, poklic, kraj in vzrok smrti. V imenikih najdemo otroke, vojaške osebe, inženirje, plemiče, preproste delavce in ženske. Pri njih je bil zapisan deklinski priimek, poklic, lahko tudi poklic umrlega moža.

Kot vzrok smrti se pogosto navajajo boleznif tifus in pljučnica ter različne nesreče. V seznamih so bili navedeni tudi prebivalci mesta, ki so kot vojaki umrli v tujih vojaških bolnicah.

Pisma bralcev in uredništva

Kot smo zapisali že v začetnem delu študije o celjskem nemškem časopisu, je uredništvo kar nekajkrat odgovorilo na vprašanja bralcev ali pa se je oglasilo s kakšnim pojasnilom.

Tako je bilo že v prvi številki priloge objavljeno Jeretinovo pismo kot poziv vsem poštnim uradom, naj bodo pošteni pri pošiljanju denarja na redakcijo ter naj navedejo vse potrebne podatke bodočih abonentov. Marsikateri abonent je bil okrcan zaradi neprimerneplačila ali neprimernega sodelovanja s časopisom. Vse osebe so bile navedene le z začetnicami imena in priimka.¹²³⁷

V primerjavi z drugimi analiziranimi časopisi so bili oglasi v celjskem nemškem časopisu res nekaj posebnega. To velja tudi, če jih primerjamo z *Grazer Zeitungom* ali *Journalom des oesterreichischen Lloyd*.

---

¹²³⁷ Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 4. 7. 1848, št. 1; CZ, 4. 7. 1848, št. 15, nepaginirano.

ZATON

Že bežen pregled oktobrskih, še bolj pa novembrskih številčk časopisa daje slutiti konec nemškega celjskega časopisa in očitno spremembo dotodanje uredniške politike. Odras notranjega preobrata urednika se vidi v vsebinski spremembi časopisa. Kljub želji po aktualnosti so bila poročila ponavadi le povzetki drugih časopisov. Uvodnikov praktično ni bilo več, maloštevilne novice suhoparne, opis dogodkov pa stvaren. Urednikovega duha med branjem ni bilo več čutiti. Zadušitev oktobrskih dunajskih dogodkov je za urednika očitno pomenilo veliko razočaranje nad politiko dvora, ki revoluciji ni pustila naravne poti. V njem je čutiti samocenzuro in strah pred svobodnim objavljanim ter posledično tih urednikov prestop na drugo stran. Glede na razpoložanje v mestu, ki se ni postavilo na stran obleganemu Dunaju, urednik prestopa ni mogel storiti na glas.

V pregledu zadnjih številčk časopisa omenimo najprej številne objave stenografskih zapiskov zasedanj parlamenta, Ministerial-Erlass des Ministerium für Landeskultur,¹²³⁸ in celotni Gemeinde Gesetz,¹²³⁹ ki je zapolnil celoten prostor glavnega lista zadnje številke. Med kratkimi novicami je časopis objavil vest o spremembi na prestolu¹²⁴⁰ in s tem povezano »Abdankungsurkunde«,¹²⁴¹ razglas Franca Jožefa¹²⁴² ter zadnji pozdrav in zahvalo staremu cesarju.¹²⁴³ Konec novembra je nemški časopis objavljal različne cesarjeve razglase iz Olomouca,¹²⁴⁴ Windisch-Graetzove pa z Dunaja.¹²⁴⁵ Poročal je o smrtnih kaznih in odmevih na usmrtitev Roberta Bluma ter nasploh spremljal dogajanja v različnih delih monarhije, tako tudi v koroškem Celovcu¹²⁴⁶ ter v nemirnem Rimu.¹²⁴⁷

O resničnih razlogih za zaton nemškega celjskega časopisa lahko samo domnevamo; delno smo si pri tem pomagali z urednikovo izjavo, širše ozadje pa gre gotovo iskati v dogajanju v monarhiji konec leta 1848. Takrat je prišlo do umiritve družbenih razmer in revolucionarnega duha, hkrati pa tudi do zmanjšanja interesa za branje in kupovanje časopisov. Da branje časopisov ni bila več moda, lahko opazujemo povsod po monarhiji, saj so zatonili številni časopisi. V

1238 Ministerial-Erlass, CZ, 15. 12. 1848, št. 62, str. 269–272 in Ministerieller Entwurf des Gemeindegesetzes, CZ, 22. 12. 1848, št. 64, str. 277–278.

1239 Cilli, CZ, 15. 12. 1848, št. 62, str. 270.

1240 CZ, 5. 12. 1848, št. 59, str. 259. Glej tudi Zöllner, str. 360.

1241 Abdankungsurkunde, CZ, 5. 12. 1848, št. 59, str. 259–260.

1242 Wir Franz Josef der Erste, von Gottes Gnaden Kaiser von Oestereich, CZ, 7. 12. 1848, št. 60, str. 261.

1243 Kremsier, CZ, 7. 12. 1848, št. 60, str. 264.

1244 CZ, 21. 11. 1848, št. 55, str. 241–243

1245 CZ, 28. 11. 1848, št. 57, str. 251.

1246 Klagenfurt, CZ, 28. 11. 1848, št. 57, str. 252.

1247 Rom, CZ, 28. 11. 1848, št. 57, str. 252.

tem okviru je zmanjšanje števila naročnikov¹²⁴⁸ bil gotovo eden od razlogov za zaton *Cillier Zeitung*a.

O siceršnjih razlogih za njegov zaton je pisal urednik v svoji odstopni izjavi 22. decembra 1848: »Mit Ablauf dieses Monats trete ich von der Redaction der »Cillier Zeitung« zurück. Bei der Anerkennung, welche die gedachtesten Journale diesem Blatte gezollt, hätten mich weder die Ränke einer im Dunkeln schleichenden Partei, noch die seit einiger Zeit mir zugekommenen, durch ihre Anonymität die Feigheit ihrer Verfasser hinlänglich bezeichnenden Drohbrieft zu diesem Entschlusse bestimmt, wenn nicht überhäufte Geschäfte, worunter die Herausgabe mehrerer wissenschaftlichen Werke, meine Stunden vielseitig in Anspruch nehmen würden. Gewohnt, meine Kräfte thätig zu üben, werde ich das Feld der Journalistik, auf welchem ich mich bereits seit einer Reihe von zehn Jahre bewege, auch fortan nach Möglichkeit bebauen, und in der Schilderung unserer Zustände jene Selbständigkeit und Offenheit des Urtheils zu bewahren wissen, welche zu beengen sich der neuere Zeit manche, obschon vergebens, bestreben. Vincenz Prasch, Professor«¹²⁴⁹

Kot vidimo, številni meščani niso razumeli duha časa in zato tudi niso imeli pravega odnosa do urednikovega dela. Zaradi nerazumevanja, predvsem pa nesprejemanja revolucionarnih idej, so mnogi ovirali njegovo delo in življenje. Morda je k Praschevi negativni podobi svoje prispeval tudi škof Slomšek. V pismih Vodušku je o njem pisal precej negativno, Vodušek pa je kot opat imel gotovo veliko vlogo pri oblikovanju javnega mnenja.

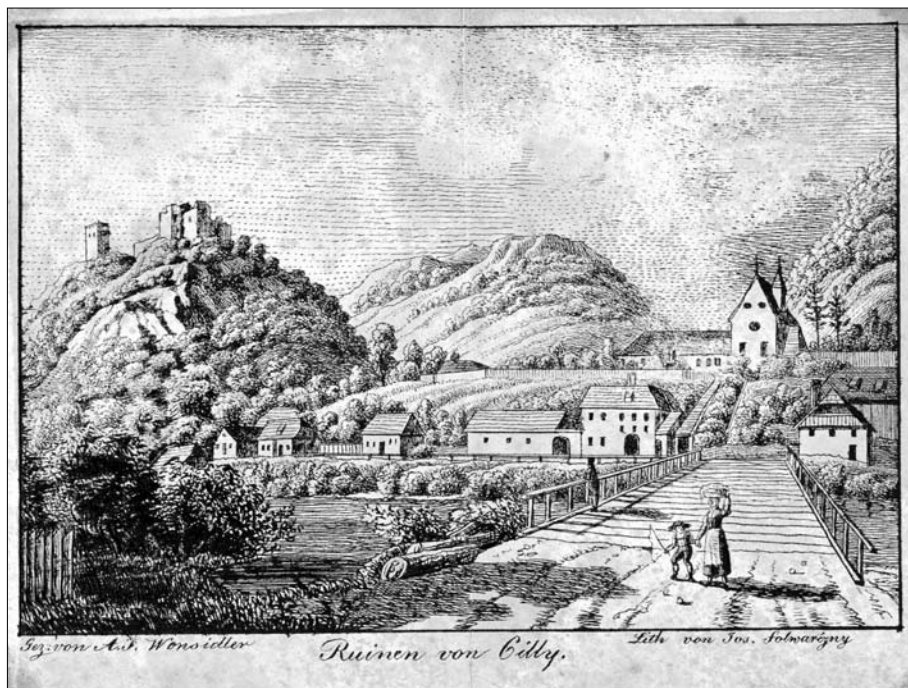
(Ne)svoboda tiska v Celju po Prashevem mnenju ni doživela pričakovanih razsežnosti. Celjsko okolje ni spodbudno vplivalo na vsebinsko oblikovanje časopisa. Celó nasprotno, s kritikami je praktično ves čas izhajanja časopisa omejevalo objavljanje mnenj drugače mislečih in s tem preprečevalo uresničitev svobodnega izražanja in objavljanja. Urednikova želja po objektivnem poročanju, ki izključuje enostransko gledanje, za celjsko okolje ni bila sprejemljiva. Odstopna izjava pa v besedi »Drohbrief« kaže tudi na to, da so uredniku grozili.

Meščani so v strahu pred vedno večjimi nacionalnimi konflikti pritiskali na urednika in ga pri delu omejevali. Nenazadnje so si pri tem pomagali tudi z začasnim zakonom o tisku, ki smo ga obravnavali v uvodu. V nacionalno mešanem Celju so bile lahko že drobne besede iskra v sicer precej razgretem kotlu nacionalnih nasprotij. Prav zato so bili nacionalno obarvani članki, od katerih se je Prasch sicer vedno ogradil, popolnoma napačno razumljeni. Očitno so mnogi v njihovem ozadju iskali drugačne motive.

Očitki okolice, upadanje revolucionarnega duha, še zlasti pa nasilno zatrti oktobrska revolucija, so bili konec leta 1848 za urednika preveč. Prasch, ki je deset let življenja posvetil časopisnemu delu in je iskreno deloval v duhu težko

1248 Melik, Celje in leto 1848, str. 213.

1249 CZ, 22. 12. 1848, št. 64, str. 280.

Pogled na ruševine Starega gradu s Kapucinskega mostu

pridobljene svobode tiska, ni zdržal tega pritiska. Njegovega koraka ne razume mo kot beg, ampak kot prenehanje časopisne dejavnosti, ker ni mogel delovati proti svojim načelom oziroma proti prepričanju v dobro revolucije. Na podlagi vseh omenjenih dejstev lahko zapišemo, da celjski nemški časopis ni izražal večinskega mnenja celjskih meščanov. Bil je časopis ozkega kroga ljudi, ki ga ne moremo z gotovostjo določiti. Večinski časopis v Celju je bil vendarle slovenski časopis, ki je v mestu užival večjo podporo.

PRILOGA

Abecedni seznam uvodnih člankov

- Julius Galba, Constituirung Italiens¹²⁵⁰
Julius Galba, Das alte und das neue Sistem¹²⁵¹
Julius Galba, Das nationale Princip¹²⁵²
J. Leidenfrost, Der Privatbeamte gegenüber dem Bauernstande¹²⁵³
Julius Galba, Die Bierkneipe¹²⁵⁴
Julius Galba, Die deutsche Kriegsmarine¹²⁵⁵
Julius Galba, Die Deutschkatholiken¹²⁵⁶
Julius Galba, Die Einkommenssteuer¹²⁵⁷
Rudolf Puff, Die Gesundbrunnen zu Kostreinitz¹²⁵⁸
Lavrič, Die Öffentlichkeit und Mündlichkeit des gerichtlichen Verfahrens¹²⁵⁹
Julius Galba, Die strafbare Ehrenverletzungen¹²⁶⁰
Julius Galba, Gefängnissysteme¹²⁶¹
Julius Galba, Metternich und das alte Sistem¹²⁶²
Julius Galba, Oesterreich und seine Verfassung¹²⁶³
Julius Galba, Politische Stoßseufzer¹²⁶⁴
Reformvorschläge eines katholischen Priesters¹²⁶⁵
Julius Galba, Sollen die Preiseter heiraten?¹²⁶⁶

1250 Dr. J. Galba, Constituirung Italiens, CZ, 25. 8. 1848, št. 30, str. 141–142.

1251 Dr. J. Galba, Das alte und das neue Sistem, CZ, 12. 9. 1848, št. 35, str. 161–162.

1252 Dr. J. Galba, Das nationale Princip, CZ, 1. 9. 1848, št. 32, str. 149–151.

1253 J. Leidenfrost, Der Privatbeamte gegenüber dem Bauernstande, CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 21–22; CW, 27. 4. 1848, št. 5, str. 28; CW, 4. 5. 1848, št. 6, str. 33–34; CW, 18. 5. 1848, št. 8, str. 45; CW, 15. 6. 1848, št. 12, str. 69–70; CW, 28. 6. 1848, št. 14, str. 70. Paginacija strani je pri zadnjem nadaljevanju zagotovo napačna. Pravilna številka strani je 80. Stran 70 je namreč zadnja stran 12. številke časopisa.

1254 Dr. J. Galba Die Bierkneipe, CZ, 26. 9. 1848, št. 39, str. 177–178 in CZ, 29. 9. 1848, št. 40, str. 181–182.

1255 Dr. J. Galba, Die deutsche Kriegsmarine, CZ, 15. 9. 1848, št. 36, str. 165–166.

1256 J. Galba, Die Deutschkatholiken, CZ, 5. 9. 1848, št. 33, str. 154–155.

1257 Dr. J. Galba, Die Einkommenssteuer, CZ, 1. 8. 1848, št. 23, str. 113–114 in CZ, 4. 8. 1848, št. 24, str. 117.

1258 R. Puff, Die Gesundbrunnen zu Kostreinitz, CZ, 7. 7. 1848, št. 16, str. 86–87.

1259 Dr. Lavritsch, Die Öffentlichkeit und Mündlichkeit des gerichtlichen Verfahrens, CZ, 27. 10. 1848, št. 48, str. 213–214, CZ, 31. 10. 1848, št. 49, str. 217–218 in CZ, 3. 11. 1848, št. 50, str. 221–222.

1260 Dr. J. Galba, Die strafbare Ehrenverletzungen, CZ, 6. 10. 1848, št. 42, str. 189–190 in CZ, 17. 10. 1848, št. 45, str. 201–202.

1261 Dr. J. Galba, Gefängnis Systeme, CZ, 22. 8. 1848, št. 29, str. 137–139 in CZ, 29. 8. 1848, št. 31, str. 145–147.

1262 Dr. J. Galba, Metternich und das alte Sistem, v CZ, 25. 7. 1848, št. 21, str. 105–106.

1263 Dr. J. Galba, Oesterreich und seine Verfassung, v CZ, 28. 7. 1848, št. 22, str. 109–110.

1264 Dr. J. Galba Politische Stoßseufzer, CZ, 7. 7. 1848, št. 16, str. 85–86; CZ, 11. 7. 1848, št. 17, str. 89; CZ, 14. 7. 1848, št. 18, str. 93–94; CZ, 18. 7. 1848, št. 19, str. 97–98 in CZ, 21. 7. 1848, št. 20, str. 101–102.

1265 Reformvorschläge eines katholischen Priesters, CZ, 21. 7. 1848, št. 20, str. 102.

1266 Dr. J. Galba, Sollen die Priester heiraten, CZ, 8. 8. 1848, št. 25, str. 121–122.

Ueber Besteuerung¹²⁶⁷

Julius Galba, Volksfeste¹²⁶⁸

Julius Galba, Volksschulen¹²⁶⁹

Vorschläge zu einem constitutionellen Organismus der Finanzwache¹²⁷⁰

Lavrič, Zur Beurtheilung des Druckes der Staatsschulden¹²⁷¹

1267 Ueber Besteuerung, CW, 22. 4. 1848, št. 4, str. 20–21; CW, 11. 5. 1848, št. 7, str. 38–39 in CW, 18. 5. 1848, št. 8, str. 44–45.

1268 Dr. J. Galba, Volksfeste, CZ, 7. 9. 1848, št. 34, str. 157–158.

1269 Dr. J. Galba, Volksschulen, CZ, 19. 9. 1848, št. 37, str. 169–171.

1270 Vorschlag zu einem constitutionellen Organismus der Finanzwache, CZ, 18. 8. 1848, št. 28, str. 133–134.

1271 Dr. Lavritsch, Zur Beurtheilung des Druckes der Staatsschulden, CZ, 7. 11. 1848, št. 51, str. 225–226; CZ, 10. 11. 1848, št. 52, str. 229; CZ, 17. 11. 1848, št. 54, str. 237–238; CZ, 21. 11. 1848, št. 55, str. 241 in CZ, 24. 11. 1848, št. 56, str. 245.

JERETINOVİ OGLASI

1. Seznam oglaševanih knjig ¹²⁷²

Knjige družbeno-politične vsebine

- Freiheits-Album, Zur Erinnerung an 13., 14. und 15. März 1848
- *Ernst Lionell, Die Menschenrechte
- Anschluß an Deutschland, auch Anschluß an den Zollverein? (eine Lebensfrage von einem Vaterlandsfreunde)
- Die drei Republikaner (Hecker, Struve und Schimmelpenninck. Führer der republikanischen Freischaaren im badischen Oberlande 1848)
- Die Griechen und Römer; (herausgegeben von dr. Z....n)
- Die jetzigen Bauernunruhen
- dr. Matthias Macher, Teutschlands und Oesterreichs Zukunft (eine Fantasie)
- dr. Siegfried Becher, Album der glorreichen Ereignisse der Woche vom 12. bis 18. März
- Eduard Chörnitzer, Wie erweist sich Thätigkeit der Reichsversammlung in Wien?
*Ferdinand und die Engel, (Vision am 15. März 1848)¹²⁷³
- Hermann Abeken, Die Republik in Nord-Amerika; in Der Plan einer demokratisch-republikanischen Verfassung in Deutschland
Johann Sporschil, Kritische Beleuchtung der Reformvorschläge.¹²⁷⁴
- Kriegsschauplatz zwischen Ungarn und Kroatien in 3 Blättern
- Max Langenschwarz, Politische Nachtgedanken einer Lichtputze
- Oesterreich und die Broschürenschmiede
- Salzmann der Jünge, So sieht's aus! Oder Pinselstriche zur Kenntniß der Gegenwart
- Teutschlands gemeinsame, parlamentarische Verfassung
- W. M. Hehner, Wiener Ereignisse (vom 15–28. Mai)

1272 Seznam oglasov za knjige je nastal na podlagi oglasov v prilogi celjskega nemškega časopisa. Knjige so razporejene po abecednem redu del. Podčrtani avtorji označujejo tiskarjevo obliko v oglasu (s popolnim imenom ali le s priimkom). Nepodčrtani avtorji so bili identificirani kasneje, kar je navedeno ob razlagi avtorja. Kjer razlage ni, pomeni, da avtorja ni bilo mogoče najti v nobenem od v literaturi naštetih priročnikov. Naslovi del so bili odločilen kriterij pri razvrščanju v skupine. Če naslov dela ni bil zgovoren, potem je bila razvrstitev rezultat osebne odločitve, pri čemer sta bila odločilna leto izida in podnaslov. Na ta način razporejena dela so označena z zvezdico.

1273 V avstrijskem katalogu je naslov bolj popoln: »Ferdinand I. und die Engel: Vision am 15. März 1848«. Delo je izšlo na Dunaju leta 1848. <http://www.stadtbibliothek.wien.at> (1. 3. 2003).

1274 V avstrijskem katalogu je naslov dela precej daljši: »Kritische Beleuchtung der Reformvorschläge der schriftstellerischen Gegner der österreichischen Regierung.« Delo je izšlo v Leipzigu leta 1847. <http://www.stadtbibliothek.wien.at> (20. 3. 2003).

Sendeschriften – Pisma:

- dr. J. Ennemoser, (Sendeschriften) Begriff der wahren Freiheit
- Ignacij Orožen, Sendeschriften an W Biberauer
- Offenes Sendeschriften an die steierischen Herrschaften und Bauern

Zgodovinska dela

- Die Johanniter oder Einnahme von Rhodus durch Soliman
- *Albrecht Tebeldi, Die Slawen im Kaiserthume Oesterreich
- Johan Gabriel Seidl, Tyrol und Steiermark
- Ludmila Chmel, Sieben Weissagungen (die für Böhmen und das übrige Deutschland wichtigern, bis zum Abschlusse dieses Jahrtausends sich ereignenden Weltbegebenheit; worunter der jüngsterfolgten, durch Mißdeutung des Orakels verunglückte Chechenaufstand)
- Tirol und die Tiroler (wie sie waren und wie sie sind)
- *Körber, Zerstreute Blüten

Priročniki

Za umno gospodarjenje

- Med. dr. Erath, Beretiung des Haustrunkes oder Wein, Most und Bier für den Bürger und Landmann
- William Löbe, Der kluge Hausvater und die kluge Hausmutter (Ein getreuer Rathgeber in allen Vorkommnissen der land- und Hauswirtschaft und der damit verbundenen Nebengewerbe)
- Der Schwager Max an seine Landleute (Briefe zur Aufklärung für Stadt und Land)
- Die Damfwäsche (Ein höchst einfaches Verfahren, alle Arten der Leib- Tisch- und Bettwäsche u. s. w. mit großer Ersparniß an Zeit und Geld durch Anwendung von wasserdämpfen blendend weiß zu waschen, ohne sie dabei, wie nach der alten methode, anzugreifen und abzunutzen)
- dr. Röder, Die Hausbrunnen als Wasser-Heil-Anstalt und Apotheke des Hauses
- Georg Sebastian Schuber (zbral in uredil), Der ökonomische Künstler oder neuentdeckte Geheimnisse für Künstler, Proffesionisten, Jäger, Haus- und Landwirthe
- Handbuch für den Gütertransport
- Heinrich von Gerstenberg, Geheimnisse und Winke für Braumeister und Schankwirte

- A. F. Wiesing, Rathgeber zur Behandlung der Weine für Privatleute
- Josef Moshamer, Wiener Haussecretär

Kuharske knjige

- Anna Dons neustes Wiener universal Kochbuch
- Die Bayerische Köchin in Böhmen
- Grätzer Kochbuch herausgegeben von Maria Anna Bußwald
- Linzer Kochbuch

Za mladino

- Corbinian Lohrmayer, Blätter für Geist und Herz (aus dem Buche der Moral und Erheiterung für reifere Jugend)
- Hudi Jezik, Huda reč, Lepi nauki za mlade in stare

Medicinski nasveti

- Bild zu Cais oder Die Wunder des Magnetismus
- Matthias Macher, Das Römerbad nächst Tüffer in Steiermark

Nabožne knjige

- Biblische Darstellung Evangelien auf alle Sonn- und Feiertage des ganzen Jahres
- dr. Arnold Rennev (uredil in izdal). Das Ende der Welt nahet; (Weissagungen über die Zwölfletzten Päpste)
- Das Jahr 1850 in seiner wichtigen Bedeutung (prophetische Worte eines Monches in Paolo)
- Die Himmelsrosen, eine Galerie der Heiligen (herausgegeben von einem katholischen Christen)
- Die Rede (seiner Heiligkeit des Papstes Pius IX)
- Die sociale Freiheit im Lichte der Religion oder Gedanken eines katholischen Priesters
- Ein Wort in Sachen eine Diöcesan – Synode
- dr. Joh. Bapt. Hirscher, Erörterungen über die großen religiösen Fragen. - Geschichte der Erscheinung der seligsten Jungfrau (zweien Hirten-Kinder)
- Prophezeiung (eines 97 jährigen Benedictiner Mönches)

- Maria Stiefel, Prophezeiungen
- Joachim Ventura, Trauerreden (aus dem Italienischen von einem katholischen Geistlichen)

Učbeniki

- G. B. Aldini in dr. W. Becker, Der italienische Sprachmeister im Haus und auf der Reise oder die italienische Sprache
- Hermann Venedig, Die lateinische Formenlehre nach den besten neuesten Latinisten
- Clemens Siemens, Geschichte der christlichen Kirche für katholische Gymnasien¹²⁷⁵

Leposlovje

Mladinska in otroška literatura

- Die Christnacht der Geizigen (Erzählung für die reifer gebildeter Kinder)
- Folge mir nach! oder Das verlorene und wiedergefundene Kreuzchen
- Georg Christian Raff, Naturgeschichte der Kinder

Humoristična literatura

- Bruder Immerlustig und Ludwig Immerdurstig, Der närrische Kerl oder Spaß muß sein, sagt Neumann!
- Fünfzig Mittel gegen böse Gläubiger oder Morgen macht Sorgen – humoristische Skizze aus dem Leben
- Ferdinand Stolle, Na da lacht zu!

Daljša prozna dela

- Louis Bourdin, Fürst Mitternacht (aus den Papieren eines Verstorbenen – 2 Theile)
- Bidocq, Geheimnisse von Paris (Aus dem Französischen von Dr. L. Meyer. 6 Bände)
- Gustav Nieritz, Jacob Sturm oder Tagebuch eines Dorfschulmeisters (ein Buch für das Volk)

Poezija

1275 Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 20. 10. 1848, št. 32; CZ, 20. 10. 1848, št. 46, nepaginirano; Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 24. 10. 1848, št. 33; CZ, 24. 10. 1848, št. 47, nepaginirano; Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung, 27. 10. 1848, št. 34; CZ, 27. 10. 1848, št. 48, nepaginirano.

- Siegfried von Rapper, Befreite Lieder Dem jungen Oesterreich
- Liederschatz, Sammlung von 350 der beliebtesten Volkslieder
- J. F. Runkel, Katholische Choräle
- August Schumacher, Prinz Johann
- Anastasius Grün, Schutt

Spevoigre

- Vater Ferdinand oder an Herz und an Sinn

2. Oglasi za časopise¹²⁷⁶

- Agramer Zeitung mit dem Beiblatt Luna
- Allgemeine Oesterreichische Zeitung
- Allgemeine Tagszeitung für Politik, Industrie und Besittung, samt dem politischen Abendsblatt
- Celjske Slovenske novine
- Cillier Zeitung
- Der Eulenspiegel
- Der Freisinnige
- Der Herold
- Der Radikale
- Der Volksfreund, Beiblatt zur Gratzer Zeitung
- Fliegende Blätter (6. zvezek)
- Gratzer illustrierte Schnellpost
- Gratzer Zeitung skupaj z Amts und Intelligenzblatt
- Humoristische Mondlichter
- Journal des Österreichischen Lloyd
- Laibacher Zeitung
- Österreichische deutsche Zeitung
- Der Serbe
- Slavische Zentralblätter
- Slovenija
- Slovenske novine
- Der Südungar
- Vedež
- Volksfreund
- Wiener Postillon

---

¹²⁷⁶ Časopisi, navedeni v oglasih, so razvrščeni po abecedi.

- Wčela
- Zwanglose Blätter für Oberösterreich

3. Oglasi za slike

- Einhundert katholische Bilder in Stahlstich oder Sammlung religiöser Darstellungen
- Portreti: Josef Graf von Radetzky, Josef Jelačić, Freyherr von Welden

4. Oglasi za zemljevide

- Allgemeine Weltkarte nach Mercators Projection
- Allgemeine Weltkarte
- Brockhaus, Bilder-Atlas
- Eine Auswahl von Landkarten von In- und Ausland
- Karte der Eisenbahn (zwischen Gratz und Cilli)
- Karte von Deutschland
- Karte von Steiermark
- Kleiner Atlas
- Mechanischer Weltglobus
- Neueste Spezialkarte des Herzogthumes Steyermark
- Post- und Strassen - Karten von Deutschland und den Nachbar-Staaten bis London, Warschau und Rom
- Post- und Strassen-Karten von Deutschland
- Historisch. genealogische. geographischer Atlas

5. Ostali oglasi

- Abctäfelchen
- Canontafeln (Mittel und Seitenstücke zu einem Altar)
- Erlasskarten vom Glückwünschen zum neuen Jahre
- Kalender: (Nationalkalender, Taschenkalender, Blattkalender, feine Kalender, ordinöre Kalender) - Vse vrste šolskih potrebščin in materialov.
- Zbirke kart: Der wunderregende Schwarzkünstler in seiner größten Vollendung

VIRI IN LITERATURA

Viri:

- Celjske Slovenske novine (1848)
- Cillier Zeitung (1848)
- Gratzter Zeitung (1848, 1849)
- Journal des oesterreichischen Lloyd
- Klagenfurter Zeitung (1848), <http://anno.onb.ac.at>
- Laibacher Kirchenzeitung (1848)
- Laibacher Zeitung (1848–1849)
- Novice (1843–1848)
- Politisches Blatt als Extra-Beilage zur Laibacher Zeitung (1848–1849)
- Sloveniensi Blatt (1848)
- Slovenski cerkveni časopis (1848)
- Wiener Zeitung (1850), <http://anno.onb.ac.at>

Literatura:

- AHN, Friedrich, Die periodische Presse der Steiermark in den Jahren 1848–1898, In Selbstverlage des Verfassers, Graz, 1900.
- ALLGEMEINE DEUTSCHE BIOGRAPHIE, Herausgegeben durch die historische Commission bei der königlichen Akademie der Wissenschaft, Verlag von Duncker & Humbolt, Lepizig, 1875–1912.
- ALLGEMEINES VERZEICHNIS ORTSGEMEINDEN UND ORTSCHAFTEN ÖSTERREICHS, herausgegeben von der k. k. statistischen Zentralkommission in Wien, Druck und Verlag der k. k. Hof- und Staatsdruckerei, Wien, 1915.
- APIH, Josip, Slovenci in 1848. leto, Matica Slovenska, tisk Blaznikov, Ljubljana, 1888.
- BAUM, Wilhelm, Urban Jarnik und das Selbstbewußtsein der Kärntner Slovenen im Vormärz, v: Hg. Andreas Moritsch, Pomlad narodov, Völkerfrühling, Mohorjeva založba/Hermagoras Verlag, Klagenfurt/ Celovec-Ljubljana-Wien, 1999, str. 53–80.
- BERČIČ, Branko, Tiskarstvo na Slovenskem, Odbor za proslavo 100-letnice grafične organizacije na Slovenskem, Ljubljana, 1968.
- BRITOVŠEK, Marjan, Anton Fuster in revolucije v Avstriji, Založba Obzorja Maribor, Maribor, 1970.
- BROCKHAUS ENZYKLOPÄDIE in zwanzig Bänden, 16. völlig neubearbeitete Auflage des grossen Brockhaus, F. A. Brockhaus, Wiesbaden, 1952–

- CIPERLE, Jože, Koncept preureditve avstrijskega šolstva, v: Slovenska kronika 19. stoletja (1800–1860), Nova revija, Ljubljana, 2001, str. 351.
- CIPERLE, Jože, Slovenščina v srednjih šolah in novi deželni šolski nadzorniki, V: Slovenska kronika 19. stoletja (1800–1860), Nova revija, Ljubljana 2001, str. 369–370.
- CVIRN, Janez, Celje in leto 1848, v: Iz zgodovine Celja 1848–1918, Celje, 1998, str. 59–72.
- CVIRN, Janez, Celjsko Društvo za posredovanje med slovansko in nemško narodnostjo, v: Slovenska kronika 19. stoletja (1800–1860), Nova revija, Ljubljana, 2001, str. 329–330.
- CVIRN, Janez, Das Cillier Deutschtum und das Problem der nationalen Identität, v: Hg. Feliks Bister und Peter Vodopivec, Kulturelle Wechselseitigkeit in Mitteleuropa. Deutsche und slowenische Kultur in slowenischen Raum vom Anfang des 19. Jahrhunderts bis zum Zweiten Weltkrieg, Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, Ljubljana, 1995, str. 155–163.
- CVIRN, Janez, Deutsche und Slowenen in der Untersteiermark: zwischen Kooperation und Konfrontation, v: urednik Heppner, Slowenen und Deutsch im gemeinsamen Raum, R. Oldenburg Verlag, München, 2002, str. 111–125.
- CVIRN, Janez, Družabno življenje celjskega meščanstva v 19. stoletju, v: To in ono o meščanstvu, Pokrajinski muzej Celje, Celje, 1995, str. 27–33.
- CVIRN, Janez, Kri v luft! Čreve na plot! Oris družabnega življenja v Celju na prelomu stoletja, Novi tednik, Radio Celje, Celje, 1990.
- CVIRN, Janez, Marko Vincenc Lipold in leto 1848, v: Zgodovinski časopis, 43, 1989, št. 1, str. 107–110.
- CVIRN, Janez, Meščanstvo na Slovenskem in proces nacionalne diferenciacije, v: Zbornik 27. Zborovanja slovenskih zgodovinarjev, Ljubljana 29. 9.–1. 10. 1994, ured. Aleš Gabrič, Zveza zgodovinskih društev Slovenije, Ljubljana, 1994, str. 67–73.
- CVIRN, Janez, Nemci na Slovenskem, v: Nemci na Slovenskem 1941–1955, ured. Dušan Nečak, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Ljubljana, 1998, str. 53–98.
- CVIRN, Janez, Nemško-slovenska razmerja v predmarčni dobi, v: Hg. Andreas Moritsch, Pomlad narodov, Völkerfrühling, Mohorjeva založba/Hermagoras Verlag, Klagenfurt/Celovec–Ljubljana–Wien, 1999, str. 81–96.
- CVIRN, Janez, Trdnjavski trikotnik, Politična orientacija Nemcev na Spodnjem Štajerskem (1861–1914), Založba Obzorja Maribor, Maribor, 1997.
- CVIRN, Janez, Slovanski kongres v Pragi, v: Slovenska kronika 19. stoletja (1800–1860), Nova revija, Ljubljana, 2001, str. 332–333.

- CVIRN, Janez, Die Slovenen und der Prager Slavenkongres, v: Hg. Andreas Moritsch, Der Prager Slavenkongres 1848, Böhlau Verlag, Wien-Köln-Weimar, 2000, str. 127-135.
- DEUTSCHE LITERATUR LEXIKON, Biographisch - Bibliographisches Handbuch, 4. Band, Francke Verlag, Bern und München, 1972.
- DEUTSCHE LITERATUR - LEXIKON, A. Francke AG. Verlag, Bern, 1986.
- DOVIFAT, Emil, Zeitungswissenschaft, [s.n.], Berlin, 1931.
- DITSCHNEINER, Joseph Alois, Der Wienerfreiheitskampf, oder ausführliche Geschichte der ereignißvollen acht Tage in Wien vom 12. bis 19. März 1848, Singer: Goering, Wien, 1848.
- DULAR, Anja, Živeti od knjig, Zgodovina knjigotrštva na Kranjskem do začetka 19. stoletja, Zveza zgodovinskih društev Slovenije, Knjižnica Kronike, časopisa za slovensko krajevno zgodovino, zv. 7, Ljubljana, 2002.
- ENCICLOPEDIA ITALIANA, Enciclopedia italiana, Istituto della Enciclopedia Italiana, Milano, 1933.
- ENCIKLOPEDIJA SLOVENIJE, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1987-2002.
- FÜSTER, Anton, Izbrani spisi, Državna založba, Ljubljana 1987-1988.
- GALBA, Julius, Allgemeine Lebensphilosophie, gedruckt bei Leopold Sommer, Wien, 1849.
- GALBA, Julius, Beleuchtung der österreichischen Verfassungsfrage vom Standpunkte einer gewissenhaft angestrebten Unbefangenheit, Verlag von Franz Rospini, Wien, 1862.
- GATTI, Ferdinand, Die Ereignisse des Jahres 1848 in der Steiermark, In Commission bei J. Kienreich, Graz, 1850.
- GIEBISCH, Hans, PICHLER, L., VANCSA, K., Kleines Österreichisches Literatur Lexikon. Druck und Verlag Brüder Hollinek, Wien, 1948.
- GJURIN, Velemir, Bleiweisov poljudnostrokovni jezik, v: Bleiweisov zbornik, Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike 7, Slovenska matica, Ljubljana, 1983, str. 241-259. Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike, Bleiweisov zbornik, XXX, Ljubljana, 1983, str. 241-259.
- GÖTH, Georg, Das Joanneum in Gratz, Druck und Papier von A. Leykam's Erben, Gratz, 1861.
- GOTTMANN, Andreas, Der Reichstag von Kremsier und die Regierung Schwarzenberg, Die Verfassungsdiskussion des Jahres 1848 im Spannungsfeld zwischen Reaktion und nationaler Frage, Verlag für Geschichte und Politik Wien, R. Oldenburg Verlag, München, 1995.
- GRANDA, Stane, Cerkev na Slovenskem v letu 1848, Tretji dan - krščanska revija za duhovnost in kulturo, XXX, 6/7, Ljubljana, 2001, str. 61-71.
- GRANDA, Stane, Dolenjska v revolucionarnem letu 1848, Dolenjska založba, Znanstveno-raziskovalni center, Novo mesto, 1995.

- GRANDA, Stane, Duhovniki – glavna opora graški Sloveniji, v: Slovenska kronika 19. stoletja (1800–1860), Nova revija, Ljubljana, 2001, str. 333.
- GRANDA, Stane, Graška Slovenija v letu 1848/1849, v: Zgodovinski časopis, 28, Ljubljana, 1974, str. 45–84.
- GRANDA, Stane, Prva odločitev Slovencev za Slovenijo, Nova revija, Ljubljana, 1999.
- GRANDA, Stane, Recepcija prve svobode tiska pri Slovencih, v: Vatovčev zbornik, Javnost, Evropski inštitut za komuniciranje in kulturo Ljubljana in Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani, vol. 8, Ljubljana, 2001, str. 11–17.
- GRANDA, Stane, Revolucionarno leto 1848 in Slovenci, v: Slovenska kronika 19. stoletja (1800–1860), Nova revija, Ljubljana, 2001, str. 303–312.
- GRANDA, Stane, Slovenci in propaganda proti frankfurtskim volitvam, Melikov zbornik, Slovenci v zgodovini in njihovi srednjeevropski sosedje, Založba ZRC, Ljubljana, 2001, str. 475–511.
- GRANDA, Stane, Sloveniens Blatt – časopis iz leta 1848, v: Zgodovinski časopis 48, 1994, št. 2, str. 231–252.
- GRANDA, Stane, Die slovenisch-kroatischen Beziehungen im Revolutionsjahr 1848/49, v: Hg. Andreas Moritsch, Der Prager Slavenkongress 1848, Böhlau Verlag, Wien Köln Weimar, 2000, str. 137–170.
- GRANDA, Stane, Svetla resnica v zmešani svet, v: Slovenska kronika 19. stoletja (1800–1860), Nova revija, Ljubljana, 2001, str. 324–325.
- GRANDA, Stane, Varljivi mir, v: Slovenska kronika 19. stoletja (1800–1860), Nova revija, Ljubljana, 2001, str. 325–326.
- GRDINA, Igor, Doživljanje Nemcev in nemške kulture, v: Zgodovinski časopis 47, Ljubljana, 1993, št. 1, str. 57–67.
- GRDINA, Igor, Gospod kmet med domorodci, V: Hg. Andreas Moritsch, Pomlad narodov, Unbegrenzte Geschichte – Zgodovina brez meja, Zgodovinska serija Oddelka za zgodovino vzhodne in jugovzhodne Evrope na Univerzi v Celovcu in doma prosvete Sodalitas v Tinjah/Tainach, 6. zvezek, Mohorjeva založba, Klagenfurt/Celovec–Ljubljana–Wien, 1999, str. 141–156.
- GRDINA, Igor, Ipavci. Zgodovina slovenske meščanske dinastije. ZRC, ZRC SAZU, Littera picta, d.o.o, Ljubljana, 2001.
- GRDINA, Igor, »Nacionalizacija« Slovencev in njen evropski kontekst, v: Hg. Andreas Moritsch, Pomlad narodov, Völkerfrühling, Mohorjeva založba/Hermagoras Verlag, Klagenfurt/Celovec–Ljubljana–Wien, 1999, str. 31–52.
- GRDINA, Igor, Vladarji, lakaji, bohemi, Studia Humanitatis, Ljubljana, 2001.
- GUBO, Andreas, Geschichte der Stadt Cilli, Verlag von Ulrich Mosers, Graz, 1909.

- GUGLIA, Eugen, Theresianum in Wien, Verlag von Anton Schroll, Druck von Friedrich Jasper in Wien, Wien, 1912.
- HLUBEK, Dr. F. X., Ein treues Bild des Herzogthumes Steiermark, Druck J. A. Kienreich, Gratz, 1860, str. 30-33.
- HRVATSKA ENCIKLOPEDIJA, Bakrotisak-Offset Tipografija d. d., Zagreb, 1940.
- HRVAŠKI LEKSIKON, Naklada Leksikon, Zagreb, 1996-1992.
- ILEŠIČ, Fran, Korespondenca dr. Josipa Muršca, v: Zbornik znanstvenih in poučnih spisov, Slovenska Matica, Ljubljana, 1904.
- JESENKO, Janez, Časnikarstvo in naši časniki, ponatisnjeni podlistki iz Slovenskega naroda, Narodna tiskarna, Ljubljana, 1884.
- KANN, Robert A, Das Nationalproblem der Habsburgermonarchie, Verlag Hermann Böhlau Nachf., Graz-Köln, 1964, 2. del.
- KIDRIČ, France, Prešeren 1800-1838, Življenje pesnika in pesmi, Tiskovna zadruga, Ljubljana, 1938.
- KNAUER, Oswald, Österreichs Männer des öffentlichen Lebens von 1848 - bis heute, Montzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 1960.
- KÖNIG, Gertraud Marinelli, Die Südslaven in den Wiener Zeitschriften des Vormärz, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaft, Wien, 1994.
- KORUNIČ, Petar, Prilog poznavanja hrvatsko-slovenskih političkih odnosa 1848, v: Historijski zbornik, UR. Jaroslav Šidak, Štamparski zavod Ognjen Prica, Zagreb, 1978-79, str. 165-194.
- KOVAČIČ, Fran, Slomškova pisma Vodušku, v: Arhiv za zgodovino in narodopisje, prva knjiga, Zgodovinsko društvo v Mariboru, Maribor, 1930.
- KURET, Niko, Slovensko Štajersko pred marčno revolucijo, Gradivo za narodopisje Slovencev, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana, 1985,
- LEKSIKON Cankarjeve založbe, Cankarjeva založba, Ljubljana 1982.
- LONČAR, Dr. Dragotin, Dr. Bleiweis in njegova doba, v: Bleiweisov zbornik, Natisnil Dragotin Hribar, Ljubljana, 1909.
- MACHER Matthias, Pshysikalisch=medicinische Darstellung des Römerbades nächst Tüffer und Steyermark für Cur-Gäste, Ferstel'schen Buchhandlung des Johann Lorenz Greiner, Gratz, 1826.
- MAL, Josip, Zgodovina slovenskega naroda, Mohorjeva družba, 2. del, Celje, 1993.
- MELIK, Vasilij, Celje in leto 1848, v: Zgodovinski časopis, 1982, 36, št. 3, 1983, str. 213-217.
- MELIK, Vasilij, Deutsche und Slowenen, v: Kulturelle Wechselseitigkeit in Mitteleuropa. Deutsche und slowenische Kultur in slowenischen Raum

vom Anfang des 19. Jahrhunderts bis zum Zweiten Weltkrieg, Herausg. Feliks Bister und Peter Vodopivec, *Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete*, Ljubljana, 1995, str. 15–20.

- MELIK, Vasilij, *Frankfurtske volitve*, v: *Zgodovinski časopis*, 2-3, 1848/1849, str. 69–134.
- MELIK, Vasilij, *Nekaj o cenah, plačah in kulturi v predmarčni dobi*, v: *Zgodovinski časopis*, 39, 1985, št. 1–2, str. 67–73.
- MELIK, Vasilij, *To in ono o meščanstvu*, *Razstava iz življenja celjskega meščanstva v 19. stoletju*. Pokrajinski muzej, Celje, 1995.
- MELIK, Vasilij, *Volitve 1848 in slovenski poslanci v državnem zboru*, v: *Andreas Moritsch, Pomlad narodov, Unbegrenzte Geschichte – Zgodovina brez meja*, *Zgodovinska serija Oddelka za zgodovino vzhodne in jugovzhodne Evrope na Univerzi v Celovcu in doma prosvete Sodalitas v Tinjah/Tainach*, 6. zvezek, *Mohorjeva založba, Klagenfurt/Celovec-Ljubljana-Wien*, 1999, str. 233–238.
- MEYNERT, Dr. Hermann, *Geschichte der Ereignisse in der österreichischen Monarchie während der Jahre 1848*, *Verlag und Druck von Carl Gerold und Sohn*, Wien, 1853.
- MIKOLA, Milko, *Arhivsko gradivo o industrijskih podjetjih na Celjskem do leta 1945*, *Inventarji 3*, *Zgodovinski arhiv Celje*, Celje, 1993.
- MILADINOVIĆ, Zalaznik, Mira, *Leopold Kordeš, ein Krainer Literat des Vormärz*, v: *Anastasius Grün und die politische Dichtung im Vormärz (Internationales Symposium Laibach/Ljubljana 3.–6. November 1994)*, Hg. Anton Janko und Anton Schwob, *Verlag Südostdeutsches Kulturwerk*, München, 1995, str. 157–168.
- MILADINOVIĆ, Zalaznik, Mira, *Leopold Kordeš, ein Krainer Literat deutscher Zunge*, v: Hg. Mira Miladinović Zalaznik, *Deutsch-slowenische literarische Wechselbeziehungen*, *Oddelek za germanistiko z nederlandistiko*, *Filozofska fakulteta*, Ljubljana, 2002, str. 82–111.
- MILADINOVIĆ, Zalaznik, Mira, *Das Revolutionsjahr 1848 in den Laibacher Blättern Laibacher Zeitung, Illyrisches Blatt und Kmetijske in rokodelske novice*, *Amenn, Lengauer, Wagner, Literarisches Leben in Österreich 1848–1890, Literaturgeschichte in Studien und Quellen*, *Böhlau Verlag*, Wien-Köln-Weimar, 2000, Band 1, str. 601–623.
- MISCHLER Ernst, Josef Ulbrich, *Oesterreichisches Staatswörterbuch k. u. k. Hof- und Universitäts-Buchhändler*, Wien, 1897.
- MORITSCH, Andreas, *Revolution 1848 – Österreichs Slaven wohin?* v: Hg. Andreas Moritsch, *Der Prager Slavenkongress 1848*, *Böhlau*, Wien-Köln-Weimar, 2000.
- OROŽEN, Ignacij, *Celska kronika*, J. Jeretin, v Celi, 1854.

- OROŽEN, Janko, Zgodovina Celja in okolice, Celjski zbornik, Posebna izdaja, Kulturna skupnost Celje, 1971–1974.
- PETERNEL, M. Mojca, Cillier Zeitung 1848, v: Hg. Mira Miladinović Zalaznik Germanistik im Kontaktraum Europa II. Beiträge zur Literatur (Symposium Ljubljana 17.–20. 4. 2002) (Ljubljana: Oddelek za germanistiko z nederlandistiko in skandinavistiko Filozofske Fakultete Univerze v Ljubljani, 2002), str. 339–357.
- PETERNEL, M. Mojca, Vloga celjskega tiskarja Jeretina v revolucionarnem letu 1848, v: ur. Darko Friš, Hartmanov zbornik, Studia Historica Slovenica, 4, Maribor, 2004, št. 2-3, str. 345–362.
- POCK, Friedrich, Von der deutschen Presse in Untersteier, v: Hg. Franz Hausmann, Südsteiermark (ein Gedenkbuch), U. Moser, Graz, 1925, str. 182–189.
- PREIß, Kornelius, Die Musikkultur Südsteiermarks, v: Hg. Franz Hausmann, Südsteiermark (Ein Gedenkbuch), U. Moser, Graz, 1925, str. 140–147.
- RAMOVŠ, Anton in Vanda Kochansky-Devidé, Marko Vincenc Lipold (1816-1883) prvi slovenski geolog in šolani montanist, v: Geologija 1983, Razprave in poročila, Geološki zavod in Slovensko geološko društvo Ljubljana, Tiskarna ljudske pravice, Ljubljana, 1984, str. 5–18.
- ROUBIK, František, Časopisectvo v Čechách v letech 1848-1862, Duch novín, Praha, 1930.
- SCHLOSSER, Anton, Die Literatur der Steiermark, Verlag von Ulrich Mosers Buchhandlung (J. Meyerhoff) k. k. Buchhändler, Graz, 1914.
- SCHMIDT, Vlado, Šolstvo, v: Slovenci v predmarčni dobi in revoluciji 1848, Narodni muzej, Ljubljana, 1978, str. 58–60.
- SCHOTTENLOHER, Karl, Flugblatt und Zeitung, Berlin W 62, Richard Carl Schmidt & Comp, Berlin, 1922.
- SLOVAR SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA, Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1994.
- SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON 1, Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani, Zadružna gospodarska banka, Ljubljana, 1925–1932.
- SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON 2, Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani in Tiskarna ljudske pravice, Ljubljana 1993, Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani, 1952.
- SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON 3, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Tiskarna ljudske pravice, Ljubljana, 1960–1971.
- SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON 4, ISAZU, Ljubljana, 1980–1991.
- BUNC, Stanko, Slovar tujk, Založba Obzorja Maribor, Maribor, 1987.
- STUDEN, Andrej, Göthova topografija, v: Slovenska kronika 19. stoletja (1800–1860), Nova revija, Ljubljana, 2001, str. 257–258.

- ŠTAIF Jiři, Palacky, Der Slavenkongres und die Zeitung Die Grenzboten. Bilder des »Anderen« in der Revolutionären Gesellschaft, v: Hg. Andreas Moritsch, Der Prager Slavenkongres 1848, Böhlau Verlag, Wien-Köln-Weimar, 2000, str. 47-62.
- TUMA, Henrik, Iz mojega življenja, Naša založba, Ljubljana, 1937.
- VELIDOVA, Ljuba A., Volitve v avstrijski državni zbor v slovenskih deželah v letu 1848, v: Zgodovinski časopis, 1980, letnik, 40, št. 4, 431-440.
- VELIKI SLOVAR TUJK, Cankarjeva založba, Ljubljana, 2002.
- VENEDIG, Heramann, Lateinische Formenlehre oder Wortbildung, Mayer Et. Company, Wien, 1845.
- VODOPIVEC, Peter, Odmev industrijske revolucije na Štajerskem v prvi polovici 19. stoletja, Časopis za zgodovino in narodopisje, 50, št. 1-2, 1981, str. 264-277.
- VODOPIVEC, Peter, Slovenci od Kopitarja do Prešerna, v: Hg. Andreas Moritsch, Pomlad narodov, Völkerfrühling, Mohorjeva založba/Hermagoras Verlag, Klagenfurt/Celovec-Ljubljana-Wien, 1999, str. 13-30.
- VODOPIVEC, Peter, Slovenci in smrtna kazen, v: Smrtna kazen, zbornik, uredil Jaša Zlobec, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1989, str. 191-230.
- VODOPIVEC, Peter, Socialni in gospodarski nazori v slovenskih in sosednjih pokrajinah v predmarčni dobi, doktorska disertacija, Filozofska fakulteta, Ljubljana, 1978.
- VOŠNJAK, Josip, Spomini, Slovenska matica, Ljubljana, 1905.
- VRIŠER, Sergej, Uniforme v zgodovini, Vojaške uniforme, Partizanska knjiga, Ljubljana, 1987.
- WAHRIG, Gerhard, Deutsches Wörterbuch, Bertelsmann Lexikon Verlag, Gütersloh, 1994.
- WAMBOLT, Philipp, Erzherzog Johanns Hut - Deutsche in Slowenien, v: Kulturelle Wechselseitigkeit in Mitteleuropa. Deutsche und slowenische Kultur in slowenischen Raum vom Anfang des 19. Jahrhunderts bis zum Zweiten Weltkrieg, Herausg. Feliks Bister und Peter Vodopivec, Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, Ljubljana, 1995, str. 45-50.
- WILPERT, von Gero, Lexikon der Weltliteratur, A. Kröner, Stuttgart, 1988.
- WOLF, Anton Alois, Deutsch - slovenisches Wörterbuch, Gedruckt bei Josef Blasnik, Laibach, 1860.
- WUTTKE, Heinrich Die deutschen Zeitschriften und die Entstehung der öffentlichen Meinung J. W. Krüger, Leipzig, 1875.
- WURZBACH, Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, Kaiserlich - königliche Hof- und Staatsdruckerei, L. C. Zamarski, Wien, 1856-1891.

- ZENKER, Ernest Victor, Geschichte der Wiener Journalistik von den Anfängen bis zum Jahre 1848, Wilhelm Braumüller, Wien und Leipzig, 1892-1893.
- ZGODOVINA, Slovencev, Cankarjeva Založba, Ljubljana, 1979.
- ZÖLLNER, Erich, Geschichte Österreichs, Verlag für Geschichte und Politik Wien, R. Oldenburg Verlag, München, 1990.
- ZWITTER, Fran, Nacionalni problemi v Habsburški monarhiji, Slovenska matica, Ljubljana, 1962.
- ŽIGON, Tanja, Nemško časopisje na Slovenskem, Študentska založba, Ljubljana, 2001.

Spletne strani:

- <http://anno.onb.ac.at>
- <http://www.stadtbibliothek.wien.at/index.htm>

KRATICE

CW = Cillier Wochenblatt

CZ = Cillier Zeitung

CSN = Celske Slovenske novine

CN = Celske novine

GZ = Gratzter Zeitung

JL = Journal des oesterreichischen Lloyd.

KFZ = Klagenfurter Zeitung

LK = Laibacher Kirchenzeitung

LZ = Laibacher Zeitung

SBL = Slovenski biografski leksikon

WZ = Wiener Zeitung

ZUSAMMENFASSUNG

CILLIER WOCHENBLATT (ZEITUNG)

Die im Jahr 1848 herausgegebene Zeitung aus Celje

Die Wiener Märzrevolution von 1848 beendete die Zeit des Absolutismus, sie brachte aber auch allen Völkern der Monarchie für ihre Zukunft bedeutungsvolle Errungenschaften: die Konstitution, die Gründung der Nationalgarde und die Pressefreiheit, die am 14. März 1848 mit dem kaiserlichen Dekret eingeführt wurde. Sie beendete die Periode des so genannten Zeitungssterbens und ermöglichte, dass überall in der Monarchie täglich neue Zeitungen erschienen.

Revolutionäre Bestrebungen zeigten sich im Jahr 1848 auch in den Ländern mit slowenischer Bevölkerung. Die Pressefreiheit konkretisierte sich zuerst in Celje (Cilli) mit dem *Cillier Wochenblatt*, dessen Redakteure Vincenc Prasch und Josef Ganser waren. Im Sommer 1848 wurde die Zeitung in *Cillier Zeitung* umbenannt und bis zu ihrem Ende blieb der Redakteur nur noch Vincenc Prasch.

Später konkretisierte sich die Pressefreiheit auch in anderen slowenischen Städten, in Novo mesto (Neustadt) mit dem *Sloveniens Blatt* und in Ljubljana (Laibach) mit dem *Politischen Blatt* als Beilage der schon vor der Revolution herausgegebenen *Laibacher Zeitung*. Auch die Kirche nutzte die Pressefreiheit aus und begann mit dem Herausgeben der deutschen *Laibacher Kirchenzeitung* und slowenischen *Slovenski cerkveni časopis*.

Im Mittelpunkt der Recherchen stand nicht nur der Inhalt der *Cillier Zeitung*, sondern auch die Identifizierung verschiedener Zentren, die in dem damaligen slowenischen Raum öffentliche Meinung gestalteten. Die Studie zeigt auf, dass neben Graz und Wien auch Triest, besonders durch das *Journal des oesterreichischen Lloyd*, das slowenische Gebiet sowohl wirtschaftlich als auch ideologisch stark beeinflusste.

Das Revolutionsjahr 1848/49 war ein politisches Jahr, und da die Zeitungen der Spiegel ihrer Zeit sind, tragen sie alle einen ausgeprägten politischen Charakter. Durch die Pressefreiheit wurden politische Verlautbarungen möglich, was fast alle damaligen Zeitungen nutzten. Die kulturellen und landeskundlichen Artikel traten in den Hintergrund. Auch bei den „alten“ vor der Revolution herausgegebenen Zeitungen konnte deutlich ein inhaltlicher Wechsel festgestellt werden.

Die in der *Cillier Zeitung* veröffentlichten Leitartikel befassten sich mit damals wichtigen Fragen, unter anderem mit der zukünftigen Situation des Staates und der Kirche, des Beamtentums und des Schulwesens. Zu den aktu-

ellen Themen zählten auch die Meldungen vom Kriegsschauplatz und Berichte über die neue kirchliche Bewegung sowie die neu erworbene Konstitution.

Trotz ihres großen Interesses an aktuellen Ereignissen und Problemen versäumt die *Cillier Zeitung*, auf lokale Begebenheiten einzugehen. So erfuhren die Leser mehr über die damaligen Ereignisse in der Residenz als über das Geschehen in der näheren Umgebung. Das gilt jedoch nicht für die *Cillier Zeitung* zu Anfang ihres Erscheinens. Der Grund dafür waren die Frankfurter Wahlen, die zeitlich mit der Petitionsbewegung im slowenischen Raum übereinstimmten. Gleichzeitig fand auch die Unterzeichnung der berühmten Petition *Zedinjena Slovenija* statt, des ersten slowenischen Programms, in dem die Einheit der Slowenen innerhalb Österreichs vorgesehen war. Unter den Unterzeichnern befand sich auch Josef Ganser, ehemaliger herrschaftlicher Beamte und einer von den beiden Redakteuren des *Cillier Wochenblattes*, der sich damit für das Programm äußerte. Der zweite Redakteur Vincenc Prasch, Professor an hiesigem Gymnasium, unterzeichnete die erwähnte Petition nicht, wodurch seine Stellung zur Unteilbarkeit der Steiermark deutlich wurde. Die Unterschiede in der politischen Orientierung beendeten wahrscheinlich auch die Zusammenarbeit der Redakteure, was schließlich zur Neubenennung der Zeitung führte.

Mit der Titeländerung wurde die Aufgabe der Zeitung anders. *Cillier Zeitung*, mit der Unterschrift *Zeitschrift für Stadt und Land*, wurde das Organ des neubegründeten *Vereins zur Vermittlung der deutschen und slawischen Interessen*, der nach der Versöhnung, der Beilegung jedes Streites strebte und kräftig gegen jeden Separatismus arbeitete. Das Ende des Vereins ist zwar nicht bekannt, seine Existenz kann aber bis zum Eingehen der *Cillier Zeitung* vermutet werden.

Die meisten Korrespondenten der *Cillier Zeitung* wurden schwer identifiziert, denn fast alle wurden nur mit ihren Anfangsbuchstaben angeführt. Die wichtigsten Mitarbeiter waren: Lavrič, Nigris und Julius Galba. Der Letzte war Supplent an der Wiener Universität und Autor der meisten Leitartikel. Seine Stellung zu den aktuellen Fragen unterschied sich oft mit der Stellung des Redakteurs, was seine Bemerkungen am Rande zahlreicher Leitartikel beweisen. Aus unbekanntem Gründen endete die Zusammenarbeit der beiden im Oktober 1848.

Die Sprache der in der Studie untersuchten Zeitung war Deutsch. Das war damals die Sprache der gebildeten Bürger, auch der Bürger slowenischer Herkunft. Sie konnten nur in fremden Städten wie Wien und Graz ihre Ausbildung bekommen und sich daher in Deutsch leichter ausdrücken. Die deutsche Sprache war ihnen vertrauter und geläufiger als Slowenisch, das damals keinen angemessenen Wortschatz für Diskussionen über die neuen politischen Themen aufwies. Die deutsche Sprache in der Zeitung ist also kein Zeichen der Abwendung vom Slowenentum, sondern sie ermöglichte, das damals moderne Gedankengut auszudrücken.

Bei den Recherchen konnten keine Angaben zu der Auflagenhöhe gefunden werden und auch über den Leserkreis der analysierten Zeitung lassen sich keine gesicherten Aussagen machen. Wie weit sie verbreitet war, konnte nicht genau festgestellt werden. Die in der Zeitung veröffentlichten Leserbriefe weisen aber darauf hin, dass sie sogar in der Residenz und tief in der Steiermark, in Kärnten und Tirol gelesen wurde. Überall also, wo die Bürger aus Celje lebten, die ihre Nationalität auch durch das Zeitungsabonnement bewiesen.

Der Anhang wurde extra analysiert, denn sie ergänzt das Bild des Lebens in der Stadt im Jahr 1848/1849. Dieser Teil, der seit Juli als *Intelligenzblatt zur Cillier Zeitung* erschien, brachte den Lesern literarische, merkantile und andere Anzeigen, oft auch die bestehenden Marktpreise, das Verzeichnis der Verstorbenen und der angekommenen Fremden. Der Verleger Janez Jeretin veröffentlichte am Ende des Anhangs regelmäßig die Liste der in seinem Geschäft verkauften Bücher. Anhand dieser Listen wurde versucht, die damalige Leserkultur in der Stadt festzustellen. Zahlreiche Theateranzeigen beweisen nicht nur große Aktivität der hiesigen Kunstfreunde im Jahr 1848, sondern auch die Fortsetzung der Theatertradition in Celje.

Mit der Revolution nahm die *Cillier Zeitung* ihren Anfang, mit dem immer schwächer werdenden Revolutionsgeist am Ende des Jahres 1848 ging sie jedoch wieder ein. Entscheidend dabei war die Erstickung der Revolution im Oktober, mit der die Reaktion ihren Sieg ankündigte. Die Reaktion in Celje erreichte das Gewünschte und Vincenc Prasch konnte diesen Druck nicht mehr aushalten. Sein Zusammenbruch äußerte sich auch in der *Cillier Zeitung*, in der ab Oktober 1848 fast ausschließlich nur noch Artikel aus anderen Zeitungen nachgedruckt wurden. Nach der Erscheinung der 64. Nummer trat der Redakteur zurück. Das Ende der Revolution war auch das Ende der *Cillier Zeitung*.

SUMMARY

THE CILLIER WOCHENBLATT (ZEITUNG)

Celje's German newspaper from 1848

In addition to the promises of a constitution, the calling of the first parliamentary session, and the collapse of feudalism, the freedom of the press was one of the major results brought on by the revolutionary events of March 1848 in Vienna, as by empirical decree censorship was abolished on the 14th of that month, enabling the mass issue of newspapers throughout the Monarchy.

In the provinces with Slovenian populations, the first form in which the new freedom of the press became manifest was the publication on April 1 of the *Cillier Wochenblatt* newspaper, whose editors were Josef Ganser and Vincenc Prasch. In the summer the paper changed its name to the *Cillier Zeitung* and from then onwards up until its termination on December 22, it was edited solely by Vincenc Prasch.

The newly-gained possibility of writing freely was also made good use of in Novo mesto with the newspaper *Sloveniens Blatt*, while in Ljubljana the city's leading newspaper began publishing the supplement *Politisches Blatt, als Extra-Beilage zur Laibacher Zeitung*. In the revolutionary year of 1848/1849, the Church also took advantage of the opportunity afforded by the freedom of the press and began issuing the *Laibacher Kirchenzeitung* and the Slovenian *Slovenski cerkveni časopis*.

In addition to a detailed look at the content of the Celje German newspaper, the article also devotes special attention to identifying the centres that shaped public opinion on the territory of Slovenia. Research has shown that as well as Graz and Vienna, the city of Trieste also exerted great influence through the newspaper *Journal des oesterreichischen Lloyd*. The responses elicited by this German Triestine paper show that Trieste was not only an economic window to the world, but also a point of access for the inflow of new ideas.

The year of 1848 was a year coloured by politics, and the newspapers published during this year – true to their role as the mirrors of their times – were far more interested in political developments than in culture. The Celje German newspaper took a stance in regard to practically all the most topical socio-political issues of this revolutionary year – ranging from the future structure of the state, the National Guard, and issues related to education, to religion and the Church.

Owing to the keen interest it showed in the greater events throughout the Monarchy, it forgot almost entirely about the more local occurrences. We find some of these mentioned only in the first period of its circulation – i.e. during the signing of the *Zedinjena Slovenija (United Slovenia)* petition and the

first elections on Slovene ground. Amongst the signatories of the above-mentioned petition we also find one of the editors of what was then still the *Cillier Wochenblatt*: Josef Ganser, who spoke in favour of Slovene unity and territorial integrity. Prasch was not one of the signatories of this petition, as he was an advocate of provincial territorial integrity, which did not anticipate a division of the land into two separate Slovene and German territories. This was probably also the reason for the rift in the cooperation between the two editors, and why the paper changed its name to the *Cillier Zeitung* - a move which made it the publication of the *Društvo za pomirjanje obeh narodnosti* (*Association for Moderation of Both Nationalities*). Its task was first and foremost to calm the more heated nationalist passions cropping up in the land. When exactly the association was dissolved is not known, although we can venture the informal statement that it no doubt was in operation throughout the time of the publication of the *Cillier Zeitung*.

It was impossible on the whole to establish the identities of the correspondents of the Celje German newspaper, as all the articles were only initialled. The only exceptions in this case were Nigris and Lavrič. The central figure of the Celje German newspaper is without doubt Julius Galba, Assistant at the University of Vienna, who wrote the most editorials for the paper. His convictions with regard to topical issues were often in conflict with the editor's policy, which is evident from Prasch's comments at the end of his articles. Galba's collaboration with the *Cillier Zeitung* ended in mid October of 1848 for unknown reasons.

The use of the German language in 1848, both in the paper and in general, was a result of the fact that both the secular as well as the clerical intelligentsia in the Slovene provinces predominantly came into contact with the modern currents of their time during their studies in Graz, Vienna and other German-speaking parts of the Monarchy. The Slovenian language only developed enough for comprehensive use after the revolution of 1848, particularly with the aid of the Slovenian version of the Austrian Official Gazette, which accelerated the terminological development of the Slovene language with regard to all facets of human existence.

Upon analysis of the paper, we find that two questions remain unanswered, namely the number of subscribers and its circulation. Such statistics were not listed by the paper; but judging by the published reader's responses, we can venture to claim that the Celje German newspaper was widely known, even far in the interior of the Monarchy. It was read in the capital, in the broader Styrian region, Carinthia and Tyrolia - in fact, everywhere where the burghers of Celje lived, who declared their national affiliations also by subscribing to such and similar newspapers, which was definitely the modern trend of the times.

The article also presents a special analysis of the supplement of the Celje German paper, as the advertisements published in it enhance our knowledge of non-political life in the city during the revolutionary year of 1848/49, while the large number of these shows a great interest by the surrounding population in advertising in this particular paper. The analysis of Jeretin's advertisements for the books he sold formed the basis of the author's attempt at outlining the reading culture in the city, while the advertisements placed by an amateur theatre are proof of considerable cultural activity and a continuation of the tradition upheld by the city by the Savinja river.

The gains of the revolution enabled not only the birth and the heyday of the Celje German newspaper, but also its disappearance into oblivion. This was particularly noticeable after the October events in Vienna. The editor's resignation could be felt almost tangibly in the paper's writing, along with its faltering strength. Thereafter, its pages become increasingly full of waffling and the majority of articles are reprints from other papers. The reaction of the city had achieved its end, as had also Präsch's self-censorship. The weight of the burden was too great; and subsequently, upon publication of the paper's 64th issue, Präsch retired permanently from the position of editor. The waning of the revolutionary spirit at the same time also meant the eventide of the *Cillier Zeitung*.

IMENSKO KAZALO

A

- Abeken, Hermann 153, 178
Ahn, Friedrich 7, 184
Aldini, G. B. 157, 181
Allmer, Norbert 31, 32
Apih, Josip 10, 21, 53, 84, 97, 124,
126, 127, 184
Aplenz, Georg 168
Auersperg, Anton - Grün,
Anastazij 11, 78, 152, 160, 162,
182, 189

B

- Baum, Wilhelm 184
Baumkircher, Andreas 146
Becher, Alfred Julius 128
Becher, Siegfried 178
Beck, Friedrich 33
Becker, W. 157, 181
Berčič, Branko 148, 149, 184
Biberauer, W. 154, 179
Bister, Feliks 76, 185, 189, 191
Blaznik, Janez 184, 191
Bleiweis, Janez 38, 44, 186, 188
Blum, Robert 39, 128, 173
Böhm, Elise 168
Bonamissa, Anton 83
Bourdin, Louis 152, 159, 161, 181
Bourgnod, de Ayre 156
Braumüller, Wilhelm 192
Braun 128
Britovšek, Marjan 53, 184
Brockhaus, F. A. 26, 91, 164, 183, 184
Brogini, Anton 128
Bunc, Stanko 22, 99, 120, 138, 190
Bußwald, Maria Anna 155, 180

C

- Caf, Oroslav 97
Chmel, Ludmila 157, 179
Chörnitzer, Eduard 153, 178

- Ciperle, Jože 107, 111, 185
Csengery, Antal 26
Cvirn, Janez 13, 18, 19, 20, 42, 49, 54,
56, 58, 69, 90, 91, 122, 127, 129,
130, 143, 168, 185, 186

Č

- Čampa 167
Čop, Matija 23

D

- Dangel, Joseph 128
Dirnbock, Jakob Franz 161, 162
Doblhoff, Dier Anton II. 123
Dragoni-Krenosky, Josip 39
Dular, Anja 149, 150, 186
Duncker&Humbolt 184

E

- Eller, Ludwig (Luis) 43, 122, 140
Ennemoser, Joseph 179
Erath, Augustin 155, 179
Exner, Franz 107

F

- Feldman, Leopold 144
Ferdinand I. 5
Ferstel, Franz 161
Forreger, Mathias 18, 169
Frankenburg, Adolf 26
Freih, Martius 59
Friedland, Avgust 142
Füster, Anton 32, 53, 69, 77, 91, 100,
103, 106, 107, 111, 184, 186

G

- Gabrič, Aleš 185
Galba, Anton 32
Galba, Franz 32

Galba, Julius 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 65, 67, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 76, 77, 79, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 114, 126, 176, 177, 186, 194, 197

Ganser, Josef 13, 92, 193, 194, 196, 197

Gatti, Ferdinand 5, 7, 9, 10, 31, 116, 130, 186

Gaurier, Luis 142, 145

Geiger, Jožef 43, 162

Gerold, Carl 189

Gerstenberg, von Heinrich 155, 179

Giebisch, Hans 155, 186

Gioa, Melchior 158

Giontin, Janez 43, 156, 160

Gjurin, Velemir 38

Göth, Georg 31, 32, 186

Gottsmann, Andreas 68, 186

Granda, Stane 7, 14, 32, 43, 55, 56, 58, 62, 63, 64, 83, 99, 101, 103, 104, 115, 117, 135, 186, 187

Grdina, Igor 103, 187

Greiner, Johann Lorenz 154, 161, 188

Gubo, Andreas 143, 144, 158, 187

Guglia, Eugen 32, 34, 188

Gurnik, Vincenc 29, 64, 84, 86, 97, 98, 116, 133

Györel, Anita 26

Gyurmán, Adolf 26

H

Haase, B. 26

Hausmann, Fanny 103

Hirscher, Johann Baptist 180

Hlubek, Franz Xaver 75, 188

Horwath, Johann 128

Huber, Thereizia 168

Hubner, F. Otto 26

Hye, Anton 34

I

Ilešič, Fran 16, 21, 55, 97, 188

Immerdurstig, Ludwig 159, 181

J

Jablanowski, L. J. 39, 67

Janko, Anton 11, 189

Jeklen 97

Jelačić, Franz 47, 83, 84, 86, 87, 89, 183

Jellinek, Hermann 128

Jesenko, Janez 188

Jókai, Mór 26

Josef, Ulbrich 24, 189

Juliana Unger 32

K

Kaindelsdorf, Paul 137

Kaiser, Friedrich 146

Kann, Robert A. 50, 70, 188

Kastelic 167

Kautschitz, Eduard 59

Kidrič, Fran 188

Kienreich, J. 161, 186, 188

Kink, Max 140

Kinsky, von Christian Wschinitz 27

Kinsky - bataljon 27, 128, 135, 136

Kirscher, Joh. Bapt. 156

Kleinmayr, Ignaz Alois 160, 161

Knaffl, Henrik 130

Knauer, Oswald 34, 188

Knes, Josef 59

Kočevar, Štefan 94

Kochansky-Devidé, Vanda 42, 190

König, Gertraud Marinelli 188

Konšek, Valentin 8, 96

Körper, von Philipp 158, 179

Korunič, Petar 188

Kotzebue, August Friedrich 144

Kovačić, Fran 15, 54, 100, 149, 188

Krajnc, Jožef 94, 98

Krebs, J. P. 162

Kreft, Jakob 132, 133

Kröner, A. 191

Krüger, J. W. 191
Kudlich, Hans 125

L

Láng, Ignac 26
Langenschwarz, Maximilian
(Leopold) 153, 178
Lavrič, Carl 30, 42, 71, 72, 74, 75,
107, 123, 124, 125, 176, 177,
194, 197
Ledel, Lorenz 170
Leidenfrost, Johan 67, 80, 81, 176
Leykam, Andreas 149, 186
Linhart, Anton Tomaž 148
Lionell, Ernst 178
Lipold, Marko Vincenc 42, 185, 190
Lipovšek, Anton 103
Löbe, William 179
Löhner, von Ludwig 50, 53
Lohrmayer, Corbinian 155, 180
Lončar, Dragotin 44, 188
Ludewig, Eduard 161

M

Macher, Mathias 151, 153, 154, 178,
180, 188
Majar, Matija 14
Mal, Josip 18, 188
Mandl, Franz 32
Manzoni, Alessandro 29
Marek, Titus 55, 59
Melik, Vasilij 23, 54, 55, 58, 59, 97,
130, 174, 188, 189
Metter, Wilhelm 169
Metternich, Clemens 37, 38, 52, 65,
68, 176
Meyer, Ludwig Heinrich 159, 181
Meyerhoff, J. 190
Meynert, Hermann 5, 10, 11, 189
Miklošič, Fran 59
Mikola, Milko 43, 189
Miladinović, Zalaznik, Mira 7, 11, 189,
190
Mischler, Ernst 24, 25, 189

Moritsch, Andreas 14, 54, 90, 91, 184,
185, 186, 187, 189, 191
Moser, Ulrich 187, 190
Moshamer, Josef Alois 161, 180
Mulley 28
Muršec, Jožef 15, 103

N

Nieritz, Gustav 159, 181
Nigris, F. S. 29, 30, 79, 107, 137, 194,
197
Nugent, Westmeath Laval 89

O

Oberlugauer, Anton 32
Obhodnik, Jakob 88
Oblak, Ignaz 59
Orožen, Ignacij 15, 16, 20, 59, 97, 148,
179, 189
Orožen, Janko 31, 190

P

Palacký, František 90, 91
Peternel, M. Mojca 7, 139, 190
Pillersdorf, Franz Xaver 64, 115
Pirker, Vincenc 86, 117, 141
Pock, Friedrich 7, 190
Pongratz, Friedrich 55, 56, 59, 169
Prasch, Vincenc 13, 15, 16, 18, 27, 28,
36, 45, 46, 47, 49, 50, 52, 54, 56,
68, 69, 70, 82, 87, 94, 102, 104,
107, 126, 129, 135, 167, 174,
193, 194, 195, 196, 197, 198
Preiß, Kornelius 140, 143, 190
Preschl 27
Prešeren, France 188, 191
Puff, Rudolf 116, 120, 176

R

Radetzky, Josef Johann Wezl 29, 135,
145, 150, 183
Raff, Georg Christian 159, 181
Ramovš, Anton 42, 190
Rapotar, Franc 130

Rapper, von Siegfried 160, 182
Rennev, Arnold 9, 156, 180
Riegler, Josef 31
Ritter, Fr. 162
Röder, Albrecht 154, 179
Ronge, Johannes 103, 105, 106
Rospini, Franz 34, 186
Roubik, František 26, 190
Rudolph Bacherer 120
Runkel, J. F. 160, 182

S

Salzmann Christian Gotthilf 153, 178
Schlosser, Anton 149, 190
Schmelzer, Janez 59
Schmid, J. C. 159
Schmidt, D. Ch. H. 156
Schmidt, Richard Carl 190
Schmidt, Vlado 107, 111, 190
Schmit, Josef 169
Schmölzer, J. E. 155
Schoener 59
Schottenloher, Karl 138, 165, 190
Schreiner, Gustav 39, 59
Schroll, Anton 188
Schuber, Georg Sebastian 155, 179
Schumacher, August 160, 182
Schwarzer, von Ernest 26, 124, 165
Schwob, Anton 11, 189
Seethaler, Josef 31
Seidel, Johan Gabriel 152, 157, 179
Siemers, Klemens 157
Slomšek, Anton 14, 15, 54, 100, 101,
104, 149, 174, 188
Smrekar, Alois 30, 64, 90, 96, 97
Soldi, A. A. 166
Sommaruga, Franz Vincenc 107
Sommer, Leopold 5, 186, 193
Sorge, Damian 161, 162
Sporschil 153, 178
Steinacker, Gustav 163
Steinhauser, Ignaz Georg 69, 142
Stiefel, Maria 156, 181
Stolle, Ferdinand 159, 181
Studen, Andrej 31, 190

Stuller, Ferenc 26
Sturm, Jacob 159, 181
Suppanz, Fr. 64
Svobodova, Richarda 26

Š

Šafárik, Paul Joseph 107
Škrebe 88, 96, 130
Štaif Jiří 91, 191
Šubic, Jožef 103

T

Tebeldi, Albrecht 157, 179
Thun, Leopold Leo 91, 171
Tomek, Vaclav 26
Tomšič, Bernard 110
Tuma, Henrik 150, 191

V

Velidova, Ljuba A. 64
Venedig, Hermann 157, 181, 191
Ventura, Joachim 156, 181
Vodopivec, Peter 9, 31, 76, 127, 185,
189, 191
Vodušek, Matija 15, 54, 91, 100, 101,
118, 142, 149, 174, 188
Vošnjak, Josip 117, 150, 191
Vrišer, Sergej 90, 191

W

Wahrig, Gerhard 38, 191
Wambolt, Philipp 76, 191
Welden, Franz Ludwig 89, 150, 183
Wessenberg, von Johann Philipp 123
Wickenburg, Matthias Constantin Ca-
pelli 20, 145
Wiesing, A. F. 155, 180
Wilhelm, Arnoldi 105
Wilpert, von Gero 145, 152, 155, 159,
191
Windisch-Graetz, Alfred Candid Ferdi-
nand 90, 91, 128
Wolf, Anton Alois 80, 191

Wurzbach, Tannenberg Konstantin 5,
20, 27, 29, 31, 33, 34, 39, 47, 50,
64, 75, 76, 89, 91, 107, 123, 125,
128, 140, 144, 150, 158, 160,
163, 165, 191

Wutschinek, Michael 171

Z

Zabukošek, Ferdinand 166

Zabukošek, Franz 166

Zamarski, L. C. 191

Zenker, Ernest Victor 5, 26, 27, 128,
164, 165, 192

Zöllner, Erich 84, 123, 125, 173, 192

Zwitter, Fran 37, 68, 192

Ž

Žigon, Tanja 150, 192

Žuža, Anton 100

